BULETINUL
BIBLIOTECII ROMÂNE

—

Studii și documente
românești

ANUL I. 1953 Nr. 1

Freiburg i. Br.
Germania

BULETINUL
BIBLIOTECII ROMÂNE

Apare de trei ori pe an.

Redacția și Administrația:

BIBLIOTECĂ ROMANĂ · Zasiusstraße 39 · Freiburg i. Brsg.

Abonamente benevole

BULETINUL
BIBLIOTECII ROMÂNE

Studii și documente
românești

BIBLIOTECA ROMÂNĂ · FREIBURG I. BR. ·

ANUL I. 1953 Nr. 1

Freiburg i. Br.
Germania

CEZAR TEODORESCU
10.041 Inkster Rd
LIVONIA /Mich. - USA

BULETINUL BIBLIOTECII ROMÂNE

—

Studii și documente

românești.

Anul I. 1953 Nr. 1.

C U P R I N S U L

BULETINUL BIBLIOTECII ROMÂNE III-IV

I. - UN CTITOR AL CULTURII ROMÂNE : ION B I A N U

Ein Vertreter der Rumänischen Kultur: ION BIANU

Virgil MIHAILESCU	Viața și opera lui ION BIANU...	1
Gino L U P I	I O N B I A N U	19
D. G A Z D A R U	Din corespondența lui ION BIANU - Trei scrisori inedite -	21
D. C. A M Z A R	Testamentul lui ION BIANU.....	25

II.- LIMBA ȘI LITERATURA

- Sprache und Literatur 33

N.I. HERESCU	Apărarea limbii române	35
D. G A Z D A R U	Prima tipăritură din Moldova.- Contribuție la Istoria Culturii Române din sec.XVII.	37
Grigore NANDRIȘ	Texte și glose românești în Biblioteca Bodleiană din Oxford.........................	55
Emil TURDEANU	Oameni și cărți de altădată. - Manuscrisele Vistiernicului Mateiaș.......................	59
D. C. A M Z A R	Elegia Romană - O poezie necunoscută dela 1840..............	63
Alexandrina MITITELU	Alexandru Odobescu cititor neobosit	79
Fr. TAILLIEZ	La Vierge dans la littèrature populaire roumaine	83

III. - A R T A

Const. SASSU — Kirchliche Baudenkmäler in der Moldau 91

Th. B U C U R — Consideraţii generale cu privire la începuturile picturii la Români dela origini la moartea lui Luchian............................. 95

Alexandru BUSUIOCEANU — Caetele Spaniole. - Pictorul Pătraşcu........................... 115

IV. - I S T O R I E.

E. D. T A P P E — The Foreign Tour of Alex.Ghica - 1838 - 117

V. - CULTURA ROMÂNĂ ÎN STRĂINĂTATE

-Die rumänische Kultur im Ausland - 121

Claude ISOPESCU — De la langue et de la littèrature roumaine en Allemagne 123

G. REICHENKRON — Bericht über die Abteilung „Rumänisch" innerhalb des Faches Romanische Philologie an der Freien Universität Berlin 159

D. C. AMZAR — Românii în Enciclopediile străine......................... 161

VI. - PROBLEMELE EXILULUI

- Exilprobleme 163

Petre SERGESCU — Pentru un bilanţ românesc al exilului 165

Mircea ELIADE — Pentru o bibliografie a pribegiei 167

Bibliografia Pribegiei - Anul 1951 - 171

Repertoriul Periodicelor - 1951 - 209

Cronologia evenimentelor culturale - 1951 - 213

VII - ACTIVITATEA BIBLIOTECII ROMÂNE

- Tätigkeit der Rumänischen Bibliothek - 231

Activitatea de până acum......................... 233

Dicţionarul Biografic Român....................... 235

BULETINUL BIBLIOTECII ROMÂNE

La 1 Mai 1953 Biblioteca Română din Freiburg împlinește patru ani de existență. In acest timp, modesta noastră inițiativă s'a limitat la o activitate oarecum pasivă : am colectat cărți, am editat clasici și am strâns mărturii de rezistență activă din lumea refugiului nostru, fie sub formă de arhivă, fie sub formă de înregistrare bibliografică și cronologică.

Dar o bibliotecă nu este numai o arhivă, ci, prin valorile culturale pe care le depozitează, ea este chemată să polarizeze și energiile creatoare ale mediului ce reprezintă, oferindu-le posibilitatea materială de a da la lumină rezultatul studiilor și cercetărilor lor în toate problemele ce le preocupă. Spre acest câmp nou de activitate îndrăsnește să pășească Biblioteca Română din Freiburg în pragul celui de al cincilea an de existență.

Sumarul primului caet indică, în linii generale,programul de lucru și cadrul în care ne-am propus să apărem, rămânând dela sine înțeles că nu toate capitolele vor putea fi reprezentate în fiecare număr. Mai mult chiar: există probleme de o actualitate atât de gravă, încât va trebui să le consacrăm câte un volum întreg.

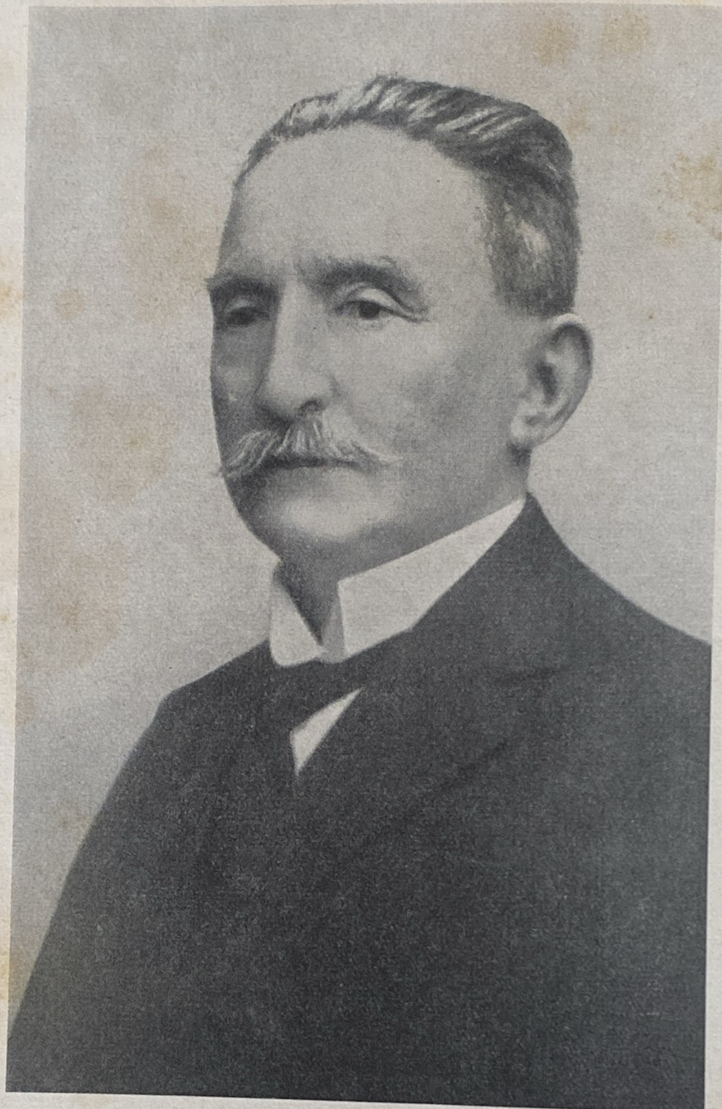
Faptul că renunțăm voit la ceeace constitue viața unei reviste: cronica ideilor și evenimentelor, buletinul cărților și revista revistelor, rugăm să nu fie considerat ca provenind din lipsa unui criteriu sigur de apreciere și orientare în haosul evenimentelor, ci numai ca un indiciu despre hotărîrea noastră de a da precădere exclusivă documentului, a cărui valabilitate rămâne permanentă și independentă de comentariul contemporanilor.

Despre introducerile la diferitele secții ale numărului de față, este inutil să adăogăm că ele au rezultat din necesitatea elementară de a prezenta prietenilor străini, mai puțin familiarizați cu limba și realitățile noastre naționale, cel puțin în linii esențiale, autorii români și contribuțiile lor destinate în primul rând Românilor. Pentru primul număr am ales limba germană ca un gest de condescendență față de țara în care apărem; la numerele viitoare prezentările de felul acesta vor putea fi făcute și în alte limbi de circulație internațională.

Deasemenea este evident că eforturile noastre au un caracter foarte limitat și că succesul lor va depinde în primul rând de concursul cercetătorilor români și străini și nu mai puțin de sprijinul acelor voluntari ai cauzei românești, care nu precupețesc sacrificiile personale pentru interesul general.

Martie 1953.

R E D A C Ț I A

I. Bianu

VIAŢA ŞI OPERA LUI

ION B I A N U

Vivre dans le passé,
c'est préparer l'avenir.

Puţini mai sunt cărturarii rămaşi în viaţă, chiar printre cei mai iniţiaţi, care să-şi mai amintească de una dintre cele mai reprezentative figuri culturale ale ţării noastre.

Despre Ion B i a n u s'a scris foarte puţin, în comparaţie cu opera sa, creaţie monumentală, rod al unor strădu-inţe neîntrerupte de mai bine de o jumătate de veac.

In afară de câteva note necrologice, articole şi conferinţe ocazionale, nimeni nu a întreprins până acum un studiu mai cuprinzător asupra vieţii, operei şi activităţii ilustrului academician.

Un val de uitare şi nepăsare s'a aşternut asupra unei munci exemplare care ar putea servi de pildă actualei generaţii doritoare de însuşiri constructive. Pilduitoarea viaţă şi munca lui Ion Bianu ne oferă un minunat exemplu de ordine, de dragoste de muncă şi spirit de jertfă, izvorâte din însuşirile fundamentale ale poporului nostru, nealterate de vicisitudinile numeroase ale istoriei, aşa cum ele s'au păstrat mai bine ca oriunde în cuprinsul pământului transilvan, de unde marele ctitor al Bibliotecii Neamului ne-a fost dăruit.

In rândurile ce urmează vom încerca să schiţăm în limitele puţinelor surse documentare găsite în exil, câteva aspecte din viaţa bogată în fapte a lui Ion B i a n u.

./.

VIAȚA ȘI OPERA LUI

ION B I A N U

Vivre dans le passé,
c'est préparer l'avenir.

Puțini mai sunt cărturarii rămași în viață,chiar printre cei mai inițiați, care să-și mai amintească de una dintre cele mai reprezentative figuri culturale ale țării noastre.

Despre Ion B i a n u s'a scris foarte puțin, în comparație cu opera sa, creație monumentală, rod al unor străduințe neîntrerupte de mai bine de o jumătate de veac.

In afară de câteva note necrologice, articole și conferințe ocazionale, nimeni nu a întreprins până acum un studiu mai cuprinzător asupra vieții, operei și activității ilustrului academician.

Un val de uitare și nepăsare s'a așternut asupra unei munci exemplare care ar putea servi de pildă oricărei generații doritoare de înnoiri constructive. Fiindcă viața și munca lui Ion Bianu ne oferă un admirabil exemplu de ordine, de dragoste de neam și spirit de jertfă, isvorîte din însușirile fundamentale ale poporului nostru, nealterate de vicisitudinile dureroase ale istoriei, așa cum ele s'au păstrat mai bine ca oriunde în cuprinsul bastionului transilvan, de unde marele ctitor al Bibliotecii Neamului ne-a fost dăruit.

In rândurile ce urmează vom încerca să schițăm în limitele puținelor surse documentare găsite în exil, câteva aspecte din viața bogată în fapte a lui Ion B i a n u.

./.

V I A Ț A

Ion B i a n u s'a născut în luna Septembrie 1856 în Făget, județul Târnava-Mică, dintr'o familie țărănească, simplă și sănătoasă. Din acest mediu rural, i-au rămas amintiri pline de un farmec nepieritor, pe care, împletite cu sentimentele sale de adâncă dragoste de țară, le-a păstrat și povestit celor din jurul său până la adâncă bătrânețe, cu o nobilă seninătate și modestie. Acolo se găsește primul său contact cu tezaurul folcloristic al poporului, la a cărei măreață construcție de mai târziu se va dedica cu nestinsă pasiune.

Remarcat încă de mic prin scăpărătoarea-i inteligență, a părăsit satul natal, fiind îndrumat la Blaj, unde își face cele dintâi studii liceale în vremea lui Timotei Cipariu, Moldovănuț și alți dascăli de elită.

După terminarea liceului, cu cea mai înaltă distincțiune - eminente - trece munții în Regat în anul 1876 și se înscrie la Universitatea din București, urmând cursurile Facultății de litere, al cărei decan, Aug. Treboniu Laurian, văzându-i calificativul, l-a primit „cu multă bunăvoință", cum notează Bianu însuși.

Ca elev al lui B. P. Hasdeu, se impune curând atenției marelui savant, devenindu-i apropiat colaborator. Iar datorită lui Laurian, care era și directorul Bibliotecii Centrale dela Universitate, primește aici postul de custode, luând astfel contact pentru prima dată cu acest domeniu de preocupări, pe care nu-l va mai părăsi niciodată, ilustrându-l și investindu-l cu autoritatea cea mai înaltă pe care a deținut-o în cursul activității sale de academician și profesor universitar.

Aici a cunoscut întâia oară o bibliotecă mai mare și mai organizată decât aceea dela Blaj și tot aici a văzut, plin de emoție, cele dintâi manuscrise vechi românești. Un moment hotărîtor în viața lui Bianu îl constitue data de 1 Februarie 1879 când, în urma recomandației lui Alexandru Odobescu, este numit în singura funcțiune existentă la Societatea Academică, de scriitor-arhivar-bibliotecar. Acest post, în care a fost definitivat în anul 1884, îl va deține și în timpul studiilor făcute în străinătate, unde, la întoarcere, cu experiența celor văzute în Apus, va începe marea sa operă de organizator.

In anul 1880 își termină studiile universitare, fiind numit profesor de limba română la liceul Sf. Sava, funcție pe care o va părăsi după întoarcerea sa din străinătate, pentru a se dedica exclusiv activității de organizare a bibliotecii Academiei Române.

Ca urmare a propunerii lui B. P. Hasdeu, este trimis în străinătate să-și desăvârșească studiile de filologie romanică. Astfel la Milano urmează cursurile lui G. Ascoli, cu care a păstrat mai târziu frumoase relații de prietenie. La Paris frecventează cursurile lui Gaston Paris, iar la Berlin, timp de doi ani de zile, pe acelea ale lui A. Tobler.

Intors în țară, în anul 1883, își reia funcțiile întrerupte sub forma de concediu de studii, și devine, rând pe rând, membru corespondent al Academiei Române (1887); profesor la Universitatea din București pentru catedra de Istoria literaturii române (1902), iar la 21 Martie 1904 este consacrat ca Membru activ al Academiei Române prin discursul de recepție rostit în ședință solemnă cu titlul : Despre introducerea limbii românești în biserica Românilor, răspunsul fiindu-i dat de Dimitrie A. Sturdza.

Ion Bianu și-a împletit viața și activitatea între catedra universitară pe care a slujit-o timp de trei decenii fără întrerupere și marea lui funcțiune de făuritor al Bibliotecii Academiei Române, căreia i s'a consacrat până la sfârșitul vieții.

Accidental, activitatea sa cărturărească a fost întretăiată de calitatea de deputat, pe care a considerat-o nu ca o funcție politică ci ca o datorie de onoare, împlinind-o în câteva sesiuni parlamentare între anii 1895 - 1908.

In cursul vieții, pe lângă numeroase distincțiuni primite, a ocupat, în afară de funcțiile amintite, pe acelea de Decan al Facultății de litere la Universitatea din București, Secretar General al Academiei Române, apoi Președinte al Academiei, păstrând până la moarte funcția permanentă de Vice-Președinte al înaltului for. A făcut parte din Comisia Istorică a României, fiind unul din cei cinci membri de conducere (I. Bogdan, N. Iorga, C. Giurescu și D. Russo).

S'a stins din viață în ziua de 13 Februarie 1935 în plină apoteoză a unei vieți rodnice, încununat de seninătatea olimpică a fericirii de a-și fi văzut opera desăvârșită în epoca de aur a Intregirii Neamului.

O P E R A

Deși cea mai mare parte a activității lui Ion Bianu este legată mai mult de organizarea Bibliotecii Academiei Române cât și de vasta operă bibliografică întocmită cu destoinicii săi colaboratori, nu și-a părăsit o clipă preocupările sale de filolog și istoric literar, insistând cu deosebire asupra epocii vechi a literaturii noastre.

Această activitate didactică și științifică, deși voit îngrădită, a continuat-o Ion Bianu atât la Universitate cât și în cursul funcției sale la Academie. Varietatea problemelor tratate în numeroasele sale studii precum și importanța lor pentru vechea noastră literatură, sunt tot atâtea contribuții îndeosebi de prețuite de cercetătorii acestui domeniu.

Dintre lucrările sale publicate în această perioadă, reținem următoarele titluri mai însemnate :

1. Viața și activitatea lui Maniu Samuilu Miculu alias Clain de Sadu, București 1876.
2. Poesia satirică la Romani, București 1881.
3. Despre cultura și literatura românească în sec. al XIX-lea, București 1891.
4. Ortografia limbei române, București 1899.
5. Episcopia Strehaiei în anii 1673-1688, București 1904.
6. Despre introducerea limbii românești în biserica Românilor.-Discurs de recepție, București 1904.
7. Momente culturale, București 1904.
8. Curs de istoria literaturii române - Epoca veche și epoca modernă - București 1925.

In domeniul folclorului :

Texte macedo-române. Basme și poesii poporale dela Crușova, după manuscrisele originale ale lui M.G.Obedenaru, București 1891,

și inițiază cea mai mare și importantă colecție de folclor Din viața poporului român, publicată sub egida Academiei Române în cadrele Secției literare.

La acest capitol se mai pot aminti, în mod sumar, numeroasele sale articole, comunicări, dări de seamă, rapoarte, biografii, etc., precum și răspunsurile la discursurile de recepție la o pleiadă de savanți cu renume ca: Ovid Densusianu, Alex. Lapedatu, St. Ciobanu, Simion Mehedinți și Sextil Pușcariu.

In colaborare, din inițiativa și sub directa supraveghere a lui Ion Bianu, s'au publicat opere de o necontestată valoare documentară pentru literatura și cultura românească. Dintre ele amintim :

1. Predice făcute pe la praznice mari de Antim Ivireanul Mitropolitul Ungrovlahiei 1709-1716, București, 1886.
2. Dosofteiu, Mitropolitul Moldovei.(1671-1686. - Psaltirea în versuri. București 1887.
3. Psaltirea Scheiană (1482)- Reproducere în facsimile. București 1889.
4. Pagini de veche scriere românească, în colaborare cu N. Cartojan, București 1921.

Texte de limbă din sec.XVI.

I. Intrebare Creștinească, tipărită de Diaconul Coresi. Reproducere în facsimile. București 1925.

II. Pravila Sfinților Apostoli, tipărită de Diaconul Coresi în Brașov între 1570-1580. Reproducere în facsimile. București 1925.

III. Manuscript dela Ieud. București 1925.

IV. Lucrul Apostolesc - Apostolul, tipărit de Diaconul Coresi în Brașov la 1563, București 1930.

Iar ca o complectare a operei sale bibliografice, asupra căreia ne vom opri în mod special, a publicat Documente românești reproduse după originale sau după fotografii.Partea I. București 1907, „punând la îndemâna filologilor cele mai vechi mostre de limbă românească, și splendidele Documente de artă românească din manuscripte vechi (București 1922) - menite să ne înfățișeze lumii ca ceeace am fost în veacurile trecute : păstrătorii celei mai pure și înfloritoare arte decorative din sudestul Europei", - cum scrie marele savant Sextil Pușcariu într'un remarcabil articol închinat lui Ion Bianu la comemorarea a 70 de ani. (1)

Accentul activității lui Ion Bianu cade aproape cu exclusivitate asupra istoriografiei literare, punând bazele literaturii românești vechi, prin studierea calităților de limbă,care pe atunci se afla abia în formație, dând astfel și un impuls prin discipolii săi,la răscolirea acelui fond arhaic și poporan de o bogăție nepreţuită.

1) Sextil PUȘCARIU, Ion Bianu ca organizator. în: Omagiu lui Ion Bianu, București 1927, pag. 26.

Studiile şi textele publicate de Ion Bianu asupra acestei epoci vechi, au contribuit în mod hotărîtor la explicarea multor probleme literare. Alături de opera fundamentală a lui N. Iorga, Istoria literaturii religioase a Românilor, aceste lucrări formează începutul de organizare ştiinţifică a cercetărilor asupra literaturii noastre vechi.

° °

Dar ceeace constituie unul din meritele sale de căpetenie, este acea vastă operă de bibliografie ştiinţifică pe care a conceput-o încă dela începuturile activităţii sale ca organizator al Bibliotecii Academiei Române şi pe care a dus-o la bun sfârşit cu ajutorul unei excelente echipe de colaboratori, aleşi cu instinctul său sănătos şi cărora a ştiut să le inspire adânca sa dragoste de carte şi de slovă românească. (2)

Acest „grandios Inventar al scrisului naţional" - cum îl numeşte un distins specialist în materie - (3), reprezintă cu adevărat, „o mândrie a ştiinţei naţionale". Lucrarea fundamentală a acestui mare program de activitate bibliografică o constituie Bibliografia Românească Veche - operă înfăptuită în colaborare cu Nerva Hodoş - şi care cuprinde, în primele trei volume, toate tipăriturile apărute dela 1508 până la 1817. Desăvârşirea acestei lucrări, în cadrul programului fixat pentru anii 1508-1830, pentru care Ion Bianu şi-a pus întreaga lui dragoste şi putere de muncă, l-a preocupat până în cea din urmă clipă a vieţii sale, căci moartea l-a surprins făcând corecturile unui nou volum.

Despre această „splendidă Bibliografie românească veche, care e cartea fundamentală pentru cel ce studiază istoria literaturii şi a culturii noastre vechi" scrie Sextil Puşcariu mai departe următoarele :

„Puţine popoare se pot lăuda cu o scriere atât de bine făcută şi atât de artistic executată".

Lucrarea a fost continuată şi după moartea sa, după instrucţiunile sale, de către Dan Simonescu care a încheiat această „monumentală lucrare", cum o numeşte Meyer-Lübke, prin publicarea volumului III, fasc. III-VIII (1817 - 1830), Bucureşti 1936.

===

2) Printre colaboratorii săi au făcut parte nume care au rămas legate de operele sale cele mai de seamă sau au fost consacrate prin catedre universitare ca oameni de ştiinţă. Citâm câteva: Nerva Hodoş, Al. Sadi Ionescu, Ilarie Chendi, Al. Lapedatu, N. Tuducescu, R. Caracaş, G. Giuglea, Zaharia, Septimiu Albini, N. Cartojan, etc.

3) Eugen I. PĂUNEL, Ion B i a n u. (Extras din Buletinul „Codrul Cosminului", IX, 1935, pag. 4.

A doua lucrare de deosebită importanţă pentru cercetători este Catalogul Manuscriptelor Româneşti - Vol. I - III, Bucureşti 1907-1931, lucrat în colaborare cu R. Caracaş şi G. Nicolaiasa; cuprinde un număr de 1061 manuscripte, din cele peste 7500 manuscripte aflate în Biblioteca Academiei. Lucrarea este de un imens folos pentru cei ce cercetează tezaurul literar al culturii noastre păstrat între filele acestei nepreţuite colecţii. Importanţa acestui catalog devine şi mai mare astăzi, când se poate afirma cu certitudine că mare parte din aceste manuscripte au fost distruse sau au luat drumul fără întoarcere al atâtor comori de artă şi de cultură răpite de cutropitori.

Cu apariţia volumului intitulat : Publicaţiunile periodice româneşti, în colaborare cu Nerva Hodoş şi Al Sadi-Ionescu, Bucureşti 1913, se încheie primul ciclu al operei bibliografice iniţiate de Ion Bianu. Această lucrare, rămasă din nefericire la primul volum, cuprinde, în ordine alfabetică şi cu tot aparatul bibliografic necesar, toate ziarele şi revistele apărute în Ţară şi cele publicate de Români în străinătate între anii 1820 şi 1906.

„Aceste trei publicaţii sunt cele trei feţe ale unei opere unitare bibliografice, care dovedeşte îndeajuns concepţia fericită pe care bibliotecarul Academiei şi-a făcut-o despre ceea ce datoreşte el neamului său." (4)

Vastul program bibliografic conceput de Ion Bianu - cu toate avantagiile de ordin moral şi material de care se bucura Academia Română - nu putea fi împlinit după dorinţele şi gândurile ilustrului cărturar. Lipsa unui întins aparat funcţionăresc de specialitate cât şi crizele financiare diverse, au fost tot atâtea piedici care au oprit continuarea multor lucrări utile. Dând precădere înfăptuirii unui arzător gând, de a înzestra biblioteca Academiei cu un local modern şi a-i constitui un corp select de specialişti în lucrările de bibliologie, era firesc ca resursele materiale ale Academiei Române, greu încercate de războiu, reforme şi crize economice, să fie folosite cu multă precauţiune pentru a păstra nivelul prestigiului la care ajunsese înaltul for academic, nu însă fără dureroase renunţări.

Cu toate acestea, Ion Bianu a urmărit cu perseverenţă realizarea programului său. Astfel, pe lângă complectarea lucrărilor amintite până acum, la care se mai adaogă şi Catalogul manuscriptelor greceşti întocmit de Constantin Litzica, a publicat o importanta bibliografie, „menită a face cunoscute publicului şi mai ales învăţaţilor şi artiştilor colecţiile Academiei spre folosire" (5) şi intitulată Creşterea colecţiunilor.

4) Sextil PUŞCARIU, op. cit. pag. 26.
5) Ion BIANU, Academia Română şi biblioteca ei, în Boabe de Grâu, Anul I, No. 1. pag. 1.

Această lucrare bibliografică, publicată în anii 1903-1920, cuprinde o încercare de prezentare a colecţiilor bibliotecii începând încă din anul 1874. Din nefericire, datorită greutăţilor materiale, această publicaţie, de o utilitate neasemuită pentru specialişti, a fost oprită şi n'a mai fost reluată.

o
o o

Intreaga activitate ştiinţifică a lui Ion Bianu s'a îmbinat armonios cu funcţiunea lui de bibliotecar şi organizator al celei mai mari instituţii de cultură naţională.

După numirea sa la biblioteca Academiei în 1879, cel care i-a servit de îndrumător şi i-a deschis perspectiva pentru viitoarea operă ce trebuia realizată, a fost Dimitrie Sturdza, protector şi prieten totodată, al cărui executor testamentar spiritual Bianu se socotia cu drept cuvânt. Recunoştinţa faţă de acest mare înaintaş al său şi-o arată în adânc simţitele rânduri pe care i le închină cu prilejul sărbătoririi a 74 de ani. (6)

Acest moment din viaţa lui Bianu, când s'a hotărât să se dedice definitiv nouei sale funcţiuni, este marcat de două fapte deosebit de importante.

Din călătoria sa de studii făcută în Italia, Franţa, Anglia şi Germania - unde avusese ocazia să viziteze marile biblioteci, arhivele şi muzeele Apusului - Ion Bianu aducea pe lângă admiraţia ce i-o stârnise aceste minunate aşezăminte, şi un bogat material de observaţii şi studii. Făcând trista constatare rezultată din comparaţia celor văzute şi lipsurile imense din ţară, ne putem lesne închipui starea de spirit a acestui mare suflet de român transilvănean. Inainte de a păşi la împlinirea misiunei încredinţate, a mai întreprins o călătorie în Galiţia (1885) şi Polonia (1886) pentru a studia tehnica de organizare a bibliotecilor de acolo.

Pe baza acestor experienţe pe teren, şi-a conceput planul de lucru pe care va căuta să-l înfăptuiască printr'un efort neîntrerupt de mai bine de cincizeci de ani, cu o pasiune şi stăruinţă fără egal.

Toate acestea au contribuit într'o măsură covârşitoare ca Ion Bianu să se dăruiască operei sale printr'un gest de rară şi emoţionantă nobleţe, pe care Sextil Puşcariu l-a prins atât de pregnant în rândurile de mai jos :

6) Ion BIANU, Un român întreg, Dimitrie A. Sturdza, Bucureşti 1907.

„Prin talentul și pregătirea sa, Ion Bianu a fost indicat să devină unul din filologii și istoricii noștri literari de frunte. Dar abia apucase să dea dovadă despre calitățile sale remarcabile de învățat, când el se hotărî să aducă una din cele mai grele jertfe pentru un om de știință, chiar la începutul unei cariere științifice ce se deschidea sigur și strălucitoare înaintea sa. A renunțat de bunăvoie la vanitatea de a-și vedea apărând periodic numele pe coperta unor cărți menite să fie citate și să-i mărească autoritatea, pentru ca să se angajeze la munca grea, dusă în umbra rafturilor de cărți prăfuite, de organizator al Bibliotecii Academiei Române. A făcut-o cu priceperea, pasiunea, devotamentul, stăruința și severitatea unui organizator de frunte." (7)

Acest act de renunțare, a unui om de știință în devenire, sub auspicii atât de promițătoare, era datorit unei inclinații superioare, transformată într'o formă intensă în pasiune și manifestată printr'o rară stabilitate și permanență a faptei, devenită centru de energie creatoare, subordonând astfel toate celelalte inclinații ale ființei sale, antrenându-le cu o vigoare inepuizabilă în planul său lucid de muncă.

La numirea sa în postul de bibliotecar, biblioteca „Societății Academice Române" - după un deceniu dela întemeiere - se găsia într'o fază embrionară, atât Societatea Academică cât și rudimentara sa bibliotecă desvoltându-se foarte încet. Astfel, în 1871, biblioteca număra abia 441 volume. La 1887, un an după venirea lui Bianu, avea 3423 volume, crescând apoi la 7431 prin donațiile făcute de A.Papiu-Ilarian, D.C.Sturdza-Scheianu, Ubicini, Nifon Bălășescu și alții.

Dela aceasta dată și până în anul 1938 când găsim ultimile date statistice, Biblioteca Academiei Române, sub conducerea lui Ion Bianu, a atins cifra de peste o jumătate de milion de volume. (8)

7) Sextil PUȘCARIU, op. cit. pag. 25.

8) Biblioteca Academiei Române cuprindea următoarele secțiuni : Secțiunea imprimatelor (Cărți, broșuri, periodice) ; Secția manuscriselor și documentelor ; Secția stampelor și hărților ; Secția numismatică.

Până în 1939 biblioteca poseda aproximativ următoarele colecții : 600.000 volume, 170.000 numere de publicații periodice, 200.000 foi volante, 300.000 documente istorice, 8000 manuscrise (5426 române, 647 slave, 1052 grecești, restul în alte limbi) 6500 manuscrise muzicale, 30.000 stampe și portrete, 2500 hărți, 1000 atlase, 1000 albume, 30.000 monede, 2500 medalii, 950 diverse obiecte de muzeu.

(Cfr. I.G.DIMITRIU , La Bibliotheque de l'Académie Roumaine în Zentralblatt für Bibliothekwesen, An.57, Leipzig, 1940, pp. 490-493.)

Numai cei care cunosc piedicile întâlnite în aceste timpuri precum și starea de spirit generală, mai ales a oficialității, inerția, desinteresul și lipsa de capacitate de înțelegere necesară și simț de răspundere, aceia pot măsura și prețui cum se cuvine acest drum lung și rezultatele considerabile la care a ajuns instituția condusă de Ion Bianu.

In tot acest timp, Ion Bianu, punându-și în aplicare planul său de organizare, a creiat și sugerat o serie de regulamente și legi care au stat la temelia instituției până după moartea sa.

Legea depozitului legal votată în 1885 și extinsă de el printr'o lege specială din 25 Oct.1922 asupra tuturor bibliotecilor mari din provinciile liberate; anexarea bibliotecii Centrale din București în 1901; numeroase donații particulare precum și achizițiile făcute cu competență, sunt opera acestui mare organizator și animator.

„Principiul călăuzitor al lui Ion Bianu a fost să strângă și să facă accesibile cercetătorilor comorile neprețuite de cărți vechi și manuscrise sortite peirii într'o vreme când prețuirea lor era aproape inexistentă. Cu răbdarea unui colecționar pasionat el adulmecă urma vechiturilor în cele mai depărtate colțuri ale țării, întrebuința toată puterea sa de persuasiune ca să hotărască pe posesor să le dea Academiei și nu cruța nici o osteneală ca să strângă tot ce s'a scris în țările românești, de Români și streini, și tot ce s'a publicat în streinătate despre noi." (9)

La realizarea acestei opere grandioase, unică în felul ei în țară, a priveghiat energia uriașă, competența și neînduplecata stăruință și severitate a lui Ion Bianu.

El a luptat din răsputeri ca să trezească inerția oficialității, să antreneze și să cointereseze la această măreață înfăptuire, toate cugetele românești și a avut fericirea să-și vadă marea sa dorință împlinită prin ridicarea noului local modern, destinat adăpostirii comorilor culturale strânse de el.

Biblioteca Academiei Române a constituit, până în clipa ultimă de libertate a Țării, cea mai mare colecțiune de tipărituri, manuscrise și documente, un model desăvârșit de organizare și un centru de documentare cu radieri culturale în întreg spațiul nostru dunărean.

Acest monument de cultură românească, creiat de către spiritul sănătos al lui Dimitrie Sturdza, continuat și desăvârșit prin însușirile de mare organizator ale lui Ion Bianu, constituia patrimoniul spiritual al Neamului Românesc.

9) Sextil PUȘCARIU, op. cit. pag. 26.

O M U L

Pentru a caracteriza cât mai deplin viguroasa şi bogata personalitate a lui Ion Bianu, nu putem trece cu vederea rândurile introductive ale articolului închinat de Sextil Puşcariu emeritului academician şi bibliotecar, cu prilejul sărbătoririi celor 70 de ani ai săi. Date fiind frumuseţea şi adâncimea lor, ne îngăduim a reproduce partea finală a acestei introduceri.

„Dacă limba pe care o vorbim este romanică, sângele ce curge în vinele noastre este numai în parte al strămoşilor noştri romani. In cea mai mare parte el ne vine dela strămoşii noştri mai depărtaţi, de la acei Traci, care schimbându-şi graiul nu şi-au schimbat şi firea.

„Neamul Tracilor", ne spune Herodot, „este, după al Indiilor, cel mai mare din toate. Dacă ar avea un singur domnitor şi ar fi uniţi între dânşii, Tracii ar fi neînvinşi şi, cred, cu mult mai puternici decât toate popoarele. Dar aceasta e greu, e cu neputinţă să se întâmple vreodată la ei; de aceea sunt slabi". Să aruncăm o privire asupra istoriei noastre, să urmărim seminţiile de Români răsleţiţi în Pind, în Istria şi pe cele pierdute în toată jumătatea de nord a Peninsulei Balcanice şi în Carpaţii de miază-noapte; să ne aducem aminte de Milcovul despărţitor de fraţi; să privim în jur la luptele de partid din zilele noastre, care nu sunt decât o continuare a luptelor îndârjite între partidele boiereşti de odinioară - şi ne vom convinge că în caracterul nostru etnic este o moştenire grea, care nu ne vine dela părinţii noştri romani, cu puternicul lor simţ de civism, ci dela străbunii descrişi de Herodot. Să examinăm limba noastră şi vom găsi că dintre cuvintele de origină latină ce le-am păstrat, un număr însemnat reoglindeşte acelaş spirit de harţă şi de opoziţie faţă de ordinea socială: a se certa, a despoia, a defăima, a fura, a ierta, a se împăca, a prepune, a prădă, a răpi, a urî, etc., cu nevoia de îmbogăţire din limbi străine: duşman, hoţ, a se sfădi, tâlhar, vrăjmaş, etc. Intre cei ce s'au ridicat la rangul de conducători din mijlocul poporului nostru, au fost puţine spirite organizatorice, iar acestea se izbeau de forţele centrifuge care stăpâneau massele: grandioasa clădire de o clipă a lui Mihai Viteazul s'a dărâmat odinioară mai repede chiar decât se spulberase cea a strămoşului său Boirebista. Mulţimea ce trebuia condusă n'a fost la noi o massă inertă, apolitică şi iubitoare de disciplină - cum o întâlnim bunăoară la poporul german - ci o sumă de indivizi cu un dor nestăpânit de libertate, cu o pronunţată individualitate, încrezuţi în forţele proprii şi deprinşi să-şi croiască singuri drumul în viaţă.

Aceste însuşiri explică preferinţa strămoşilor noştri pentru viaţa păstorească, în munţii care le asigurau, în mijlocul altor neamuri, libertatea; iar firea de păstor deprins să nu se supună altui stăpân decât forţelor naturii, nu putea fi decât neadaptabilă la organizaţii sociale care cereau restrângerea libertăţii personale pentru binele colectivităţii. Iată cercul viţios în care se încheiă o întreagă epocă din istoria noastră, cu risipirea neamului pe o întindere mai mare decât puterea lui de coheziune naţională. Urmele acestei pronunţate porniri de a satisface dorinţele individuale, fără considerare la trebuinţele colective, se cunosc în cele mai multe manifestări ale noastre: ajunge să privim aspectul interesant al capitalei noastre, plină de surprizele pitoreşti pe care ţi le dau casele cu grădini aşezate unde şi cum le plăcea proprietarilor, dar lipsită până în anii modernizării de aceă concentrare care presupune o înţelegere colectivă şi de acele străzi largi şi drepte, plicticoase, e adevărat, dar pe care mulţimea se poate scurge repede şi comod.

Dar cel puţin o parte din moştenirea noastră etnică este fără îndoială latină. Neamul nostru, care s'a putut menţine cu caracterul său de rassă atât de pronunţat şi în condiţii atât de grele, aproape două mii de ani în mijlocul altor neamuri cu altă fire, a trebuit să aibă mai mult decât celula fiziologică trainică şi capabilă de a se înmulţi, a trebuit să aibă o putere de rezistenţă inerentă chiar în structura sa de rassă. Dacă, în loc să se piardă printre alte neamuri, Românul a izbutit să şi le asimileze, n'a făcut-o nici cu violenţa cuceritorului, nici cu prestigiul culturii sau cu mirajul stării sale economice, ci prin puterea de atracţie ce i-o dădeă superioritatea sa sufletească; dacă în vremuri de criză a orientării publice s'au ivit totdeauna spiritele critice care au îndrumat naţiunea pe calea cea bună, scutind-o de rătăciri, aceasta se datoreşte acelui simţ înnăscut pentru armonie şi echilibru care caracterizează rassa mediterană; dacă în mijlocul atâtor experimentări şi reforme uşor concepute şi greu de realizat îndrumarea vieţii noastre publice se face totuş pe o curbă vădit ascendentă, e pentrucă alături de fanaticii inovaţiunilor au fost totdeauna muncitorii serioşi şi stăruitori, care le-au contrabalanţat extravaganţele.

Locul maximei rezistenţe naţionale a fost pentru neamul nostru podişul transilvan, de pe care s'au coborît în cursul veacului descălicătorii întâilor organizaţii politice şi de unde — din şirul nesfârşit de dascăli — au răsărit îndrumători cuminţi şi exponenţi dârji ai rezistenţei noastre naţionale.

Cu aceste însuşiri etnice a trecut munţii I o n B i a n u..............." (10)

10) Sextil PUŞCARIU, op.cit. pag. 21-24.

Aşa l-au cunoscut, l-au stimat şi iubit toţi acei care l-au apropiat în cursul vieţii lui laborioase; neschimbat în tot ceeace moştenise dela părinţi şi dela dascăli. Cu inteligenţa sa, cu bunul simţ şi puterea de adaptare specifică rassei noastre, a străbătut o viaţă glorioasă, plină de înfăptuiri şi evenimente, fără să-i schimbe cu nimic „zestrea pe care i-o pusese un Cipariu şi un Moldovănuţ în traistă şi care consistă în mândria originii noastre, în intransigenţă naţională, într'un cult cucernic pentru strămoşi şi în dorinţa de a munci."

Opera lui Ion Bianu este o grandioasă sinteză, realizată cu energia unei vieţi întregi, închinată cu pasiune ţelului ales. Acest efort cuprindea esenţa unui ideal, a unui vis care a hrănit veacuri dearândul generaţiile ardelene. Viziunea lui Bianu includea nu numai ideia conservării sub toate formele a totalităţii manifestărilor culturale ale neamului ci şi valorificarea lor în sensul încadrării în ritmul culturii europene.

Intreaga lui viaţă a fost un adevărat imn închinat muncii. Inţelesul muncii lui nu a fost acela al unei simple datorii împlinite neturburat, cu acea senină conştiinţă de slujbaş retribuit, nici aceea a învăţatului adâncit în preocupările disciplinei sale, ci munca lui a fost o luptă permanentă de desţelenire a unui trecut sbuciumat, un crez fanatic isvorît din dragostea lui de Neam şi grija neobosită şi încordată pentru viitorul lui.

A trăit din plin această pasiune a muncii, care-i răsplătea sufletul cu bucuria fiecărei înfăptuiri. Pasiunea aceasta pornea din însuşi caracterul său format din virtuţile câştigate şi înăscute; pasiunea care stă la temelia oricărei opere mari şi durabile, al cărui elan era produsul unei afecţiuni împinsă până la idolatrie pentru Neamul său.

Călăuzit de o profundă intuiţie, a răscolit trecutul pentru a pune temeliile istoriografice ale literaturii noastre vechi, cu acea viziune concretă a lucrurilor, pătrundere ascuţită şi cult al amănuntului, care dau operei lui o semnificaţie deosebită şi o utilitate de nepreţuit.

Pornind dela gândul iniţial de a înzestra neamul cu un locaş de cultură unic prin bogăţia şi dimensiunile lui şi până la reînvierea trecutului nostru istoric, grija conservării lui şi asigurarea lui în viitor, Ion Bianu şi-a irosit cu generozitate întreaga lui putere de muncă, iar virtuţile lui alese au concurat armonic pe toate planurile de activitate la realizarea acestor scopuri.

In această măreaţă înfăptuire stă toată nobleţea vieţii lui, în idealismul faptei săvârşite cu o rară putere de jertfă şi abnegaţie. Virtutea faptei sale creiatoare trebuie măsurată nu numai după străduinţele sale, ci mai ales, după ceeace în mod obişnuit a gândit şi a creiat, făcându-şi o regulă constantă de viaţă. Şi aici personalitatea lui Ion Bianu apare ca sinteza unui desăvârşit echilibru.

Profesorul Ion Bianu era înzestrat cu o voinţă perfect educată; un exemplu rar unit cu darul vocaţiei şi un adânc sentiment de răspundere la care se adăuga un înalt şi înflăcărat patriotism. Format la şcoala exactă a amănuntului, exigenţele sale îmbrăcau haina puţin agreabilă a severităţii a cărei faimă era egală cu aceea a prestigiului de dascăl şi educator.

Toate generaţiile de studenţi care au trecut p r i n faţa catedrei sale mărturisesc greutăţile de început şi bucuria roadelor culese la şcoala severă, dar binefăcătoare a lui Ion Bianu.

Severitatea lui proverbială care inspira atâta teamă, nu era o însuşire organică a caracterului, ci o necesitate impusă de un sistem de lucru, căruia îi acorda o profundă valoare pedagogică.

Indelungata lui experienţă i-a demonstrat că anumite trăsături şi deformări structurale de care suferea neamul nostru, nu puteau fi lecuite decât cu metode energice, după exemplul chirurgului care împlântă sigur şi conştient bisturiul în corpul pacientului, pentru a-i scoate răul din adâncuri.

Despre eficacitatea acestui procedeu avem o mărturie impresionantă a unuia dintre elevii lui Bianu, strălucitul filosof de mai târziu Ion Petrovici care istoriseşte :

„Eră în ziua aceia o lecţiune despre figurile poetice. Memorizasem cu toată sârguinţa paragraful respectiv din Retorica lui Manliu şi am fost bucuros atunci când am auzit că mă strigă la lecţie. Dau să încep debitarea lecţiunii, când profesorul mă opreşte în loc. Probabil apucasem a rosti vre-o vorbă asupra căreia voia să mă cerceteze mai de-aproape.

– Spune dumneata mai înainte ce este o noţiune.

Rămân tablou. Niciodată nu-mi pusesem o atare chestiune şi nici n'o cetisem nicăeri. Cu tot sentimentul unui gol în creeri, dau să îngăimez o definiţie care mai ales în acele momente de panică – când toţi camarazii puseseră ochii în pământ parc'ar fi vrut să abată dela dânşii întrebarea – nu putea fi decât o înşirare de naivităţi, în orice caz de vorbe neprecise, stângaciu înseilate. Ion Bianu aveà o nepreţuită calitate de profesor: erà duşmanul expresiilor vagi şi nu admiteà în ruptul capului scăpări prin tangentă. A m fost invitat cu asprime să stau jos şi după ce alţi doi colegi au avut la aceeaş întrebare, aceeaş soartă cu mine, Bianu a închis enervat catalogul şi a început să explice, dictându-ne. Acest dicteu a constituit pentru mine cea dintâiu iniţiare în problema noţiunilor. Dela acea întâmplare subiectul m'a obsedat neîntrerupt, l-am studiat poate mai cu grijă decât altele – paragraful noţiunilor îşi are locul cu deosebire

în Logica formală - și cine știe dacă împrejurarea pe care am povestit-o și care trebuie să fi impresionat puternic sensibilitatea mea de copil studios, nu va fi contribuit cu ceva, la faptul că atunci când am avut o cugetare proprie și m'am încumetat să scriu pe terenul filosofic, am ales să tratez: Teoria Noțiunilor, carte care și-a făcut drum în cultura noastră filosofică.

Există o vorbă că pentru a ajunge bun călăreț, trebuie să fi fost măcar odată sdravăn trântit de un cal. La mine, în orice caz s'a împlinit. De pe șaua noțiunilor, întâiu și'ntâiu am mâncat o trântitură neuitată ! (11)

Figura autoritară a lui Ion Bianu, cu trăsăturile energice ale feței, punctualitatea și conștiinciozitatea cursurilor ținute, rigurozitatea examenelor și acel cult fanatic al trecutului nostru cultural i-au atras din partea unui alt ilustru elev al său, titlul de „apostol în Lazariană haină de sobrietate dârză și severă" și „unul dintre cei mai mari pătimași ai culturii naționale". (12)

o

Organizatorul Ion Bianu aducea,pe lângă însușirile dascălului,un fascicul complimentar de virtuți rare a căror vie întruchipare este Biblioteca Academiei Române.

Cei care s'au oprit în sălile de lectură ale Academiei și s'au aplecat asupra bogatelor colecții, își pot da seama de uriașa răbdare și stăruință, de munca fără preget și veghea neîncetată, depuse de ctitorul marelui nostru așezământ, dela începuturi și până la starea înfloritoare lăsată la moartea sa.

Spiritul de ordine desăvârșită introdus de el la Academie până în cele mai mici compartimente ale administrației sale, era întreținut în permanență de clocotitoarea sa energie, de exemplul viu pe care-l oferea tuturor în toate manifestările sale. Ca și la Universitate, păstra aceeaș atitudine de excesivă autoritate, exercita un control riguros și era necruțător față de orice abatere. Nu cruța pe nimeni, dela cel mai umil slujbaș până la academician, când era vorba de respectarea regulilor impuse pentru bunul mers al instituției.

In acest câmp de activitate se manifestau cele mai caracteristice însușiri de organizator ale lui Ion Bianu, ceeace-i creease reputația puțin atrăgătoare de cerber intratabil. Simțul lui de adâncă răspundere pentru împlinirea misiunei asumate, cerea un nou sacrificiu dela omul care-și subordonase pornirile naturale necesităților impuse de serviciul în care era comandat.

11) I. PETROVICI, Pentru jubileul lui I. Bianu în: Omagiu lui I. Bianu, București 1927, pag. 19-20.
12) Dragoș PROTOPOPESCU, Et in Arcadia ego...ib.p.29-30.

Cine oare, dintre cei care i-au stat în preajmă, putea uita furtunoasele lui apariţii prin sălile bibliotecii? Prezenţa lui se făcea simţită dela distanţă, cu prilejul vizitelor zilnice, când aspectul acestui sanctuar se schimba cu desăvârşire. Atmosfera vibra în contact cu acest focar de energie; o încordare neobişnuită domnea în rândurile tuturor, a c e s t freamăt pătrunzând până în liniştita lume a cetitorilor din sala de lectură, în aşteptarea acestei vizite, devenită o obişnuinţă îndătinată, pentruca pe urmă totul să revină la calmul patriarhal de mai înainte, după ce ochiul vigilent al lui Bianu descoperise până în cele mai infime detalii progresele înfăptuite, răsplătindu-şi discipolii şi colaboratorii cu acel surâs isvorît din bucuria împlinirii reciproce a unei sfinte datorii.

Din acest neastâmpăr creator, desprindem contrastul profund dintre cărturarul-organizator şi OM.

Bunătatea şi duioşia lui în raporturile cu intimii vieţii de toate zilele, lacrimile generoase cu care împodobea emoţionantele lui evocări ale trecutului nostru, religiozitatea cursurilor lui, până la impresionanta ţinută solemnă cu care ţinea prelegerile comemorative, toate trădau un adânc conţinut sufletesc şi o neobişnuită intensitate în trăirea acestor mărturisiri de credinţă românească.

Ele aduceau o categorică desminţire acelei aparente severităţi care masca acest fond de bogăţie sufletească şi de care Bianu se folosia conştient, ca de un instrument pentru aplicarea principiilor lui pedagogice sau a concepţiilor de politică administrativă. El ştia că slăbiciunea şi familiaritatea germinează anarhia, sapă autoritatea şi favorizează incorectitudinile elementelor slabe. El doria, după expresia lui, „oameni întregi", care să asigure viitorul neamului, oameni înzestraţi cu virtuţile pe care el le aducea atât de curate din inima străvechiului Ardeal şi care deveneau tot mai rare în promiscuitatea mediului cosmopolit al oraşelor noastre.

Corectitudinea lui, spiritul de dreptate care-l călăuzia în toate acţiunile sale, atenuau totdeauna acele isbucniri intempestive, motivate de neglijenţele sau deficienţele constatate, iar umorul, bunul simţ şi entuziasmul său comunicativ, sporeau încrederea acelora în care el punea speranţele viitorului şi pe care îi îndruma cu o caldă şi ocrotitoare afecţiune părintească.

Simţindu-şi sfârşitul apropiat, cu aceeaşi metodică grijă şi ordine, a lăsat urmaşilor şi colaboratorilor săi ultimile sale dispoziţii, din care desprindem rândurile testamentare de mai jos :

„........ dar mai ales să continuaţi cu acelaş devotament şi cinste ca şi în trecut a servi Academia, spre a o ţine ferită de relele şi abuzurile care dărâmă moralmente şi materialiceşte atâtea instituţii de tot felul în această frumoasă şi bogată patrie a noastră pe care am avut fericirea să o vedem întregită cum o visam în copilăria noastră.

Dumnezeu să binecuvânteze ţara şi neamul nostru şi să le lumineze prin cultură intelectuală şi să le facă fericite prin bogăţiile vieţii şi a bunei înţelegeri cu conlocuitorii ţării de toate religiunile şi de toate limbile şi cu toţi vecinii de aproape şi de departe".

....

Astfel şi-a încheiat viaţa acest român neaoş şi integru; în plină muncă, încărcat de ani şi mulţumire, într'o seninătate plină de măreţie şi frumuseţe creatoare.

Acum, când uriaşa operă a lui Ion BIANU se năruie sub furia pustiitoare a duşmanului nostru secular, când acţiunea satanică de interverstire şi de sistematică distrugere a tuturor valorilor autentice ale culturii noastre se desfăşură sub privirile neputincioase sau indiferente ale unei lumi întregi, când comorile spirituale ale Neamului adunate de Ion Bianu riscă să rămână o vagă amintire istorică, după pilda vestitei biblioteci alexandrine, figura marelui ctitor capătă, în aceste împrejurări dramatice, valoarea unei adânci şi simbolice semnificaţii.

Multe din valorile nepreţuite strânse de Bianu vor fi pierdute pentru totdeauna. Dar exemplul acestei vieţi de muncă, virtuţile alese care stau la temelia întregei sale opere, şi spiritul viu de adâncă înţelepciune, de prevedere şi pasionată jertfă adusă cu neţărmurită iubire Neamului său, vor fi tot atâtea mărturii nepieritoare care vor putea fi retrăite în sufletul ultimului Român liber.

Izbăvirea lui Ion Bianu mai înainte de a se abate valul exterminator al urgiei asiatice, poate însemna şi încheerea definitivă a unei epoci de libertate şi creaţie

a Neamului nostru, după cum poate avea şi semnificaţia unei renaşteri din cenuşa atâtor sacrificii şi suferinţe nemărturisite.

Această renaştere nu poate fi posibilă - credem - decât prin restabilirea echilibrului sfărâmat, prin reluarea şi intensificarea cultului vechilor valori şi a tradiţiilor strămoşeşti, în spiritul marilor înaintaşi. Reîntoarcerea la sursele autentice este condiţia indispensabilă pentru orice salt constructiv în viitor.

In clipele acestea de dureroasă reculegere din ungherele pribegiei noastre, amintirea lui Ion Bianu apare de o tragică actualitate, dar, în acelaş timp, constituie un imbold şi o misiune ce incumbă supravieţuitorilor în libertate, de a relua şi continua pe drumul luminat de el, munca de refacere a patrimoniului spiritual al Neamului Românesc.

Fie această evocare a marelui ctitor al Bibliotecii Academiei Române, Ion B i a n u , un strigăt şi un apel îndreptat către toţi Românii rămaşi în afara hotarelor Ţării, care simt imensa răspundere a clipelor de cumplită cumpănă istorică prin care trec astăzi Ţara şi Neamul nostru.

Virgil MIHAILESCU

I O N B I A N U

Oltre vent'anni fa, in una delle mie visite alla Romania, che dovevano farsi sempre più frequenti, rendendomela familiare e cara, avendo in progetto la compilazione di un dizionario, mi recai da Ion Bianu. Già vecchio (era nato a Făget di Târnava-Mică, nel 1856), afflitto da una forte sordità, mal comprendendo le mie parole, mi credette un giornalista e mi parlò a lungo dell'opera compiuta dalla Romania nel campo bibliografico e culturale, con modesta semplicità tenendo nell'ombra il suo apporto fondamentale. Ebbi la stessa cordiale accoglienza quando, passati alcuni giorni, mi recai da lui all'Accademia, dopo che gli era stato chiarito l'equivoco. Mi si rivelarono ancor più, nel colloquio con lui e nella visita alla Biblioteca, la chiarezza ordinata della sua intelligenza, la cultura, il senso pratico, la finezza delle osservazioni e dei giudizi, a volte animati da un misurato umorismo. L'età non aveva nuociuto alla mente di questo transilvano che, di origine contandina, aveva ereditato l'amore alla cultura e al libro romeno dai grandi conterranei che lo avevano preceduto. Aveva dietro di sè una vita di lavoro intellettuale indefesso, aveva la soddisfazione di aver creato la parte più solida e più utile dell'Accademia, ma restava nell'animo il modesto giovane studente, venuto a Bucarest dagli studi di Blaj.

Nella <u>Revista Arhivelor</u> (1929, Nr. 5) così Ion Bianu rievocava gli inizi della sua carriera: „Venisem de la Blaj la 1876 cu singura avere <u>Testimonium maturitatis</u>. Laurian - marele dascăl - era decanul facultății de litere, în care voiam să mă înscriu. Văzând „Testimoniul" numai cu „eminențe" și scris latinește, m'a primit cu deosebită bunăvoință. Fiind de curând numit și directorul Bibliotecii Centrale dela Universitate, mi-a dat suplinirea unui post de custode al cărui titular era absent. Acolo am cunoscut întâi o bibliotecă mai mare decât ce văzusem la Blaj, cu un serviciu pentru cetitori și cu oarecari cataloage; acolo am văzut întâi manuscripte vechi românești; acolo am cunoscut pe luminosul Hașdeu, ale cărui cursuri de seară le urmam cu evlavie; acolo m'a cunoscut Alexandru Odobescu, care în curând m'a recomandat la Societatea Academică pentru singura funcțiune existentă de scriitor-arhivar-bibliotecar."

L'intelligenza, la serietà e la costanza negli studi del giovane transilvano avevano colpito i suoi maestri e specialmente Hașdeu che volle ampliarne la cultura, mandandolo all'estero nel 1884. Nelle pagine autobiografiche citate, così continua lo stesso Bianu: „După îndrumarea lui Hașdeu aveam să merg întâi la Milano, pentru cursurile lui Ascoli, apoi la Paris, unde pontifica nobilul Gaston Paris, și să închei cu doi ani la Berlin, la școala lui Tobler,... mai mult decât cursurile marilor filologi, pe cari le urmam, mă atrăgeau însă marile organizări

ale bibliotecilor, arhivelor, muzeelor, cari la noi lipseau aproape cu totul, sau erau numai în stare de modeste începuturi improvizate din rămăşiţe răsleţite, scăpate din valuri prăpăditoare ale trecutului. Vizitând aceste aşezăminte începând dela Milano, unde lucrasem în bibliotecile din Palatul Brera şi minunata „Ambrosiana" fondată de Boromei, până departe la Neapole, treoând prin Genova, Veneţia, Florenţa, Roma, vedeam cu jale câte ne lipseau nouă aici acasă".

Anche a Parigi, a Londra, a Oxford potè conoscere biblioteche e musei, studiarne la formazione e il funzionamento, e tanto se ne appassionò, in vista di dotare la Romania di una istituzione consimile, che, al ritorno in patria nel 1883, abbandonò l'insegnamento medio e si dedicò, compreso e aiutato da Ion Ghica e Dimitrie A. Sturdza, alla formazione, quasi dal nulla, della Biblioteca della Accademia. Con un lavoro ininterrotto di 57 anni, col senso pratico dei transilvani e con la passione dell'apostolo, dotò la Biblioteca di circa un mezzo milione di volumi, sia riuscendo a trovare con abilità e competenza di bibliofilo opere rare in codici antichissimi, sia ottenendo leggi particolari come quella del 1884 per cui i tipografi si impegnavano a consegnare alla Biblioteca dell' Accademia due copie di ogni opera stampata. Man mano ottenne che varie biblioteche minori o private fossero incorporate in quella della Accademia che divenne Biblioteca Nazionale. Sempre desideroso di migliorarsi nel compito che si era assunto, nel 1885-1886 fu anche in Galizia e in Polonia, per conoscere l'organizzazione di quelle biblioteche.

Dalla cattedra universitaria, a cui salì nel 1902 e che tenne per circa 30 anni, diffuse fra i giovani l'amore al libro antico, sopratutto quale documento storico della cultura romena. Curò quindi la pubblicazione di Psaltiri: Psaltirea Scheiană, Psaltirea în versuri a lui Dosoftei, Predicele... de Antim Ivireanul, facendo precedere ogni opera da acute introduzioni.

Con Nerva Hodoş e Dan Simonescu compose una Bibliografia Românească Veche, dal 1508 al 1830; fondò inoltre un periodico bibliografico e un bollettino delle pubblicazioni dell'Accademia.

Mettendo in valore il passato della Romania, rivelò nell'opera Documentele de Artă Românească din Manuscripte Vechi l'importanza fondamentale dell'apporto romeno nell'arte decorativa del sud-est europeo.

L'Accademia si basò, come su di un solido pilastro, su Ion Bianu, che, con animo disinteressato e con esattezza meticolosa ne sorvegliò anche l'amministrazione patrimoniale, preoccupato soltanto del miglioramento della istituzione che a lui doveva tutto. Semplice e modesto, seppe superare col lavoro le inevitabili amarezze della vita, che lasciò nel 1935 con consapevole serenità, dopo avere ordinato le sue carte personali come aveva ordinato quella dell'Accademia, fortunato perchè lontano anche soltanto dal pensare all'uragano che avrebbe sconvolto, con l'Europa la sua Romania.

GINO LUPI

DIN CORESPONDENŢA LUI I. BIANU

- Trei scrisori inedite -

de D. GAZDARU

Profesor la Universitatea din Buenos Aires.

Cercetând arhiva lingvistului italian G. I. Ascoli, păstrată la Accademia dei Lincei în Roma, pentru a studia glorioasa epocă a Neogramaticilor, am întâlnit printre corespondenţa primită de Ascoli dela marii lingvişti ai vremii (1), şi câteva scrisori provenite dela unii învăţaţi români ca B. P. Hasdeu, A. de Cihac, I. Bianu, etc.

Ioan Bianu a fost elevul direct al şcoalei filologice italiane. Nu am la îndemână suficiente date biografice pentru a fixa cu precizie cât au durat studiile de specializare ale lui I. Bianu în străinătate. Ştiu atâta că în 1882 se găsea la Milano, ca elev al lingvistului G. I. Ascoli. Acesta publicase, până atunci, mare parte din operele care i-au adus celebri-

1) Citez câteva nume spre a evidenţia însemnătatea acestei arhive pentru istoria lingvisticei indoeuropene şi romanice: Franz Bopp, A.Fr. Pott, A. Schleicher, J. Schmidt, T. Mommsen, G. Curtius, K. Brugmann, E.Renan, M. Brèal, F.de Saussure, Fr. Diez, G.Paris, P. Meyer, A Tobler, H. Schuchardt, W. Meyer-Lübke, etc.,etc.

O parte din această corespondenţă se află reprodusă în anexa la studiul : D. GAZDARU, La controversia sobre las leyes fonéticas en el epistolario de los principales linguistas del siglo XIX, publicat în Anale de Filologia Clásica, IV (Buenos Aires 1949), pp. 211-328.

tatea (2). Hasdeu trebue să fi fost acela care-l va fi îndemnat pe Bianu să meargă în Italia.

In capitala Lombardiei, I. Bianu şi-a întrebuinţat timpul rămas liber după audierea cursurilor, cercetând fondul de manuscrise dela Biblioteca Ambrosiana precum şi Arhivele Statului, care fuseseră consultate mai înainte şi de Esarcu. Fructul acestor studii s'a concretizat într'un mănuchi de documente referitoare la Ştefan cel Mare, publicate de Bianu în Columna lui Traian, Noua Serie, Vol. IV (1883), pp. 30-47.

Scurtă vreme a petrecut Bianu şi la Roma, fiind atras acolo nu numai de frumuseţile clasice şi creştine ale Urbei Eterne, ci şi de dorinţa de a descoperi texte vechi româneşti prin Biblioteca şi Arhivele Vaticanului şi ale Propagandei. Rezultatul acestor fugare cercetări a fost un important studiu despre misionarul catolic de origină italiană, Vito Piluzio, care deprinsese aşa de bine limba noastră, în timpul misionarismului său în Moldova, încât s'a încumetat să alcătuiască, în româneşte, un catehism, care a şi fost tipărit de Propaganda Fide dela Roma în anul 1677. Bianu a publicat corespondenţa acestui misionar într'un articol intitulat Vito Piluzio. Documente inedite din Archivul Propagandei, în Columna lui Traian, Noua Serie, Vol. IV (1883), pp. 142-164, 257-287.

Intors în ţară, Bianu a ajuns unul din factorii de seamă ai culturii româneşti, onorând catedra de literatură română la

2) Faima lui Ascoli pătrunsese în România şi pentrucă el se ocupase de probleme lingvistice româneşti. Prima sa lucrare tipărită, la o vârstă foarte fragedă, a fost Sull' idioma friulano e sulla sua affinità colla lingua valacca, Udine 1846. Această lucrare de tinereţă a lui Ascoli a fost cunoscută la noi prin A. de Cihac şi C. D. Georgian. Am copiat şi scrisorile adresate de aceştia lui Ascoli şi le voi publica cu altă ocazie.
Ascoli este considerat fundatorul studiilor dialectologice în domeniul romanistic. Atenţie deosebită a dat, de ex. şi dialectului istroromân în Vol. I din Studii Critici, Gorizia 1861 (în partea intitulată Colonie straniere in Italia, pp. 49-79). El este şi fundatorul revistei Archivio Glottologico Italiano, la care a colaborat, între alţii, şi B. P. Hasdeu.

Universitatea din București și scaunul dela Academia Română. După moartea lui Pârvan a girat câtva timp direcția Institutului românesc dela Roma (Accademia di Romania in Roma).

A păstrat tot timpul legăturile cu Italia și se pare că a avut o corespondență neîntreruptă cu fostul său profesor din Milano. Trei din scrisorile adresate lui Ascoli se publică aici. Numai atâtea au putut fi identificate.

In 1895, G.I.Ascoli a publicat o lucrare istorico- politică, intitulată Gli Irredenti, care se referă la problema minorităților din fostul Imperiu Austro-Maghiar și în care sunt atinse și unele probleme naționale românești. Pentru pregătirea acestei lucrări, Ascoli a avut nevoe de o documentare românească privitoare la starea învățământului românesc sub Unguri. Cred că prima din cele trei scrisori care urmează se referă la această chestiune. O reproduc păstrând ortografia originalului.

Academia Română

Bucuresci
le 11/23 Septembre 1894.

Monsieur le Professeur
Maître vénéré,

Je regrette profondément que cette reponse peut vous être expédiée tellement tard. La carte postale que vous avez bien voulu m'écrire de Monte Generoso est arrivée ici pendant que j'étais parti en congé d'été, d'où je suis revenu il y a seulement quelques jours. Quoique donc très en retard je m'empresse de vous expedier aujourd'hui un volume sur la question qui vous interesse; Vous y trouverez aux pages 46-59 des renseignements concernat(3) l'instruction.

Dans quelques jours j'espère pouvoir vous envoyer des renseignements supplémentaires bien plus complets avec des données statistiques plus minutieux. Vous serez de cette façon mis au courant de cette affaire bien triste pour le temps où nous vivons, et vous verrez l'exemple d'injustice et d'audace les plus incroyables et incalifiables.

Veuillez agréer, Maître Vénéré, l'assurance de mon éternelle reconnaissance et du plus parfait devouement de votre élève.

Prof. I. Bianu

3) Corect: concernant.

Broşura publicată de Ascoli a avut mare răsunet în lumea occidentală. In arhiva sa am întâlnit şi alte scrisori dela cărturarii vremii, referitoare la Gli Irredenti. Cea mai interesantă este una dela H. Schuchardt, care pe vremea aceea se afla în strânse legături cu B.P.Hasdeu. A doua scrisoare a lui Bianu se referă la această broşură a lui Ascoli. Nu-i datată, însă timbrul poştei din Milano, la sosire, este: 28.8.1895.

Noa pres Kronstadt,

J'ai reçu, mon illustre et vénéré Maître, et lu avec la plus grande attention votre article sur „Gli Irredenti". J'en ai été d'abord surpris de vous voir traiter des matieres politiques; aprés j'en ai été étonné de vous voir pénétrer dans les choses politiques aussi profondément que dans les choses de la linguistiques, avec la même justesse de méthode et rectitude de jugement.
Je me permets de vous écrire ces quelques lignes à la hate pour vous exprimer ma reconnaissance pour l'aimable envoi. Une lettre suivra, dans laquelle je me permettrai de vous écrire plus au long sur les mêmes affaires.
Votre devoué elève et serviteur

I. Bianu

Scrisoarea mai amplă pe care o promite Bianu n'am găsit-o în arhivă. A treia care urmează conţine numai câteva cuvinte de salutare, în limba italiană, pe o fotografie a lui Bianu şi a fiului său. Nu-i datată. Timbrul poştei: Bucureşti 16 Oct.1906.

Prego il grande e vec/c/hio Maestro venerato di gradire i rispettuosi (sic) e cordiali saluti del suo vec/c/hio allievo riconoscente

I. Bianu
con figlio Alessandro

La trei luni după aceea Ascoli moare. Nu-mi e posibil să controlez acuma dacă Bianu a scris ceva în amintirea maestrului. A apărut însă în Convorbiri Literare (XLII, I, pg. 72) un articol In amintirea lui Ascoli, scris de C. G. Găluşcă, probabil unul din elevii lui Bianu.

TESTAMENTUL LUI ION BIANU

Pe Ion Bianu nu l-am cunoscut personal. Cunoşteam meritele lui pentru organizarea bibliotecii Academiei, pasiunea şi grija lui pentru cartea veche românească, munca lui de bibliograf şi bibliotecar al vechii culturi româneşti. Il ştiam titularul catedrei de istoria literaturii române, ajutat de doi conferenţiari, N. Cartojan şi D. Caracostea, care aveau să-i continue apoi, cu strălucire, activitatea dela Universitate. Deaceea, când am auzit că Ion Bianu se retrage dela catedră,trecând-o celor doi conferenţiari, unul pentru epoca veche,celalt pentru perioada modernă, am ţinut să asist cel puţin la solemnitatea închiderii cursului său şi a inaugurării noilor catedre de istoria literaturii române în toamna anului 1928.

Unii salutau noua soluţie ca un progres atât în materie de învăţământ cât şi din punct de vedere ştiinţific,alţii regretau scindarea catedrei în compartimente, care vor aprofunda desigur materia, dar vor risca, din cauza specializării, să nu mai ştie unul de altul şi să piardă din vedere întregul şi continuitatea evoluţiei istorice. Printre adversarii nouii soluţii era Nicolae Iorga, şi Universitatea şi Ministerul au căzut de acord ca marele nostru istoric să întreprindă, pentru ultima dată în cadrul vechii catedre, un curs unitar asupra literaturii române. Din acele prelegeri a eşit apoi cunoscuta <u>Sinteză</u>, care va rămâne una din cărţile monumentale ale ştiinţei româneşti.

Solemnitatea a avut loc în cea mai încăpătoare sală de Cursuri a Universităţii noui, amfiteatrul „Vasile Pârvan", plin până la refuz. Cuvântărilor şi elogiilor de rigoare le-a răspuns sărbătoritul cu ochii în lacrimi. Bianu nu era nici orator nici savant; darul lui a fost acela de mare gospodar al cărţii; al cărţii româneşti în special. Deaceea el a strălucit nu prin vorbă şi scris, ci prin faptă. Nu-mi mai aduc aminte de cursul cuvântării sale, dar a încheiat cu

relatarea unei scene din ultimele zile ale lui Timotei Cipariu, la care el a fost martor, şi scena aceea mi-a rămas şi-mi va rămâne pentru totdeauna vie în minte, ca şi când aş fi trăit-o eu însumi.

Simţindu-şi sfârşitul apropiat, spunea Ion Bianu către sfârşitul propriei lui vieţi, Timotei Cipariu şi-a chemat la el pe cei mai buni şi mai dragi dintre foştii prieteni şi elevi. Ca un rămas bun şi abia ţinându-şi lacrimile şi răsuflarea, el a deschis pe masa de lucru o hartă mare a vechii Dacii şi a înconjurat-o încet cu mâna, ca şi când ar fi vrut să pipăe pentru ultima oară fiecare hotar al Ţării, începând dela Turnu-Severin, urcând pe Tisa, coborând pe Nistru şi ajungând pe Dunăre din nou la Turnu-Severin :

„ASTA ESTE; EU AM VISAT-O, VOI S'O VEDEŢI AEVEA!", iar bătrânul Bianu, printre lacrimi şi suspine reţinute, s'a întors către harta României Mari, care atârna pe peretele din spatele catedrei, şi schiţând acelaş gest a adăogat :

„ASTA ESTE; EU AM VĂZUT-O, VOI S'O PĂSTRAŢI!"

D. C. AMZAR

SCRIERILE LUI ION BIANU

(Selecţie bibliografică)

I. Bibliografie.

1. Bibliografia Românească Veche de Ioan Bianu şi Nerva Hodoş. 1508-1830. Tom. I, II, III, 1, 2. (1508-1817). Bucureşti, „Academia Română", (Tip. Socec & Co.), 1903-1912, 33 x 25, IX+572 (I); 571 (II); 192 (III) pag.
2. Bibliografia Românească Veche de Ioan Bianu şi Dan Simonescu. Tom. III, fasc. III-VIII (1817-1830), Ediţiunea Academiei Române, Bucureşti, Atelierele grafice Socec Co., in-folio, VIII + p. 193-780.
3. Catalogul Manuscriptelor Româneşti, întocmit de Ioan Bianu şi R. Caracaş. Tomul I, II. (Numerele 1-728). Bucureşti, „Academia Română", (Tip. C. Göbl-St. Rasidescu). 1907-1913, 25 x 17, VIII + 746 pag. (I); 666 pag. (II). (Biblioteca Academiei Române).
4. Catalogul Manuscriptelor Româneşti, întocmit de Ioan Bianu şi G. Nicolaiasa. Tomul III. Numerele 729-1061. Publicat de Academia Română, 1931, „Scrisul Românesc" Craiova, in-8°, 658 p. (Biblioteca Academiei Române)
5. Publicaţiunile periodice româneşti (ziare, gazete, reviste) de Nerva HODOŞ şi Al. SADI IONESCU. Descriere bibliografică, cu o introducere de Ioan BIANU. Tom. I. Catalogul Alfabetic 1820-1906. Bucureşti, „Academia Română", (Tip. C. Göbl-St. Rasidescu), 1913, 24 x 17, XXIII + 812 pag. (Academia Română).

II. F o l c l o r

6. Din istoria poeziei noastre poporale. Convorbiri Literare. Bucureşti, 1906, Iunie - August, An. XL, No. 6 - 8, pag. 726 - 730.
7. Texte macedo-române. Basme şi poesii poporale dela Cruşova, culese de Dr. M. G. Obedenaru. Publicate după manuscrisele originale, cu un glosar complet de Prof. I. Bianu. Bucuresci, „Academia Română", (Tip. Carol Göbl), 1891, 24 x 17, IX + 380 pag.

III. Istoria Literaturii Române

8. Momente Culturale, cu o notiță biografică (de Il. Chendi). Bucuresci, „Leon Alcalay", (Tip. Eminescu), 1904, 15 x 10, VIII + 101 pag. (Biblioteca pentru toți, No.217).

Epoca Veche

9. Curs de istoria literaturii române. - Epoca veche. - Ținut la Facultatea de filosofie și litere din București, 1925. (București), 1925, 22 x 17, 256 pag. (Litografiat)

10. Psaltirea Scheiană (1482). Mss. 449 B.A.R. publicată de Prof. I. Bianu. Tomul I. Textul în facsimile și transcriere cu variantele din Coresi (1577). Bucuresci, „Academia Română", (Tip. Carol Göbl), 1889, 19 x 14, VIII + 530 + 526 pag.

11. Pagini de veche scriere românească, culese de I. Bianu și N. Cartojan (București), „Cartea Românească", (Tip. C. Göbl-I.St.Rasidescu), 1921, 32 x 24, 1 foaie + 32 pag. (Universitatea din București. Facultatea de litere și filosofie. Seminarul de Istoria literaturii române).

12. Intrebarea Creștinească, tipărită de Diaconul Coresi în Brașov la 1560... București, „Academia Română", (Tip. Cultura Națională), 1925, 24,5 x 17, 2 foi + 22 pag. (Academia Română. - Secțiunea Literară. - Texte de limbă din secolul XVI reproduse în facsimile, îngrijite de I. Bianu. I).

13. Manuscript dela Ieud : 1. Scriptura Domnului Hristos cătră oameni căzută în piatra din ceriu, 2. Invățătură la Paști, 3. Invățătură la cuminecătură. București, „Academia Română", (Tip. Cultura Națională), 1925, 24 x 17, 2 foi + 48 pag. (Academia Română. - Secțiunea Literară. - Texte de limbă din secolul XVI reproduse în facsimile, îngrijite de I. Bianu. III).

14. Pravila Sfinților Apostoli, tipărită de Diaconul Coresi în Brașov între 1570-80. (Fragment). București, „Academia Română", (Tip. Cultura Națională), 1925, 24 x 17, 2 foi + 24 pag. (Academia Română. - Secțiunea Literară. - Texte de limbă din secolul XVI reproduse în facsimile, îngrijite de I. Bianu. II).

15. Insemnările autografe scrise într'o carte veche de Dosofteiu Mitropolitul Moldovei (1663-1686). Cu 1 stampa. București, „Academia Româna", (Tip. C. Göbl-I.St. Rasidescu), 1915, 27 x 21, 10 pag. + 1 pl. (Academia Română. - Extras din Analele Academiei Române. Seria II. Tom. XXXVI. Mem. Secț. Literare No.3.).

16. Dosofteiu, Mitropolitul Moldovei. 1671-1686. - Psaltirea în versuri, publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea de la 1673 de Prof. I. Bianu. Bucuresci, (Tip. edit. „Academia Română"), 1887, 25 x 18, LVI + 520 pag.

17. Predice făcute pe la praznice mari de Antim Ivirénul Mitropolitul Ungrovlahiei 1709-1716. Publicate după manuscrisul dela 1781.... de Prof. I. Bianu... Cu notițe biografice despre Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivirénul de P. S. S. Episcopul Melchisedec. Bucuresci, (Tip.Cărților Bisericesci), 1886, 24 x 16, XXX + 218 pag.

18. Despre introducerea limbii românești în biserica Românilor. Discurs rostit la 21 Martie (3 Aprilie) 1904 în ședință solemnă... cu răspuns de Dimitrie A. Sturdza. București, 1904, 27 x 22, 58 pag. (Academia Română.Discursuri de recepțiune XXVI.)

19. Lucrul Apostolesc - Apostolul, tipărit de Diaconul Coresi în Brașov la 1563. București 1930.

Epoca Modernă

20. Curs de istoria literaturii române. - Epoca modernă.- Ținut la Facultatea de filosofie și litere din București,1925. (București), 1925, 22,5 x 18, 273 pag. (Litografiat)

21. Despre cultura și literatura românească în secolul al XIX-lea. Cuvântare rostită la serbarea zilei patronului Liceului S-tu Sava. - 5 (17) Decembre 1891 - Bucuresci, 1891, 20 x 13, 32 pag.

22. Viéți'a și activitatea lui Maniu Samuilu Miculu alias Clain de Sadu. - Estrassu d'in Analele societatei Academice române. - Bucuresci, (Tip. Laboratorilor Romani),1876, 24 x 17, 35 pag.

23. Album de paleografie românească (Scriere chirilică) de Ion Bianu și N. Cartojan. București 1929. ed.II.

IV. Istoria Românilor

24. Documente românești reproduse după originale sau după fotografii... Partea I. Epoca dinainte de Mateiu Basarab(1632) și Vasile Lupu (1634).Tomul I.Fasc.1,2.București 1907,24 x 16, 208 pag. (Biblioteca Academiei Române)

25. Episcopia Strehaiei în anii 1673-1688. Notă istorică.Bucuresci,„Academia Română", (Tip.Carol Göbl),1904,27 x 21 , 11 pag.(Ac.Rom.-Extras : Analele Ac.Rom.S.II.T.XXVI.)

26. Statistica Ardelenilor de acum un secol și mai bine,cu învațături pentru cei de acum. Extras din Convorbiri Literare, Maiu 1924. (București),1924, 23x15.5, 11 pag.

V. Chestiuni privitoare la trecutul nostru cultural.

27. Inceputorii Academiei Române la 1866 şi 1867. Cuvântare București, „Academia Română", (Tip. Cartea Românească), 1922, 29 x 21, pag. 367-385. (Extras din: Analele Academiei Române. Seria II. - Tom. XLI. Desbaterile 1920-21.)

28. Pomenirea Donatorilor Academiei Române. Cuvântare rostită în şedinţa plenară dela 1 Iunie 1922. Bucureşti, „Academia Română" (Tip. Cultura Naţională), 1922, 24x17, 21 pag.

29. Localul Bibliotecii Academiei. (Bucureşti, 1910), 5 pag.

30. Documente de artă românească din manuscripte vechi. Fasc. I. Evanghelia slavo-greacă. Scrisă în Mănăstirea Neamţului din Moldova de Gavriil Monachul la 1429. (Bibl. Bodleiană, Oxford: Cod. Can. Graeci 122). (Notă prezentată la Congresul de Bizantinologie ţinut la Bucureşti în 1924) Bucureşti, „Academia Română", (Tip. University Press, Oxford) 1922, 42 x 32, 1 fasc. (Academia Română).

VI. Biografii.

31. Un Român întreg. Dimitrie A. Sturdza. - Idei, sinţeminte, lucrări din anii 1850 şi 1854 amintite la 25 Fevruarie 1907 când împlineşte vârsta de 74 ani. (Bucureşti, 1907), 25,5 x 16, XV + 51 (-53) pag.

VII. Diverse.

32. Poesia satirică la Romani. Studiu literaru. Bucuresci, (Tip. Academiei Romane), 1881, 20 x 13, V + 98 pag.

33. Politica Românilor din Ungaria. Trecut, prezent, viitor de (Ion) B(ianu) - (Septimiu) A(lbini). Bucureşti, (Tip. C. Göbl-St. Rasidescu), 1909, 23,5 x 16, 53 pag.

34. Pentru lămurirea situaţiei. Cuvinte către Români - 15 Aug. 1914 -, de Ion Frunză = (Ioan Bianu). Bucureşti, 1914. 19 x 13, 55 pag.

Aceste date bibliografice au fost extrase, în cea mai mare parte, din lucrarea lui Ion L u p u : Bibliografia operelor D-lui Ioan Bianu, publicată în : Omagiu lui Ion Bianu, Bucureşti 1927, pag. 3-18.

La lucrările de mai sus se mai adaogă numeroasele comunicări mărunte, ediţii de texte publicate sub îngrijirea l u i Ion Bianu, biografii, răspunsurile la discursurile de recepţie, dări de seamă, rapoarte, etc. Întreaga bibliografie a operelor sale însumând un total de peste trei sute de titluri.

EIN VERTRETER DER RUMÄNISCHEN KULTUR :

ION B I A N U

(1856-1935)

Die RUMÄNISCHE BIBLIOTHEK in Freiburg widmet die erste Nummer ihres Bulletins dem Schöpfer der Bibliothek der Rumänischen Akademie in Bukarest, dem Historiker und Bibliographen der älteren und ältesten rumänischen Sprach- und Literaturdenkmäler : ION BIANU. Der Leiter der Rumänischen Bibliothek in Freiburg, Virgil Mihailescu, ein ehem. Schüler und Mitarbeiter von B i a n u , würdigt die Persönlichkeit und das Werk dieses grossen Rumänen, dessen Leben restlos im Dienste der Nation stand und dessen Werk als Forscher und Bibliothekar zu den monumentalsten seiner Zeit gehört.

Aus seiner reichhaltigen literarhistorischen Tätigkeit verdienen die drei Bände der „Bibliographie der altrumänischen Literatur" zwischen 1508 und 1817, der „Katalog der alten Manuskripte", ebenfalls in drei Bänden, und der Band über die periodischen Publikationen (1820-1906) ganz besonders hervorgehoben zu werden. Als Bianu zum Bibliothekar der Rumänischen Akademie ernannt wurde, zählte ihr Bücherbestand kaum 5 0 0 Bände, als er aus dieser und dem Leben selbst ausschied, konnte die Bibliothek der Akademie über eine halbe Million Bände ihr eigenen nennen.

Bianu stammte aus Siebenbürgen, dem Zentrum „ höchster nationaler Widerstandskraft", wie Sextil PUŞCARIU sagte, machte seine Studien an der Universität Bukarest und vervollständigte seine wissenschaftliche Ausbildung durch einen dreijährigen Studienaufenthalt im Ausland (1880-1883), indem er G. I. ASCOLI in Mailand, Gaston PARIS an der Sorbonne und A. TOBLER in Berlin

hörte. Seit 1902 besetzte er den Lehrstuhl für Rumänische Literatur an der Universität Bukarest, 1904 wurde er zum ordentlichen Mitglied der Rumänischen Akademie gewählt.

Im Anschluss an seine Abhandlung gibt Mihailescu eine bibliographische Auswahl der wichtigsten Arbeiten I o n B i a n u s.

Nach dem i t a l i e n i s c h e n Beitrag des Mailänder Romanisten Professor GINO L U P I, bringen wir eine kurze Aufzeichnung D. C. AMZAR's über die Abschiedsfeier der Bukarester Universität zu Ehren Ion Bianus im Januar 1928, welcher der Verfasser als junger Student beiwohnte. In seiner bewegten Antwort schilderte der alte Lehrer eine Szene aus dem Lebens seines Altmeisters Timotei CIPARIU (1805-1887), der einmal gegen Ende seines Lebens die Karte des alten Daciens vor seine Schüler ausbreitete und, auf die ehemaligen Grenzen hinweisend, bemerkte: „DAS WAR ES; ICH HABE DAVON GETRÄUMT, IHR SOLLT ES ERLEBEN!" Bianu zeigte auf die Karte Gross-Rumäniens an der Wand und fügte hinzu: „HIER IST ES; ICH HABE ES ERLEBT, IHR SOLLT ES AUFRECHTERHALTEN!"

D. C. A.

II

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

--

E P O C A V E C H E

E P O C A M O D E R N Ă

-

LITERATURA POPULARĂ

-

SPRACHE UND LITERATUR

Die in dieser Abteilung zusammengefassten Beiträge ergänzen auf das engste die vorangehenden. Wir leiten diesen Teil unserer Zeitschrift mit einem Aufsatz von Professor Dr. N. I. HERESCU ein, dem ehem. Inhaber des Lehrstuhls für Lateinische Sprache und Literatur an der Universität Bukarest, über die „Verteidigung der rumänischen Sprache", in dem er zu den Slawisierungsversuchen in der Heimat mit einem mehr als berechtigten Sarkasmus Stellung nimmt. Der Verfasser sieht darin den ersten Programmpunkt einer im Ausland erscheinenden rumänischen Zeitschrift. Der Kampf zur Verteidigung der in der Heimat gefährdeten Sprache muss vom freien Ausland - besonders von Frankreich und Deutschland aus - geführt werden, den Ländern, „aus denen zu allen Zeiten die grossen Ideale, die uneigennützigen Gefühle und die edlen Gesinnungen zu uns gekommen sind".

Der ehem. Romanist der Universität Jassy Professor Dr. Dimitrie GAZDARU - gegenwärtig in gleicher Eigenschaft in Buenos Aires - beschreibt „den ersten Druck in der Moldau", der einen Beschluss der 1642 zu Jassy stattgefundenen Synode der orthodoxen Kirche des Ostens darstellt. Diesem griechisch verfassten Dokument - es handelt sich um ein einziges Folio-Blatt von 92 x 32 cm - kommt eine grosse kulturgeschichtliche Bedeutung im Zusammenhang mit der Rolle der Rumänischen Fürstentümer bei der Unterstützung der Kirche im Osten zu. Das erste Exemplar des Originaldruckes wurde 1895 in Paris entdeckt. Es gelang Prof. Gazdaru das zweite Exemplar dieses wichtigen Dokumentes in den Vatikanischen Archiven sowie dessen lateinische Version von 1643 ausfindig zu machen. Prof. G. erinnert in diesem Zusammenhang, dass das erste, in der Moldau gedruckte Buch eine „Cazania" (Predigtensammlung) ist, welche 1641 in Druck gegeben wurde und 1643 erschien.

Der ehem. Slawist der Universität Czernowitz, Prof. Dr. Grigore NANDRIŞ, z.Zt. in gleicher Eigenschaft in London, erwähnt einige neue, bis jetzt unbekannt gebliebene rumänische Texte in der BODLEIAN LIBRARY zu Oyford, darunter ein Vocabularium im Rahmen eines mehrsprachigen Wörterbuches aus dem Anfang des 17. Jahrhunderts mit über 3000 rumänischen Vokabeln.

Der jüngere Slawist Emil TURDEANU, Lektor für Rumänisch an der Sorbonne - ein Fachmann auf dem Gebiete der alten slawisch-rumänischen Kulturbeziehungen - befasst sich mit z w e i kirchenslawischen Manuskripten aus dem 16. Jahrhundert, zwei sogenannten TETRAEVANGELIARIEN, die ursprünglich dem moldauischen Schatzmeister Mateiaş GRUMAZ gehörten und jetzt, d.h. vor dem Kriege, sich in bulgarischen Bibliotheken befanden. Das erste davon, im Besitz der Hl. Synode in Sofia, wird hier zum erstenmale beschrieben.

Hinsichtlich der von mir entdeckten und veröffentlichten RÖMISCHEN ELEGIE in den Reiseberichten von J.G. KOHL (1808-1878) weise ich auf die deutsche Zusammenfassung am Schluss des Beitrages hin.

Der letzte rumänische Beitrag dieser Abteilung ist eine Betrachtung unserer Lektorin in Padua, Frl. Alexandrina MITITELU, über die Kunst des Zitierens bei Alexandru ODOBESCU(1834-1895), einem wahrhaften Humanisten und Klassiker der rumänischen Literatur. Die Verfasserin unterzieht zum erstenmal die zahlreichen Zitate Odobescus aus den Klassikern aller Länder einer eingehenden Analyse und schliesst nicht nur auf die reichhaltige Lektüre des grossen Schriftstellers, sondern auch a u f eine ihm höchst persönliche Kunst, klassisches Gedankengut in das eigene Schaffen sinnvoll und erfrischend einzubauen.

D. C. A.

APĂRAREA LIMBII ROMÂNE.

de N. I. H E R E S C U

De câţiva ani, de când România trăeşte sub ocupaţia unei armate străine şi vrăşmaşe, doctrinarii comunismului sovietic au împuiat capul Românilor din ţară cu ideia că limba constitue cea mai importantă „armă de luptă", în mâna celor ce construesc „o lume nouă". Ideia nu e foarte originală, cum nu e originală nici teoria unei „lumi noi", pe care urechile noastre parcă au mai auzit-o la diferite răscruci ale unui trecut nu tocmai depărtat...

Alte măşti, aceiaşi piesă,
Alte guri, aceiaşi gamă...

Ştim bine că idealul lumii noi cu care suntem îmbiaţi astăzi nu e decât una din multiplele înfăţişeri ale imperialismului sovietic. Şi nimic nu ne poate face să ne îndoim că el va avea acelaş succes - şi acelaş sfârşit - ca şi lumea nouă ce ne-o propuneau imperialismele precedente. Doar un bob de răbdare...

Limba este, desigur, o mare armă de luptă. Românii însă nu se luptă cu nimeni: Românii se apără. Ei îşi apără acum sărăcia şi nevoile şi neamul. Pentru Români, limba este o armă de apărare. Căci niciodată niciun popor nu a putut fi desnaţionalizat, decât dacă mai întâi i s'a răpit sau i s'a stricat limba. „Qu'est-ce qu'une patrie qui n'a plus de la langue?", se întreba de curând Etiemble, scriitor cunoscut pentru antipatia lui faţă de Americani şi pentru simpatia faţă de „experienţa" dela Răsărit („Les temps modernes", August 1952).

Paza limbii române apare deci ca una dintre primele noastre îndatoriri. Pe calea scrisului, această datorie nu mai poate fi îndeplinită în ţară. Despre limba română nu se mai scrie azi în România, sau, în orice caz, nu în folosul ei; în România se scrie azi despre limba rusă. Spre a fi complet dumiriţi în această privinţă, ajunge să parcurgem colecţia revistei „Cum vorbim", închinată exclusiv problemelor de limbă, revistă pe care „ordinea nouă" o tipărea până mai deunăzi la Bucureşti, cu scopul de a susţine imperialismul linguistic al străinului ce ne ocupă ţara prin silnicie. Deschid numărul 1 din anul III (ultimul). Incepe cu o traducere a „Hotărârii sesiunii unite a secţiunii de literatură şi limbă a Academiei de ştiinţe din U. R. S. S.", în care e vorba de metodica limbii ruse. Urmează un articol despre „Legea staliniană a desvoltării inegale a elementelor limbii". Apoi, după patru pagini consacrate, de ochii lumii, unei cărţi de versuri româneşti (fireşte, pe linia partidului),

vin o serie de recenzii închinate activității linguistice a unor autori ca Dnii Serebrenikov, Tretiakov, Vinogradov, Dobromaslov, Rahmanov, -- tot nume neaoș românești, unul și unul.

Dar poate că vreun apusean naiv și de bună-credință ar fi ispitit să creadă că numărul la care m'am referit e doar o întâmplătoare excepție, că e doar rezultatul unor nedorite coincidențe. In realitate, toate numerele se prezintă la fel și seamănă între ele ca două portrete ale lui Stalin. Răsfoesc din nou colecția revistei și iau la întâmplare no 6-10 din anul II, pe Iunie-Octombrie 1950; e primul număr apărut după o întrerupere de șase luni, fiindcă între timp căzuse din senin trăsnetul dezavuării lui Marr: bieților redactori le-a trebuit o jumătate de an ca să desmeticească după lovitura ce le-o administrase „Genialul". Acest număr e ocupat cu publicarea în traducere a textelor scrise de vechiul și bine-cunoscutul filolog Iosif Visarionovici, alias Stalin. După textele originale ale savantului, urmează două articole despre aceste texte, cu titlul sugestiv: „Genialele lucrări de linguistică ale lui I.V.Stalin". Și revista continuă cu dări de seamă despre alți autori care s'au ocupat, toată viața lor, numai și numai cu limba română, și care se numesc: Vinogradov, Alexandrov, Barhudarov, Sișmarev, Gvozdev, Lomtev, Bulahovski, Sobolavski, și așa mai încolo.

Sunt trei pătrare de secol de când Eminescu se plângea

... că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.
Din Hotin și pân' la Mare
Vin Muscalii de-a călare.
. .
Din Boian la Vatra Dornii
Au umplut omida cornii...

Dacă ar scrie astăzi, Eminescu s'ar jelui că Muscalii vin din toate părțile, că omida a cutropit limba și Stalin filologhia !

Fiindcă la București nu se mai poate vorbi azi decât de limba rusă, de limba română e neapărată nevoe să se vorbească în Occidentul liber, și cu osebire în Franța și în Germania, în locurile de unde au plecat întotdeauna către noi marile idealuri, sentimentele cinstite și gândurile generoase. Este întâia datorie a pribegilor, și a prietenilor lor.

o o o

Mi se pare că aceasta trebue să fie și întâiul punct din programul unui Buletin care apare pe lângă o vatră de cărți românești.

LITERATURA ROMÂNĂ
- Epoca Veche -

PRIMA TIPĂRITURĂ DIN MOLDOVA

Contribuție la Istoria Culturii Românești
din sec. XVII.

D. GAZDARU
Profesor la Universitatea din
Buenos Aires.

„Bibliografia Românească Veche": principala operă a lui Ion BIANU.

Principala operă științifică a lui Ion Bianu este Bibliografia Românească Veche, editată în colaborare cu Nerva Hodoș. Primul volum, publicat la București în 1903, cuprinde descrierea tipăriturilor apărute în Țările Românești între anii 1508 și 1716. Este volumul cel mai prețios pentrucă înregistrează cele dintâi cărți ieșite din tiparnițele românești, pe vremea când instalarea unei tipografii constituia cel mai de seamă act cultural, pe care numai Voevozii ori Ierarhii Bisericii puteau să-l aducă la îndeplinire.

Multe din aceste opere au devenit astăzi rarități scumpe. Unele s'au pierdut fără urmă; altele se mai păstrează în câte un singur exemplar care și acela, de multe ori, nici nu se găsește în țară, ci în posesia vreunei biblioteci străine. Atare soartă a avut, pentru a da un exemplu, traducerea slavonească făcută de Udriște Năsturel după Imitatio Christi și tipărită la 1647 pe cheltuiala Doamnei Elena, soția lui Matei Basarab. Un istoric al acestei rarități bibliografice l-am publicat aici în exil (1).

1) D. GAZDARU, „Imitatio Christi" în Țările Românești. - O mărturie a vechilor legături cu Occidentul, în Curierul Creștin, Buletinul Bisericii Române Unite, Buenos Aires, An. II (Ian.-Martie 1952), pp. 63-75.

Istoricul unei alte asemenea rarități bibliografice îl vom schița în rândurile ce urmează. Este vorba de cea dintâi tipăritură apărută în Moldova la 1642.

Introducerea tiparului în Țările Românești.

Introducerea tiparului în Țările Românești este un eveniment cultural extrem de important și care s'a petrecut destul de timpuriu prin raport cu data descoperirii lui în Occident. Muntenia se poate chiar mândri cu faptul că tipărirea a început acolo mai devreme decât la unele popoare vecine. Acest primat cultural românesc face obiectul unui capitol din studiul nostru despre Contribuția Românilor la progresul cultural al Slavilor, în curs de publicare în revista Cuget Românesc dela Buenos Aires.

In Moldova s'a introdus tiparul ceva mai târziu din cauza apropierii geografice în care se găsea această provincie românească față de unele centre culturale active cum era Polonia în acea vreme. Destinul a vrut apoi ca din primele teascuri tipografice ale Moldovei să nu iasă în primul rând o tipăritură în limba română, ci una grecească. Cazania lui Varlaam ar fi cea dintâi publicație românească dată la tipar în Moldova, dar cartea fiind voluminoasă, iar operația culesului literelor și a întocmirii xilografiilor, care trebuiau să însoțească textul, fiind pe atunci anevoioase, ea a apărut abia în 1643, cu toate că tiparul ei începuse încă din 1641. Și astfel, această operă a renumitului mitropolit moldovean vine în al doilea rând ca vechime, primul fiind ocupat de o tipăritură grecească apărută între timp, adică la 1642.

Sinodul convocat în 1642 la Iași.

Această primă tipăritură din Moldova, apărută la 1642, în limba grecească, rezumă hotărîrile unuia din cele mai importante sinoade care s'au ținut în sânul bisericii ortodoxe după separarea ei de biserica occidentală. Sinodul a fost convocat la Iași în 1642. Scopul principal era stăvilirea penetrației calvinismului în biserica orientală. Un patriarh din Constantinopol, Chiril Lucaris, publicase în 1629 o profesiune de credință redactată în limba latină, „Confessio Fidei", plină de rătăciri calvine. Evenimentul acesta alarmase deopotrivă cele două biserici, apuseană și răsăriteană. Frământările din lumea creștină răsăriteană erau așa de grave încât amenințau cu sfărâmarea unității ortodoxiei. Voevodul Munteniei nu-și poate trimite delegați la Sinodul dela Iași din cauza rivalității dintre cele două țări surori. La acel sinod au luat deci parte delegații Patriarhiei dela Constantinopol împreună cu reprezentanții Mitropolitului dela Chiev, Petru Movilă, și cu ierarhii moldoveni în frunte cu Varlaam. Ca bază de discuție a servit textul unei Mărturisiri de credință scrisă

latineşte de Petru Movilă. Textul latin a fost transpus în greceşte de către Meletie Syrigos în timpul cât au ţinut desbaterile. Retuşat în cursul discuţiilor şi prin traducerea lui Syrigos, textul lui Petru Movilă trebuia aprobat de Sinodul Patriarhiei dela Constantinopol.

Sinodul dela Iaşi rămâne un titlu de mândrie în istoria culturii româneşti prin faptul că s'a ţinut în capitala Moldovei şi că promotorul lui a fost un strălucit fiu al neamului nostru, Petru Movilă, precum şi prin acela că Domnul Moldovei a reuşit să păstreze echilibrul între cele două părţi antagonice: biserica grecească şi biserica ruteană. Reprezentanţii Patriarhului veniseră cu intenţia să obţină dela sinod o condamnare explicită şi a persoanei lui Chiril Lucaris precum şi a doctrinei acestuia, iar trimişii lui Petru Movilă se opuneau unei asemenea atitudini radicale. Punctul de vedere al lui Movilă a triumfat numai datorită prestigiului imens de care se bucura Vasile Lupu în lumea ortodoxă orientală. Pungile cu bani ale voevodului moldovean au urcat sau au susţinut pe tronul patriarhal pe mulţi ierarhi greci care, altfel, n'ar fi putut face faţă apăsătoarelor obligaţii fiscale impuse lor de Inalta Poartă. Iar acei care erau obligaţi să ia drumul pribegiei îşi găseau adăpost confortabil tot în Moldova.

Decretul sinodal al Patriarhului Partenie.

La încheierea lucrărilor Sinodului dela Iaşi s'a dat publicităţii un decret al Patriarhului Partenie într'o tipăritură grecească, care cuprindea totodată şi un fel de concluzie a acestui sinod. Este o foae mare volantă care măsoară 92 X 32 cm. încadrată într'un chenar xilografic. In frunte, la mijloc, se află un medalion reprezentând pe Sfânta Fecioară cu pruncul în braţe, între alte două xilografii mai mici reprezentând fiecare câte un înger în genuchi. Textul cuprinde Decretul Sinodal al Patriarhului Partenie, pe două coloane mari, în 18 capitole, urmat de mai multe semnături dispuse pe trei coloane. Printre ele notăm pe aceea a Mitropolitului Varlaam şi a Episcopilor de Roman, Rădăuţi şi Huşi. Urmează, în xilografie, Stema Moldovei încadrată între două vase cu flori şi textul scrisorii adresată lui Vasile Lupu, semnată de delegaţii Patriarhului şi ai lui Petru Movilă. Linia finală cuprinde, tot în greceşte, locul şi data tiparului : Iaşi, Mânăstirea Trei Ierarhi, 20 Decemvrie 1642.

Tipografia grecească dela Iaşi care a scos acest imprimat era foarte redusă. In 1639, Vasile Lupu fundase superba mânăstire dela Trei Ierarhi, unde, cu ajutorul lui Petru Movilă, deschide o şcoală la 1640, şi instalează o tipografie cu litere slavone la 1641. Aici s'a tipărit Cazania românească a lui Varlaam. Tot în 1641, Vasile Lupu ceru şi literă grecească. Matriţele turnate la Lemberg, în număr de 254,

sosiră la Iași în 1642. Acest redus srift grecesc a constituit mica tipografie dela Trei Ierarhi de unde a ieșit prima tipăritură apărută în Moldova.

Niciun exemplar păstrat în România. - Primul descoperit la Paris.

In România nu s'a descoperit niciun exemplar din acest prețios imprimat, astfel că BIANU -HODOȘ, autorii Bibliografiei Românești Vechi (Vol.I, București 1903, pg.119), fatal au trebuit să se mulțumească cu ce-au găsit in bibliografia grecească a lui EMIL LEGRAND, Bibliographie Hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle, I, Paris 1894, pg. 450, care, la rându-i, nici el n'a văzut ediția originală, ci a înregistrat numai ediția a doua a acestei vechi tipărituri grecești, adică pe aceea apărută la Paris în 1643.

Prima descriere bibliografică a ediției originale dela Iași, din 1642, a dat-o un învățat contemporan cu evenimentele, L. ALLATIUS, într'o celebră operă a sa, publicată la 1648, în care textul grecesc al imprimatului nostru este însoțit de traducerea latină (2). Foarte probabil că Allatius va fi aflat de existența acestui imprimat dela compatriotul său Pantelimon Ligaridi, care se afla la Constantinopol în timpul Sinodului dela Iași, acelaș faimos Ligaridi, grec catolic originar din Chios, care a trimis un exemplar și Propagandei dela Roma în 1643. (Vezi mai jos).

Ediția originală a rămas apoi multă vreme necunoscută bibliografilor moderni. Nicio bibliotecă apuseană nu o posedă. Era considerată definitiv pierdută. Primul exemplar a fost întâmplător descoperit în fruntea manuscrisului 67 al suplementului armenesc dela Biblioteca Națională din Paris, în 1895. Despre această descoperire a vorbit la timpul ei bibliograful elenist Legrand (3), iar printre primii români care au semnalat-o cităm pe Erbiceanu (4). In 1910 s'a sezisat și Academia Română dela București și, într'o adresă trimisă Mitropolitului Primat al României, după ce dă o descriere a textului, adaogă :

2) LEONIS ALLATTI, De Ecclesiae Occidentalis atque Orientalis perpetua consensione, libri tres...Coloniae Agripinae 1648, col. 1081-1090.

3) EMILE LEGRAND, Bibliographie Hellènique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle, III, Paris 1895, p.89.

4) C. ERBICEANU, Priviri istorice și literare asupra Epocei Fanariote, în Analele Acad.Române, s.II, t. XXIX (1901-1902), Mem. S.Ist., București 1902, pp. 102-104.

Acest act prezintând o mare însemnătate pentru istoria patriei noastre și în special pentru istoria statornicului sprijin de tot felul dat de țările noastre în secolii trecuți Bisericii Ortodoxe de Răsărit și reprezentanților ei, Academia a procurat de pe el câteva reproduceri fotografice spre a se păstra ca amintire în cele mai de frunte instituții bisericești ale patriei noastre (5).

Totodată a fost publicat și un facsimil (6). Altă reproducere fotografică a aceluiaș exemplar a fost publicată în 1929 de către învățatul Preot catolic Hofmann (7), iar în 1942 de Cartojan (8).

Insemnătatea imprimatului: Soarta ediției dela Iași. Enorma importanță ce s'a acordat de către contemporani Sinodului dela Iași și imprimatului grecesc tipărit cu această ocazie se oglindește lămurit în corespondența oficială catolică a epocii, cum vom avea îndată prilejul să o constatăm din cele câteva probe documentare inedite reproduse de noi în partea finală a acestui articol, dupăcum în special atenția arătată acelei tipărituri se vădește prin următoarele detalii bibliografice referitoare la soarta acestui text apărut la Iași în 1642.

Abia ieșit din teascurile micei tipografii dela Trei Ierarhi, textul nostru a fost tradus și publicat în limba polonă la Chiev în tipografia lui Petru Movilă, la 16 Ianuarie 1643, adică la interval de mai puțin de o lună (9).

Un exemplar din ediția ieșană a luat drumul Parisului, probabil via Constantinopol, pentru a fi descoperit abia în 1895 (exemplarul semnalat de Legrand). Cel puțin încă unul a fost trimis Propagandei. După acesta din urmă s'a făcut o traducere latină de către cineva din cancelaria Congregației spre

5) Cf. revista Biserica Ortodoxă Română, an. XXXIV (1910), pp. 367-368.

6) Ibid, între pp. 360-361.

7) GEORG HOFMANN S.J., Griechische Patriarchen und Römische Päpste, II, 1, Patriarch Kyrillos Lukaris und die römische Kirche, în Orientalia Christiana, Vol. XV, 1 (1929), Tafel 6: Synode von Jassy 1642.

8) N. CARTOJAN, Istoria Literaturii Române Vechi, II, București 1942.

9) Traducere menționată de Petru Movilă în opera sa Lithos. - Cf. P.P. PANAITESCU, L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila archevêque de Kiev dans les Principautés roumaines (Extrait des „Mélanges de l'Ecole Roumaine en France", V, 1926), p. 70 nota.

a fi anexată la ordinea de zi fixată pentru ședința Congregației De Propaganda Fide din 20 Aprilie 1643, la care fusese designat referent Cardinalul Barberini (10). Această traducere se păstrează în manuscris și are titlul :

PARTHENIUS / Miseratione Diuina Archiep. Constantinopoleos / nouae Romae,&t / Oecumenicus Patriarcha.

Am descoperit-o în cursul unor cercetări prin arhiva Propagandei, în Iunie 1947. Se află în Vol. 288, Scritture riferite nelle Congregazioni Generali, ff. 266r - 272r.

Textul grecesc a fost reprodus și de H. HILARIUS, continuatorul Cronicei lui FILIP dela CIPRU (11).

Tot rarități bibliografice sunt edițiile dela Paris (1643-1655).

Marele interes deșteptat în Occident de apariția imprimatului grecesc dela Iași este demonstrat și de publicarea la interval de numai câteva luni a unei noi ediții la Paris, în 1643. Textului grecesc i s'a adăogat o traducere latină. In Bibliographie Hellènique a lui É. LEGRAND (I, Paris 1894, p.450), această ediție este considerată ca o „rarissime plaquette", pentrucă din ea se cunoșteau numai două exemplare: unul la Bibliothèque Mazarine, altul la Bibl. de l'Arsenal din Paris.

Alte trei exemplare am văzut de curând în bibliotecile dela Roma: unul în Biblioteca Vaticana (cota Stamp. Barb.C.VI.45), două în Biblioteca Nazionale Vittorio Emanuele (cotele 34.8.A.22 și Misc. Val.I.574). Titlul exact al acestei ediții parisiene este:

PARTHENII / PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI / DECRETVM SYNODALE super Caluinianis dogmatibus, / Quae in Epistola

10) Arhivele Propagandei : Acta Sacrae Congregationis De Propaganda Fide (Anno 1642 e 1643), Vol. 15, f. 332. - Cardinalul Antonio Barberini, fratele Papei Urban al VIII-lea, era pe atunci Prefectul Propagandei.

11) PH. CYPRII, Cronicon Ecclesiae Graecae, Leipzig 1687, citat de P. P. PANAITESCU, L'Influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, p.70 nota. Cu această ocazie P. P. PANAITESCU semnalează și o traducere rusească manuscrită din secolul al XVIII-lea, făcută pe baza ediției dela Iași.

Cyrilli nomine ante an- / nos aliquot edita, falsò Graecorum / & Orientalium consensu rece- / pta ferebantur, / Quae omnia damnantur ab iisdem, & anathe- / mate notantur. / Nunc primùm ex Oriente allatum, vna cum Ar- / senij Hieromonachi Epistola Venetias missa, / quae Praefationis loco praefixa est. / P A R I S I I S , / Apud SEBASTIANVM CRAMOISY, / Architypografum Regium, viâ / Iacobaeâ, sub Ciconiis. / M.DC.XLIII. / CVM PRIVILEGIO REGIS.

Tot la Paris a apărut ediţia a treia, rămasă necunoscută bibliografilor români. Am găsit un exemplar în Biblioteca Vaticana (cota <u>R.G.SS.Padri.IV.212</u>). Are titlul :

D. A T H A N A S I I / R H E T O R I S P R E S B Y T E R I / B Y Z A N T I N I / Antipatellarus / Epistola de vnione Ecclesiarum ad Alexandrinum / & Hierosolymorum Patriarchas. / Anticampanella in Compendium redactus./ P A R I S I I S,/ Ex Typis IVLIANI IACQVIN,viâ Latomorum, / propè Sorbonam. / M.DC.LV. / CVM APPROBATIONE.

Acesta este titlul cu care opusculul este înregistrat în catalogul Bibliotecii Vaticane. Cartea însă are şi un titlu grecesc, aşezat pe aceeaş pagină de titlu şi înaintea celui latinesc reprodus de noi aici. Volumul este un in quarto mic şi cuprinde diferite texte cu o paginaţie destul de curioasă. Al nostru se întinde în partea a III-a, pe pp. 1-15: textul grec cu traducerea latină în faţă ca în ediţia 1643.

Cea mai recentă reproducere cunoscută mie este aceea din MANSI, <u>Amplissima Coll. Concil.</u> Vol.34 (ann.1565-1727), Paris-Leipzig 1902, coloanele 1629-1640: textul grec cu traducerea latină în faţă.

<u>Se descoperă la Roma al doilea exemplar din ediţia dela Iaşi.</u>

Exemplarul din ediţia originală dela Iaşi, descoperit în 1895 la Paris, a fost considerat până astăzi drept un u n i c u m, întrucât cercetările făcute prin bibliotecile occidentale ca să se descopere şi alte exemplare din ediţia ieşeană au rămas infructuoase. Soarta ne-a rezervat nouă surpriza descoperirii unui al doilea exemplar. In cursul cercetărilor prin Arhivele Vaticanului şi ale Propagandei dela Roma,începute în 1931,

continuate cu unele întreruperi până în 1937 și reluate mai intens în timpul acestui exil, am avut ocazia să întâlnesc printre rapoartele trimise la Propaganda de către misionarii catolici din țările noastre în secolele trecute, și unele referințe despre Sinodul dela Iași din 1642. Aceste rapoarte vor fi publicate aparte, atunci când voi fi în situația de a cunoaște ce s'a scris în ultimul timp despre acest sinod, dela 1942, data comemorării celui de al treilea centenar, și până astăzi, mai ales că <u>Mărturisirea Ortodoxă</u> a lui Petru Movilă a început să deștepte interesul unor distinși cărturari români din exil (12).

Lucrările Sinodului dela Iași și discuțiile dela Patriarhia din Constantinopol în legătură cu obiectivele sinodului au stârnit enorm interes în lumea catolică. Rapoartele trimise la Roma de către agenții diplomatici occidentali precum și scrisorile misionarilor catolici din Moldova, păstrate în Arhivele Vaticanului și ale Propagandei, constituesc cel mai important isvor istoric asupra acestui eveniment ortodox. Aceste documente au fost și pentru mine un îndrumar pe calea descoperirii unui exemplar din ediția originală din 1642 a imprimatului grecesc. Misionarii catolici prezenți la Iași în acel moment urmăriau cu atenție evenimentul și raportau la Roma tot ce observau și aflau. Ecoul acestor rapoarte îl poate cineva găsi în actele rezumative ale ședințelor Congregației De Propaganda Fide. Astfel în ședința dela 24 Noembrie 1642 se ia act de scrisorile lui Simone Apolloni da Veglia, Minorit Conventual și Misionar în Moldova, care raporta despre disputa cu Grecii „circa articulum processionis Spiritus Sancti" ca și despre acuzațiile aduse de Greci cum că Latinii ar corupe cărțile Sfinților Părinți (13).

Alt misionar prezent la Iași în timpul Sinodului era Bartolomeo Bassetti da Piano, din acelaș ordin al Minoriților Conventuali. Corespondența inedită cu superiorii dela Roma a acestui misionar, este un isvor de prim ordin pentru a se cunoaște atmosfera din preajma și din timpul desbaterilor Sinodului. Până și Vasile Lupu prinsese gust pentru disputele dogmatice pe care le promovau teologii greci, musafiri la masa domnească. Unele controverse le provoca Voevodul

12) Ne referim la ARCHIMANDRITE TÉOFIL IONESCO, <u>La vie et l'oeuvre de Pierre Movila Métropolite de Kiev</u>, Paris 1944; OCTAVIAN BARLEA, <u>De Confessione Orthodoxa Petri Mohilae</u>, Frankfurt/M. 1948 (Studiu pe care n'am avut ocazia să-l consult) și două articole în <u>Indreptar</u>, I, No.12 (Nov. 1951), II, No.1. (Dec. 1951): <u>Petru Movilă și Mărturisirea Ortodoxă</u> și <u>Autoritatea Mărturisirii Ortodoxe a lui Petru Movilă</u>; GRIGORE NANDRIȘ, <u>Actualitatea Mărturisirii Ortodoxe a lui Petru Movilă</u>, în <u>Orizonturi</u>, III, No.4-6 (Stuttgart, Aprilie-Iunie 1951), pp.11-18.

13) Arhivele Propagandei Fide: <u>Acta S. Congregationis</u>, Vol. 15 (1642-1643), f. 227v.

însuș, dornic și curios să audă, de pildă, ce argumente de autoritate s'ar putea aduce în chestiunea Purgatoriului. Asistăm astfel la înfrigurarea cu care Bartolomeo Bassetti răsfoește literatura patristică greacă și latină ca să-i înfunde pe teologii ortodoxi ai lui Vasile Lupu (14). Altădată, cu vreo trei ani înaintea Sinodului din 1642, Domnul Moldovei obținuse dela Roma o copie după Conciliul Florentin, iar când i s'a spus că la Constantinopol s'ar afla un vechiu manuscris cu desbaterile sinodului ținut de teologii greci, ca replică la cel florentin, Vasile Lupu ar fi dorit să-l aibă și pe acela (15).

Intr'o scrisoare plecată dela Iași în ziua de 3 Oct. 1642, Bassetti dă multe știri despre cele ce se petreceau în Capitala Moldovei. Reproduc acum numai pasajul referitor la sinod :

> ... Sono venuti in Jassi il Cerigo /=Meletie Syrigos/ c o n due altri Calogeri Theologi mandati dal Patriarca di Costantinopoli e due altri Calogeri Theologi sono stati mandati dal Metropolita o Valadica /sic/ di Jcchiovia /=Chiev/ per convenire in alcune differentie in rebus fidei, e p/rim/a cerca la fruitione de santi, del Purgatorio, de libero arbitrio, de predestinatione, per quanto intendo faranno dispute. Sarò presente e quel tanto succederà in questo negotio ne darò parte (16).

14) Documentul respectiv este inedit. Un scurt fragment din el a fost publicat de G. CALINESCU, Altre notizie sui missionari cattolici nei Paesi Romeni, in Diplomatarium Italicum, II (Roma 1930), pp. 310-311, n. 7. - Știrea aceasta o mai dă și misionarul Fra Benedetto Emanuel Remondi da Milano. Scrisoarea a fost publicată de învățatul franciscan român BONAVENTURA MORARIU, Series chronologica praefectorum apostolicorum missionis Fr. Min. Conv. in Moldavia et Valachia durante saec. XVII et XVIII (Extras din Commentarium Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Conventualium, An. XXXVII, 1930), pp. 27-28.

15) Această ultimă știre, rămasă complect necunoscută, o dă Ligaridi într'o scrisoare din Constantinopol la 2 Ianuarie 1644: "... Mi è capitato in mano il Conciliabulo fatto in Constan-li contro il sacrosanto Concilio di Fiorenza, et è grande, con gran prove et sofismi non più uditi. Se vole la Sacra Congregatione far la spesa la farò recupiar, che piacerà assai haverlo in mano, e mandarò la copia, perche non si trova, se non un anticho esemplar, che lo ricerca havere il Prencipe di Bugdania, ma non li lo danno, per non privarsene di tal conciliabulo tenuto qui con gran stima dalli Schismatici." (Cf. Arhivele Propagandei: Vol. 170, IX. Lettere di Costantinopol. 1644, f. 289).

16) Arhivele Propagandei : Vol. 61. VII. Lettere di Polonia, Russia, Vallachia, Moldavia, Dalmazia Littorale 1643, ff. 144r-v, 147r.

Redau în întregime scrisoarea din 29 Oct.1642 a aceluiaş misionar, adresată Cardinalilor din Congregaţia Propagandei. Din ea aflăm care au fost controversele principale dintre Ruteni şi Greci. Ea vine să întregească astfel ştirile foarte preţioase date de Scogardi (vezi mai jos), despre ale cărui merite Bassetti referă pe larg în partea a doua a scrisorii sale (17) :

Eminentiss/i/mi e Rev/erendissi/mi Sig/no/ri
P/ad/roni Colendiss/i/mi

Si trova in Iassi Prete Paulo Bellino Hungaro persona virtuosa in diverse scientie, e buon Predicatore, buono et atto per questa Provintia per essere la maggior parte di questi Catholici Hungari, solo che non lo possono sostentare, stante la loro miseria e povertà. Però mi parebbe molto approposito che l'Emin/en/ze V/ostre/ li assegnassero una provisione come a un Miss/ionari/o perche sarà di gran utile a quest'anime. Per un altra mia li propongo il med/esim/o soggetto.

Ho ottenuto licentia da questo Ill/ustrissi/mo et Ecc/ellentissi/mo Prencipe per mezzo del Sig/no/r Dottor Scocardi Medico di questa Eccellenza di fare una Cong/regatio/ne Diocesana per stirpare gli errori et abusi introdotti in questa Provintia e quel tanto si opererà se ne darà conto all'Emin/en/ze Vostre. Per mezzo del med/io/o Sig/no/r Dottor Gio. Andrea Scocardi ricevem/m/o molti favori e gratie essendo giornalmente appresso di esso Prencipe e dal medesimo amato e riverito per il suo valore in diverse scientie, e l'ha dimostrato e dimostra in publica mensa del Prencipe, o trattandosi di S. Santità, o della fede, o di qualche passo della Sacra Scrittura, o con il med/esim/o Prencipe, o con il Metropolita o altri Calogeri. Dove che il Sig/no/r Prencipe resta ass/a/i capace delle sue risposte. Pero sarebbe bene scrivere al med/esim/o Sig/no/r Dottore Scocardi con ringratiarla, e raccomandarli queste Chiese, assieme con tutti i Religiosi, il simile prego faccino a questo Ill/ustrissi/mo et Ecc/ellentissi/mo Prencipe, il quale fa stima grande delle lettere di S.Santità e delle Eminenze Vostre.

Di gia i Greci con li Ruteni sono convenuti circa delle loro differenze, che sono state solo due. P/rim/a della

17) Inedită în Arhivele Propagandei: Vol. 61.VII. Lettere di Polonia, Russia, Vallachia, Moldavia, Dalmazia Littorale 1642 f. 143. - Asupra meritelor lui Scogardi revine Bassetti într'o scrisoare adresată lui Francesco Ingoli, Secretarul Propagandei, şi care se păstrează inedită în acelaş volum 61, f.150. Scrisoarea e datată : Iassi, 30 Oct. 1642.

forma della consacratione del Corpo dicendo i Greci che consiste in queste parole Domine mitte Spiritum S/anctu/m Tuum ut benedicat hoc sacrifitium, et faciat corpus Christi. Cosi dicono si trovi nel messale di S/an/to Basilio Magno e di San Jacomo Patriarca Jerosolimitano. S/econd/a che tutti devono communicarsi sub utraque specie havendo cosi instituito Christo. Dicono ancora che la Chiesa pregando per l'anime che sono nell'Inferno vengano ad essere liberate.

Un altro abuso ho trovato fra questi nostri catholici in questa maniera che chiamano e pregano un homo scismatico che sia compare e fanno questa cerimonia, che q/uest/o scismatico taglia i capelli del fanciullo del catholico della testa, avanti siano stati tagliati d'altri e li conservano e dicono che all'hora si fà christiano e fanno il pasto e quello ch'è peggio se morano i parenti del putto, questo compare lo piglia dicendo ch'è suo figlio e cosi seguita il rito di esso. A questo ancora darò il rimedio. E li bacio humilmente le sacre vesti. Iassi 29 8-bre 1642.

D/ell'/ E/minenze/ V/ostre/

Humiliss/i/mo Servo Fra Bart/olome/o Bassetti dell'ord/i/ne di San Fran/ces/co Min.Conv.Dottore in Sacra Theologia Miss. Aplico Vice Prefetto e Vicario G/ene/rale di Mold/avi/a.

Interesante ştiri vin şi din partea „protomedicului" lui Vasile Lupu, Gio. Andrea Scogardi, danez de origină. Relaţia sa din 6 Nov.1642, trimisă lui Rudolf Schmidt, Residentul Împărătesc la Constantinopol, constitue principalul isvor istoric pentru Sinodul dela Iaşi (18). Altă relaţie, trimisă direct la Roma Monsignorului Ingoli, cu data de 8 Nov.1642, care se publică acuma pentru prima oară(19), se referă la disputele avute cu teologii greci în timp ce se găsiau cu toţii invitaţi la masa dela curtea domnească:

Ill/ust/r/issi/mo et R/everen/d/issi/mo Mons/igno/re Sig/no/r mio Oss/ervandissi/mo

Godo il favore dell'humaniss/im/a l/ette/ra di V/ostra/ S/ignori/a Ill/ustrissi/ma et R/everen/d/issi/ma di 12 luglio in testimonio di lei affetto, col quale s'e compiaciuta aggradire la debolezza del talento mio speso con ogni prontezza in augmento della fede catholica in questa

18) Publicată în HURMUZAKI, Documente, IV-1, Bucureşti 1882, p.668.- Reprodusă şi de TEOFIL IONESCO, La vie et l'oeuvre de P. Movila, Paris 1944, p. 249-251.

19) Se păstrează în Arhivele Propagandei : citatul vol.61, f. 151.

provintia et in favore di questi R/everen/di Padri Religiosi, alla cui continuatione m'invita il zelo della Religione, mi stimola la devotione verso la S/an/ta Sede apostolica, m'esorta la carità christiana, et final/ment/e mi sprona l'autorevole comando di lei ricevuto da me in luoco di grande capitale. Rendo per tanto a V/ostra/ S/ignori/a Ill/ust/r/issi/ma et R/everen/d/issi/ma devotiss/im/a gratie di si cortese espresione del suo affetto, a cui procurerò di corrispondere con ogni prontezza della servitù mia.

Et poiche qui prevagliono di dominio, forza et numero li Greci Schismatici, molte volte occorrono ragionamenti non meno publici alla tavola dell'Ecc/ellentissi/mo S/ignor/ Principe, che privati circa l'autorità del summo Pontefice, circa il primato della Chiesa romana et circa altri articoli fra loro et noi controversi, nelle quali occorrenze m'ingerisco con tutto il spirito, abbracciando volentieri simili occasioni per far constare la verità alla gloria di Dio, essaltatione della Chiesa romana e t riputatione del summo Pontefice.

Ho in oltre impetrato dall'Ecc/ellentissi/mo S. Principe mio Patrone autorità per il R/everen/do P/ad/re Maestro Bartholomeo Vicevicario et Missionario apostolico a fine di potere conforme al suo desiderio convocare una sinodo diocesana per rimediare ad alcuni abusi et inconvenienti introdotti fra li Religiosi et Secolari Catholici di questa Provintia.

Ne mancherò per l'avenire di coadiuvare a tutto poter mio li progressi di S/an/ta fede in questa provintia come pure questi Padri religiosi, sicuro di far cosa devuta da buon christiano et grata non meno alla Sacra Congreg/ation/e ch'à V. S/ignori/a Ill/ust/r/issi/ma et R/everen/d/issim/a, alla quale per fine devotiss/im/o bacio le mani.

Iassi li 8. 9-bre 1642

Di V/ostra/ S/ignori/a Ill/ust/r/issi/ma et
R/everen/d/issi/ma Dev/otissi/mo Serv/ito/re
Gio. Andrea Scocardi

Alți agenți sau misionari catolici urmăreau dela Constantinopol desfășurarea situației. Printre aceștia era Pantelimon Ligaridi, grec unit din Chios, fost elev, apoi profesor, la Colegiul Sf. Atanasie din Roma, foarte bine preparat pentru controversele dogmatice, care ajunge la postul său din Constantinopol tocmai în momentul când Sinodul dela Iași era la ordinea zilei mai mult decât ori care altă chestiune. Natural deci că printre informațiile trimise de Ligaridi la Roma locul de frunte îl ocupă Sinodul și tipăritura dela Iași.

Ligaridi câştigase simpatia şi încrederea Patriarhului Partenie. Mergea aproape zilnic la reşedinţa patriarhală şi uneori lua parte la disputele teologice dintre adepţii şi adversarii fostului patriarh calvinizant Chiril Lucaris. Partenie primise chiar atunci Mărturisirea Ortodoxă a lui Petru Movilă, pe care Meletie Syrigos i-o trimetea, tradusă în greceşte, după închiderea lucrărilor sinodului. Petru Movilă însuş scrisese Patriarhului Partenie o scrisoare în latineşte, îndemnându-l să-şi dea aprobarea pe textul acelei Mărturisiri Ortodoxe. Ligaridi referă în scrisorile sale (20) toate aceste preţioase detalii. Referă şi despre tipăritura dela Iaşi, ba chiar trimite Propagandei un exemplar.

Raportul lui Ligaridi ne indică urma imprimatului.

Această ultimă referinţă ne-a deschis perspectiva descoperirii unui alt exemplar, afară de cel descoperit la Paris, din prima tipăritură apărută în Moldova. Scrisoarea respectivă este adresată Monsignorului Francesco Ingoli, Secretarul Propagandei (21) :

Ill/ustrissi/mo et R/everendissi/mo Sig/no/r

Mando alla Sacra Congregatione questa charta, che contiene li capi di Cyrillo Lucari anathematizati benche dui capi non fano riscono l a S. Chiesa Romana, cioè il primo et il decimo ottavo, accio che veda, che li Greci non sono uniti con li Luterani e Calvinisti, come loro per il passato s'avantavano. Io ho visto quello che scriveva

20) După îndelungate cercetări am reuşit să descoper multe din scrisorile trimise de Ligaridi la Roma. Acest aventuros personagiu a avut legături strânse cu cele mai de frunte personalităţi politice şi culturale româneşti din sec. XVII, şi anume cu Voevozii Matei Basarab, Vasile Lupu, Radu Mihnea şi Gheorghe Ştefan, apoi cu Udrişte Năsturel, Postelnicul Const. Cantacuzino (tatăl lui Constantin Stolnicul), Nicolae Milescu, etc. In special scrisorile trimise dela Târgovişte, în timpul cât a fost predicator şi profesor în Muntenia, sunt extrem de interesante. Copia multora dintre ele se află în posesia noastră. Cele mai multe sunt încă inedite. Numai nouă au fost publicate de G. CĂLINESCU, în studiul său citat de noi în nota 14, iar optsprezece de FRANCISC PALL, Les relations de Basile Lupu avec l'Orient orthodoxe et particulièrement avec le Patriarcat de Constantinople, în Balcania, VIII (Bucureşti 1945), pp. 66 ss.

21) Se păstrează în Arhivele Propagandei : Scritture riferite, Vol. 168 „XI. Lettere di Costantinopoli 1643", f. 208r.

al S/igno/r Dottore Vincenzo Timone (22), intorno alla mia provisione, mi contento, pur che si dia per il suo solo vito, cioè mesatte di Francesco, et mi avisara, perche io saro qui pagato dal S/igno/r suo padre. Quando V/ostra/ S/ignoria/ Ill/ustrissi/ma e per scrivere in Messina al S/igno/r Morone, La prego che li scriva che s'e fatto delli mij libri, perche mi fanno di bisogno assai, e veda la spesa che ha fatto, o sara per fare, che si dij sodisfatione. Della mia operetta(23), secondo la correttione et copia che ho datto al mio paesano Demetrio Papano, distinta in capi, per maggior facilità, si ricordi per gratia, perche e molto necessaria, tenendo qui communemente, che le parole di Christo non bastino per la transubstantione. E se pare a V/ostra/ S/ignoria/ Ill/ustrissi/ma stampar quella confutatione delli argomenti di Coridallo (24), sopra li quali tanto si gloriano li suoi scolari, dicendo esser insolubili, senza nominarmi, l'haverei molto gusto. Qui e venuto D/on/ Constantino Logotheti (25), e come mio fratello. L'ho agiutato et sta aspetando la sua provisione, et se parera alla Sacra Congregatione di confermarlo, per un altro triennio, l'ha per singolar gratia. D/on/ Andrea Staurino sta attendendo in Scio (26), di D/on/ Paride Giustiniano ho scritto a V/ostra/ S/ignoria/ Ill/ustrissi/ma per la missione, perche è persona da bene, e

22) Catolic în strânse legături cu Propaganda Fide dela Roma, precum şi în raporturi de prietenie cu diferiţi patriarhi ortodoxi dela Constantinopol. Era medic la curtea Sultanului. Ligaridi îi câştigase prietenia şi protecţia.

23) Pe când era profesor la Roma, Ligaridi a scris un opuscul în problema transubstanţierii, intitulat: Demonstratio contra dicentes non sufficere sola verba dominica ad sacrosanctam transubstantiationem. Ştirea am găsit-o în Arhivele Propagandei: Acta S. Congregationis De Propaganda Fide (1640,1641), Vol.14, f. 372, Cong. 278/2.7. 1641, no. 23.

In clipa de faţă îmi este imposibil să controlez dacă opera aceasta a fost publicată sau nu. Observ din alte scrisori că Ligaridi a revenit asupra necesităţii publicării ei. Ultima aluzie cunoscută mie este scrisoarea adresată lui Ingoli (Constantinopol, 25.V.1644): „Non so se anco se stamparà quella mia operetta come altre volte m'accenò" (Scritture riferite, Vol.170.„IX.Lettere di Costantinopoli 1644", f.74).

24) Teofil Coridaleos, fost director al Academiei Patriarhale, apoi Mitropolit de Naupactos şi Arta. Calvinizant.

25) Constantin Cosma de Logothetis, misionar grec.

26) Ioannes Andreas Staurinos, preot în Chios, fost elev al lui Ligaridi.

studiosa delli casi (27), non so che risponderli. Prego V/ostra/ S/ignoria/ Ill/ustrissi/ma che mi dia resposta intorno a questa, et fo fine bacciandoli le mani.

Da Pera 1643 alli 24 di febraro
di V/ostra/ S/ignoria/ Ill/ustrissi/ma
Humilissimo Servitore

D. Pantaleo Ligaridi

A doua zi, 25 Febr. 1643, pleca din Constantinopol un raport al lui Rudolf Schmidt, „Residente Cesareo", către Propaganda dela Roma cu referințe despre Sinodul dela Iași și despre imprimatul grecesc de acolo :

... Per conto d'una profess/ion/e di fede heretica, o per dir meglio sc/isma/tica et di certi Capitoli, che l'asserto Patriarca Cirillo Lucari Calvino in suo tempo ha fatto qui publicare, fù fatto a mesi passati fra i Greci Rutheni et Constantinopolitani un congresso in Moldavia in presenza di quel Prencipe dove deliberarono di Anathematizare di nuovo detti Capitoli, come V/ost/ra Em/inen/za vedara dall'acclusa stampa ho voluto mandarla acciò cotesta Sac/ra/ Congreg/ation/e sia informata della maniera ch'è seguito (28).

In restul scrisorii se dau alte știri care acum nu ne interesează. Ele au fost publicate integral de F. PALL în Balcania, VIII, pp. 101-102 (în studiul citat de noi în nota 20). Nu ne-am mulțumit cu simpla trimitere la acel studiu, deoarece transcrierea noastră a fost efectuată direct după documentul original. In copia publicată de Pall s'au strecurat greșeli de transcriere datorite celui însărcinat cu copierea documentelor, căci nu le-a copiat personal Pall și nici n'a avut posibilitatea după aceea să le colaționeze cu originalul. Chiar în fragmentul reprodus mai sus, cuvântul abreviat în original sctica noi l-am citit scismatica, iar Pall a dat lectura setta. Afară de asta noi am copiat și referatul oficial al Propagandei, așternut pe ultima pagină a scrisorii lui Schmidt (f.156 v) :

[Schmidt] avvisa che in un congresso tenuto ultimamente in Moldavia alla p/reze/nza di quel P[re]n[ci]pe dalli Greci Const[antino]p[oli]tani e Ruteni si è resoluto di anathematizare la profess[io]ne di fede,

27) Candidadtul de mai târziu al lui Ligaridi pentru Episc. de Siphno.
28) Arh. Prop., Vol. 168 (cit.în nota 21), f. 149r.

e le proposit/io/ni del Lucari, come n e l f o g l i o s t a m p a t o, c h e m a n d a.

Toate aceste documente – şi altele pe care n'am crezut nemerit să le publicăm aici – ne-au determinat să punem în joc toată răbdarea în căutarea imprimatului despre care şi Ligaridi şi Schmidt spun că l-au trimis la Roma. Studiind mai cu atenţie împrejurările în care plecau dela Constantinopol asemenea scrisori, am rămas cu bănuiala că ar putea fi vorba de unul şi acelaş exemplar pe care, în realitate, Ligaridi l-ar fi procurat şi că, probabil, Schmidt a făcut numai oficiul de curier diplomatic, ca şi în alte dăţi, trimiţând scrisoarea misionarului la Roma şi însoţind-o de o scrisoare a sa personală şi, evident, de imprimatul la care se referă şi unul şi altul în corespondenţa lor. Fapt este că în Arhivele Propagandei n'am găsit decât un singur exemplar, deşi, ţinând seama de dificultăţile cu care se descoperă ceva anume căutat într'o imensă arhivă, asta nu înseamnă că ar fi exclus să mai existe şi altul. Arhivele Propagandei sunt aşa de vaste, încât cineva nici după un an de cercetări în ele nu poate spune că ştie să se orienteze perfect în imensele comori istorice ce ascunde. Apoi orientare nu înseamnă numai decât şi descoperire. De obiceiu descoperirile sunt întâmplătoare.

Interesant de remarcat este că exemplarul căutat n'a fost găsit, cum ar fi fost natural, în acelaş volum cu rapoartele care au înregistrat corespondenţa intrată în 1643. Reamintesc că vol. de Scritture riferite pentru 1643 are numărul de ordine 168, iar imprimatul dela Iaşi l-am descoperit abia în vol. 288! Şi mai curios este că vol. 288 cuprinde corespondenţa intrată în 1648. Totuşi exemplarul descoperit (folio 383) a intrat la Propaganda înainte de 20 Aprilie 1643, pentrucă această dată se află notată pe exemplar, pe verso, pentru a indica ziua de şedinţă a congregaţiei de cardinali în care s'au discutat scrisorile referitoare la Sinodul dela Iaşi şi la imprimatul grecesc respectiv. Şi în adevăr, în Acta Sacrae Congregationis, Vol.15, f. 332, se află indicaţia că la 20 Aprilie 1643 s'a ţinut respectiva şedinţă a Propagandei, la care a fost referent Cardinalul Antonio Barberini, fratele Papei Urban VIII.

Cum se explică atunci înregistrarea exemplarului nostru tocmai în vol. 288, printre rapoartele discutate în 1648? Trebue să existe o raţiune. Vom încerca să dăm o explicaţie.

E cert că exemplarul descoperit de noi e acel trimis de Ligaridi. Probabil că Ligaridi a scris despre acest senzaţional eveniment al Sinodului dela Iaşi şi lui Leon Allatius, un grec catolic, foarte învăţat, care trăia la Roma şi care era preocupat de problema dureroasei

despărţiri a celor două biserici şi perspectivei revenirei la unitate. Exemplarul va fi fost cerut cu împrumut de Allatius şi restituit abia după ce şi-a publicat renumita sa operă (vezi nota 2), apărută exact în 1648, şi care cuprinde o descriere a acestui imprimat.

Valoarea istorico-culturală a imprimatului din Moldova. Imprimatul din 1642 este valoros nu numai sub aspectul bibliografic, cercetat cu precădere în paginile anterioare, ci şi din punct de vedere istoric cultural. Cu el se deschide seria de tipărituri greceşti care vor apărea de acum încolo tot mai multe în Ţările Româneşti, prin generozitatea ţăranului dela Dunăre şi Carpaţi. După căderea Constantinopolului, biserica grecească şi, odată cu ea, cultura grecească îşi vor găsi cel mai efectiv sprijin la noi. De aceeaşi protecţie se va bucura şi cultura slavă, mai cu seamă în Muntenia. Vom semnala câteva fapte şi date semnificative.

Din treisprezece patriarhi câţi a avut Alexandria între 1600 şi 1766, nouă au călătorit prin ţările noastre după danii, iar dacă Patriarhia Ecumenică dela Constantinopol nu s'a prăbuşit în epoca de criză dela jumătatea secolului al XVII-lea, se datoreşte magnanimităţii lui Vasile Lupu, pe care ierarhii greci îl priviau ca pe un rege şi împărat. Când Propaganda se gândea, pela 1643, să tipărească un Euchologhiu pentru uzul creştinătăţii orientale, Ligaridi îi trimite sfatul să-l dedice Voevodului din Moldova sau din Muntenia, căci numai aşa va avea căutare cartea :

> ... vedendo che li libri greci ecclesiastici si dedicano a persone greche [=ortodosse], come è il Prencipe di Moldavia, e di Valachia, che si gloriano esser protettori della chiesa greca..... e cosi per honor loro fariano che tutti se ne servissero in Chiesa,... (29).

La fel şi Slavii din Sud îşi puneau prin 1647-48 toate speranţele politice şi naţionale în Matei Basarab. L-ar fi vrut de conducător al întregului orient contra Puterii Otomane, ba l-ar fi proclamat şi Ţar la Târnovo. Şi într'o scrisoare papală

29) Documentul întreg a fost publicat de FR. PALL, Balcania, VIII (1945), pp. 111-113. - Copia în păstrarea mea e mai fidelă.

din 1651 este numit Matei Basarab protectorul Bulgarilor. Iar în ce privește protecția culturală, amintim scrisoarea lui Fr. Markanić, un nobil catolic din Bulgaria, care raportează la 1637, la Roma, că în Muntenia se tipăreau cărțile trebuincioase cultului nu numai pentru creștinii din Țările Românești, ci și pentru cei din „Russia, Bulgaria, Servia, Rascia, Herzegovina, la maggior parte di Tracia e di Macedonia insino al Monte Santo" (30).

Chiar primul monument al literaturii bulgare, apărut în tipografia Propagandei la 1641, s'a publicat tot prin generozitatea românească. Autorul acestei cărți, Episcopul Filip Stanislavof, celebrul apostol al Paulichienilor, menționează că lucrarea sa a fost publicată sub domnia lui Matei Basarab și Vasile Lupu (31).

Despre aceasta epocă de protecție a culturii grecești (32) și a ortodoxiei, exercitată de Țările Românești, dă mărturie și imprimatul apărut la Iași în 1642. In asta constă deosebita lui valoare istorico-culturală.

30) Cf. EUSEBIUS FERMENDŽIU, Acta Bulgariae Ecclesiastica, în Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, Zagreb 1887, Vol. XVIII, pp. 47-48.

31) Cf. S. SALAVILLE, Le premier livre néo-bulgare: L'„Abagar" de L'Évêque Stanislavof (1641), în Échos d'Orient, XV (1912), pp. 442-448; V. BOGREA, Intre filologie și istorie, în Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj, I (1921-22), pp. 318-326 și N. CARTOJAN, Legenda lui Avgar în Literatura Veche Românească, București 1925 (Extras din „Convorbiri Literare", April 1925).

32) Ne-ar fi fost de mare utilitate pentru documentare în problema protecției românești asupra culturii grecești studiul tânărului savant român E. TURDEANU, Le livre grec: l'apport des presses de Moldavie et de Valachie, în Revue des Études Slaves, 1950, care nu ne-a fost accesibil în bibliotecile din Argentina.

TEXTE ŞI GLOSE ROMÂNEŞTI
ÎN
BIBLIOTECA BODLEIANĂ DIN OXFORD

de GRIGORE N A N D R I Ş

Printre cele mai valoroase manuscrise ale Bibliotecii Bodleiene din Oxford este cunoscutul Tetraevanghel slavo-grec dela Neamţ, ale cărui miniaturi au fost publicate prin fototipie, prin grija lui Ion Bianu, de Academia Română (1). Acest tetraevanghel, studiat acum în urmă de domnul E. Turdeanu (2), se găseşte permanent expus în sala străvechei biblioteci din Oxford. El mărturiseşte bogăţia culturii moldoveneşti în epoca lui Alexandru cel Bun.

Intre manuscrisele şi tipăriturile acestei biblioteci s e mai găsesc texte şi glose româneşti de valoare pentru limba şi, în general, pentru cultura română. Voi aminti în notele ce urmează câteva manuscrise româneşti.

1. Intr'un codice persan (Ms Or.481) se găseşte, pe patru foi de hârtie subţire legate la începutul acelui codice, alfabetul cirilic românesc. Pe aceeaş pagină începe Tatăl nostru în cirilice cu cuvintele: Părintele nostru...

Pe pagina a doua Tatăl nostru este transcris cu litere greceşti.

1) Ioan Bianu, Documente de artă românească din manuscripte vechi, I. Evanghelia slavo-greacă scrisă în mânăstirea Neamţului din Moldova de Gavriil Monahul la 1429. Bucureşti, 1922.

2) The oldest illuminated Moldavian Ms. (The Slavonic and East European Review, vol.XXIX, Nr.73, 1951.)

Pe aceeaș pagină începe Simbolul Credinței cu cuvintele : Crezu întru unul...

Urmează apoi aceleași rugăciuni în slavonește.

Titlul rugăciunilor este în limba greacă.

2. In aceiaș bibliotecă găsim sub cota MS Finch E 32 un abecedar românesc intitulat: Abecedarium Latino-Valachicum și descris în catalog ca fiind scris pe hârtie, pela 1800, având III + 37 foi, dimensiunile: 7 $\frac{3}{4}$ inci X 5 inci. - Domnul E. Tappe a avut bunăvoința să-mi atragă atenția asupra acestui mss.

3. De mare valoare este vocabularul românesc în Lexiconul Heptaglot (MS March 187). Avem propriu zis un dicționar românesc dela începutul secolului al 17-lea, deci unul dintre cele mai vechi dicționare ale limbii române. Studiul acestui material lexical românesc va da fără îndoială rezultate interesante.

Titlul lexiconului heptaglot este :

Lexicon Lat.-Graec. Vulgaris sive Romanica - Turcicam - Tartaricam - Armenicam - Slavonicam - Moldavicam ex diversis lexicographis, oreque Turc. Armen. Graec. compositus.

Formatul acestui ms este acela al unei coale de scris, iar hârtia e de mai multe calități. Sânt în total 187 foi scrise pe o singură parte și calculând că fiecare pagină are în medie vreo 17 cuvinte, avem peste trei mii de cuvinte.

Pe unele coale se vede clar marca fabricei de hârtie în filigrană. Astfel prima pagină are o coloană scurtă cu o coroană drept capitel. La baza coloanei apar literele N P M I, iar în centrul coloanei floarea de crin. Altă coală are în filigrană o pasere stilizată (păun ?, bufniță ?), iar a treia categorie de hârtie are semn al fabricei un cap de bufon cu raze de stea, cu mâinile și picioarele stilizate în cercuri.

Aceste mărci de fabrică definesc, cu aproximaţie cronologia lexiconului; prima jumătate a secolului al 17-lea, căci aceste filigrane apar în documentele dela 1626 şi 1637. (1). Paginile au linii verticale în filigrană. Scrisul e de aceiaş mână în tot manuscrisul.

Fiecare pagină e împărţită în şapte coloane verticale, în cari materialul celor şapte limbi este trecut în ordinea următoare : Latino (în ordine alfabetică), Romanico seu Graeco-vulgariter, Turcico, Tartarico, Armenico, Slavonico sive Russico, Wallachico sive Moldavico.

Observăm că materialul trecut în coloana slavonă nu este rus, ci rutean (ucrainean). Ortografierea unor cuvinte româneşti confirmă şi formal caracteristicile rutene ale materialului slav. Astfel cuvântul brâu este ortografiat cu cirilice: brâv, latinescul abemo, este glosat : dela supra luva-voi = lua-voi. Această caracteristică ortografică ne duce înspre Berânda lexicograful.

Nu putem da aici un studiu lexical şi trebuie să ne limităm la câteva observaţii.

Glosarea e în general corectă şi ea va fi o valoroasă contribuţie la istoria vocabularului românesc, dar uneori ai impresia că glosatorul nu cunoştea bine limba română şi vorbia graiul dinspre şes. El glosează latinescul stagnum, slavon iezor cu galaşteu sau halaşteu, pe stabularius = slavon gospodar cu gazdnt.

Câteodată lipseşte cuvântul slav, pe când cel românesc există, astfel absolvo e tradus : slobozire. Unele glose sânt evidente traduceri servile ale cuvântului slavon sau interpretarea lui : abditum = slav skrite mesto = ascuns loc. Cuvintele româneşti însă nu se confundă cu cele slavone, nici

1) Cf. J.S.G.Simmons and B.O.Unbegaun, Slavonic Vocabularies in the Bodleian Library. (Oxford Slavonic Papers, Vol.II ; 1951, p. 126).

atunci când ele sânt asemănătoare, d.e. absinthium = slav piulin = rom. pelin. Unele glosări par luate din texte sau reproduse dintr'un interogator oral : adbibo = că beu, grecescul horizo e tradus: de imparţesc. Lexicograful corectează unele glose. Astfel abamita este mai întâi tradus: sora tatălui apoi corectat: matuşa moş(ului); abavus e tradus: moş(ul) tată(lui), apoi corectat: tata moşului; cacodaemon e tradus: fulgiur şi explicat: ree duh, duh necurata (sic!).

Aceste câteva note nu sânt satisfăcătoare pentru cunoaşterea materialului lexical românesc din Lexiconul heptaglot, dar ele definesc regiunea de origină a lexicografului sau a informatorului său.

*
* *

Trebuie deci să adăogăm la lista vechilor încercări de dicţionare româneşti, menţionate de I. Sbiera, Mişcări culturale şi literare, p. 264, G. Creţu, Lexicon slavo-român de Mardarie Cozianul, p.22 sq., 1900, B.P.Hasdeu, Cuvente din bătrâni, I,p. 259 sq.,şi acest manuscris din Biblioteca Bodleiană.

Când izvoarele istoriei şi ale culturii româneşti, acasă la ea, sânt distruse sau falsificate, aceste urme de cultură românească, în străvechea cetate universitară, câştigă mai multă valoare pentru noi. Tot aici în Oxford se găsesc, la Muzeul Ashmoleum, colecţii de ceramică din preistoria pământului românesc. După Viena, cea mai bogată colecţie arheologică din Ţara Şipeniţului se găseşte în amintitul muzeu din Oxford.

OAMENI ŞI CĂRŢI DE ALTĂDATĂ

de EMIL T U R D E A N U

MANUSCRISELE VISTIERNICULUI MATEIAŞ

a) Tetraevanghel,1519. Muzeul Sf.Sinod, Sofia.

b) Tetraevanghel,1535. Muzeul Mânăstirii Rila,Bulgaria.

Documentele cunoscute până acum au luminat partea de mărire a vieţii vistiernicului Mateiaş cu destule amănunte. El apare printre boierii de frunte ai lui Petru Rareş începând cu anul 1530 şi-şi desfăşoară activitatea de dregător, om politic şi ctitor de mânăstiri, până în zilele lui Iliaş Vodă. Un manuscris din epoca de strălucire a acestui puternic demnitar ne dă ocazia să reamintim aici treptele lui de înălţare; un alt manuscris, neştiut până acum de istoricii români, ne permite să proectăm câteva ştiri peste începuturile nelămurite încă ale carierei sale.

Manuscrisul care închide urma celor dintâi paşi în vieaţa publică a boierului Mateiaş este un Tetraevanghel din colecţia Sf. Sinod din Sofia. Copia a fost făcută în secolul al XV-lea, în redacţiune medio-bulgară, pe hârtie, şi are 297 foi (27 x 18,5 cm; textul 19,5 x 12 cm.), cu câte 19 rânduri pe pagină. Fiecare evanghelie este precedată de câte o vignetă în cerneală neagră; iniţiale frumoase deschid textul. Hârtia are ca filigrane: un cap de taur cu o cruce deasupra, sau un cap de taur cu o cruce înaltă, în jurul căreia e încolăcit un şarpe; ultimele foi, adăogate mai târziu, au ca filigran un relief cu trei vârfuri, o cruce şi un şarpe încolăcit.

Copia era destinată serviciului divin, de aceea, textul evangheliilor este despărţit în stihuri prin câte un punct roşu, iar pe marginea foilor sunt arătate zilele de sărbătoare când se citesc diferitele capitole. Indicele dela urmă arată, pe lângă paragrafele evangheliei respective, şi concordanţa cu celelalte evanghelii. Evanghelia lui Matei, cu o precuvântare de arhiepiscopul Theofilact, are 68 de capitole cu 116 zaceale, a lui Marcu 48 capitole cu 71 zaceale, a lui Luca 83 capitole cu 114 zaceale şi a lui Ioan 18 capitole cu 67 zaceale. Legătura este destul de recentă. Manuscrisul a fost găsit în biserica oraşului Orĕhovo, de pe malul drept al Dunării, la sud-est de gura Jiului.

O însemnare slavă depe pagina albă dinaintea evangheliei lui Matei (f.8) ne dă următoarele știri biografice:

> Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și al sfântului Duh, robul lui Dumnezeu Matiiaș, cămăraș de visterie din târgul Sucevei, fiul lui pan Grumaz pârcălabul, a cumpărat acest Tetraevanghel dela preoteasa din Ilva și l-a înoit a doua oară și l-a dat în biserica unde este hramul sfântului părintelui nostru Nicolae din târgul Sucevei, ca să-i fie pentru sănătate și pentru iertarea păcatelor; să fie neclintit dela acea biserică a (sfântului) Nicolae în vecii vecilor. Dacă cineva ar încerca să-l strice sau să-l vândă, să fie blestemat de Dumnezeu și de prea Curata Maica Domnului și de 318 părinți (dela Niceia) și de sfântul părinte Nicolae și de toți sfinții. In zilele piosului Domnului nostru Stefan Voevod, fiul lui Bogdan Voevod cel Tânăr. Și era vistiernic pan Eremia și vameș în Suceava unchiul acestui Matiiaș. In anul 7027 (1519), luna I (....) 3, duminica.

Ion Grumaz, tatăl tânărului cămăraș de visterie, a fost staroste al Cernăuțului pe timpul lui Ștefan cel Mare. In această calitate semnează, alături de boierii din divan, tratatul de pace al Domnului său cu Ioan Olbracht, regele Poloniei, și tratatul de alianță cu Alexandru, marele duce al Lituaniei, amândouă încheiate în anul 1499. Vistiernicul Eremia, amintit în însemnare poate dintr'un sentiment de recunoștință, ținea și el dregătoria din timpul lui Ștefan cel Mare și apare întâi tot într'un document din anul 1499. Drumul vieții lui merge fără ocoluri, până la o răspântie fatală: cândva în jurul anului 1525 se călugărește, sub numele de Evloghie, și din multele lui moșii, se mulțumește cu traiul strâmt pe care i-l oferă chilia zidită „cu mâinile lui" la Sălăgeni, în județul Botoșani. Tot el este ctitorul bisericii din satul Brăniștent, zidită în 1520. Satul Ilva, de unde vine manuscrisul în stăpânirea cămărașului Mateiaș, nu e menționat în documentele moldovenești ale timpului; ar putea fi una dintre comunele ardelene, care există și astăzi cu acest nume.

Cămărașul de visterie dela 1519 era la începutul unei mănoase cariere. Marele vistiernic Eremia și unchiul său, vameș al Sucevei, pe care Mateiaș nu-i uită în notița așternută cuvios pe foaia manuscrisului cumpărat dela preoteasa din Ilva, erau la locul potrivit ca să-l ajute. Ofranda lui, închinată bisericii sf. Nicolae din Suceava, ne desvălue prima icoană din rosturile publice ale lui Mateiaș și fixează prima amintire din faptele lui religioase. Din ea se desfășoară două linii de vieață, care se împletesc strâns în biografia acestei frumoase figuri de dregător din întâia jumătate a secolului al XVI-lea.

Linia vieţii publice e însemnată printr'un şir de demnităţi şi printr'o misiune diplomatică, datorită cărora Mateiaş poate fi considerat ca unul din boierii reprezentativi ai timpului. Urmărind, de aici înainte, datele unei recente biografii a lui, îl găsim, la 1530, ocupând dregătoria de mare vistiernic al lui Petru Rareş. La 1536 este trimis de Domnul său în Ardeal, ca să prezinte arhiepiscopului Ioan al Lyonului, solul Împăratului Carol al V-lea, planul unei acţiuni comune împotriva regelui ungur Ioan Zápolya, dela care Domnul Moldovei cerea retrocedarea castelului Unguraşul. In cursul mai multor convorbiri secrete, boerul nostru face asupra prelatului apusean o impresie pe care acesta o comunică împăratului său în următorii termeni :

„Am încheiat cu omul acesta mare prietenie şi am dispus ca să ne putem scrie unul altuia. In adevăr este un om foarte modest, foarte bun şi mai ales atât de prudent şi atât de chibzuit în treburile sale, încât n'am putea afla unul la fel în acest regat (Ungaria)".

Colaboratorul credincios al lui Petru Rareş rămâne câtva timp fără dregătorie sub Stefan Vodă Lăcustă (1538-1541), în schimb, la revenirea Domnului său în tron îşi recapătă vechea demnitate, iar la 1547 e ridicat la rangul de mare logofăt, pe care îl păstrează şi sub Iliaş Rareş (1547-1551).

Omul „foarte modest şi foarte bun", care pe timpul slujbei mărunte închina un manuscris bisericii sf. Nicolae din Suceava, a fost, în anii îmbelşugaţi ai ascensiunii sale, un generos ctitor de lăcaşuri sfinte. El a zidit, la 1535, mănăstirea Coşula, din judeţul Botoşani, unde s'au mai păstrat câteva remarcabile exemplare de broderie religioasă din secolul al XVI-lea şi al XVII-lea, şi tot lui i se datorează biserica din satul Horodniceni, în judeţul Baia, ridicată în 1539.

Cărţile de slujbă şi de citiri religioase ale acestor fundaţiuni s'au risipit cu timpul; cu ele s'au pustiit şi manuscrisele de ofrandă ale lui Mateiaş, şi în primul rând tradiţionalul Tetraevanghel de pergament, împodobit cu miniaturi sau măcar cu ornamente şi legat în scoarţe de argint, cu care orice ctitor obicinuia să-şi dăruiască noul altar.

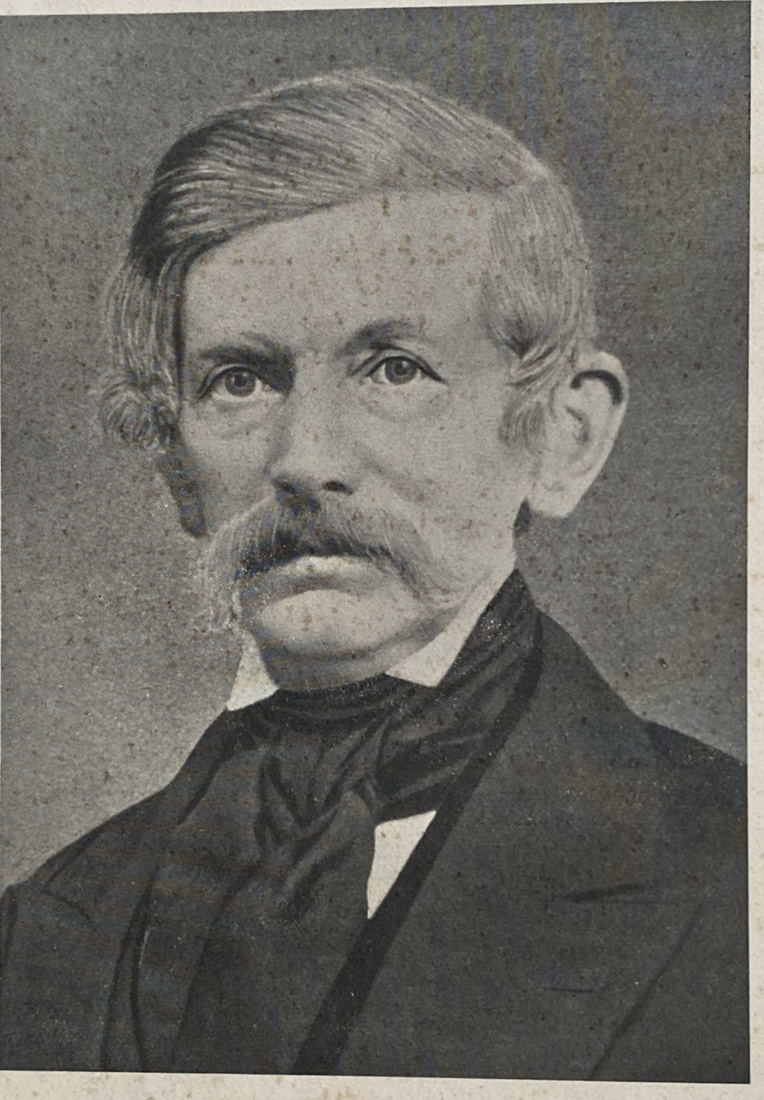
Capriciul împrejurărilor - sau vreo legătură pe care abia am putea-o presupune - a făcut însă ca şi un alt manuscris rămas din daniile vistiernicului Mateiaş să se păstreze tot în Bulgaria. Este Tetraevanghelul din tezaurul mănăstirii Rila, descris în câteva rânduri de cercetători bulgari şi studiat - independent de ei - în amănunt, de arhimandritul Tit Simedrea. Datele bogate din lucrarea din urmă, ne permit să ne mărginim, aici, la o prezentare sumară a lui. Manuscrisul e redactat pe pergament, in folio mare cu 260 de foi, în ortografie medio-bulgară. Fiecare evanghelie e precedată de câte un indice al capitolelor pe două coloane şi de câte o prefaţă. In fruntea

primei pagini a fiecărei evanghelii e zugrăvită câte o vignetă în motiv circular, iar textul începe cu inițiale frumoase, colorate și ele. In însemnarea sa de pe ultima pagină, Mateiaș spune că dăruește mănăstirii Dobrovăț acest Tetraevanghel, care s'a scris din porunca fratelui său Sima vistiernicul și pe care el, marele vistiernic, l-a legat, de sigur în scoarțe de argint și lasă blestem asupra celui care ar clinti manuscrisul dela biserica unde e dăruit, chiar de ar fi acesta fiu său sau cineva din neamul său; în anul 1535, la 5 Februarie.

Pe marginea inscripției rezumate mai sus, Arhimandritul Tit Simedrea a emis părerea că Petru Rareș ar fi „început zugrăvirea și împodobirea bisericii din mănăstirea Dobrovăț chiar din prima lui domnie. Faptul că Mateiaș în loc să dăruiască acest Tetraevanghel atât de frumos la Coșula „mănăstirea sa", a cărei biserică o termină de zidit chiar în toamna aceluiași an 7043(=1535), îl dăruește mănăstirii Dobrovăț, ar putea să aibă explicația că aici, la Dobrovăț, Petru Rareș „fiul bătrânului Stefan Voevod" se și apucase de zugrăvit și împodobit biserica, iar boierii din divanul său se vor fi grăbit să contribue, care cu ce va fi putut, la „împodobirea" acestui sfânt locaș".

Părerea e îndreptățită și se lămurește și mai bine dacă ținem seama de faptul că logofătul Toader, sfetnicul lui Petru Rareș și al cronicarului Macarie, a închinat și el un Tetraevanghel mănăstirii Dobrovăț tot în același an. Firul mai tare decât vremea care leagă oamenii de altădată de cărțile lor se întinde mai departe, împletindu-se strâns cu marile momente culturale ale trecutului. (1).

1) Despre vistiernicul Eremia și despre logofătul Toader, pomeniți în aceste pagini, vezi Oameni și cărți de altădată, în Caete de Dor, 4, 1951, pp. 20-24.

J. G. KOHL

(1808-1878)

E L E G I A R O M A N Ă

- O poezie românească necunoscută dela 1840 -

de D. C. A M Z Ă R

In toamna anului 1838 călătorea prin Basarabia, venind din Sudul Rusiei şi îndreptându-se spre Bucovina şi Galiţia, etnograful german Johan Georg K o h l . Notele lui au apărut apoi în cadrul lucrării Reisen in Südrussland, ed. I în două volume Dresden şi Leipzig 1841, ed. II în trei volume 1847. Nicolae I o r g a îl semnalează în Neamul Românesc în Basarabia, 1905 şi reproduce pasagiul respectiv în vol. III al Istoriei Românilor prin călători, Bucureşti 1922, pp. 141-148. Se pare că cunoştinţele marelui istoric despre acest autor au rămas limitate la această lucrare. Kohl a fost însă un neobosit călător şi în decursul vieţii sale a avut încă deseori ocazia să se ocupe de Români.

Astfel în 1842 el a vizitat Banatul, trecând de acolo în Ungaria pe la Sân-Miclăuşul-Mare. Acum şi-a procurat elegia care face obiectul principal al acestei comunicări. La 1847-48 a scris un studiu despre Dunăre: Die Donau in ihren natürlichen und kulturgeschichtlichen Verhältnissen, apărut în vol. Skizzen aus Natur- und Völkerleben, I. Teil, Dresden 1851, pp. 345-408, la sfârşitul căruia dă o idee sumară despre poporul, ţara şi istoria noastră. Cu ocazia călătoriei din Istria, la 1850, semnalează existenţa Românilor de acolo în vol. II din Reise nach Istrien, Dalmatien und Montenegro, ed. I Dresden 1851, ed. II Dresden 1856, remarcând că „de curând i-ar fi vizitat un ofiţer austriac, care ştia româneşte". După cât îmi pot da seama, ofiţerul n'a fost identificat până acum şi el pare a fi fost primul explorator în acest domeniu, deoarece vizita lui ar fi stârnit mare senzaţie printre Românii istrieni, al căror număr s'ar fi ridicat pe atunci la circa 12.000. In cursul iernilor 1864-65 şi 1865 - 66, Kohl a ţinut, în oraşul său natal, Bremen, o serie de prelegeri populare într'un cerc select de auditori, despre popoarele Europei, prelegeri pe care le-a publicat apoi în volumul Die Völker Europas, ed. I, pe care n'am văzut-o, apărută probabil la Hamburg 1867 sau 1868, dat fiind că prefaţa ei, reprodusă în ed. II, este datată „Octombrie 1867", iar aceasta, revăzută şi sporită, la Hamburg 1873. La pag. 82-97 ale ed. II, autorul publică prelegerea despre Români, care, constituind cap. VIII din cele 25 ale cărţii, este foarte probabil că a fost ţinută în cadrul primului curs, adică în iarna 1864-65.

Cine a fost J. G. Kohl ?

Iorga spune că ar fi vorba de un „German aşezat în Rusia". (op. cit. 141). După datele culese de mine, Kohl s'a născut în Bremen la 28 Aprilie 1808 dintr'o familie stăpânită de pasiunea călătoriilor. Intre 1828 şi 1830, el a studiat la Göttingen,

Heidelberg şi München. In 1830, murindu-i tatăl, a trebuit să renunţe la studiu şi să accepte postul de preceptor la o familie de nobili germani din Curlanda, unde a rămas şase ani şi unde a început şi seria lungilor sale călătorii de studii în Europa. Intre 1836 şi 1838 a vizitat Lituania, Petersburg precum şi Rusia centrală şi meridională. In drum spre casă, a străbătut, în toamna lui 1838, Basarabia, dela Cetatea-Albă, prin Tiraspol şi Tighina, Chişinău, Orhei, Bălţi, intrând în Bucovina pe la Noua-Suliţă. Aci a vizitat Cernăuţii şi a trecut apoi în Galiţia în direcţia Lemberg. In anii următori şi-a continuat călătoriile în Europa, pentru a trece, în 1854-58, în America de Nord. In 1858, după ce mai înainte locuise câtva timp la Dresda, s'a stabilit definitiv în oraşul său natal Bremen, unde din Octombrie 1863, a funcţionat până la moarte, 28 Octombrie 1878, ca Director al Bibliotecii din localitate. După cum remarcă şi Iorga, Kohl a fost un scriitor de spirit şi multilateral - un polihistor, cum se considera el însuşi - ştiind să prindă aspectele de actualitate, dar şi esenţialul.

Primul contact cu limba şi literatura română l-a avut cu ocazia trecerii prin Basarabia, în 1838, şi anume la staţiunea de poştă „Cepradi", pe care o ţinea de zece ani o Săsoaică din Braşov.(1) Dela ea îşi notează o serie de cuvinte româneşti, uimit de puritatea cu care s'au păstrat unele cuvinte de origină latină la marginea de Răsărit a fostului Imperiu Roman. In Chişinău, călătorul german continuă cu informaţiile asupra „latinei moldoveneşti". Tot acolo culege şi prima informaţie de ordin literar, şi anume despre „Iliada moldovenească" intitulată „Ştefaniada", pe care el o atribue „poetului în viaţă Beldemar", fără să ştie că Alecu BELDIMAN murise la 1826 şi că Ştefaniada, din care nu ni s'a păstrat decât fragmentul despre Aprodul Purice, este opera lui Constantin NEGRUZZI, care la 1838 era într'adevăr în viaţă şi avea, ca şi Kohl însuşi, 30 ani.

Cunoştinţele despre trecutul poporului român şi le-a luat din Dimitrie CANTEMIR, din lucrarea lui Franz J.S. SULZER: Geschichte des transalpinischen Daciens... 3 vol. 1781-82, pe care o consideră superioară cărţilor lui Cantemir, după cum în prelegerea despre Ţigani din 1865 foloseşte şi studiul lui Mihail KOGĂLNICEANU din 1837, numindu-l „der walachische Geschichtsschreiber der Zigeuner".

Călător informat, Kohl ştia din Grammatik der romanischen Sprachen de Friedrich DIEZ, apărută în partea I la 1836, (p.67) că există o poezie populară română, dar că aceasta n'a fost însul lui, în scurta-i trecere prin Basarabia, să se îndrepte în primul rând asupra acestui obiect, pentru a oferi cetitorilor ceva cu totul necunoscut. Intre Orhei şi Bălţi, una din staţiunile

1). Iorga spune: „de loc dintre Saşii Aradului" (op.cit.p.143.), fiind vorba, desigur, de o greşală de tipar: „Aradului" în loc de „Ardealului".

de poştă a fost Sărăţeni – „Soratena", cum îi spune autorul nostru şi cum a înregistrat şi Iorga, fără să identifice localitatea. Aci trage la cârciuma unui Rus cu soţia moldoveancă, a cărei rară frumuseţe sporeşte brusc interesul tânărului călător pentru poporul român şi pentru produsele sale literare, lucru care se mai întâmplase, cu 200 ani înainte, şi poetului Martin OPITZ în Ardeal.

„Cea mai dulce miere" – ne asigură autorul – „pe care am supt-o din potirul acestei flori delicate, au fost cele câteva cântece", pe care le redă, după indicarea primului vers în româneşte, în traducere germană, alcătuită cu ajutorul explicaţiilor ruseşti ale cârciumarului, care nu putea urmări scena decât cu un singur ochiu şi nu fără oarecare impacienţă. In orice caz insistenţa oaspetului nu pare să-i fi făcut prea mare plăcere, deoarece Rusul căuta să-i scurteze acestuia „studiul", declarând că este cu neputinţă de redat exact în ruseşte ceeace soţia lui cântase moldoveneşte! Iorga vorbeşte de două cântece: „Frunză verde liliac" şi „frunză verde de mătasă". (p.146) Este posibil ca marele istoric să fi redactat pasagiul respectiv din memorie, deoarece Kohl a cules, nu două ci trei cântece dela Moldoveanca din Sărăţeni, şi niciunul din ele nu începe cu „frunză verde liliac" – vom vedea imediat de unde vine confuzia! Iată textul lor german în fruntea căruia Kohl aşează, la fiecare, primul vers în româneşte :

1.

Frunse werde dafion

O grünes Blatt des Himbeerstrauchs !
Ach, nie mehr möchte ich zu dir gehen –
und doch gehe ich alle Abende zu dir.
Sage mir doch ein einzig Wort,
ob ich dir durchaus nicht lieb.
Sage mir doch die reine Wahrheit –
sei es Schlechtes oder Gutes.
Ach ich möchte sterben, ohne ein Weilchen
noch zu leben. –
und doch – ich möchte für dich leben, ohne
je zu sterben!

2.

Frunse werde pindragal!

O grünes Blatt der Petersilie,
Was soll ich mit dem Schlechten machen?
Ich werde dich binden, werde dich schlagen,
Aber ich fürchte nur die Sünde.
Ich werde dich verkaufen für einen Groschen,
Aber wer dich kauft, verliert sein Geld.
Ich werde dich umsonst geben,

./.

Aber niemand wird dich nehmen.
Komm, Schwesterchen, wir wollen zum Spassmacher
Labrischan gehen und lustig sein.

3.

Frunse werde dematáss.

O grünes Blatt des Maulbeerbaums,
Ich ging über einen trüben Fluss
zum Fenster der Kathinka, der Guten,
sie sass beim Stickrahmen und webte.
Oder nein, ich weiss nicht, ob sie webt
oder zerreisst,
Aber ich sehe, sie vergiesst viele Tränen!
O gewiss weint sie um einen Geliebten!
— Willst du, Kathinka, mir den Namen nicht
nennen ?
— Wenn ich dir den Namen sagte,
O mein Leben würde sich lösen!

Autorul regretă că, din cauza timpului scurt și a oboselii pe care o implica traducerea pentru gazdă, n'a putut culege mai multe asemenea cântece, pentru a se răzbuna în continuare cu notarea altei serii de cuvinte de origină latină, care în românește s'au păstrat „mai pure" decât în italiană.

Lipsit de mijloacele necesare de investigație, las unui viitor istoric literar bucuria de a identifica aceste poezii și a stabili textul românesc cu ajutorul colecțiilor existente, mulțumindu-mă, din punctul de vedere al raporturilor culturale româno-germane, să observ că la 1845, Frații SCHOTT (Arthur și Albert), care au avut ambiția să însemne un fel de „Frații Grimm ai Românilor", și-au închipuit că cele șase poezii publicate de ei în introducerea culegerii de basme românești (pp.30-35) - trei după C. MURGU și trei culese de un meseriaș neamț, Fridolin NUNNY, din Oravița - sunt cele dintâi „cântece populare" românești, care au văzut lumina tiparului (cf. Walachische Märchen, p.52). Inaintea acestora apăruseră deci, la 1838, poeziile, cu adevărat populare, culese de Kohl în Basarabia, iar la 1842 elegia din Banat, care, după știința mea, nici ele nu fuseseră primele.

Dar Iorga a trecut și peste unele observații interesante ale lui Kohl în legătură cu caracteristica poeziei noastre populare de a începe cu „frunză verde". Intr'o conferință ținută în fața unui grup de excursioniști francezi, membri ai corpului didactic, care ne-au vizitat țara imediat după primul războiu mondial - conferință apărută mai întâi în Revista Istorică, vol. V și reprodusă apoi ca introducere la Istoria literaturii române vol.I, ed.II din 1925, p.15 - Iorga observă că poezia lirică a putut lua naștere independent la Latinii din Răsărit și la cei din Apus „cu aceleași invocări arabe ale foilor și florilor". Din

nefericire, la publicarea textului, Iorga a scăpat din vedere să indice motivul și isvorul pe care-și întemeia părerea că invocația „frunză verde" ar fi de origină arabă. Ca lector la Universitatea din München în anii 1947-48, am încercat să clarific această chestiune, consultând pe islamistul SPITALER, care însă mi-a declarat că această notă a liricii noastre populare îi este complect necunoscută în domeniul literaturii arabe. Problema este de cea mai mare importanță și, după cât știu, n'a preocupat pe nimeni în mod serios. Deaceea socotesc util să redau cu această ocazie reflecțiile etnografului german.

Kohl remarcă din capul locului această „mică particularitate" a cântecelor noastre populare și dă ca exemplu „frunse werde leljak" și „frunse werde dematáss" - de aci confuzia pe care a făcut-o Iorga (pag.146) între cele trei cântece publicate de Kohl și aceste două exemple de „frunză verde", dintre care numai unul se repetă în textele de mai sus! El compară acest început poetic cu invocarea muzei de către poeții epici și consideră aceasta un „frumos obiceiu, care face ca spiritul să se simtă imediat în mijlocul naturii, acolo unde poezia răsună cel mai frumos". Este ca și când un poet dramatic ar anunța spectatorilor: acțiunea se petrece în pădure, la umbra unui stejar, restul peisajului vi-l puteți complecta singuri! Această invocație ar reprezenta, după Kohl, „oarecum o scurtă rugăciune adresată hamadriadei unui copac, sub protecția căreia a luat naștere poezia respectivă".

Două lucruri observă Kohl în legătură cu această caracteristică a cântecului nostru popular: 1. că se invocă totdeauna numai frunza copacilor, în timp ce nimfele și silfidele celorlalte lucruri din natură rămân neinvocate, și 2. fiecare cântec are „frunza lui", cu toate că nimeni nu-și poate da seama ce legătură există între cuprinsul acestuia și frunza respectivă. Kohl încheie spunând că „frumoasa Moldoveancă s'a lovit de mai multe ori peste gură, când nu pomenise foaea potrivită, ca și când ar fi luat un ton greșit". Este păcat că Nicolae Iorga, în graba extraordinară cu care lucra, a trecut cu vederea aceste considerațiuni, care, între timp, ar fi prilejuit poate unui Ovid DENSUSIANU, Sextil PUȘCARIU, Nicolae DRĂGANU sau lui însuși cercetări noui asupra acestei interesante probleme de folclor, a cărei soluție ar trebui căutată, după impresia mea, în primul rând în domeniul tracologiei. (1)

Tot în 1838, în continuarea călătoriei din Basarabia, Kohl s'a oprit, precum am amintit, și la Cernăuți, unde întâlnește „câtiva tineri Moldoveni, culți și patrioți entuziaști în serviciul Austriei". Aceștia i-au povestit mult despre „trecutul Patriei lor, despre mitologia moldovenească sau, cum spun ei, dacoromână, despre Ștefan cel Mare și despre ceilalți mari bărbați

1). Observațiile lui WEIGAND și PUȘCARIU (cf. Dacoromania V,1931, p.499) se referă numai la aspectul linguistic al problemei.

şi Domni ai Patriei lor", aflând astfel pentru prima dată de „existenţa unui patriotism moldovenesc" foarte răspândit, despre care în Europa nu se ştia nimic şi pe care, spre mirarea lui, avea să-l întâlnească şi la Lemberg, în mediul Bisericii româneşti de acolo. Pretutindeni i s'a vorbit „cu entuziasm" despre „importantul imperiu de odinioară al lui Decebal", care „va reînvia poate cândva". Ţara de care i-au vorbit „patrioţii" din Cernăuţi, este „sfâşiată şi împărţită ca şi Polonia, dar nimeni nu-i înţelege durerea, pentrucă sunt puţini cei care-i înţeleg situaţia, şi totuşi", adaugă etnograful german, „şi Moldovenii, Muntenii, Basarabenii şi Bucovinenii sunt oameni, şi chiar cetăţeni, concetăţeni şi patrioţi"!

Tot dela patrioţii moldoveni a aflat de existenţa primelor ziare româneşti, scrise în româneşte şi franţuzeşte, care însă, din motive pe care călătorul nostru nu le înţelegea, n'au voe să pătrundă în Austria. Aceeaşi patrioţi români i-au arătat numerele în care apăruse „Rélation historique sur les écoles nationales en Moldavie depuis leur rétablissement l'an (sic) 1828 jusqu'à 1838, par l'Aga G. Asaky, Référendaire de l'instruction publique". Kohl reproduce, pe cinci pagini, pasagii din referatul lui Asaky despre începutul şi progresele învăţământului public în Moldova, despre primele traduceri din limbi străine şi primele încercări în domeniul artelor plastice.

Inainte de a trece la obiectul propriu zis al comunicării mele, ţin să amintesc de încă un contact al lui Kohl cu literatura noastră, şi anume acela din conferinţa despre Români dela 1864 - 65. Cu această ocazie, etnograful german a citat un fragment din elegia care ne va preocupa îndată, precum şi o prelucrare proprie a poeziei „Impărţirea florilor", pe care a luat-o fără îndoială din introducerea volumului „Walachische Märchen" de Arthur şi Albert S c h o t t , Stuttgart şi Tübingen 1845, pp. 34 - 35, unde este redat textul românesc, comunicat autorilor de muncitorul Fridolin N u n n y din Oraviţa, cât şi o traducere germană textuală.

Dar cel mai mare serviciu pe care acest călător german l-a făcut literaturii noastre este transmiterea unei poezii, considerată de el tot „cântec popular", pe care a publicat-o în cadrul însemnărilor despre călătoria în Ungaria :

> Reise in Ungarn. Zweite Abteilung: Das Banat, die Pusten und die Plattensee. Dresden u n d Leipzig 1842,

sub titlul descriptiv :

./.

„Elegie a urmaşilor coloniştilor romani în Dacia despre prăbuşirea Imperiului Roman" şi pe care aş propune s'o numim, pentru simplificare, „elegia romană". (1)

Ca şi în Basarabia, autorul nostru s'a interesat în Banat de poezia română populară. Câţiva din străbunicii noştri de acum o sută de ani i-au promis generos concursul, dar „din cauză de boală sau din alte pricini", după cum notează cu bună credinţă călătorul german, nu i-au trimis nimic. A recurs apoi la ajutorul „unui stimat cunoscut" din Lugoj - desigur un conaţional german - care i-a transmis un „cântec popular" cules „din gura poporului", dar nu de el însuşi, adică de corespondentul din Lugoj al lui Kohl, ci de un Român autentic. Acest Român, care ştia nemţeşte, a întocmit şi o traducere germană, nu lipsită de greşeli, pe care a înmânat-o, împreună cu originalul românesc, Şvabului din Lugoj, care, la rândul lui, a trecut-o mai departe lui Kohl. Acesta mărturiseşte că nu cunoaşte împrejurările în care a fost cules „cântecul" şi nici nu poate spune când şi de cine este cântat. Singurul lucru pe care-l poate face este să-l publice - ceeace a făcut - în nemţeşte şi, din fericire, <u>şi în româneşte</u>.

Etnograful german publică textul românesc cu alfabetul maghiar, aşa cum i-a fost transmis dela Lugoj, şi cu destule greşeli de transcriere, aşa cum se poate vedea dintr'o comparaţie sumară a textului cu facsimilul alăturat. Păstrând ortografia latinizantă, eu public poezia cu actualul alfabet român, spre a uşura cât mai mult cetitorului lectura acestui document de cea mai mare importanţă pentru istoria literaturii noastre.

1). Mi se pare puţin probabil ca Iorga să se fi ocupat în cartea lui mai veche <u>Neamul Românesc în Ardeal</u> (1906), pe care n'am avut posibilitatea s'o consult, de călătoria lui Kohl în Banat. Este mai mult ca sigur, cum bănueşte şi Prof. Isopescu, că el n'a posedat în biblioteca sa decât <u>ediţia II</u> a cărţii <u>Reisen in Südrussland</u>, singura pe care o citează cu data şi locul apariţiei, altfel nu văd de ce n'ar fi reprodus în 1922 şi <u>alte</u> impresii de călătorie ale etnografului german, pentru care a avut cele mai frumoase cuvinte de laudă.

./.

ELEGIA ROMANĂ

Strălucitul soare de nori se cuprinse,
A gintei romane mărire se stinse.
Poate vre o dată serin iar să fie,
Căci romana rază nu-i stinsă'n vecie.
Fost-au oare cândva, fost-au gintă mare,
Romană mlădiță mai lată sub soare.
Fost-au între neamuri mai viteze gloate,
Cât subt a lor arme gemea lumea toată.
Iar ce sunt ei astăzi, jale și'ntristare,
Sub străine limbe gem cu supărare.
Unde-i Roma carea prin Romanul sânge,
Mult fu apărată, iar acuma plânge.
Patria iubită iat'o am pierdut-o,
Sabia dușmani din mâni ni-au răpit-o.
Plângeți dară,plângeți,plângeți cu'ntristare,
Căci ce ați pierdut voi nu mai are-aflare.
Plângeți și voi case, Romane mormânturi,
Pre noi care suntem străini în pământuri.
Plângeți pre ai voștri următori nepoți,
Cari în țări străine se gonesc de toți.
Plângeți fii și fete din mărita viță,
A marelui Romul vitează mlădiță,
Glas de tânguire dați pân'la cer sus,
Căci slava Romană în veci au apus.
Plângeți și voi dealuri, și voi munți, cu jale,
Râuri și isvoare ce curgeți pre vale,
Nici voi păsăruice nu veți înceta,
Cu noi împreună jalnic a cânta.
Italia dulce, prea frumoasă țară,
Oh! cum te dușmanii de noi depărtară!
Nu vei mai avea tu viteji înarmați,
Cum au fost Romanii fii adevărați!
Nu vei mai avea tu oaste Românească,
Viind cu triumfuri din țara grecească;
Nici pre câmpuri grase păstori preumblând,
Turme tinerele la stân'aducând!
Nu va suna 'n codru mai mult fluerița,
Nici va sălta hora Romana fetiță.
Oh! lume deșartă și înșelătoare,
Toat'a ta mărire iaste trecătoare
Cum Romana laudă și Domnia mare
Se uscă ca iarba, veșteji ca floarea!

J.G. Kohl, care nu înțelegea românește decât cu ajutorul cunoștințelor sale de limba latină, italiană și franceză, iar pentru elementele de origină slavă - de limba rusă, dar care ignora complect modesta noastră literatură din vremea aceea,

Sztre lutsitul Szoare de Nori sze kuprinsze;
A' Gintei Romane Merirea sze sztinsze.
Poate vre odate szerin iár sze fie;
Kets Romana Raze nui Sztinsze in vetsie.
Josztau oare kendra, fosztau Ginte mare,
Romana mleditze mai lata szub szoare.
Josztau intre Niamuri mai viteze gloatè,
Ket szubt alor arme gyemia lumia toaté.
Par tse szunț iei asztez, Zsale si intrisztare,
szub sztreine Limbe gyem ku szuperare.
Undei Roma karia prin Romanul szingye,
Mult fu aperate, iar akumaplingye.
Patria iubite iate ó am perduto,
szabia Duzsmani din Mèni niau repito.
Plengyetz dare plengyetz, plengyetz ku intricztare
Kets tse atz pierdut voi, numai are a flare
Plingyetz schi voi oásze, Romane Mormunturi
pre noi kari szuntem sztreim in pemunturi
Plingyetz pre ai vostri urmetori nepotzi
kari in tzeri sztreine sze goneszk de totzi
Plingyetz fii si fete din merita vitze
A marelui Romul viteze mleditze
Glasz de tinguire datz penla tzer szusz
kets szlava Romane in vets an apusz.
Plingyetz si voi dialuri voi muntz ku zsale
Riuri schi szvoare tse kurgyetz pre vale
Nitsi voi paszeruike nu vetz intseta
ku noi ipreune Zsalnik a kenta,
Italia dultse pria formoasze tzare,
Oh! kumte Duzsmanii de noi depertare.
Nuvei mai ave tu vitezsi in Armatz,
kum an foszt Romani fii adeverátz.
Nu vei mai ave tu vaszte Romenyaszke,
viind ku triumfuri din tzara gretsaszke
Nits pre kempuri grasze pesztori preumblind
Jurme tinerele la sztan adukend.
Nuva szuna in kodru mai mult flaeritza
Nits va szalta stora Romana fetitza
Oh Lume desarte si in schele toare?
Joate ata merire iaszte treketóáre
Kum Romana laude si Domnia mare,
sze uszke ka iarba, vestezi ka floaria.

acceptă eticheta de „cântec popular", cu care i-a fost transmisă, şi se pierde în lungi consideraţii, pentru a-şi explica geneza unei asemenea poezii la urmaşii coloniştilor romani în Dacia. Astfel „cântecul" de faţă este, pentru el, o dovadă că „în istoria plină de peripeţii a Românilor" s'a păstrat „până în zilele noastre" „eine römische Klage, ein römisches Heimweh". Işi aminteşte, evident, de elegiile lui OVIDIU, care vor fi trecut din mână şi mai târziu, multă vreme încă, din gură în gură... Şi câţi alţi Romani, în coloniile Ulpia Trajana, Tierna, Napoca şi Porolissum, nu vor fi compus elegii asemănătoare, chiar dacă nu aşa de reuşite ca ale celebrului poet.... E posibil ca asemenea „cântece vechi" să se fi păstrat „dealungul stăpânirilor Goţilor, Hunilor, Avarilor şi înfârşit ale Ungurilor şi Turcilor" şi nu este exclus să fi apărut altele noui în genul celor vechi, tratând despre aceeaş „asuprire barbară" şi despre aceeaş „splendoare şi decădere a gloriei romane", şi astfel e probabil ca şi cântecul nostru să fie un „cântec de jale străvechiu", chiar dacă forma în care îl avem acum, va fi de dată mai recentă....

Curios i se pare etnografului german faptul că un popor „fără importanţă", „pierdut într'un colţ de lume", să „deplângă decăderea Romei", când „sub ruinele Romei însăşi" în zadar se va căuta asemenea „Klagelieder". Totuşi, continuă autorul, lucrul poate fi explicat pe de o parte prin aceea că vechea splendoare romană a renăscut, pentru Roma, în forma nouă a puterii papale, iar pe de alta prin faptul că Dacii de mai târziu – adică Românii – îşi plâng, ca şi Evreii în captivitatea Babilonului, mai mult suferinţele proprii decât prăbuşirea Romei. Curios este, în orice caz – revine Kohl – că trebue să te deplasezi până la marginile de Răsărit ale fostului Imperiu, pentru a culege „cântecele populare", care amintesc de „marea lui putere". Şi Scoţienii vorbesc în cântecele lor populare de Roma, dar altfel decât Românii...

In legătură cu Dacii, un Român l-a asigurat că „la Daco-Romanii de astăzi" nu mai există „cântec" care să amintească de stingerea puterii dace, de Decebal, Sarmisegetuza, etc. Lucrurile acestea, Românii le deplâng mai puţin dureros, „deoarece ei se consideră urmaşi puri ai Romei"!... Cu puţin înainte, scriind despre podul lui Traian peste Dunăre, Kohl remarcase teoria „unui dascăl român" – fiind vorba desigur de Petru MAIOR, despre care va fi aflat din polemica acestuia cu Bartholomäus KOPITAR – că „Românii se trag din Romani mai direct şi mai puţin amestecaţi decât Italienii, care au suferit influenţa spiritului germanic".

„Elegia romană", aşa cum ne-a fost transmisă de J. G. Kohl, ridică mai multe probleme de istorie literară, care în condiţiile actuale de lucru nu sunt uşor de rezolvat.

Că nu poate fi vorba de un „cântec popular" nu e greu de văzut, și numai necunoașterea limbii și literaturii române de atunci l-a putut face pe Kohl să accepte eticheta cu care-i fusese transmisă poezia. Este evident că avem de-a face cu o creație a Școalei latiniste, cu atât mai importantă pentru istoria literaturii noastre, cu cât această mare mișcare de idei din cultura română a fost foarte puțin productivă în domeniul literar propriu zis.

Mărturisesc că n'am înțeles niciodată de ce o idee trăită cu atâta intensitate și legată de atâta suferință individuală și colectivă, cum a fost cazul cu ideia originii noastre latine în Transilvania, nu și-a găsit expresia adecvată și în literatură, după cum m'a jenat întotdeauna faptul că singurul poet al curentului latinist, Ioan BUDAI-DELEANU, n'a găsit altă temă mai demnă de talentul lui decât materia minoră din Ţiganiada !

Elegia de față nu este desigur o capodoperă, ea reprezintă totuși un impresionant efort de a transpune în versuri o realitate istorică, pe care poporul român a simțit-o înăbușindu-i respirația secole întregi. Ea nu trebue să fie, după părerea mea, opera unui mare poet - <u>mare</u>, atât cât se poate pretinde dela literatura română din prima jumătate a secolului XIX; <u>poet</u>, pe care nici nu-l mai găsim în Ardeal dela Budai-Deleanu până la Andrei MUREȘANU - ci ar putea fi foarte bine „copilul nelegitim" al unui intelectual format în atmosfera Școalei latiniste.

Evocarea trecutului glorios în comparație cu robia și înstrăinarea prezentă a fost leitmotivul redeșteptării noastre naționale, pe care-l întâlnim de o parte și de alta a Carpaților încă din ultimele decenii ale secolului XVIII. O găsim în prefețele <u>Mineelor</u> lui CHESARIE al Râmnicului (1776); în <u>Hrisovul</u> lui Iacob STAMATI din 1793; în <u>Tipiconul</u> lui Veniamin COSTACHI din 1816; la un ZILOT Românul; în <u>Jalnica Tragodie</u> a lui Alecu BELDIMAN; la Gheorghe LAZĂR și Gheorghe ASAKY, pentru a culmina în poezia ruinelor la Vasile CÂRLOVA, ELIADE-RĂDULESCU și Grigore ALEXANDRESCU.

In Transilvania avem, dela 1813, o

<u>Cântare despre începutul și starea de astăzi a Românilor</u>,

despre care însă n'am putut afla nimic mai precis; avem

<u>Istoria despre Arghir și Elena</u>,

în care Ioan BARAC voia să înțeleagă „luarea Ţării

./.

Ardealului prin Traian, cezarul Romaniei". (1) Nimic mai firesc deci pentru un cărturar cu sensibilitate istorică și națională decât ispita de a încerca și el, într'un moment de efervescență sufletească, versificarea unui sentiment care apăsa conștiințele din generație în generație !

Cele câteva cuvinte curente de origină slavă: vecie, mlădiță, jale, slavă, tânguire constituesc cea mai bună dovadă că autorul nu trebue căutat, înainte de 1842, în rândul puriștilor. Cuvintele fluerită și păsăruică sunt particularități ale Banatului : pe primul l-am întâlnit în patru colinde cu tema Mioriței din satele Săvârșin și Ilteu, jud. Arad și Ormindia și Petreni, jud. Hunedoara; pe al doilea într'un colind din Streiu-Plopi, jud. Hunedoara, în care Sfânta Maria apare ca „păsăruică d-albă 'n piept" (2). Pe de altă parte întorsătura arhaică din versul 30 :

Oh! cum te dușmanii de noi depărtară,

pe care o întâlnim într'un colind din Ardeal (G. Dem. Teodorescu) :

Nu mă, Doamne, potrivesc

dar mai ales în numeroase variante ca urare la sfârșitul colindelor culese de Sabin Drăgoi chiar în regiunea Banatului, fără să fie limitată la aceasta :

Și te, gazdă, veselește (3)

ne arată că autorul era bine ancorat în tradiția literară, după cum nici inițiatorii curentului latinist nu fuseseră străini de preocupările și ideile asemănătoare ale precursorilor lor din Moldova și Muntenia.

1) In aceeaș Istorie a Românilor prin călători, vol.III,pp.267-69 Iorga se ocupă de un călător francez A. de GERANDO, care a vizitat Ardealul în 1841,întâlnind acolo aceeaș atmosferă ca și călătorul german în 1842, după cum ar reeși din fraza cu care Iorga rezumă impresiile respective ale autorului său: „Italia se simte la acești fii părăsiți ai ei" (p.268, sublinierile sunt ale mele). Iorga a cunoscut și de data aceasta numai ed.II a cărții de care se ocupă: La Transylvanie et ses habitants, Paris 1850; ar fi de stabilit anul în care a apărut prima ed. și de confruntat fraza de mai sus a lui Iorga cu textul original.

2) Sabin DRĂGOI : 303 Colinde, Craiova 1925; colindele 23, 52, 124, 156 și 183.

3) Alte variante: Și te, Domn bun; Doamnă; fiu mic; mire; june; fică; lele;etc., veselește! Cf. aceeaș construcție într'un colind din Goleștii-Badii (Muscel) : De m'ăi, Doamne, birui.. în : C. RĂDULESCU-CODIN și D. MIHALACHE : Sărbătorile Poporului.... București 1909, p. 98.

Cine vor fi fost dintre fruntaşii din Banat, persoanele care i-au procurat lui Kohl elegia de faţă? Se înţelege că fără mijloacele de cercetare oferite de biblioteca fostei Academii Române şi de arhivele locale din Banat, suntem reduşi deocamdată la simple ipoteze, pe care numai viitorul le poate verifica. Desigur „stimata cunoştinţă din Lugoj", care i-a mijlocit călătorului german poezia, n'a putut fi decât un Şvab, foarte probabil unul din preoţii din localitate, la care Kohl obişnuia să locuiască şi să ceară informaţii de ordin general şi local. Identificarea lui, oricât de interesantă pentru relaţiile româno-germane, rămâne pe planul al doilea. Deocamdată este suficient, din acest punct de vedere, dacă notăm că anul 1842 capătă, prin descoperirea „elegiei romane", o dublă importanţă pentru istoria legăturilor culturale româno - germane : prin traducerea lui Werther la noi, de către profesorul Gabriel MUNTEANU (1812 - 1869) şi prin publicarea acestei elegii româneşti de către J.G. Kohl, în Germania.

Mai importantă este pentru noi identificarea Românului care ştia nemţeşte şi care a procurat lui Kohl poezia de care ne ocupăm. Persoana la care vreau să mă opresc până la proba contrarie este Constantin DIACONOVICI-LOGA. Gazda lui Kohl din Lugoj, care trebue să fi fost, în orice caz, o personalitate de frunte din localitate -Kohl călătoria deobiceiu înarmat cu bune recomandaţii către fruntaşii locului - cunoştea desigur pe directorul şcoalelor române din Banat, şi primul lucru la care se va fi gândit, când a aflat de dorinţa lui Kohl, va fi fost să se adreseze deci lui Diaconovici-Loga, care, la 1842, ocupa, de 12 ani, postul acesta.

Ce l-a făcut pe Loga să predea compatriotului său şvab elegia de faţă, nu e greu de ghicit. El s'a gândit în primul rând la interesul naţional de a face să apară în străinătate o poezie care reprezenta quintesenţa de veacuri a durerii noastre naţionale, şi fiind informat că scriitorul german n'are interes - potrivit modei timpului - decât pentru „cântece populare", a recurs la această mică stratagemă de a transmite cu acest titlu ceeace de fapt era o producţie literară a timpului său.

Cu aceasta am ajuns la întrebarea cea mai impor-
tantă, dar şi cea mai grea pentru istoria literaturii ro-
mâne : cine poate fi autorul acestei elegii de un atât
de evident caracter latinist ? Se înţelege că oricare din
marii cărturari latinişti a putut avea un moment de in-
spiraţie de felul elegiei noastre, şi valoarea acesteia
ar creşte enorm, dacă se va putea dovedi cândva că este
opera unuia din ei, a lui Gheorghe ŞINCAI spre ex., dela
care ne-au mai rămas şi alte versuri. Pe Budai - Deleanu
l-aş exclude din capul locului, pentru faptul că toată

factura elegiei romane contrazice stilul și temperamentul autorului *Țiganiadei*. Anumite contingențe m'ar face să cred că și Paul IORGOVICI, care a avut atâta de suferit pentru românismul lui, ar putea fi autorul pe care-l căutăm. Manuscrisele lui au fost arse de persecutorii unguri, dar e foarte posibil ca unele din ele să se fi salvat în posesia familiei sau a vreunui prieten până în 1842.

O ultimă ipoteză : n'ar fi exclus ca elegia română să fie opera lui Diaconovici-Loga însuși, care va fi păstrat-o ani întregi între manuscrisele lui, fără a îndrăsni s'o dea publicității. Cerându-i-se acum să procure cât mai repede o poezie populară reprezentativă pentru Români, el va fi recurs în grabă la vechiul manuscris, al lui sau al altcuiva, trecându-l unei posterități îndepărtate sub forma anonimă de „cântec popular". De-altfel pe vremea aceea spiritul proprietății literare nu era la noi prea desvoltat, găsindu-se încă în faza de tranziție dela creația cântărețului anonim la opera autorului conștient și cu pretenții de originalitate. Trei ani mai târziu, la 1845, Frații Schott au publicat la Stuttgart, în cadrul introducerii la culegerea lor de basme românești, precum am remarcat mai sus, trei poezii procurate de un meseriaș neamț din Oravița tot sub titlul de „cântece populare" și anume : *Fiica montana*, *Impărțirea florilor* și *Nu mă uita*, a căror factură însă, foarte asemănătoare cu aceea a producțiilor unui Costache CONACHI sau ale Văcăreștilor, trădează imediat origina lor cultă.

Dar oricare ar fi fost împrejurările în care această poezie românească a ajuns să vadă, la 1842, lumina tiparului în străinătate, sigur este că ea nu era o producție curentă în literatura epocii, căci altfel nu-mi explic de ce n'ar fi menționat-o Mihail KOGĂLNICEANU în schița lui despre limba și literatura română din *Magazin für die Literatur des Auslandes* din Ianuarie 1837. Astăzi hotărîrea Românului dela Lugoj de a renunța la paternitatea sau cel puțin la indicarea autorului acestei elegii, pe care fără îndoială că acesta l-a știut, pentru a o transmite generațiilor viitoare ca operă anonimă a poporului său, apare de o profundă semnificație istorică, și nu mai puțin semnificativă este întâmplarea că această elegie, această plângere colectivă a neamului întreg avea să fie descoperită, după un secol și mai bine de uitare, într'o epocă de robie și înstrăinare similară cu aceea care i-a dat naștere. Astăzi, ca și acum o sută de ani, este poporul întreg care, disperat de sensul lumii și al istoriei, își plânge, cu accente demne de Vechiul Testament, soarta de a-și fi pierdut patria, implorând străbunii romani „din mormânturi" să ne plângă „pre noi care suntem străini în pământuri" ; pe noi, ai lor „următori nepoți, cari în țări străine se gonesc de

toţi". Să plângă dealurile, să plângă munţii, râurile şi isvoarele, pentru ca glasul tânguirii să se înalţe până la cer! Această nevoe de solidarizare a întregii naturi la tragedia neamului are ceva din cosmicitatea Mioriţei, de care ne aminteşte dealtfel şi atitudinea de acceptare amară a unui destin implacabil: destinul de orfani în mijlocul unei lumi străine şi duşmane !

In secolul trecut, jalea de proporţii cosmice, plânsul nostru de veacuri, a ajuns până la Cer şi Dumnezeu s'a îndurat de poporul român, ajutându-i să arunce lanţurile robiei şi jugul străinătăţii. Astăzi glasul poetului anonim răsună din nou în mijlocul lumii civilizate şi plânsul neamului întreg se adresează Cerului atotputernic şi nepărtinitor, implorând dreptate şi libertate pentru cei ce se vor liberi - nu spre huzurul lor, ci spre înălţarea Patriei şi preamărirea lui Dumnezeu !

Notă Bibliografică.

Comunicarea de mai sus a fost cetită mai întâi în cadrul cursurilor universitare ale Fundaţiei Universitare Regale Carol I dela Paris, la 7 Aprilie 1952.

Ideia de a mă ocupa de J.G.Kohl o datoresc Profesorului Claudiu Isopescu care mi-a propus să caut poeziile semnalate de N. Iorga. In legătură cu studiul de faţă, D-Sa mi-a dat apoi o serie de indicaţii bibliografice utile, punându-mi la dispoziţie şi cărţi din Fondo Isopescu dela Roma, pentru care ţin să-i mulţumesc şi pe această cale.

Date bio- şi bibliografice despre J.G. Kohl se găsesc în:

1. Friedrich Embacher : Lexikon der Reisen und Entdeckungen, Leipzig 1882; pp. 166-167;

2. Allgemeine Deutsche Biographie, vol. XVI, Leipzig 1882; pp. 425-428.

Deutsche Zusammenfassung.

Es handelt sich um ein von dem deutschen Reisenden J.G. K o h l (1808-1878) 1842 veröffentlichtes Gedicht, das bis jetzt der rumänischen Literatur unbekannt blieb. Vor dreissig Jahren befasste sich N. Iorga mit diesem Verfasser, jedoch nur teilweise und mangelhaft. Bei dieser Gelegenheit konnte ich manchen Flüchtigkeitsfehler des grossen Historikers berichtigen.

Ich veröffentliche, wiederum zum erstenmal im rumänischen Kulturbereich, die drei von Kohl 1838 in Bessarabien aufgezeichneten Volkslieder, die er leider nur in deutscher Übersetzung bekannt gab. Ob der Originaltext jemals in Rumänien veröffentlicht wurde, lässt sich z.Z. nicht feststellen.

Die „römische Elegie" erhielt der deutsche Ethnograph von einem deutschkundigen Rumänen aus Lugoj in Banat und veröffentlichte sie als „Volkslied" unter dem umständlichen Titel : „Elegie der Nachkommen der römischen Colonisten in Dacien über den Untergang des römischen Reiches". In Wirklichkeit handelt es sich um das literarische Produkt eines anonymen Dichters, der unter den heutigen Umständen, ohne die Möglichkeit einer Nachforschung in den rumänischen Heimatarchiven, schwer zu identifizieren ist.

Das Gedicht gehört zweifellos in die Banater Umgebung hinein und ist einem Dichter zuzuschreiben, der einerseits in der literarischen Tradition Rumäniens fest verankert war und andererseits unter dem Einfluss der „lateinischen Schule" der unierten (griechisch-katholischen) Rumänen in Siebenbürgen stand.

Zusammen mit dem rumänischen Original erhielt J.G.Kohl von seinem Korrespondenten in Lugoj auch die deutsche Übersetzung des Gedichtes, und er veröffentlichte sie, ohne die darin enthaltenen Fehler verbessern zu können. Ich gebe diese Übersetzung wegen ihres historischen Wertes wortgetreu und verbessere in Fussnoten die fehlerhaften Stellen.

Die strahlende Sonne, von Wolken ist sie überzogen.
Des romanischen Geschlechtes Hochheit ist gesunken.
Einst vielleicht könnte es einmal wieder heiter werden,
Denn der romanische Strahl erlosch nicht auf immer.
Es war dereinst, ja es war ein sehr grosses Volk,
Der romanische Zweig, er war der breiteste unter der Sonne;
Es waren bei ihm die tapfersten Männer unter allen Nationan,
Da unter den Waffen der Romanen die ganze Welt erseufzte.
Heut zu Tage was sind sie? Jammer und Trauer!
Wehmutig seufzen sie unter fremden Zungen !
Wohin ist Roma, das durch romanisches Blut
So viel verteidigte, das nun aber klagende ?
Das Vaterland, das teuere, wir haben es verloren;
Das Schwert der Feinde hat es uns entrissen.
Weinet daher, weinet, ja weinet wehmütig !
Denn was Ihr bereits verloren, wird es je wieder gefunden?
Weinet auch ihr Gebeine, ihr Gräber der Römer,
Über uns Fremdlinge in fremden Gebieten.

Beweinet eure nachgeborenen Enkel,
Die im fremden Lande verfolgt werden von Allen.
Weinet, ihr Töchter und Söhne, ihr würdigen Sprösslinge
Aus des grossen Romulus erlauchtem Stamme.
Hebet bis zum Himmel die Klage der Wehmut,
Denn der romanische Ruhm ist auf ewig verschwunden.
Weinet auch ihr, ihr Hügel und Berge in Trauer,
Ihr Bäche und Quellen in das Tal hernieder,
Auch ihr kleinen Vögel hört nimmer auf,
Mit uns insgemein die Trauerklänge zu singen.
Süsses Italien, du schönstes der Länder !
O! wie haben dich die Feinde von uns entfernt!
Nie mehr wirst du haben solche Helden in Waffen,
Wie es waren die Römer, deine echten Söhne.
Nie mehr wirst du sehen ein römisches Heer,
Im Triumphe marschieren aus dem Reiche der Griechen.
Nie mehr sehen die Hirten auf fetten Weiden herumgehen,
Jugendliches Vieh zur Heimat fröhlich treibend.
Nie mehr ertönt in den Hainen die Flöte,
Nie mehr tanzet die Stora das römische Mädchen.
O du eitle und gebrechliche Welt !
Dein ganzer Ruhm ist vergänglich,
Da römische Pracht und römische Herrschaft
Dürren konnte wie Gras, welken konnte wie die Blume.

Vers 1: die herrliche Sonne; 2: Grösse; 7: Es war unter den Völkern das tapferste von allen; 8: da unter seinen Waffen; 14: Das Schwert haben uns die Feinde aus den Händen entrissen; 16: wird es nie wieder gefunden!; 21: tapferen; 23: die klagende Stimme; 24: untergegangen; 36: zur Sennhütte; 38: offensichtlicher Transkriptionsfehler; gemeint ist wohl die hora, der rumänische Nationaltanz; 39: trügerische. - Unter „romanisch" und „Romanen" ist überall „römisch" und „Römer" zu verstehen.

Durch die Wiederentdeckung der „römischen Elegie" gewinnt das Jahr 1842 eine d o p p e l t e Bedeutung für die Geschichte der deutsch-rumänischen Kulturbeziehungen: einmal durch das Erscheinen der ersten rumänischen W e r t h e r - Übersetzung und zum andern durch die Veröffentlichung dieses rumänischen Gedichtes in Deutschland.

D. C. A M Z Ä R

ALEXANDRU ODOBESCU CITITOR NEOBOSIT

de Alexandrina MITITELU

Dintre clasicii noştri acela care mărturiseşte în opera sa o mai constantă şi pasionată lectură a cărţilor, o mai îndemânatică, delicată şi totuşi bogată utilizare a lor este Alexandru Odobescu.

Fie că ne referim la Pseudo-Kineghetikos, fie la Istoria Arheologiei sau la lucrări de dimensiuni reduse, cum e studiul Cântecele populare, amintirile din scriitori, citatele din opera lor sunt intercalate pretutindeni.

Niciunul dintre clasicii noştri nu ne poartă cu mai multă îndemânare şi oportunitate, cu mai multă graţie şi naturaleţe dela o terţină a lui Dante la o poezie românească, dela un poem clasic la o poezie populară. Şi ne conduce cu o mână atât de uşoară şi delicată, încât nicicând nu simţim povara erudiţiei sau deconcertarea ce-o provoacă uneori digresiunea. Din potrivă, ne încântă mereu o perspectivă nouă, o viziune nebănuită, o sugestie, o ideie, un sentiment, o glumă de spirit.

Citatele subliniază, întăresc, completează sau redau prin analogie într'un chip mai accentuat cele prezentate de Odobescu; uneori vocea autorilor amintiţi se substituie înseşi vocii autorului român. De exemplu, pentru „a deştepta un ecou sonor din acordurile stinse ale lirei române", pentru a aminti un poet, pe Vasile Cârlova, cu delicată artă scriitorul dă cuvântul altor poeţi: Villon, Alecsandri, Victor Hugo, Virgiliu, I. Văcărescu. Aceştia sunt folosiţi pe rând spre a exprima ceeace Odobescu are de spus în cele trei pagini dedicate poetului mort prea timpuriu, la 23 de ani numai. Dela început, puse ca motto, versurile lui Villon: „où sont-ils, Vierge souveraine?... mais où sont les neiges d'antan?" dau tonul ce domină articolul, stupoarea dureroasă în faţa misterului morţii, a eternei perindări a anotimpurilor. După ce citează pe Alecsandri şi pe V. Hugo spre a exprima regretul patriei faţă de acela ce-a lăsat un nume în istoria ei şi profunda înduioşare pentru fiinţa tânără ce nu şi-a putut trăi viaţa, Odobescu citează pe Virgiliu. Şi anume nemuritoarele versuri prin care poetul latin, cu acel unic accent îndurerat ce-i este propriu, evocă pe Marcellus, nepotul lui August „arătat doar pământului" fără să-i fi fost îngăduit să trăiască mai mult, frângând în chip dureros prin moartea lui toate speranţele ce virtuţile lui iscase în sufletul Romanilor :

„manibus date lilia plenis,
purpureos spargam flores animamque nepotis
his saltem adcumulem donis, et fungar inani
munere."......

Prin acest citat Odobescu aduce prinosul cel mai frumos și cel mai delicat, se închină amintirii poetului român care nu avu timp să dea din opera lui decât un preludiu, un muzical preludiu însuflețit de idealul patriei, de melancolie, de religiositate. Și el ca și Marcellus curmase brusc speranțele contemporanilor.

Din această largă folosire a lecturilor apare evident că Odobescu era un cititor cu totul sensibil la frumusețea unui text și unele idei, sentimente, situații, imagini exprimate de scriitori în chip desăvârșit se imprimau atât de puternic în sufletul său, încât pasajele respective deveneau ca ale sale și le putea folosi cu oportunitate ca mijloace expresive. Epitete, expresii din scriitori se întrețes în chipul cel mai firesc posibil în textul său. Spre a cita un exemplu, în Istoria Arheologiei veacul de mijloc, lipsit cu totul de preocupări arheologice, este pentru el arheolog pasionat „d'ogni luce muto", expresie prin care Dante definise infernul într'un chip, ce ne apare astăzi, uimitor de modern; sau admirația față de Adrian, constructorul neobosit, e exprimată printr'o frază din Virgiliu „te saxa loquentur". O anecdotă intervine la timp spre a odihni sau a pune în lumină o trăsătură, cum e aceea cu privire la apariția fantomei lui Marsilio Ficino asigurând pe un prieten de existența vieții viitoare; prin ea se subliniază caracterul „totodată naiv și scrutător al preocupațiilor și al credințelor" din epoca Renașterii. Materia ce are de tratat în Istoria Arheologiei nu împiedică referințele din scriitori și poeți. Intr'un loc, după trei pagine de citate, Odobescu se justifică: „sper ca nu mă veți ține de rău pentru ajutorul pe care-l cer așa de des la scriitori și mai ales la poeții antichității".

Variat este modul cum introduce scriitorul citatul sau referința; totdeauna cu mare artă, în perfectă fuziune cu textul. Iată în Pseudo-Kineghetikos ne vorbește de grauri și fixează cuvântul în limba latină, franceză, italiană citând pe Martial, pe Pliniu, pe Buffon, pe Dante. Printre atâția autori ce ușor se putea aluneca într'o erudiție greoaie! Dar nici vorbă de așa ceva. Din potrivă. Din întreaga pagină ceeace se conturează mai viu deasupra noțiunilor („nu rămâne îndoială că stornei lui Dante, les étourneaux ai lui Buffon și sturni lui Pliniu și lui Martial sunt graurii noștri, au penele negricioase și presărate cu pete albe sau sure... etc....") este o imagine, aș numi-o, de poezie: sborul graurilor. După Odobescu ei „se scoală toți deodată cu mare volbură și trec răpede ca un nor negru, îndesat...". Dar imaginea a fost pregătită prin ceeace referise din diferiții scriitori și printr'aceasta ni se impune mai viu, mai desăvârșit. In afară de citatul din Martial care declară graurii buni de nimic, inopes, Odobescu amintește din ceilalți scriitori ceeace-l isbise cu privire la descrierea sborului lor:

„Pliniu vorbește numai de obiceiul lor de a sbura în cârduri rotunde, îndesați unii într'alții. Și mai mult insistă asupra acestei particularități Buffon, arătând că, în sburarea lor răpede și sgomotoasă, graurii par a fi supuși la o tactică ce se exercită cu o disciplină militară, subt ordinele unui șef. Chiar și Dante a luat furtunosul sbor al graurilor, grămădiți în stol larg și plin, drept termen de comparațiune, ca să descrie, în versuri nemuritoare, cum spiritele nenorocite sunt purtate fără repaos, de suflarea vijeliilor infernale :

E come li stornei ne portam l'ali
nel freddo tempo, a schiera larga e piena;
cosi quel fiato li spiriti mali

di qua, di là, di giù, di sù li mena;
nulla speranza li'conforta mai,
non che di posa, ma di minor pena".

Deci iată cum toate citatele converg spre a crea o imagine și deaceea nu ne apar ca un balast erudit, ci ca note necesare. Un critic al nostru presupune că Odobescu lucra cu fișe. Tot ce e posibil, manifestând totdeauna în scrisul său o pregătire adâncă și o elaborare rafinată; ceeace interesează pe un cititor e că a putut mânui cu atâta delicatețe și în chip atât de oportun cunoștințele sale !

Mai e apoi faptul că un citat, când e făcut cu deosebit simț estetic, și când e bine încadrat, poate căpăta și-o altă valoare; aceea a unui amănunt particular reprodus dintr'o operă de artă. Cine n'a simțit o încântare plină de mirare în fața unui amănunt reprodus dintr'o frescă, dintr'un tablou ? Sunt frumuseți care se pierd în întregul operei și care trebue izolate spre a se releva în desăvârșirea lor. In cazul nostru, multe dintre pasajele citate de Odobescu capătă această valoare. Iată, de exemplu, terținele în care Dante compară grupul sufletelor păcătoșilor carnali mânați de vijelia din infern cu un stol de cocori, terține citate în cunoscuta pagină din Pseudo-Kineghetikos. Versurile sunt amintite de scriitorul român printr'o parafrază în care se accentuează unele note și textul lui Dante se împletește cu cel al scriitorului român și astfel cititorul e pregătit să primească pasajul în toată frumusețea lui. Odobescu adaugă ceva subiectiv citatului; e ca și cum l-ar învălui într'o atmosferă sugestivă de grație și durere, atmosferă creată tocmai de ecoul puternic avut în sufletul său :

„Atunci, din nălțimile văzduhului, sboară, cântând ale lor doine, lungi șire de cocori, brâne șerpuinde de acele pasări călătoare, în care divinul Dante a întrevăzut grațioasa imagine a stolului de suflete duioase de unde se desprinde, spre a-și deplânge restriștea, gingașa lui Francescă :

E come i gru van cantando lor lai,
facendo in aere di sè lunga riga
cosi vidi venir, traendo guai,
ombre portate dalla detta briga..."

Odobescu e un cititor în sufletul căruia o lectură are o rezonanță rară și puternică. Și deaceea tot ce amintește el din lecturile sale n'are valoare de material erudit, ci capătă valoare de lucru viu și personal, devine o notă într'acea simfonie care este scrisul său susținut și armonic. S'ar părea că această folosire și împletire în propriul text a numeroase pasaje din scriitor ar fi un procedeu artistic aparținând unor epoci trecute; în schimb, aparține oricărui timp. Și'n secolul nostru fu folosit chiar în poezie, mai ales de către imagiștii americani, de către un Ezra Pound, bunăoară. Iar poetul englez atât de legat de imagiști, T.S. Eliot îl folosește în largă măsură în poezia sa. Evident, intercalarea e făcută prin procedee cu totul diferite la Eliot; el introduce în limba lor originală fraze și versuri din poeți streini sau englezi, vechi și noui, prelucrându-le într'un elaborat sistem de aluzii. Aceasta presupune o mare cultură din partea cititorului, întrucât nu totdeauna Eliot indică în note autorul și opera de unde pornește. Dealtfel, nici nu este populară poezia lui Eliot. Oricât de diferite ar apărea în procedee și în efect artistic această utilizare a lecturilor în opera lui Eliot și a lui Odobescu, procedeul derivă la amândoi scriitorii din aceeași conștiință că există lucruri spuse atât de perfect de unii scriitori, încât pasajele respective pot intra ca mijloace de exprimare în limbajul scriitorilor. De notat că și Eliot are o întinsă cultură clasică. Aparțin amândoi acelei categorii de scriitori care-și alimentează scrisul lor mai cu seamă din cultură. Dacă Odobescu n'a fost înzestrat în chip deosebit cu fantezia creatoare proprie marilor creatori de figuri și medii omenești, a fost înzestrat în gradul cel mai înalt cu capacitatea de-a înțelege și-a retrăi prin iubire cele făurite de alții.

Cu toată această frumoasă cultură clasică și occidentală, Odobescu n'ar fi atât de mare în istoria culturii noastre, dacă pasiunea sa de lector și de cercetător neobosit nu s'ar fi exercitat în primul rând în domeniul celor românești; cunoștea profund tot ce ține de trecutul, arta, literatura, viața și limba noastră. Uimitoarea stăpânire a limbii române denotă din partea lui un adevărat cult pentru ea; e cunoscută, de altfel, profunda lui credință că numai prin păstrarea limbii ne-am putut salva și conserva ca popor.

Acest nesățios cercetător al cărților poate fi considerat unul dintre cei mai de frunte scriitori umaniști ai noștri, dacă nu cel mai de frunte, în înțeles de scriitor care a căutat pururi să știe, să înțeleagă și să iubească mai mult tot ceeace geniul omenesc a exprimat în scrieri și în opere de artă.

LA VIERGE DANS LA LITTÉRATURE POPULAIRE ROUMAINE

par Frédéric TAILLIEZ, S.J.

La Roumanie - ca. 18.000.000 en 1940 - est le grand pays de langue romane de l'Europe du sud-est. Elle résulte de l'union, au XIX-e siècle, après la guerre de Crimée, des deux Principautés roumaines de Munténie ou Valachie, au sud, en face de la Bulgarie, et de Moldavie, au nord-est, touchant l'Ukraine et la Pologne; union complétée en 1918 - grande Roumanie - par l'accession de la Transilvanie, le haut-plateau enserré par l'arc des Carpates, appartenant aux Hongrois depuis leur établissement en Europe centrale vers l'an 900, mais peuplée de Roumains et berceau des deux Principautés.

Cette Roumanie correspond en gros, et sans doute en plus grand, au territoire de la Dacie conquise par Trajan et restée romaine 150 ans. Mais, plus généralement, les Roumains, appelés Valaques, c'est à dire Welsch, au moyen-âge, sont les représentants de toute la population autochtone romanisée - sauf les Albanais - des pays danubiens, occupée et démembrée par les invasions postérieures. Les branches méridionales de cette population forment les Roumains de Macédoine (Bulgarie.Grèce,Serbie, Albanie), de Croatie (les Morlaques, assimilés) et d'Istrie(italienne entre 1918 et 1940). Et ils ont joué un rôle essentiel dans la constitution et la libération de tous ces peuples.

Au point de vue religieux, les Roumains représentent la grande chrétienté des pays danubiens, voisins de la Dalmatie de Saint Jérôme - mûrie à la persécution de Dioclétien (Saint Démétrius, Sainte Anastasie, de Noël), où s'est déroulée la crise arienne avec le Concile de Sardique (Sofia). Dès le début, leur christianisme, archaïsant et conservateur, faisait transition entre l'Orient grec et les Latins. - Au Moyen Age, ils suivirent le sort religieux des pays qui gravitaient autour de Byzance; et ils sont peut-être passé au rite grec avant même d'adopter, au moins au nord, le rite slave constitué définitivement-à l'époque

Note: Le présent exposé est en partie le résumé de notre étude, en français, de même titre: La Vierge dans la Littérature populaire roumaine, qui forme le chapitre XI, pp. 273-323, du tome II de MARIA, Paris, Beauchesne, 1952.

de Photius - dans cette Bulgarie où ils ont joué un rôle décisif: il se peut qu'ils lui aient fourni le premier groupe important de chrétiens. (1)

Après la chute de Constantinople, les Principautés ont été, avant la Russie, le grand refuge en Orient de tous les chrétiens d'Orient, avec un grand retour d'influence grecque. Du XVI. au XVIII., cependant, ils ont réussi à faire du roumain leur langue liturgique. La première à achever cette évolution a été l'Eglise „Unie" de Transilvanie, dont l'Union avec Rome en 1700 - à la fin de la domination turque en Hongrie et Transilvanie - a été l'un des ferments de la renaissance et de l'unité nationales des Roumains, de la Roumanie. Cette Eglise de Blaj, „la Petite Rome", a été la principale victime de la persécution bolschévique, abolie officiellement en octobre 1948. La Roumanie de 1940 comptait donc cinq diocèses „unis" avec un million et demi de fidèles ; et autant de diocèses et fidèles de rite latin.

Cette histoire d'un peuple - l'un des boulevards de l'Europe, battu et écrasé, jusqu'à maintenant par les invasions incessantes - se reflète dans la littérature, très spécialement dans sa littérature mariale : l'histoire d'un peuple conquis lentement et abandonné tôt par l'Empire Romain et l'Eglise latine, et où s'est poursuivi lentement sur d'énormes espaces le processus d'assimilation religieuse et ethnique. La littérature mariale écrite, à partir du Moyen Age dépendra des sources slavo-byzantines, parfois très troubles. La littérature orale moderne révélera des permanences ancestrales étonnantes; elle attestera aussi un don poétique pareillement étonnant, un sens de la nature qui donne par ailleurs leur valeur unique aux productions de la grande littérature : un peuple qui a survécu dans les monts et dans les bois. Et l'une et l'autre littérature mettront au service de ces dons une langue aussi étonnamment archaïque et conservatrice, sous des formes d'autant plus authentiques qu'elles sont plus populaires, comme dans ce dicton où tout est roman: „codru, frate cu Românu", la forêt, le bois, frère avec le Roumain.

Il faut noter d'abord que, par leur voisinage puis leur rite oriental, les Roumains se sont trouvés à la source même de la piété mariale. Les historiens actuels - 1930-1940 - de la littérature roumaine, comme N. Cartojan, corrigent à bon droit la tendence de leurs prédécesseurs immédiats - N. Iorga, mort tragiquement en 1940 - de mettre les manifestations caractéristiques du christianisme roumain sous le signe d'une „création religieuse du sud-est" dont la principale composante serait le Bogomilisme, ce Néo-Manicheisme des Balkans. Et, d'un christianisme peu ecclésiastique, on ne peut guère retenir que l'organisation tardive des diocèses au nord du Danube.

1) Pour le byzantiniste allemand Stadtmüller les Roumains représentent le peuple le plus profondément christianisé de l'Europe du sud-est. (Kyrios VI, 1934)

Les éléments bogomiles ou para-bogomiles sont eux mêmes, en partie, la simple réinterprétation chrétienne populaire d'éléments de la lore traditionnelle prechrétienne, survivants dans notre littérature populaire orale. - Pour Cartojan (Cărţile Populare în Literatura Românească, 2 vol.,1929,I,48), le principal élément peut-être bogomile dans la vieille littérature populaire écrite est le traitement des données de la chute et de rédemption dans le thème de Adam şi Eva : pour pouvoir cultiver la terre Adam est contraint de signer un pacte avec Satan qui y maintient des droits. C'est là une donnée de folklore préhistorique où Satan tient la place du Héros civilisateur; celui-ci tend à se confondre avec le Créateur, qui lui-même emprunte l'habileté, ou les conseils, d'un animal spécialement habile (Etudes Carmélitaines, „Satan", 1948). Ici, Adam, conseillé par un ange, obtient de Satan la réponse que lui et son sang ne pourront être sauvés que par un homme né d'une femme elle même conçue d'une douleur de coeur. Ces motifs anciens sur la conception d'Anne revivent en littérature orale moderne pour la conception de Marie causée par une fleur, une feuille, un fruit (Cartojan II,70. - Marian : LgMD = Legendele Maicii Domnului, 1904,ch.1,2.).

La Istoria Literaturii Române Vechi (1940) de Cartojan(I, 67) nous montre les fresques de monastères où le Sauveur, à son baptême, brise la brique du contrat d'Adam, ensevelie au fond du Jourdain. Un thème d'appartenance bogomile moins claire est pour Cartojan (Istoria,67;C.P.,36) la lutte de Saint Michel avec Satan qui a enlevé les trésors du Paradis. On doit bien avoir, ici, un élément gnostique ou mandéen : le rapt du soleil (cf notre article Bogomilisme et Néo-Manichéisme, Orientalia Chr. Periodica,XV,Rome,1949,p.414). Ce thème sera repris abondemment par la littérature orale des Colinde („Noëls"), où „Iuda", le Satan, dérobe au ciel luna, lumina, la lune, la lumière, soarele, le soleil, razele şi zorile, les rayons, l'aurore, habituellement récupérés par Helie, le saint céleste des Balkans. Mais la piété populaire introduit souvent ici la Vierge : „seule la Vierge veillait"... Nous retrouverons là une formule de la littérature orale.

La plupart des textes de la vieille littérature écrite se trouvent rassemblés dans le Codex Sturdzanus (édité dans les Cuvinte den Bătrâni : CdB,1878-1881,de Hasdeu) en partie par un „Popa" Grigore de Transilvanie vers 1600. Ils continuent, par la vieille littérature bulgare, toute la vieille littérature chrétienne d'Orient, de Byzance et d'Occident. Il en sera de même pour les textes de la seconde époque littéraire,XVI-XVIII, l'apport grec direct. - L'ouvrage le plus lu de cette dernière époque (Cartojan C.P.,II,128) sont les Minunile Maicii Domnului, traduit du grec en 1820, les „Merveilles" de la Vierge. On y trouve des souvenirs d'Occident, comme Geneviève de Brabant, et les vieux apocryphes où, dans la Dormition de la Vierge, se trouvent exprimées presque littéralement l'Assomption et l'Immaculée Conception: „Il s'est relevé ce corps très saint comme un (corps) qui a été dès sa conception sanctifié". Ils sont restés dans la littérature orale moderne où la Vierge passe son enfance chez des moniales, călugăritze, dans l'Eglise („Biserica" :

Basilica), c'est à dire le Temple, et où le Fiat y sonne en latin : Fie dară după vorba ta.

Pleine d'une piété authentique, ces histoires sont parfois aussi le souvenir d'histoires authentiques montées en légende : un des Pères de la musique byzantine y devient ce jeune moine Cucuzel qui passe sa vie en louangeant „slavoslovind" la Mère de Dieu. Et un lys, le lys, fleurit sur sa tombe.

Les paysans connaissent encore ces histoires et ce recueil, réimprimés à leur usage dans les villes avec les textes de la période slavone. - Ici dominent les Apocryphes, et, avec eux, des données pré- ou para-chrétiennes.

A côté de l'Apocalypse de Saint Paul, qu'on n'attribue plus aux Pauliciens, frères des Bogomiles, le plus important de ces poèmes balkaniques est l'Apocalypse de la Mère de Dieu, le voyage de la Vierge aux Enfers (CdB,366). C'est le grand thème antique qui donnera le Voyage de Mahomet, en Orient, et la Divine Comédie en Occident : celui de la Déesse, Isthar ou Anath, qui cherche le Dieu mort (Ba'al) aux Enfers; le même thème qui va nous donner, directement, le grand poème oral chef d'oeuvre de la littérature roumaine populaire.

La Vierge y est escortée par les Anges. Leur Archistratège, Mihail, lui adresse une litanie de salutations liturgiques. Le texte roumain y introduit un titre: Cinstita Lumii, „L'Honorée du Monde" qui rappelle un thème de conte balkanique: „La Belle du Monde". La Vierge s'y afflige du tourment des damnés: „Etait-ce là la joie que m'annonçait le salut de l'Archange, Chaire?" L'apocryphe introduit ici et christianise une donnée du folklore slave et roumain: les morts qui reviennent sur terre et le ciel qui est „ouvert" aux calendes de janvier et de printemps; ici la Vierge obtient l'atténuation de leurs souffrances - ou d'habiter au ciel - entre Pâques et la Pentecôte (les Rosalies des Morts, latines, devenues les Rusalii roumaines et slaves: cf. notre article Rusalii, Cahiers Sextil Puşcariu I,2,p.301-317, Paris, 1952).

Le souvenir de cette vieille Apocalypse de la Vierge s'est confondu à l'époque grecque avec deux thèmes plus récents: une lettre, Epistolia, du Seigneur tombée du Ciel et le Songe, Visul, de la Mère de Dieu, qui est en somme une Lettre de la Vierge (Cartojan C.P.I,79; II,105), thème connu, sauf pour le grec, en Orient et en Occident. - Ce songe de la Vierge est devenu le texte religieux le plus populaire sous sa forme moderne très écourtée. La Vierge, endormie au Mont des Oliviers est réveillée par son Fils: Ma Mère tu dors, dormi? La Vierge Lui répond qu' Elle L'a vu lié, sanglant et crucifié.- O Mère aimée, ce songe que tu as vu est vrai. Je veux souffrir pour le genre humain et les péchés de ce peuple... Le texte s'achève un peu brusquement par la recommandation que quiconque lira et fera lire cet écrit, comme une lettre de la Vierge, „Je me montrerai à lui et le conduirai à l'Empire du Ciel".

C'est cette prescription finale qui en a fait une sorte de „talisman" : Hasdeu (CdB,388-9) qui juge sévèrement la sécheresse de ce texte concis avoue n'avoir pas eu le courage de détromper

sa petite fille qui le portait sous son oreiller et que „notre clergé n'a pas mal fait de laisser les Roumains s'enchanter de cet innocent mensonge".

La littérature profane a accueilli ce thème religieux du rêve douloureux de la mère. Il en sera de même pour le thème majeur de la littérature orale: la Mère qui cherche son fils.

II.

Le folklore contemporain a conservé en les reportant sur la Vierge les souvenirs de toute une Mythologie antique. La Vierge punissant l'araignée qui l'a défiée de filer mieux qu'elle est un souvenir de Minerve ou d'Athéna tisseuse. „Le travail de de la toile appartient à Maica Domnului parce que c'est elle qui l'a donné aux hommes" (LgMD,105). Elle reste toujours à genou à côté des femmes qui tissent, qui doivent lui abandonner quelques filaments de chanvre. On retrouve ces motifs dans l'usage des femmes de suspendre du chanvre à la croix du prêtre qui visite les maisons à l'Epiphanie: la Vierge, au dernier jour en fera un grand filet pour arracher les âmes de l'enfer; et même dans ce beau texte: „Au ciel la Vierge se tient agenouillée aux pieds de Dieu, et elle prie sans cesse nuit et jour pour les péchés et les iniquités des hommes" (LgMD,313).

Les deux tomes de Materialuri Folkloristice de Tocilescu (1900) sont pleins de toute une littérature de charmes et de „désenchantements" (des-cântece) où la Vierge tient le rôle d'une fée ou d'une divinité bienfaisante penchée sur tous les malheurs et tous les besoins (la vache qui n'a plus de lait) et sur toutes les peines, comme les peines d'amour des jeunes filles. Nous y retrouvons le motif: „Seule la Vierge veillait"....

Le texte le plus fameux de la littérature populaire roumaine est le poème pastoral de Mioritza, la petite „agnelle" qui révèle à son berger qu'on veut le tuer. La résignation du berger reprend, pour Brăiloiu, un thème préhistorique sur l'apaisement des morts. La variante: „Si tu vois une vieille m è r e cherchant son fils (tu lui diras que j'ai épousé une princesse) semble un emprunt au grand poème marial de la littérature orale qui remonte d'un passé encore plus millénaire. „L'Histoire de la Mère de Dieu", „La Quête de Notre Seigneur Jésus Christ" par sa Mère, ou simplement Povestea Poveştilor, „L'Histoire des Histoires", est un étonnant poème. La Vierge y part à la recherche de son Fils arrêté par les Juifs; et lorsqu'elle le retrouvera, en croix, à Jérusalem, son arrivée le délivrera et le ressuscitera. - Il s'agit en fait d'une sorte de Mystère d'Eleusis et d'une Déméter antique partie à la recherche de sa fille Koré. De fait, dans les versions les plus archaïques, le pourquoi et le but de la Passion se présente comme une sorte de rédemption naturaliste: désormais on ne verra plus mère cherchant son fils, vache, son veau, brébis, son agneau. On en connait plus de trente versions jusqu'au delà du Dniester. Partout l'épisode central est la rencontre de la Vierge avec la Grenouille qui, elle aussi, a perdu ses fils sauf un dernier

petit: la Vierge le fait venir, sa vue La fait sourir; et elle bénit la gent grenouille. Cet épisode du fils de la Grenouille se retrouve chez les Macédo-Roumains: on a donc là un bien commun de la race. Les thèmes du début: la Vierge qui prie ou officie dans une église se retrouvent dans une fameuse colonie slave d'Italie (Molise), d'origine Morlaque ou Valaque de Croatie; et aussi dans les souvenirs dalmates de Veglia recueillis avant 1900 par Bartoli, à proximité des Istro-Roumains. Ce rire de la grenouille qui rappelle Déméter avec Baubô est une donnée de la plus vieille histoire humaine: on le retrouve en Australie et au Japon.

La transposition chrétienne contient elle aussi des éléments curieux et délicats, sans compter la richesse verbale et les rimes romanes de cette langue populaire. - Dans le „pourquoi" de la Passion, la réponse du Christ à sa Mère: „Ni pour Toi, ni pour Moi; mais pour Ion, Sânt Ion (le Baptiste) et pour toute la Chretienté" touche - et tranche, *modo suo* - la question de l'Immaculée Conception. Et par là, les poètes-théologiens paysans abordent le sens du Christianisme et de la Rédemption: „Et désormais - Quiconque mourra - Au Seigneur sera" (LgMD,153-4); ou bien (267) : „Si je ne m'étais pas livré... - Il n'y aurait pas les hautes églises - Et les hosannas célébrés. - Il n'y aurait pas de signe saint sur le monde". Tous ces éléments, vieille littérature écrite et millénaire littérature orale, sont repris perpétuellement dans les *Doine*, les romances, comme „la Vieille Mère"; et surtout dans les Noëls, *Colinde* („Calendes"). On y retrouve le thème, qu'on a cru bogomile, d'une sorte de Fuite en Egypte où la divine Mère bénit les brebis ou les boeufs qui laissent dormir son Fils; au contraire, les chevaux bruyants sont maudits ou condamnés à toujours courir... On y reprend le problème trop lourd de la perte des âmes, et la Vierge y console son Enfant qui pleure en lui offrant deux fruits ou ses deux seins (*beata ubera* ...), les *mastoi* des mélodes grecs...

Mentionnons encore dans la même langue archaïsante, le plus populaire des offices de dévotions, surtout pour la quinzaine avant le 15 Août, le *Paraclis* de la Mère de Dieu.

Et rappelons que ces thèmes et ces titres de la piété mariale populaire et liturgique s'affirment aussi dans la grande littérature; dans le théâtre, avec Caragiale; dans la grande poésie lyrique avec Eminescu: ses deux poésies posthumes à la Vierge sont analysées par le grand linguiste Puşcariu (*Die Rumänische Sprache*) en roumain et en allemand (1943) comme les suprêmes échantillons de la langue roumaine...

9-XII-1952.

A R T A

-

A R T A R E L I G I O A S Ă

A R T A M O D E R N Ă

--

I S T O R I E

=

ARTĂ RELIGIOASĂ

KIRCHLICHE BAUDENKMÄLER IN DER MOLDAU

von CONST. S A S S U

Zahlreiche Reisende, die vor dem letzten Weltkrieg Rumänien in seinem damaligen Umfang gesehen haben, sind von den Schönheiten seiner abwechslungsreichen Landschaft stark beeindruckt geblieben.

Zusammengedrängt auf einem verhältnissmässig beschränkten Raum, sahen sie hier hohe Gebirgsketten mit schneebedeckten Gipfeln, die kühn über dunkle, geheimnisvoll rauschende Wälder emporragen, sanfte Hügelzüge mit heiteren Obst- und Weingärten in lichtem Grün und üppige Ebenen, die sich in goldschimmerndem Erntesegen bis zur Donau erstrecken.

Auch diese viel umstrittene Lebensader Europas, deren Fluten in majestätischer Breite dem Meer entgegenströmen, bildet an ihrer Mündung im Delta, ein in unserem Erdteil einzigartiges Naturgebiet mit einer Unzahl von Kanälen, die im Schilf verborgen ein wahres Vogelparadies umschliessen und einen reichen Schatz wertvoller Fische in ihren Gewässern bergen. Die Ufer des Schwarzen Meeres, von den gewaltigen Burgruinen bei CETATEA-ALBA am Dniester Liman bis zum weissen Kalkkegel von CALIACRA, sind nach Süden gerichtet, und werden von dem heilbringenden Licht der Sonne geradezu überflutet.

Malerisch einzigartig, wie ein Bild aus orientalischen Erzählungen, würdig der Farbenscala eines Van Gogh oder Gauguin, liegt an der felsigen Küste Balcic; rumänische Maler haben die Schönheit dieses bis dahin unbekannten armseligen Ortes entdeckt.

Es scheint beinahe so, als ob in der rumänischen Landschaftsgestaltung der europäische Kontinent zum letzten Mal seine Eigenart zusammenfassend zur Schau stellen wollte, um sich durch seinen harmonischen Formenreichtum umso deutlicher von der grenzenlos eintönigen und drückend schwermütigen Steppe abzuheben, auf der schon die abgründige Rätselhaftigkeit Asiens lastet.

Als Kulturlandschaft nimmt die Moldau, und besonders ihr nordwestlicher Teil, die Bukowina, eine überragende Stellung innerhalb des rumänischen Raumes ein. Zahlreiche Klöster und Kirchebauten wachsen, wie Blumen im Felde, aus der Umgebung, um der wellenartigen, heiteren und doch von einem unaussprechlichen

Wehmutshauch berührten Hügellandschaft den sinnhaften Stimmungsgehalt eines schicksalträchtigen, an der Grenze zweier Welten liegenden Gebietes zu verleihen.

Der eigenartige Reiz dieser Glaubensdenkmäler wurde von Kunstkennern immer wieder hervorgehoben. Sie verleihen tatsächlich dem rumänischen Raum eine charakteristische und künstlerische Note, indem sie durch schöpferische Vereinigung byzantinischer und abendländischer Formen, volkstümlich betonte, ortsbedingte Wahrzeichen der gesamteuropäischen Kulturgemeinschaft darstellen. In bestrickender Weise, nicht durch wuchtige Grössenausmasse, sondern durch harmonische Gliederung drücken sie die gläubige Hingabe des rumänischen Volkes aus.

Als im 15. Jahrhundert mit der Entfaltung dieses sakralen Baustiles die wesenhafte Verbundenheit des Rumänentums mit dem europäischen Kontinent seinen monumentalen Ausdruck fand, traten auch die Vertreter der Moldau am Konstanzer Konzil für e i n e Wiedervereinigung der abendländischen mit der morgenländischen Kirche ein und kurze Zeit darauf rief vergeblich Stefan der Grosse - als verantwortungsbewusster Landesherr und opferbereiter Verteidiger gemeinsamer Interessen an den Donaumündungen - die christlichen Herrscher zu einem einträchtigen Zusammenwirken auf, um die epochale Gefahr des drohenden Osmanensturmes abwehren zu können.

So entwickelte sich der moldauische Kirchenbaustil zugleich mit der staatlichen Festigung des Landes als südostliche Grenzmark. Die Denkmäler sind ein ergreifendes Zeugnis für den Opfermut und die seelische Spannkraft des rumänischen Bauernvolkes; jahrhundertelang hat es eine schwere geschichtliche Aufgabe treu erfüllt und dabei noch bedeutsame künstlerische Schöpfungen hervorgebracht, obwohl es nur über bescheidene Mittel verfügte. Deshalb zeichnen sich auch die Bauten weder durch Grösse noch durch den Wert des Materials, sondern nur durch ihre künstlerische Gestaltung aus. Es sind durchwegs keine Stein- sondern schlanke, langgezogene Ziegelbauten mit eindrucksvollen rhytmisch gegliederten Aussenwänden.

Als Vorstufe der ganzen Gattung muss das schlichte, dreischiffige Kirchlein des heiligen Nikolaus in Radautz betrachtet werden, das von Bogdan, dem Staatsgründer, stammt und in dem sich die Gräber der ältesten Landesfürsten befinden. Trotz seiner geringen Höhe stellt es durch seine gotischen Bauelemente, wie Strebepfeiler und Spitzbogen, die Verbindung zu den ursprünglichen rumänischen Holzkirchen dar, von denen sich noch einige aus späterer Zeit stammende, in den hochaufragenden Gotteshäusern aus Holz in Nordsiebenbürgen und der Marmarosch- dem Ursprungsland des Stifters - erhalten haben.

Danach brachte der Ausbau der moldauischen Landeskirche und der Einfluss der Mönche aus dem benachbarten Schwesterstaat der

Alte Holzkirche in der Maramuresch
(Nordsiebenbürgen)

Kirche des Klosters SUCEVITZA
2. Hälfte des 16. Jahrhunderts

Die Kirche der Dreiheiligen
– Jassy –

Prokov-Kathedrale
Moskau
2. Hälfte des 16. Jahrhunderts

Walachei eine Verschmelzung mit dem byzantinischen Stil zustande. Das erste Beispiel dieser neuen Bauart stellt die Kirche der Heiligen Dreifaltigkeit in Sereth dar. Von nun an entwickelte sich im raschen Zuge der moldauische Stil, vornehmlich in den letzten Jahrzehnten des 15. Jahrhunderts unter der Regierung Stefans des Grossen, eines Fürsten, den Papst Sixtus IV. als weisen und tapferen allgemein bewunderten Verteidiger gemeinsamer christlicher Interessen gelobt hat.

Die charakteristischen Merkmale dieses Stiles sind von zahlreichen Bauten, so z.B. von der Kirche in Patrautzi, der des Heiligen Georg in Hârlău, des Heiligen Nikolaus in Jassy, von Borzesti und anderen, abzulesen: der Grundriss des griechischen Kreuzes in der Form eines dreiblättrigen Kleeblattes mit einer Rücken- und zwei Seitenabsiden und halbkreisförmige Rundbogen, die den Bau tragen. Das sind Elemente byzantinischen Ursprungs, ebenso auch die Malerei. Gotisch hingegen ist das länger gezogene Schiff, die stützenden Strebepfeiler, die Spitzbogenfenster, die Art der Dachkonstruktion und die Behandlung des Schnitzwerkes an den bandartigen Turmumrandungen aus Stein. Völlig neuartig ist die Gliederung der Aussenwände aus rohem Backstein über einem Steinsockel und einem bunten Fries aus glasierten Ziegeln unter dem Dach, die alle Schattierungen von gelb und grün, aber auch von blau, schwarz und braun aufweisen. Darin äussert sich, ebenso wie in den Stickereien der Volkskunst, der künstlerisch hochentwickelte Farbensinn der Rumänen.

Organisch fügen sich die verschiedenen Stilelemente zu einer Einheit zusammen und finden einen sinnvollen Mittel- und Höhepunkt in der Innenkuppel des sternartigen Vierungsturmes. Originalität beweist vor allem die stufenartige Überleitung vom quadratischen Grundriss zur Rundung des Tambours mittels übereinander gelagerter sphärischer Nischen und sphärischer Dreiecke. (Trompen und Pendentifs). Auch diese Lösung stammt aus der Technik des Holzbaues, so wie sie die bodenständige Volkskunst hervorgebracht hat.

Erst im 16. und zu Anfang des 17. Jahrhunderts gelangte dieser Stil zur völligen Reife, als die Bauten länger und höher wurden und dadurch die schlanke Linie noch mehr hervortrat. Sie erhielten zuweilen offene und geschlossene Vorräume und eine Krypta mit darüber gelegener Gewändekammer. Auch der Einfluss der italienischen Renaissance machte sich jetzt bemerkbar im Schnitzwerk der Türumrahmungen. Die wichtigste Veränderung vollzog sich jedoch an den Aussenwänden: rings um die Kirche lief nun eine Steinbank und die Flächen darüber wurden von farbenprächtigen Fresken ausgefühlt, die bandweise angeordnet und kasettenartig untergegliedert, Scenen der Heilsgeschichte und Darstellungen von Heiligen und Märtyrern enthielten. Als schönste Werke dieser Stufe gelten die Kirchen von Humor, Moldovitza, Voronetz und besonders das schmucke Gotteshaus des befestigten Klosters Sucevitza.

Ein vereinzeltes Spätwerk stellt die Kirche der drei Heiligen in Jassy aus der Mitte des 17. Jahrhunderts dar. Statt der farbigen Fresken an den Aussenwänden findet man eine geschnitzte Steinverkleidung mit ausgemeisselten geometrischen Ornamenten und Arabesken, von denen jedes einzelne Stück ein anderes Bandmuster zeigt; sie weisen einen stärkeren orientalischen, vor allem iranischen Einfluss auf. Trotzdem zeigt gerade diese Kirche, ungeachtet ihrer reichen Verzierung, das ausgeprägte Formgefühl, welches die moldauische Kirchenbaukunst bestimmt, dessen schlichte Monumentalität am besten wahrzunehmen ist, wenn man dagegen die überladene Ornamentik der Moskauer Prokov-Kathedrale betrachtet. Zwischen diesen Bauwerken liegt die seelische Grenze zweier Welten, da selbst das letzte Spätwerk des moldauischen Stils jenes Mass einhält, das dem europäischen Geist eigen ist, ohne dass der magische Eindruck byzantinischer Innenräume durch die folgerichtige Konstruktion beeinträchtigt würde.

Im Gegenteil, durch den vollendeten Zusammenklang aller Teile, stellen die kirchlichen Baudenkmäler der Moldau ein örtlich bedingtes, aber doch gültiges Zeugnis der europäischen Seele in ihrer Tiefe und in ihrem Umfang dar. Die Charakteristik der rumänischen Landschaft findet in ihnen dadurch einen sinnvollen Ausdruck, dass ihre künstlerisch gebändigte Polarität diese Bauten mit einem leisen Schwingen erfüllt, so, wie eine verhaltene Melancholie als stetige Mahnung an das tragische Schicksal über den blühenden Fluren schwebt.

CONSIDERAŢII GENERALE CU PRIVIRE LA INCEPUTURILE PICTUREI MODERNE LA ROMÂNI DELA ORIGINI LA MOARTEA LUI LUCHIAN (SFÂRŞITUL SEC. 18 - 1916).

de Theodor BUCUR

In ritmul alternativ al curentelor de clasicism şi romantism, apoi de realism şi impresionism, secolul 19 atinge în Franţa o mare strălucire în domeniul picturei şi dă culturei franceze o rezonanţă de intensitate care poate fi comparată în amploarea ei cu Renaşterea italiană. Acelaşi rol îl poate juca această cultură pentru civilizaţia românească contemporană. Reînoirile artistice care fac din Paris metropola artelor, atrag în orbita forţelor lor întreaga Europă. Inceputurile artei române de azi se pun spre jumătatea secolului trecut însă, la o dată când tradiţiile bizantine şi gotice dispăreau definitiv, după ce avuseseră o ultimă scânteiere de strălucire spre jumătatea secolului 18. Intre 1750-1850 arta românească care n'are nimic cu arta populară, nu se manifestă, s'ar putea zice de ea, că s'a stins. Rar în istoria artei unui popor când această artă ajunge să joace rolul principal. Intensivarea artei populare în cursul acestui secol (1750-1850) a pus limită artei vechi şi a deschis un drum curat şi liber artei noui. Vicisitudini politice şi sociale au întrerupt mersul artei la Români şi trecerea la o artă profană, aşa că între vechea artă religioasă şi pictura modernă nici o continuitate, nici o urmă de legătură nu mai poate fi constatată azi. Avem în faţa ochilor noştri două lumi cu totul deosebite, cu toate că rolul unei arte culte este inspirarea din trecut, care dă artei plastice locale o independenţă de simţ, întemeiată pe tradiţie. Trebue însă să recunoaştem, că o şcoală tânără de pictură ca cea românească nu putea ignora influenţa Apusului, mai cu seamă geniul plastic francez al erei moderne, şi deoarece şi în alte domenii culturale, cultura franceză a fost hotărîtoare, Franţa devenea leagănul adevărat al Renaşterii româneşti. Radierele acestei culturi în Europa centrală şi răsăriteană au loc în legătură cu spiritul revoluţionar francez al Marei Revoluţii, faptelor ei premergătoare şi posterioare. Sfârşitul sec.18 a risipit mulţi artişti străini prin ţările româneşti şi de operele lor se leagă primele peisagii de natură şi viaţă românească care au fost fixate pe pânză la Români.

Ne gândim la un Liotard, Raffet, Bouquet, Doussaud şi alţii, care prin operele lor au deschis la contemporanii lor din ţările româneşti nu numai gustul pentru o artă profană, dar şi interesul pentru arta franceză modernă. Tineretul care pleacă în Apus e atras în majoritatea lui spre Franţa, şi în Franţa de Paris. Comunitatea latină, cultura franceză cu prestigiul

marilor ei gânditori, al enciclopediştilor, al ideilor noui în literatură şi artă, explică entuziasmul generaţiilor noui pentru Franţa. Acolo de pe la mijlocul sec. 19 romantismul după lupta grea dusă cu clasicismul rămăsese victorios şi-şi trăia apogeul lui. Subiectele pe care el le trata dădeau tuturor oamenilor cu simţ artistic posibilitatea să se manifesteze. Câtă vreme clasicismul limitase tema artistului la subiectele greco-romane ale antichităţii clasice, romantismul oferea popoarelor lumii posibilitatea, să epuizeze subiectele lor de istorie naţională ale Evului Mediu, ale Renaşterii, ale Epocei contemporane de lupte naţionale, sau să caute teme potrivite în domeniul literaturelor lor. Câtă vreme clasicismul făcuse apel la un spirit universal şi permanent, romantismul tindea spre individualism şi fugitiv. Fiecărui artist i se lăsa mâna liberă, să-şi caute idealul visat de el, şi nu acel ideal veritabil pentru toate timpurile şi regiunile, visat de clasicism. Culoarea este arma Romanticului, desenul fusese aceia a Clasicului. Dar culoarea vorbeşte sufletului, este muzica lui, în timp ce desenul rămâne puterea de documentare a Clasicului : el vorbeşte raţiunei şi o încurajează la acţiune. Toţi cei care căutau o lume nouă şi voiau să rupă cu acea veche, dădeau prioritate ideilor romantice, se lăsau cuceriţi de căldura manifestărilor ei, şi deşi uniţi la un loc prin aceleaşi idei, fiecare era liber să-şi manifeste individualismul lui. Astfel romantismul rupea cătuşele trecutului şi lăsa curentelor noui posibilităţi să se desvolte pe un drum liber, pe care fiecare se simţea menit să joace rolul lui personal. Rivalitatea dintre clasicism şi romantism era o luptă dârză şi grea. Ea a învălmăşit spiritele celor două tabere şi a dovedit că poate fi în domeniul artei mult mai sângeroasă decât în domeniul literaturei. Clasicismul a fost învins aici cu mulţi ani înainte ca el să piardă influenţa lui şi în literatură. Pictorii romantici au fost aceia care au sugerat scriitorilor romantici mai târziu ideile programului lor combativ. Aşa de puternică fu această influienţă a picturei asupra literaturei, încât Delacroix trezea prin succesele lui artistice temeri lui Beaudelaire, că romantismul artistic va întuneca victoria celui literar. Numai biruinţa pensulei a asigurat ulterior şi victoria panei. Fără succesul picturei romantice în Franţa, întreaga luptă contra clasicismului n'ar fi putut înregistra gloria ei finală atât de răsunătoare. După ce lanţurile rigorismului căzură, rupte fiind de romantism, acesta se vedea la rândul lui combătut de aceleaşi idei, care duseseră la victoria lui din trecut.

Curentul semi-romantic şi curentul neoclasic îmbină idei care reprezintă compromisuri pentru amândouă curentele principale. Extremele se apropie fără să vrea. Aşa se explică că romantismul e părăsit de acei care nu admit compromisul şi care se simt atraşi de elemente noui. Peisagiul fără om stă la baza şcoalei dela Barbizon a lui Théodore Rousseau (1812-1867), care dacă n'a urmat exact acest principiu, totuşi arată prin pensula lui Corot cum poate evolua un artist în cursul vieţei lui, atât de mult dela o epocă la alta, încât operele lui să piardă nota personală a autorului lor. Această ideie de libertate artistică a asigurat-o

romantismul şi ea a dăruit artei ulterior varietatea colosală a gusturilor şi tendinţelor ei. Perioada romantică închide deci tendinţe şi gusturi pe cât de variate, pe atât de strâns unite pe drumul nou deschis de marii pictori romantici Géricault şi Delacroix, şi aşa cum cântase Musset ideia principală a romantismului : „frappe-toi le coeur, c'est là qu'est le génie", aşa pornesc artiştii lumei noui romantice la toate popoarele, să desgroape un trecut care pentru ei reprezenta nu numai idealul artistic, dar şi tema faţă de care inima lor putea bate cu adevărat.

Care au fost elementele care au putut sta la baza inspiraţiei primilor pictori români ? Noi ştim că arta bisericească nu speculase peisagiul, ci numai omul. Pictorii români din prima jumătate a secolului trecut s'au lăsat dominaţi deaceea de această stare de lucru, neglijând peisagiul în avantajul portretului. Portretul formează tema lor principală: Lecca, Rosenthal, Negulici, Mişu Pop, Tăttărescu, Chladek şi ceilalţi nu fac altceva decât să continue motivul predominant al artei româneşti, chiar dacă acesta era religios şi nu profan. Ruptura de trecut era vădită însă. Modernismul n'are de luptat cu trecutul ca în Apus. El se naşte fără conflict şi acest caracter de modernitate este înţelept şi dă artei româneşti amprenta ei păstrată până azi. La Români nu a existat un eveniment istoric de importanţa Revoluţiei franceze, care să delimiteze perfect două epoci, să pună faţă în faţă două societăţi diferite, două generaţii următoare. Viaţa politică îşi urmează cursul ei normal. Şi dacă credinţele vechi sunt sbuciumate de cei care doreau preschimbări, faţă în faţă rămân bonjouriştii şi conservatorii într'o luptă inegală pe care nici o revoluţie n'a precedat-o. Deaceia întreaga perioadă artistică modernă la Români la începuturile ei e lipsită de unitate şi este nuanţată de caractere şi tendinţe diferite. In ea trebuie căutate elementele care au contribuit la naşterea artelor noastre plastice, căci architectura şi sculptura sunt rezultate abea ale deceniilor dela sfârşitul secolului trecut. Unele din aceste elemente erau de natură locală, legate de temperamentul artistului, altele erau de natură exterioară impuse de cultura apuseană ca rezultat al contactului cu ea. Ceiace dădea artei române dela început caracterul ei realistic şi nu simbolic idealist, era natura ţărei pe care o locuiau Românii, cu farmecul zilelor de vară în pulberea aurie a serii, melancolia crângurilor pustii în ceaţă şi sub mantia albă a iernei. Realitatea era deci aceia care interesa şi ea nu putea fi aşa repede epuizată. Aceste elemente le aducea deci pictorul în arta sa prin ereditate şi mediu fizic. Ele vor lăsa artei româneşti natura ei concretă.

Este de remarcat însă faptul că această şcoală de pictură românească nu dispunea de experienţa unor antecesori ca în Franţa. Romantismul a format o lume nouă, însă această lume nouă era numai una înnoită, ruptă dela cea veche, a clasicismului. Ceiace oferise romantismul francez străinătăţii fusese deviza desgropării trecutului naţional şi specularea individualismului. Numai aceste elemente nu asigurau suficientă bază naşterei unei

arte noui fără trecut la Români. Artiştii români dela început, „precursorii" picturei româneşti, nu pot fi priviţi de cei de mai târziu decât ca nişte „primitivi". Inima lor tresaltă în faţa obiectului ce le serveşte ca temă şi ei nu caută altceva decât printr'un realism cât mai exact să-l reproducă. Desenul şi dragostea pentru desen îi coboară în rândul academismului şi rigorismului. Culoarea şi spiritul de intuiţie îi ridică în rândul romanticilor. Ei simt ce pictează, se obosesc, însă munca lor nu depăşeşte primitivismul intenţiilor lor. Sentimentul lor e prea fraged, sufletul lor suferă sub candoarea copilărească a începătorilor. Atenţia lor e tulburată de „nimic" : nimicurile costumului ca şi a trăsăturilor feţei şi rareori avântul şi focul care-i însufleţeşte poate fi pus pe socoteala romantismului. In politică ei sunt progresişti şi revoluţionari (Lecca,Negulici, Rosenthal),în artă ei sunt patrioţi în căutarea de ocazii excepţionale pentru a face proba sentimentelor lor (Asachi,Năstăseanu, Bardasare). Ei ard de dorinţa de a se face cunoscuţi, de a regenera arta. Increderea în succesul lor îi fac mistici mai mult decât realişti (Rosenthal,Tăttărescu). Dar în serviciul acestor gânduri măreţe ei nu pun în funcţie decât însuşiri mediocre. In artă ei sunt ignoranţi (Tăttărescu) şi lipsiţi de talent şi uneori fac dovadă că nu cunosc nici cel puţin regulele cele mai elementare. Singura lor armă este credinţa, deaceia opera lor e plină de vicisitudini technice, apare ca lupta unor eroi cu ignoranţa artistică, pe care cu greu reuşesc s'o domine.

Ne vom opri pe rând să analizăm figurile acestor „predecesori" şi a vedea în ce măsură au putut ele sluji ulterior renaşterei picturei româneşti datorită lui Carol Pop de Szathmary, dar mai ales lui Th. Aman. Portretişti sunt aproape toţi aceştia: Const. Lecca, născut la 1810 şi mort aproape uitat prin 1887,Const. Stachi (1807-1852), Mişu Pop (1827-1892), Gh.Tăttărescu (1818 - 1894), Anton Chladek (1794-1882) seniorul „predecesorilor", care prin lunga lui viaţă a cunoscut întreaga evoluţie artistică,fără însă a depăşi prin opera lui perioada dela început. Cei mai mulţi dintre ei au trăit din pictura bisericească. Curentul romantic nu le-a produs prea mare impresie (Gh. Tăttărescu,Mişu Pop).Tema istorică nu intereseazä apoi pe toţi. In ea se remarcau numai Asachi, Lecca şi Stachi. Mulţi dintre ei nici nu văzuseră Franţa, ci cunoscuseră arta apuseană numai prin Roma, Buda, Viena şi München, ca Tăttărescu, Bardasare, Chladek, Rosenthal, Lecca, Popp. Excepţie face Lapathy, fost elev al romanticilor Ary Schaeffer şi Géricault şi mort la o vârstă atât de tânără, încât n'a mai putut influienţa la reîntoarcerea sa în ţară în rândul contimporanilor săi. Existenţa lungă a multora dintre aceştia a dărâmat prestigiul lor dela început şi a dovedit uneori cât de repede pot schimba înnoirile gusturile unui popor şi înmormânta sub tăcere figurile predecesorilor, care au cutezat să străbată cu viaţa lor această întreagă perioadă de adânci prefaceri. Chladek a fost contimporan tuturor acestor preschimbări şi cu el cei mai mulţi dintre predecesori, Lecca, Tăttărescu, Bardasare, Mişu Pop. Toţi au văzut mărirea şi decăderea artei lor, o decădere însă pe care gu-

stul contimporanilor au cauzat-o uneori mai repede poate decât lipsa talentului.

Am văzut mai sus că interesul pentru pictură se năştea la Români şi în contact cu elementele străine aduse de destinuri omeneşti pe pământul orientalizat al ţărilor româneşti. Din Austria, Ungaria, Italia, Elveţia dar mai ales din Franţa apar în prima jumătate a secolului trecut călători atraşi de peisagiile orientale, în căutare de „primitivism" pus în mişcare de curentul romantic. Cei mai mulţi au fost acuarelişti şi litografi, în căutare de instantanee. Alteori e vorba de pictori portretişti sau peisagişti. Cei mai mulţi rămân întemeiând şcoli, căci interesul pentru meseria lor mărea necontenit numărul elevilor. Prin întemeierea de şcoli ei îşi formează o clientelă artistică şi impun gustul artistic apusean, adică european, care urma să-l modernizeze pe cel oriental. Printre aceşti străini trebue citaţi francezul Mondoville şi neamţul Karl Wallenstein, pictor de tablouri istorice şi portrete. Chladek însuşi fusese un Ceh rămas prin Muntenia, la şcoala căruia învăţase şi Grigorescu să mânuiască pensula. Rolul acestora este deaceia în arta precursoare un rol istoric mai mult decât artistic. Dintre Românii care i-au imitat, două nume s'au reliefat, cel al lui Gh. Asachi (1789-1869) şi mai ales cel al lui Th. Aman. Dacă Chladek şi-a făcut cu şcoala lui un renume la Bucureşti, Asachi este primul care s'a străduit la Iaşi să creeze o şcoală de arte frumoase pentru formarea de artişti meniţi, după el, să fixeze în eternitate principalele scene din istoria Moldovei. Tendinţa lui era de a forma o serie de pictori pentru o şcoală istorică. Deaceia el acordă însemnătate desenului şi litografiei şi înainte de a fi poet şi literat, Asachi a fost pictor. Impresionat de exactitatea realismului german, el aducea la Iaşi o serie de pictori nemţi ca Müller şi Löffler, apoi pe Italianul Schiavoni, al cărui fiu ajungea profesor la Academia din Iaşi. Aceşti pictori introduc astfel dintr'odată technica execuţiei apusene. Şcoala dela Iaşi câştigă o mare putere de atracţie asupra elementelor româneşti pentru că ea singură îşi putea permite să trimeată bursieri în străinătate. Printre aceştia trebuie pomeniţi Lemeny mort foarte tânăr, şi pe romanticul Lapathy, în fine pe Bardasare care trăia până la 1900 şi urma ca Director al acestei şcoli, în care funcţie a rămas până la moartea lui. Bardasare punea şi bazele unui învăţământ teoretic şi deşi opera lui portretistă e socotită ca foarte reuşită, el nu şi-a asigurat un prea mare renume, prin faptul că a produs foarte puţin. Până la 1900 el luptă însă eroic să salveze rămăşiţele unui clasicism în contrazicere cu arta modernă dela sfârşitul sec. 19.

Ar fi însă nedrept dacă întreaga operă a precursorilor n'am căuta s'o analizăm şi din punct de vedere technic, evidenţiind unele detalii menite să întipărească cititorilor noştri natura technicei lor.

Oprindu-ne la o primă grupă de portretişti : Stachi, Pop, Negulici şi Rosenthal, nu putem face o privire de ansamblu şi deaceia vom încerca să-i analizăm separat. Dacă Stachi n'a introdus decât elemente disparate de clasicism occidental, care

n'au făcut altceva decât au scos arta dintre zidurile bisericii, Mişu Pop a încercat să modernizeze alături de Lecca pictura bisericească şi să rupă lanţurile canoanelor bisericeşti. Prin aceasta el a deservit mai mult picturei bisericeşti decât celei profane şi rămâne alături de Tăttărescu principalul pictor bisericesc până la Grigorescu. Altfel stă cazul cu Negulici şi Rosenthal. Opera lor portretistică a rămas ca singura documentare realistă a revoluţiei paşoptiste. Lor li se datoresc figurile principalilor şefi ai acestei revoluţii. Sentimentul revoluţionar animă opera lor. Prin compoziţiile lui alegorice „România pe Câmpia Libertăţei la 1848" şi „România revoluţionară" Rosenthal a dovedit că a fost exponentul de frunte al fazei de început a picturei româneşti. El rămâne pictorul romantic al pathosului revoluţionar. Mai puţin îndemânatic ca el apare Negulici. Arta lui este o artă combativă pusă în serviciul unor idei politice, acelea pe care ei le trăiseră ca revoluţionari la 1848. La amândoi contrastul între negru şi alb este uluitor de puternic. Negrul dă ca fond expresiune albului feţei, iar albul arată cât de enigmatic poate rămâne fondul. Technica aceasta de contrast caracterizează pe cei mai mulţi portretişti ai acestei perioade şi aminteşte pe departe opera realistă a renaşterei italiene. Chiar Rosenthal se exprimă personal: „în arta mea caut adevărul".

Romantismul nu reuşise în opera pictorilor paşoptişti să trezească altceva decât patosul sentimentelor lor, lăsându-i liberi să-şi caute fiecare felul de execuţie al operelor lor. La Const. Lecca portretul nu este pus în serviciul ideilor politice la fel de puternic ca la Rosenthal şi Negulici. Lecca face din portret o meserie de mare precisiune artistică, amintind detaliile coloristice extrem de pronunţat pe sistemul artei vieneze-veneţiene. Portretul lui nu a găsit însă imitatori la Români. In execuţia subiectelor istorice el a fost însă la fel ca Rosenthal şi Negulici, urmărit de ideia istorică şi politică. La el naţionalismul este însă colorat de un patriotism exagerat. Toate încercările unui Pop, Lecca, Tăttărescu de a laiciza pictura bisericească şi prin ea să dea unele puncte de plecare picturei profane, s'au lovit de un eşec definitiv. Tăttărescu care a pictat peste 50 biserici şi-a păstrat amintirea sa numai datorită portretelor lui. Numele său e azi uitat şi important numai să determine în istoria picturei române momentul când se făcea trecerea dela romantism la naturalism.

Oprindu-ne la opera lui Bardasare şi Lapathy vom pune capăt acestor consideraţii privind opera precursorilor. Aproape toţi elevii lui Asachi au studiat la München. Dela 1860 Bardasare rămânea director al Şcoalei de arte frumoase dela Iaşi. După Aman şi Grigorescu, Bardasare este privit ca principalul portretist român din secolul trecut. Pânza lui „Femeia cu fluturele" dovedeşte o mare fineţe a ochiului şi un rafinament neegalat al coloritului. Bardasare crea în jurul portretelor lui o atmosferă de linişte menită să ilustreze şi viaţa interioară. Deşi legat de trecut, numele lui joacă deaceia rol şi în pictura

modernă. Alături de el, Lapathy a oferit cel mai viguros romantism în pictura românească. Ca fost elev al lui Géricault el a fost privit în Franța ca singurul succesor meritos al primului pictor romantic francez.

Ceiace lipsea pictorilor români până la această dată fusese experiența artistică, munca epuizatoare în execuția subiectelor alese, adică interpretarea liberă a modelului. Tot ceiace dăduseră ei ca motive din trecutul istoric,isvora dintr'un caracter pedant pedagogic sau academic. Arta lor era seacă și nu vorbea sufletului. Invingerea acestor greutăți technice avea s'o asigure Aman în lunga lui carieră artistică, care a pus bazele picturei românești romantice curate în Muntenia. Născut la 1831 în Câmpulung, a studiat la școlile lui Lecca și Wallenstein. Numai averea personală i-a putut ușura călătoriile lui costisitoare în Orientul apropiat, Asia Mică și Grecia, pentru descoperirea subiectelor. Repede se evidenția ca un pictor istoric și pentru pânza lui „Lupta dela Oltenitza" era decorat de Sultan cu Ordinul Medjidie, cel mai înalt ordin al Imperiului Otoman. In același timp era răsplătit cu 20.000 lei. In 1848 cu un renume deja format ajungea în Paris. Aici,în atelierele pictorilor romantici Michel Martin, Drolling și Picot începea acea muncă intensă,care avea singură să-i asigure succesele lui de mai târziu. A avut întrucâtva noroc căci sosea la Paris într'un moment când publicul se interesa din nou de tabloul de conținut istoric. Expoziția lui din 1853 îi aducea atâta atenție, încât era trimis cu trupele franceze în 1855 în Crimeia, să culeagă impresii necesare acestor preocupări artistice. Aici Aman realiza printre altele două pânze extrem de prețuite în vremea lui : Lupta dela Alma,și In fața Sebastopolului. Ambele expuse în Paris în 1856 îi asigurau o glorie timpurie artistului, care la vârsta de 27 ani revenea în țara lui. Prin stăruințele sale, uneori finanțate de el însuși, se ajungea la întemeerea celor două școli de arte frumoase dela Iași și București. Pe aceia din București a condus-o el, până la moartea lui,în 1891, într'o vreme când publicul românesc fermecat de geniul lui Grigorescu uitase pe acela care cu adevărat pusese artei românești bazele ei moderne.

Aman rămâne primul pictor important și acel care introducea la Români gravura de aqua forte. La neglijarea operei lui Aman a contribuit în primul rând dinamismul impresionismului francez. Aman rămâne un romantic evoluat, însă un eclectic. El are tendința spre universalitate și se ține departe de orice compromis. El a refuzat deaceia să lucreze pentru opinia publică,n'a evoluat cu gustul acesteia, ca Grigorescu. Exclusivismul lui nu a fost bine privit de arta română, așa că Aman a murit fără discipoli. Nota lui orientală din motivele lui artistice a rămas singura rămășiță dela el, care azi mai ilustrează din când în când opera lui Iser și a lui Ștefan Popescu,dar aceștia nu mai pot obține umbrele savante ale lui Aman, acele umbre albe, senine, catifelate și pline de adâncime. Numai în gravură motivele de viață românească au atras atenția lui Aman. In ele vedem armonizate atât de ideal negrul cu albul. Cu toate bazele solide puse artei sale, se putea vedea mai târziu că în artă generația și nu artistul

are cuvântul. Clar-obscurul lui Aman denotă simţ romantic, însă acest romantism e pedantizat în atelierul său şi nu flutură în aerul liber, ca mai târziu la Grigorescu şi Luchian. Mediul studiat de el e prea savant şi trebuie să servească la exprimarea sentimentelor celor mai adânci. Şcoala mai nouă care-şi începea viaţa ei, avea să-l întunece şi să-l privească ca demodat. Aman nu s'a încovoiat însă în faţa opiniei publice. Extrem de ambiţios, el a vrut să rămână ca un demn continuator al lui Delacroix. Succesele trăite de el, îndemnau pe pictor să nu renunţe până la moarte la maniera technicei lui. Gelos pe gloria lui Grigorescu încercă şi el totuşi spre bătrâneţe să atace subiectele naţionale, în special hora, fără însă a reuşi să dea la lumină ceva autentic. Din fruntea şcoalei sale dela Bucureşti a condus până la moarte o critică nepărtinitoare la adresa lui Grigorescu, cerând respectarea realistă a panoramei. Nimeni în arta românească nu reuşea însă să mai întunece talentul lui de pictor animalier, şi în această privinţă numele lui Aman şi-a asigurat nemurire şi un loc glorios în trecutul picturei româneşti.

Cariera lui Aman ilustra la Bucureşti luptele pentru existenţă şi recunoaştere a marilor curente artistice din Franţa, născute pe ruina romantismului prăbuşit şi sfăşiat de artiştii de mai târziu. Gustul publicului avansase şi el, şi romantismul nu se mai putuse salva în ritmul timpului. Dacă Corot reuşise să facă deosebire între peisagiul istoric cu caracter nobil şi cel pitoresc vaporos şi argintat, se rezuma cu timpul să picteze numai peisagiile din aer liber. El dădea prin imensa lui operă deja semnalul unei rupturi totale faţă de romantism. Aceasta a avut loc prin naşterea realismului şi impresionismului, care au condus şi la Români la modernizarea definitivă a picturei înaintaşilor. Lupta deslănţuită de aceste două curente nu a fost mai puţin violentă decât aceia a lui Géricault şi Delacroix contra lui David şi Ingres.

In jurul realismului se leagă două sensuri: supunerea completă faţă de model, deci imitarea exactă a naturei fără idei preconcepute. In fine, o multiplicare a subiectelor printre care trebuie să domine acelea alese din viaţa de toate zilele, şi mai ales cea a muncitorului. Realismul mai avea apoi un fond social, republican şi politic, care făcea ca el să nu fie confundat cu opera simplilor pictori, care figurau realitatea. El n'aduce însă nici o technică necesară, care să-l separe de această grupă similară. El e deci mai puţin revoluţionar, decât voia să fie. El înlocuia în tablourile romantice eroii cu ţăranii, muncitorii şi burghezii şi sfârşia să creeze o modă nouă în locul celei vechi. Opera lui François Millet era însă prea meritoasă pentru acest curent, în care el a fost încadrat. Deaceia singurul pictor însemnat care admitea să fie numit „realist" a fost considerat Courbet. Alături de scriitorii realişti, Courbet participa la fixarea programului curentului realist. Influenţa acestui curent, în special a lui Courbet cu scenele lui din viaţa zilnică fu cea mai durabilă şi mai intensivă. După Daumier, Millet şi Courbet realismul pierde caracterul lui politic şi social şi tinde spre naturalism, de felul naturalismului lui Emile Zola. Realismul se

refăcea pe teritoriul Franţei adăpându-se din technica motivelor spaniole (Bonnat, Carolus Duran, Th.Ribot). In 1863 toţi aceşti realişti refăcuţi expun în acel Salon des Refusés, care avea să stârnească atâtea proteste în rândul clasicilor. Manet însuşi se simte atras de această grupă şi technica lui aminteşte prin maniera ei pe Velasquez şi Goya (Manet sombre). In natura realismului se ascundea însăşi sămânţă decadenţei lui. Chiar însuşi şeful acestei şcoli, Courbet începe să se simtă atras de o tendinţă de evadare din lumea realului. Aşa se face trecerea la modernism, la idealism. Gustave Moreau enunţă ideia principală: „Nu cred nici ce pipăiu, nici ce văd. Nu cred decât ce nu văd şi nu simţ". Opera lui e o evadare în lumea ideilor şi simbolurilor abstracte: eroul, panteismul, moartea. Temele lui sunt căutate într'un trecut necontrolabil de nimeni. Opera idealiştilor rămânea originală, ingenioasă, profundă şi exprimată prin ideile parnasianului literar.

Paralel ducea lupta pentru existenţa sa impresionismul, o direcţie formată din pictori foarte diverşi şi cu intenţii de multe ori diferite, supuşi însă aceleiaşi technici în execuţie, adică juxtapunerea culorilor, fără ca acestea să fie amestecate. Spectatorul urmează să compună culorile singur, conform suprapunerei ce-o oferă spectrul solar. Această technică nu presupunea numai o definiţie estetică, ci şi una psichologică. Ea mărturisea că lumea este o succesiune de impresii, adică de aparenţe, care schimbă neîncetat fondul şi care la rândul lor nu sunt o realitate decât pentru cel care le priveşte. Nu există pe pânză un obiect, ci atâtea obiecte câte lumini şi vecinătăţi diferite. Nici forma, nici suprafaţa, nici volumul nu pot fi admise ca realităţi. Totul e jocul luminei. Claude Monet ajungea şeful acestei mişcări. El e pictorul naturei în mişcare. Pentru el desenul şi conturul au încetat să existe. Alături de el Pissaro şi Sisley aveau să ilustreze o mişcare care a servit altora numai ca refugiu temporar. Degas şi Renoir traversau impresionismul şi tindeau spre neoimpresionism, un curent de protest faţă de inteligibilitatea acestei technici, căci la fel ca şi realismul, şi impresionismul ascunsese în el sămânţa distrugerei lui.

Intreagă această evoluţie a picturei franceze care are loc paralel cu mişcarea literară, reforma spiritele şi le dădea arme noui de luptă. Pictorii români care se vor forma în Franţa în ultimile trei decenii ale secolului trecut vor asista la toate aceste mişcări, la naşterea, la lupta lor pentru existenţă, în fine la stingerea influenţei lor. Opera acestora rămâne ochilor noştri însă cu un caracter eclectic, căci nici unul dintre aceştia nu s'a alăturat unei şcoli precise şi nici nu a urmat programul ei dela un capăt la altul al activităţii lui. Se constată însăşi la pictorii români o tendinţă spre exactitate, care poate fi privită ca realism în ce ace priveşte tema, alteori şi o tendinţă spre evadare, care ar putea fi văzută ca o influenţă impresionistă. Gruparea pictorilor români ai acestei perioade în cadrul unor curente bine precizate din Franţa n'ar putea avea loc cu succes şi nimeni nu a încercat-o să o facă până azi. Ea e imposibil de făcut câtă vreme fuzionarea diferitelor curente, sau

evoluarea caracterelor lor, conduce de cele mai multe ori la un ecleotism, mai curând decât la păstrarea notei originale a maestrului francez pe lângă care a lucrat ucenicul român. Caracterul positiv al întregei opere a pictorilor români formaţi în Franţa acestei vremi, mai ales aceia a primilor modernişti români, Andreescu, Grigorescu, Mirea, Luchian, Pallady, etc. dovedeşte că acest eclectism a influenţat positiv capacitatea de recepţie a pictorilor români. Operele lor păstrează ca urmare caracterele positive ale artei franceze, acelea care au făcut gloria ei şi nu şi pe acelea care au condus la decadenţa lor. Realismul exagerat şi impresionismul pierdut în spaţiul fără graniţă a fost evitat cu succes.

De două nume se leagă începutul picturei moderne la Români, de cel al lui Andreescu şi de cel al lui Grigorescu.

Andreescu s'a născut la Bucureşti în 1850 unde îşi încheia şi viaţa sa scurtă, 32 ani mai târziu în 1882. Prin caracterul şi gravitatea operei lui, prin sobrietatea unor mijloace proprii de exprimare plastică şi prin temperamentul lui contemplativ şi meditativ, Andreescu ne sugerează liniştea, măreţia şi profunzimea naturei. Nimeni în pictura românească n'a pătruns mai adânc în tainele naturii şi n'a redat huma şi fecundaţia vegetală, construcţia şi structura arborilor mai expresiv ca el. Andreescu e legat de natură, aşa cum arborele de pământ. In opera lui nu vom întâlni lirismul şi feeria lui Grigorescu, însă opera lui face profesiunea de credinţă a unui panteist înăscut, ea exprimă un imn sublim adus naturei. La şcoala de arte frumoase a lui Th. Aman, Andreescu nu studiase decât desenul şi la vârsta de 22 ani obţinuse postul unui profesor de desen la gimnaziul din Buzău (1872). Izolat în provincie, talentul lui ameninţa să se înăbuşe, căci îl vedem la început ezitativ şi insuficient. Paleta lui amestecă numai tonuri întunecate, un verde închis, un roşu cărămiziu, un galben sur şi un alb cenuşiu. Albastrul cerului e indicat cu sfială. Totul însă mişcă sufletul, căci acest primitivism vorbeşte sufletului. La 1873 vizita expoziţia lui Grigorescu la Bucuresti şi rămânea posedat de ea. Simte că în trupul său bolnăvicios moartea va găsi o pradă uşoară. Şi deodată în el se deşteaptă energia disperatului. El vrea să dea o operă energică, aşa cum era sufletul lui, deşi acest suflet se ascundea într'un corp bolnav şi slăbit. Lupta lui cu moartea, el o exprimă puternic în lupta lui cu prinderea naturei, care nu se lasă aşa repede făcută prizonieră. Aceşti ani de sbucium amintesc pe cei ai lui van Gogh şi Cézanne. Munca aceasta eroică îi asigură însă o maturitate timpurie. Din aceşti ani s'a păstrat „Cumpăna satului", „Margine de sat", simboluri ale unei vieţi rustice, în care realitatea tristă este doborîtă de un pesimism energic. Andreescu dovedea astfel chiar înainte de a pleca la Paris în 1879, că devenise peisagistul de mai târziu. La Paris el aducea cu el două pânze „Bâlciul din Buzău" şi „Inceput de primăvară". Ambele erau premiate şi dovedeau că artistul sosea aici ca un talent deja format. O vreme frecventă Academia Jullian, însă plastica şi modelajul de atelier îi displăceau. Vara îl atrage la Barbizon, în pădurea dela Fontainebleau

unde-poate îndemnat de Grigorescu- începea să lucreze în natura liberă. Andreescu a cules impresii şi dela semiromanticii, ca Th. Rousseau, Corot, şi dela realiştii, ca Millet şi Courbet, în special dela ultimul, care i-a desluşit multe lucruri şi i-a netezit calea către natură şi misterele ei. „Stâncele dela Apremont" una din cele mai valoroase creaţii ale lui Andreescu nu s'ar fi putut modela fără un entuziasm pentru Courbet. „Iarna la Barbizon", pictată în 1881 făcea pe mulţi să creadă că Andreescu evoluase spre impresionism şi unii făceau apropiere între el şi Sisley sau Pissaro.

Intr'adevăr în acea epoca impresionismul era la putere şi vedem şi la Andreescu o gamă de culori mult mai variată şi strălucitoare. Albastrul ultramarin şi cobalt intervin tot mai des. Viziunea lui rămâne însă aceia a unui plastician naturalist şi pictorul nu se pierde în magia policromă a impresioniştilor. La fel nici „Meri înfloriţi" nu poate fi privită ca operă impresionistă, ci drept o operă care cel mult a traversat acest curent. Instinctul a oprit pe Andreescu să devină impresionist, la fel cum îl opreşte să se destrame într'un lirism de culoare. Reîntors în ţară, el se reculegea din contactul cu pictura apuseană şi ne apare mai independent, căci aşa cum am arătat mai sus, curentele franceze au fost speculate de pictorii români numai eclectic, fără ca ei să se înregimenteze lor. Andreescu n'a mai avut timp însă să lărgească opera lui. Dela Paris, după ce dovedise o mare fecunditate, pictând în răstimp de vreo trei ani peste 70 pânze, se reîntorcea aducând cu el atâtea impresii despre varietatea naturei, încât el nu-şi mai găsea odihna, să nu le redea. Andreescu murea însă înainte, ca să poată fi înţeles. Arta lui rămânea ca o gamă uriaşă de emoţii, pe care ochiul superficial o descopere foarte greu. Grigorescu aducea cu el verva şi spontaneitatea. Spiritul lui era mai uşor şi deacea mai modern, deşi era mai puţin technic şi savant. Andreescu în mijlocul acestei societăţi deja evoluată pentru interpretarea lui, devine tot mai neînţeles. Viziunea lui plină de tristeţe şi ochiul lui plin de îngândurare nu mai corespund timpului. Emoţia lui devine astfel prea monotonă. Incercarea făcută imediat după moartea lui de a-l revalorifica, n'a mai putut găsi succes. Nota lui puternic naturalistă l'a condamnat la uitare, la acea uitare pe care numai o jumătate de secol putea să-l readucă la suprafaţă şi să-i facă înţeleasă arta lui.

Talentul lui Andreescu n'ar mai fi putut mulţumi o societate a cărei gusturi se modernizaseră prea accentuat, uşurate în mare parte de pensula marelui Grigorescu. El n'ar mai fi putut deci corespunde unei noui stări de lucruri şi fără o revoltă în technica lui, ar fi fost înmormântat încă din viaţă sub pătura uitărei. Andreescu murea în pragul modernizărei gustului artistic, într'o vreme când Grigorescu, condus de un simţ mult mai evolutiv, trecuse acest prag şi-şi lega numele prin existenţa lui îndelungată de deceniile următoare. Intre Grigorescu şi Corot s'au făcut unele paralele, care sunt legate nu numai de viaţa lor materială, ci şi de evoluţia interpretărei lor artistice.

Ceiace a preocupat pe Grigorescu din opera lui Corot a fost armonia, nota virgiliană a motivelor, corespondenţa lor cu priveliştele primăvăratece din ţara sa. Corot era liric,iar Grigorescu s'a simţit condus de aceiaşi sinfonie a naturei.Desenul lui Corot pierdea treptat tot mai mult din exactitatea lui,căci pictorul se simţea tot mai atras de peisagiul din aer liber, evitând munca de atelier. La fel Grigorescu prin stabilirea lui la Barbizon şi societatea comună cu Millet şi Corot. Corot se simţea atras de technica peisagistă a lui Th. Rousseau şi dispunea de două technici : cea de atelier şi cea din aer liber, şi numai cu timpul renunţă la prima. Grigorescu însă îşi îmbunătăţea desenul prin munca lui din muzee. Astfel el reuşea să lase acele tablouri care amintesc technica lui Rembrandt şi Rubens. Condus de acelaşi simţ comun la toţi pictorii români,pe maeştri să-i observi, să-i studiezi, dar să nu-i imiţi, Grigorescu a reuşit să ofere o latură atât de originală, încât opera lui, deşi s'a înfruptat din atâtea curente franceze, nu aminteşte exact pe nici unul. Şi aici s'ar putea face ultima paralelă şi aceia decisivă, şi anume, aşa cum Corot nu poate fi integrat unui curent precis cu munca lui uriaşă (peste 2.500 pânze), la fel Grigorescu cu o muncă tot atât de uriaşă, rămâne ca un element solitar în arta română, ca un artist pe care numai munca lui prea fecundă îl putea mai târziu banaliza. Aşa ca şi Corot, după ce avea să fie consacrat, avea să se lase târît de glasul unei technici,care uniformizând opera lui, avea s'o monotonizeze. Deaceia idila grigoresciană avea să trezească cu timpul rezistenţa,care anunţa un spirit de înnoire.

Grigorescu s'a impus dela început cu o personalitate proprie şi opera lui este numai a lui, la fel cum cauzele apusului ei trebuie căutate la fel în ea. Numai până la 1867 - data reîntoarcerei lui dela Paris - Grigorescu s'a lăsat dus pe drumul plenarist al şcoalei franceze, apoi îşi lua sborul pe aripele lui proprii. Intre 1867-1873 avea loc emanciparea lui artistică, atât de hotărîtor, încât expoziţia lui din acest din urmă an, joacă rol capital în istoria picturei româneşti. Dela 1873 se naşte în fine Grigorescu român, acel Grigorescu atras de viaţa rustică şi idila ei, şi, deşi factura occidentală a multor din operele lui ascunde trecutul formaţiei lui,personalitatea lui rămâne vădită. Intre 1873-1887 trăeşte alternativ în Franţa şi în ţară. Ceiace aduce el cu sine din Bretania acum în ţară sunt operele maturităţii lui artistice. Viziunea lui plastică este definitivă, cromatismul lui foarte diferenţiat. Aşa cum se spunea de el, Grigorescu nu pictase în Franţa, decât ce-şi amintise din România. Evenimentele din 1877 îi derutau pensula pentru scurtă vreme. In scenele de viaţă militară şi istorică,el căută însă mai departe să redea sufletul românesc al unei idile însângerate de măcelul răsboiului. Execuţia lui largă şi succulentă, culoarea clară, desenul nervos, amintesc operele impresioniştilor francezi. Dar epoca de glorie a lui Grigorescu se pune după 1880 şi ţine o vreme extrem de lungă pentru talentul unui pictor. Până la 1897 Grigorescu a fost idealul unui public care admirase la el neîncetat senzaţia emotivă şi elementul spontan, sinfonia imensă a tonurilor lui de umbră şi lumină,căci aşa

cum însuşi artistul se exprima: „peste un ceas alta-i faţa lumei, şi tu eşti altul". Afectivitatea lui Grigorescu în faţa naturei nu permite să-l privim însă ca impresionist căci el însuşi spunea : „Sentimentul colorează şi nu pensula" şi acest sentiment al lui este unul liric, optimist virgilian, ocoleşte decisivul, linia severă, drama şi tumultul. Grigorescu n'a idealizat ceiace a văzut, ci a ales ceiace i s'a părut lui mai expresiv. Apoteoza bucolică creată în jurul numelui lui, l-a făcut spre bătrâneţe să se piardă în manierism. Admirat şi iubit, mai puţin însă înţeles, Grigorescu a satisfăcut dorinţele celor ce-i iubeau temele lui. Amintiri postume despre el culese de doctorul Istrati, îl arată pe Grigorescu luptând să-şi asigure ceva pentru bătrâneţe, câtă vreme boala lui de ochi îl ameninţa să-l ia dela munca lui. Dela 1897 până la moarte, Grigorescu are de luptat cu o existenţă amară, care-l sileşte să păstreze, din interese materiale, nota care fusese admirată la el, fără să înţeleagă că timpul şi gustul evoluase. Această evoluţie stătea în contrazicere cu peisagiile luminoase şi pline de poezie ale operei lui, arătând cât de inegală fusese aceasta în cursul existenţei ei. La Grigorescu lirismul a covârşit plasticul, iar spontaneitatea şi verva au lucrat în dauna stilului. Câtă vreme lumea în care el şi-a trăit existenţa s'a simţit mai mult sufleteşte atrasă de opera lui, aceste scăderi n'au putut fi constatate. Evoluţia artistică care conducea încă de pe la 1890 la neglijarea operei sale, avea să se accentuieze an după an, tot mai mult, atât de mult, încât abea generaţii viitoare mai bine educate din punct de vedere plastic, aveau să poată aduce omagiul meritat acestei opere, care pe contimporanii ei îi cucerise numai sufleteşte, dar nu-i convinsese plastic.

Evoluţia gustului artistic din România corespundea în Franţa luptei contra impresionismului deslănţuită după 1880, luptă care, pedealtă parte, rezulta din însuşi impasul la care ajunsese acest curent. Intoarcerea la stabil, la linii bine conturate, începe să se impună ca un nou curent, la fel precum alţii, care părăseau impresionismul sau îl traversaseră, mergeau spre un irealism voluntar şi voiau să dispară în lumea visurilor. Amândouă direcţiile sunt privite ca reacţiuni, una pozitivă, alta negativă. Fondarea Societăţii Naţionale cu Salon d'Automne (1890 şi 1903) şi apariţia Salonului Independenţilor din 1884, marchează începutul picturei moderne. Cézanne este precursorul modernismului, el însuşi un impresionist, însă un impresionist condus de tendinţe positive, opuse diametral polichromiei vizuale a lui Monet. Cézanne admitea volumul şi formele, însă nu renunţa la culoare. Formele lui sunt rematerializate. Prin aceasta el punea bazele mişcărei antiimpresioniste. Prin Gauguin direcţia negativă se resimţea atrasă de nota primitivistă şi ameninţa ulterior să ia forme sintetice şi abstracte. Van Gogh introducea în plastică aceasta, elementul cel mai nou şi cel mai revoluţionar, tactilul. Simţul lui artistic nu mai poate fi redat pe cale literară, el corespunde numai unor combinări de culori, care respectiv trebuie să exprime sentimentele. Şi Gauguin şi Van Gogh au dat semnalul unei noui epoci în pictură: căutarea esenţialului, un curent care vrea să învălmăşească capetele, să

tulbure ideile, să împiedice raţiunea a sesiza realitatea. Vestita „Cage aux fauves" formată din 1905 în jurul lui Matisse, nu mai exprimă nici un curent, ci o goană nebună şi liberă a fiecăruia în redarea abstractului. Răsboiul mondial nu închidea şi nici nu deschidea o epocă. El lasă impresionismul, cum spunea Degas, jefuit de toate bunurile lui, de toţi aceia care-l urau de moarte, însă nu-l ucideau decât „pentru a-i scotoci buzunarele". Aparenţa e redusă la esenţialul ei. Acest ideal slujeşte celor mai multe curente moderne ca ideie de bază. Acest esenţial nu mai e de domeniul simţurilor, ci de cel al spiritului, căci aşa cum spunea Braque, pictorul cubist, „simţurile diformează şi spiritul formează". Esenţialul tinde spre forme cât mai schematice, pe care numai geometria le poate asigura. Aceste curente nu puteau lăsa urme adânci. Ele marcau cu începutul marelui răsboiu din 1914, numai sfârşitul unei reacţiuni violente contra impresionismului. Pictura franceză îşi va căuta deaceia după 1920 un fond solid care va fi găsit, însă fără ca la aceasta să se ajungă pe un singur drum.

In 1880 Cézanne recunoştea necesitatea de a se reface în faţa unui public nou şi se retrăgea la Aix în singurătatea lui, urmărind ca un fanatic visul lui plastic. In acelaşi timp la Români, Grigorescu deschidea paginele vieţei lui de glorie. Considerând caracterul positiv de renovator al lui Grigorescu pe de o parte, al lui Cézanne pe de altă parte, am putea spune că modernismul francez trăia o bifurcare, pe care cel român nu o cunoştea. In Franţa, dela Cézanne înainte, se deschideau două direcţii, una positivă cu acest pictor, alta negativă cu Gauguin, Van Gogh şi Matisse. In România această bifurcare n'a avut loc, căci opera lui Grigorescu alături de cea a contimporanului său Andreescu, nu jucase rolul unei reacţiuni, ci al unei modernizări a artei anterioare. In România, extrema era reprezentată de această direcţie, în timp ce în Franţa ea era opera grupelor anarhice. In România stabilul şi seriosul erau şi în vederile clasicilor Aman, Bardasare, Popovici-Iaşi, Mirea, etc. dar şi în acea a moderniştilor. Diferenţierea era mare, însă nu putuse conduce la acea anarhie în artă, care caracteriza pictura franceză dela sfârşitul sec. 19. Evoluţia gustului artistic rămânea uniformă şi aşa se explică că renovările aduse ulterior de cei doi corifei ai picturei române, Luchian şi Petraşcu, au putut găsi un pământ bun şi nealterat, în care să dea însutit roadele lor.

Direcţia naturalistă din opera lui Andreescu şi Grigorescu era firesc să apară într'o zi epuizată de sufletul care o pusese în mişcare. Lupta spiritului cu materia şi eliberarea lui pentru a pluti în spiritualitate, trebuia deci reluată. O primenire, o regenerare a gustului artistic, nu atât ca o reacţiune contra monotonizării gustului artistic lansat de lirica grigoresciană, ci şi din dorinţa de a face loc tot mai mult veridicului în plastică şi de a o intelectualiza.

Fire romantică în tinereţea sa, pictura n'a fost pentru Luchian decât o pasiune şi nu o ocupaţie. Abea după vârsta de 40 ani, ţintuit de o boală necruţătoare pe patul suferinţei lui, s'a consacrat cu totul picturei şi a început să mediteze plastic. Predestinaţia lui pentru această artă se constatase deja dela

absolvirea şcolii lui Aman la Bucureşti unde ca elev al acestuia se declarase refractar rutinei academice. Luchian e în căutare de alte orizonturi şi întâlneşte pe Grigorescu, în care Academicienii vedeau numai un diletant. La München lua Luchian primul lui contact cu pictura veche a muzeelor, apoi la Paris din 1885 unde se înscria la Academia Jullian. In Manet şi Degas el descoperea multe afinităţi, căci la el vedem mult mai multă influenţă impresionistă decât la Grigorescu, un impresionism intelectualizat, o artă sintetică, în care forma,lumina şi culoarea converg, lăsând însă luminei rolul preponderent. La Luchian culoarea nu e însă o vibraţie atmosferică ca la impresionişti, ci este organică, trăeşte din natura lucrurilor.Lumina la el nu este un artificiu şi efect, ci climatul tabloului. Deaceia tablourile lui Luchian rămân în faţa ochilor noştri ca un imn cântat luminei. Imaginea lui vizuală ne produce o mare emoţie spirituală, pe care melancolia, discreţia duioasă specifică melodiei şi poeziei populare,o caracterizează, la fel cum aceste elemente au stăpânit şi sufletul artistului. Materializarea lui în plastică vorbeşte sufletului şi deaceia poate fi privită ca dematerializare : „Noi pictorii privim cu ochii, dar lucrăm cu sufletul", spunea el. Deaceia şi coloritul lui e modelat după melancolia spiritului său. El nu oferă nimic descriptiv sau anecdotic, ci numai esenţa.Astfel el este privit ca un expresionist ce ne sugerează culoarea locală a lucrurilor.

Spre sfârşitul vieţei s'a înălţat în viziune, a întrezărit un paradis cromatic, în care nu numai vizual, ci şi sonor poţi interpreta plastica lui. Câtă vreme Andreescu şi Grigorescu au avut numai urmaşi manierişti, Luchian a creat o tradiţie trainică, a dat un îndemn care a trebuit să fie urmat : Tonitza,St. Dumitrescu, Francisco Şirato, au cules învăţămintele lui şi au perpetuat unele caractere ale operei lui. Ceiace este interesant în opera sa, este că el n'a schimbat prea mult repertoriul motivelor lui. El nu le face decât mai mult sugestive şi le dă o înclinaţie umanitară mai mare. Puterea lui de a adânci subiectul pune stăpânire pe spiritul lui. Numai la bătrâneţe se rezumă să picteze natură moartă. „Anemonele" lui, o operă de plină reculegere, ating un sintetism excepţional, şi el ar fi evoluat spre acel extaz sintetic al moderniştilor francezi,dacă moartea nu l'ar fi împiedicat. Moştenirea lui ajungea un îndemn pentru succesori, ca să prelucreze motivele şi ideile lui Grigorescu, după maniera tehnicei lui Luchian. Deaceia Grigorescu şi Luchian nu exprimă o contrazicere, ci o completare,care arată că creaţia nu e atât o isbucnire spontană, cât o şlefuire succesivă a materialului, care este inspiraţia.

Prin opera lui, Luchian a deschis noui perspective pentru pictura românească, pe care cei doi contimporani ai săi, pe căi diverse, au ajuns să-şi interpreteze operele lor : Petraşcu şi Iser. Cu aceşti doi supravieţuitori ai timpurilor de odinioară, se face legătura între trecut şi prezent,punându-se fundamentul acela sănătos şi solid al picturei româneşti,care se resimte şi în pictura de azi.

Petraşcu poate fi privit la începutul lui ca un elev spiritual al lui Grigorescu, pe care-l imită manierist şi căruia

tot restul vieţei sale îi rămânea devotat. Dar acest devotament se referă la pictor mai mult,decât la operă, căci Petraşcu poseda încă dela 1895 acea calitate de a dramatiza subiectul, de a-l face să trăiască sub ochii noştri şi, în această privinţă, dela cel mai simplu până la cel mai complicat subiect. Acest talent născut în el i-a fost lărgit prin călătoriile lui artistice,în care privinţă se poate afirma că a fost cel mai voiajat pictor al epocei considerată aici. Până la Marele Răsboiu formaţia lui artistică a putut atinge o culme aşa de înaltă,încât operele lui,la fel ca acele ale lui Luchian şi Iser până la această dată,rămân în patrimoniul artistic român ca opere clasice. Prima lui expoziţie la Bucureşti în 1900 amintea exact locurile văzute de Grigorescu însuşi în Franţa,Bucureşti şi Agapia. Până la 1914 acorda mare importanţă peisagiului şi portretului. Opera lui a putut înfrunta deceniile şi place publicului românesc neîntrerupt,pentru că ea are un caracter solid şi durabil, e stabilă, simpatică şi concretă. Fondul ei vechiu moldovenesc aduce cu el un caracter rustic şi melancolic,am putea spune, patriarhal. Veneţia,de exemplu, văzută de el, e mult mai materială decât Veneţia lui Corot şi Monet. Culorile date de el, ascund însă ceva fatalist în existenţa oraşului,pe care ceilalţi doi artişti n'au putut-o sesiza. La fel ilustra el în bogate umbre negre vederile sale din Toledo, mai ales acelea în care stâncile ocupau locul principal. Secretul succesului lui Petraşcu stă în lupta dusă de el contra monotoniei. Artistul a luptat tot timpul pentru a se reînoi. Dacă el se fixează la un tip,el caută permanent să-l prezinte cu ochi noui. Deaceia sufletul lui oglindeşte pe cel al lui Luchian, pasiune şi curiozitate. Atmosfera trecutului tresaltă din colţurile liniştite şi patriarhale studiate de el, se spiritualizează şi place mâine, mai mult decât astăzi. Spre acest scop tinde şi artistul însuşi care spunea : „Pictura trebuie să fie ca vinul de calitate. Pe măsură ce se învecheşte,să devină mai bună". Din rândul acelora care în opera lui Luchian au văzut poarta spre viitor, trebuie citaţi în această perioadă şi Nic. Tonitza, St. Dumitrescu şi Fr. Şirato.

Pictorul culorilor suculente şi al acordurilor violente,Tonitza (1886-1940) a lăsat o operă uriaşă în urma lui, care însă interesează mai puţin perioada antebelică. Ceiace a fost important la el este introducerea unei noui tematice în pictura românească: nota socială. Şi el, şi Ştefan Dumitrescu (1886-1933) au cules influenţe impresioniste. Ultimul mai mult. Mediul studiat de el, spaţiul dobrogean cu geamiile, ţiganii şi coastele mării, sau colţuri uitate,patriarhale, din oraşele vechi moldoveneşti, dovedesc la fel ca la Petraşcu şi Tonitza, că tematica picturală românească evoluase şi,dela dispariţia curentului semănătorist, care ajutase la propagarea rusticei grigoresciene, se ajunsese la o altă tematică, pe care sufletul românesc o interpreta în felul lui la fel: stabil şi solid. Amintind şi pe Fr. Şirato (născut 1877) lângă Tonitza şi St.Dumitrescu,o facem pentru a evoca comunitatea lor artistică „Grupa celor Patru"(al patrulea a fost sculptorul Han),fondată în 1926 şi menită să strângă la un loc aceste forţe artistice,la care o notă comună

domină: gândirea. Grupa aceasta gândeşte cu pensula,aşa cum afirma odată Tudor Arghezi,care vedea în Fr.Şirato un artist cugetător, la care gândul continuă departe în tabloul zugrăvit,dincolo de el, şi nu se mai isprăveşte. El va colinda drumul lui mai departe, când gândul privitorului se va sfârşi.

Şi Pallady,născut în 1871, aparţine unei lumi ce nu mai este. El trece printre noi ca un halucinat întârziat,la care sensibilitatea,rafinamentul său de nuanţe apar anacronice. El s'a lăsat prins de tăvălugul contemporan al picturei şi,deşi a frecventat atelierul lui Puvis de Chavanne,ruda sa, s'a lăsat antrenat de acea „Cage aux fauves", de „fauvisme", lucrând cu Matisse, Marquet şi alţii, pe lângă Gustave Moreau. Dar pe când ceilalţi colegi ai lui îşi părăseau maestrul, el rămânea încă o vreme să-l studieze şi,după ce culegea şi unele impresii dela neo-impresionişti ca Bonnard şi Vuillard, apărea dintr'odată în ţară cu un temperament credincios conturului. Pallady e un pictor care se impresionează de motiv şi armonizează planurile. Tema lui rămâne armonică. Liric şi vibrant, Pallady e în coloritul lui intimist şi rafinat ca o muzică de Debussy, ca un vers simbolist de sensibilitate pătrunzătoare. El se adresează unei lumi ce nu mai este, sau pe cale de dispariţie. Mediul lui prielnic de creaţie e intimitatea. Artistul fuge de lumina vie şi orbitoare,care face prea multe contrasturi, căci el caută numai acele contrasturi fine, care, ca o claviatură fină,permit obţinerea unor nuanţe infinite, care pot urca până la extaz. Pallady răstoarnă cupa plină şi se răcoreşte cu picătura pe buze,ţine fereastra închisă,ca să nu se risipească parfumul, trage vălul,ca să capteze penumbra. Afinitatea lui cu poezia morbidă a lui Beaudelaire ne spune restul.

Bazele solide ale acelei aşa numite „Şcoli dela Paris",prin care în România nu se înţelegea decât partea positivă a înrâuririlor artistice aduse acasă din capitala Franţei, se simt puse la fel în grupa celor patru desenatori de frunte ai artei româneşti ante- şi postbelice : Steriade, Iser, Ressu şi în fine Ştefan Popescu.

De Steriade, născut în 1881, s'a spus că ar fi ultimul impresionist la Români. Tematica lui mediteraniană şi orientală nu aminteşte epoca de decadenţă de după Cézanne,ci acel impresionism rezonabil din perioada de glorie a lui Claude Monet. Ceiace la el este de remarcat, este că sufletul lui de impresionist nu s'a manifestat numai prin culori. El a speculat foarte mult albul şi negrul şi,după Ştefan Popescu, este poate cel mai bun desenator la Români. Sinceritatea vederilor lui,cum se simte din temele lui dela Balcic şi sudul Franţei, denotă o puternică interpretare impresionistă.Şi Steriade şi Iser îşi ţineau primele lor expoziţii la Bucureşti în preajma anului morţii lui Grigorescu. Iser,născut în 1882 la Bucureşti n'a cunoscut până la 1913 mediul dobrogean oriental, care l-a făcut celebru şi pe care el l-a reprezentat cel mai intens. Ceiace se poate afirma aici despre el priveşte şi perioada postbelică. Pictura lui Iser este o artă extrem de intelectualizată,poate cea mai intelectualizată manifestare a unui urmaş al lui Luchian. Liniile lui nu mai redau însă natura, sunt prea sintetice,prea rezumative,prea esenţiale. In această tendinţă spre modernism s'ar putea vedea o reacţiune contra

impresionismului. Imaginea din natură el o reface simplificată după un plan ideal al lui. Liniile diformate din pictura lui sunt tot atâtea procedee personale de construcţie şi exprimă o tendinţă către un stil personal. Deaceia Iser e reprezentantul cel mai autentic al expresionismului la Români. El redă motivele în trăsături viguroase şi aspre. Costumul ţărănesc şi cel oriental îi convin nu atât pentru pitorescul lor, cât pentru avantajul de a reliefa umbrele corpului. Modelările date corpurilor de el sunt într'adevăr sculpturale. In compoziţie Iser este arhitectonic. Toate motivele tabloului converg spre un ideal comun. Tehnica lui se bazează în întregimea ei pe desen, însă el îl adânceşte prin studiu şi îl amplifică prin acea „inteligenţă a liniilor". Şi prin culoare încearcă Iser să obţină expresivitate. El întrebuinţează în mare cantitate roşul sângeriu pentru mărirea efectului plastic al nudurilor. Culoarea lui este extrem de concentrată, tonurile tari. Armoniile culorilor se stabilesc pe baza desenului, căci Iser gândeşte şi pictural şi plastic. Astfel evită să cadă din expresionism în decorativ. El nu redă individualul şi tipicul modelelor lui. Portretele sale n'au numai nota psihologică, ci şi una abstractă. Pictura lui câştigă un caracter tipic prin aceasta. Aşa de ex. figura de Tătar nu se deosebeşte mult de aceia a unui ţăran român. Monotonia născută astfel în creaţia tipurilor sale, denotă un pesimism iremediabil, făcând impresia unei viziuni care chinuie mintea artistului. El apare ca un vizionar al unei lumi de fatalităţi, al unei lumi cu chipuri tăcute şi gânditoare, care nu se poate uita uşor.

Cu trecerea timpului pictorii români se specializează pentru o tematică caracteristică fiecăruia dintre ei. Aşa de ex. Camil Ressu s'a concentrat asupra nudului şi portretului, amintind în trăsăturile schiţelor lui nota clasică a lui Ingres. Dar acela care în istoria desenului românesc şi-a format nu numai renumele cel mai mare, dar la care se observă şi varietatea tematică cea mai bogată, rămâne Ştefan Popescu. Născut în Buzău în 1872, Popescu a studiat la München între 1893-1900. La Paris expunea în Salonul Societăţii Naţionale, adică în cadrul curentului cezanian, iar la München la Sezession şi Künstlergenossenschaft. Fecunditatea timpurie a talentului său i-a permis ţinerea de expoziţii personale la Paris. La München primea în 1904 medalia de aur. Ceiace minunează la acest senior al picturei româneşti, este tinereţea năvalnică în care se simt scăldate creaţiile lui dela orice epocă, entuziasmul şi căldura cu care sunt atacate motivele, puterea rară şi preţioasă de a-şi reînnoi impresia cu fiecare detaliu ce execută, putere care-i dictează instinctiv expresia directă, deci cea mai nimerită. Pentru el desenul constitue felul elocvent şi cel mai conform temperamentului său de a se exterioriza. Este un artist grafic în deplinul înţeles al cuvântului, fie că e vorba de un desen propriu zis, de o gravură în lemn, de o litografie sau chiar de o acuarelă. Popescu este un artist grafic a cărui compoziţie denotă instinctul superior pentru lucrul echilibrat şi armonios. Opera lui e extrem de mlădioasă, liniile lui merg şerpuitor, subtil, lucru pe care el l-a accentuat prin folosirea condeiului de trestie, capabil să asigure marea varietate de nuanţe în

trăsături. Ca desenator Șt. Popescu a atacat toate subiectele, ca pictor s'a oprit însă aproape exclusiv la peisaj și natura moartă. Fecunditatea temelor căutate de el este atât de mare, încât din cariera sa îndelungată, mii și mii de desenuri rămân să o ilustreze. Multe din ele rivalizează cu creațiile lui Delacroix, dacă ne gândim la siluetele de Arabi și Marocani din Africa, la zidurile monumentale ale cetăților musulmane, la studii de copaci, etc. Economia lui de linii justifică cu prisosință locul ce-a fost acordat lui Șt. Popescu în galeria marilor desenatori, alături de Ressu, Iser, Steriade, Petrașcu și Pallady.

Perioada gregorisciană spre sfârșitul ei a cuprins în afară de acești pictori, care au prea puțin cu Grigorescu, însă care participă la campania de reîmprospătare a picturei românești, alături de Luchian, o serie de nume care pot fi înregistrate cu drept în rândul marilor clasici români. Fără a încerca o epuizare a numărului lor, voiu trece în revistă pe acelea ale lui Marius Bunescu, Nicolae Dărăscu, Eustațiu Stoenescu, Nicolae Gropeanu, Ionel Ioanid, Dumitru Ghiatză, Theodorescu-Sion și în fine pe cel al solitarului Michail Simonidi.

Ca și cei mai mulți dintre Românii perioadei post-gregoresciene, și Marius Bunescu a studiat la München, înainte de a ajunge la Paris. Domeniul lui rezervat rămâne peisagiul, natura moartă și mai puțin portretul. Bunescu nu e un pictor care aleargă după motiv, ci îl caută în vecinătatea lui imediată. Ceiace pictează el provine din orizontul popasului său, sunt vederi de pe vapor, de pe fereastră, de pe terasă. La nevoie speculează și interiorul. Foarte asemănător tehnicei lui Petrașcu, el are o notă melancolică, mult mai accentuată decât acesta. La el arta nu sare în ochi, ci este o artă care se înțelege pe îndelete și care câștigă în contact cu omul puteri mai mari. O familiarizare cu ea se impune înainte de a o prețui, căci coloritul lui Bunescu e întunecat, greoiu la începuturile lui, devenind apoi prea strălucitor și prea clar. Mult mai delicat și nuanțat în paleta sa a fost Dărăscu. O delicatețe și voie bună caracterizează opera acestui artist peisagist, care dovedește totuși o mare energie. Buna lui educație artistică i-a asigurat un mare prestigiu în străinătate.

Tematicei urbane a lui Petrașcu și Bunescu poate fi alăturată și aceia a lui Dumitru Ghiață. Pensula lui pare să fie mânată de instinct. Motivul principal pentru el este țăranul mișcându-se în mediul orășenesc. Scenele lui peisagiste capătă caracter de studiu. Sentimentele ce se degajă din ele sunt foarte profunde. Ionel Ioanid, Nicolae Gropeanu și Octav Băncilă speculau la fel ca și Tonitza mediul social. Ionel Ioanid este un pictor al semiobscurului și se lasă poate cu succes încadrat în epoca de început a impresionismului. Nota lui degasiană din temele sociale studiate de el, îl fac melancolic, deși plin de savoare. Impresionist de caracter personal apare Nicolae Gropeanu. Motivele sociale alese de el sunt de mare emotivitate și exactitate. El le culege din mediul celor oropsiți și le încadrează într'o atmosferă de lasitudine și tristețe. Aproape tot ce-a expus el la Paris a fost cumpărat de Statul francez, căci în Franța acest pictor și-a stabilit un mare renume în mijlocul picturei impresioniste franceze, pe care activitatea din patria sa

nu-l poate egala. Din aceiaşi categorie de pictori care au speculat tema socială,face parte şi Octav Băncilă, ale cărui scene - mai mult cu caracter simbolic pentru revoluţia ţărănească din 1907 - i-au asigurat un renume de mare realist, deşi pictura lui este la fel impresionistă. Tot ca impresionist trebuie citat Theodorescu-Sion, care a traversat acest curent mereu evoluând şi cu greu putând să-şi păstreze echilibrul. Printre altele şi bun portretist, Theodorescu-Sion a arătat printre puţinii artişti români din perioada mai veche, cum se poate face trecerea dela impresionismul de natură cuminte la cubism, deşi metamorfozările lui au fost de scurtă durată şi nu au atenuat prestigiul lui de pictor impresionist. In Eustaţiu Stoenescu trebue privit cel mai bun portretist pe care l-a avut pictura românească până azi. La el se resimte cum mâna artistului lucrează febril în faţa modelului. Abilitatea lui în această privinţă e fără graniţă. Culorile redate de el sunt calde, acordurile sunt prieteneşti, pline şi adânci,ceiace se resimte şi în scenele de grupuri. Oprindu-ne în sfârşit la figura lui Simonidi,un Român stabilit în Franţa, putem dovedi cum ruperea contactului cu patria a putut înstrăina tematica lui atât de mult, încât în întreaga lui operă nu mai respiră nimic românesc.Simonidi s'a specializat pentru nudul femenin. Personagiile lui au primit un mediu de vis, care nu mai lasă ochiului posibilitatea să determine în ce epocă poate fi fixată existenţa modelului. Impresionist de factură veche, Simonidi nu poate găsi un loc precis în pictura românească, de care numai trecutul lui îl leagă.

Generaţia care i-a urmat lui Grigorescu şi care în prima decadă a acestui secol se afla încă la studii,şi-a dat seama că fenomenul Grigorescu e un caz special,legat în primul rând de însuşirile particulare ale maestrului şi că acesta a mers atât de departe pe drumul lui,încât n'a mai lăsat aproape nimic de înfăptuit celor care vor veni după el. Amintirea şi prestigiul lui Grigorescu au fost atât de covârşitoare pentru spiritele tinere, încât puţini au fost cei care au consimţit să urmeze exemplul lui,în pericol fiind să nu se poată evidenţia niciodată.

Tematica semănătoristă se îndrepta spre sfârşitul existenţei ei, înlocuită fiind de cea orăşenească cu caracter social mai accentuat, evocată de mişcarea socialistă a lui Dobrogeanu-Gherea şi de curentul poporanismului. Această tematică găsea ecou în rândurile intelectualilor români. Primul care avea să ajute la introducerea ei în pictură,a fost Tonitza. Prin schimbarea tematicei s'a trecut la marea preschimbare din arta românească,caracterizată printr'o adevărată eliberare a talentelor şi printr'o observaţie atentă a tuturor scenelor din viaţa zilnică. In această privinţă Luchian aducea tehnica şi odată cu ea şi crezul unei noui interpretări a motivului. Aici este vorba de reiluminarea unui drum, pe care antecesorii modernismului l-au deschis, iar Andreescu şi Grigorescu i-au dat direcţia.

Luchian şi pleiada contimporanilor săi aveau să-l netezească, schiţând graniţele extreme ale perioadei clasice din pictura românească.

DEUTSCHE ZUSAMMENFASSUNG

Der Verfasser schildert zunächst die Umstände und die Ein-
flüsse, unter denen die moderne Malerei in Rumänien sich ent-
wickelte. Bis Ende des 18. Jahrhunderts herrschte bei uns die
religiöse Malerei. So erklärt sich auch, warum eine Kontinui-
tätslinie in der rumänischen Malerei fehlt. Die Einflüsse der
sozialpolitischen Umwälzungen in Europa - die entsprechende Neu-
erungen auf dem Gebiete der Kunst und Literatur hervorriefen -
spiegeln sich unverkennbar in dem plötzlichen Abbruch von der re-
ligiösen Malerei der Vergangenheit. Allerdings verschwindet der
Einfluss des Religiösen, und vor allem die damit verbundene Por-
trätstechnik, nicht ganz. Dafür zeugen die Vorläufer der modernen
rumänischen Malerei: Lecca, Stachi, Rosenthal, Negulici, Mişu Pop,
Tattarescu, Chladek, u.a., die alle mit fast ausschliesslicher
Vorliebe Porträts malen. Die anderen Motive (Landschafts-, Histo-
rienmalerei) werden nur gelegentlich verwendet und bestechen in
ihren Ausführungen mehr durch Glauben und Farben, als durch ihre
Komposition oder Technik. Der Romantismus vermag sie nicht zu
fesseln und im Grunde genommen sind sie sogenannte „Primitive".
(Sie lernten die westliche Kunst nur durch kurze Besuche in Rom,
Buda, Wien und München kennen).

Erst mit Theodor A m a n sichert sich die Romantik ihren
Einzug in die rumänische Malerei. Der Universalität in der Wahl
seiner Thematik und der Subtilität seiner Farbenführung verdankt
er seine Berühmtheit; aber sein Exclusivismus hinderte ihn daran,
Schule zu machen. Dank des langjährigen Wirkens Amans und des
fortwährenden Einflusses der französischen Schule formiert sich
allmählich die erste Garde der modernen Malerei: Andreescu, Gri-
gorescu, Mirea, Luchian, Pallady, u.a. Vor allem Andreescu und
Grigorescu (glänzend an den französischen Meistern - einem Th.
Rousseau, Corot, Millet, Courbet - geschult) können mit Recht
als die ersten wahren Begründer der modernen Malerei in Rumänien
angesehen werden. Während Andreescu sich mehr und mehr als ein
Gefangener der rustischen Natur erweist, lässt die Varietät der
Motive Grigorescu kein Genremaler werden. Er verliert sich nicht
(er kann auch keiner präzisen Schule zugewiesen werden) und ent-
wickelt sich zu einer solitären Grösse in der rumänischen Male-
rei. Grigorescu ist der rumänische C o r o t !

Ein anderer aber ist der Erneuerer in dieser Gruppe: Luchian.
Er hat viele Affinitäten mit Manet und Degas und führt bei uns
den intellektuellen Impresionismus ein. Die neuen Perspektiven,
die Luchian der rumänischen Malerei geradezu anbietet, werden von
Petrascu und Iser gefördert, wenn auch ihre Mittel und Wege ver-
schiedener Art sind. Petrascu (ein geistiger Schüler Grigorescus)
ist ein Kämpfer gegen die Monotonie in der Behandlung des Sub-
jektes. Er bevorzugt die Landschaft und das Porträt als Motive
und durch immer neue Impulse in seinen Bildern erreicht er Ruhm

und Dauerhaftigkeit. Er ist ein Klassiker der rumänischen modernen Malerei, genau wie Iser. Luchians Werke und die von ihm eröffneten Perspektiven üben einen nachhaltigen Einfluss aus. In dieser Richtung schaffen Nic. Tonitza, St. Dumitrescu und Fr. Sirato. Zusammen mit dem Bildhauer Han bilden sie ein Quartett, dessen gemeinsame Note im „Denken" ihren Ausdruck findet. Diese „Denkenden" bedienen sich auch greller Farben und Kontraste, aber sie bleiben Positivisten. Positivisten im Sinne der sogenannten „Schule von Paris", die in Rumänien nur gute, positive Einflüsse hatte.

Hier sind auch die vier Grossen der rumänischen Zeichner zu nennen: Steriade, Iser, Ressu und Stefan Popescu. Steriade, der letzte rumänische Impressionist (an die Glanzzeiten Claude Monets erinnernd), Iser, der autentischste rumänische Expressionist, Ressu, der Akt- und Porträt-Spezialist (erinnert an die klassische Note bei Ingres), sie alle beherrschen meisterhaft die Technik. Stefan Popescu ist der „graphischste" unter ihnen. Seine Linienführung - in der Subtilität, in der Ausdrucksweise, in dem Minutiösen - ist unübertroffen. Sein Talent, seine Fruchtbarkeit, seine Varietät spiegelt sich in tausenden von Zeichnungen. (Viele seiner Zeichnungen sind denen von Delacroix gleichzusetzen). Dagegen beschäftigt er sich in der Malerei fast ausschliesslich mit der Landschaft und mit dem Stilleben. Auch Marius Bunescu bevorzugt diese Motive. Ausser ihm sind noch N. Darascu, Eustatiu Stoenescu, Nic. Gropeanu, Ionel Ioanid, Dumitru Ghiatza, Theodorescu-Sion und Michael Simonidi zu nennen.

N. Darascu bedient sich einer delikaten Farbenführung, Ghiatza ist mehr ein Instinktiver in dieser Hinsicht. Ionel Ioanid, N. Gropeanu und Octav Bancila schenken dem sozialen Milieu ihre besondere Aufmerksamkeit. Während I. Ioanid die vagen Lichtspiele meisterhaft beherrscht (und auch an Degas erinnert) ist N. Gropeanu ein autentischer Impressionist. Octav Bancila hat sich - trotz seiner impressionistischen Malweise - ein grosses Renommé als Realist erworben. Der grösste Porträtist unter allen aber ist Eustatiu Stoenescu. Ausdrucksvoll, lebendig und warm, trifft er mit nachtwandlerischer Sicherheit den gewollten Effekt. Als gewiegter Impressionist gilt Simonidi. In Paris etabliert, ändert er seine Thematik derart, dass er in der rumänischen Malerei nicht integriert werden kann. Und hier scheint die Originalität der rumänischen Maler zu liegen: ihre Thematik ist erdverbunden, sie besitzt ein spezifisches Lokalkolorit.

An westlichen, vor allem an französischen Schulen geformt, dem Einfluss der französischen Richtungen (die in grossartigen, wie auch dramatischen Kämpfen entstanden) stark ausgesetzt, verstehen sie dennoch, ihre eigene Entwicklung der Landschaft und seiner Kultur anzupassen. Sie entnehmen aus den verschiedenen Richtungen das Neue, das Positive, das Beste, ohne das Traditionelle zu vergessen und völlig aufzugeben. Sie verfallen deshalb auch nicht ins Extreme, ins Negative.

Vorläufer, Erneuerer und Wegbereiter, sie alle bilden - in den Anfängen der modernen rumänischen Malerei - die klassische Periode der rumänischen Malerei überhaupt.

P. T.

PICTORUL PETRAȘCU +)

de ALEXANDRU BUSUIOCEANU

La expoziția mondială dela Paris, în 1937, pictorul român Gheorghe Petrașcu, puțin cunoscut în cercurile artistice streine, obținea în opinia criticei un succes care îl așeza în rândurile celor mai interesanți și mai originali dintre maeștrii moderni ai penelului. Un critic de faima lui Lionello Venturi, încercând a defini personalitatea artistului, în raport cu caracteristicele gustului modern în pictură, ajungea la concluzia independenței lui față de maeștrii contemporani și a originalității sale în mișcarea post-impresionistă, căreia îi aparține. Judecându-l în comparație cu artiști ca Monticelli și Van Gogh - cu care e poate mai mult în contrast decât în vreo apropiere - criticul recunoștea în Petrașcu complexul unui mod artistic care face din el un impresionist în fața realității și un expresionist prin forma și meșteșugul său.

Ceeace nu observa Venturi însă era că Petrașcu e un artist ale cărui înrudiri spirituale trebuiesc căutate mult mai departe decât în impresionism sau chiar în pre-impresionism. Drumurile lui ideale se îndreaptă, indiferent de epocă, către acea pictură în care forma, consistentă și sensuală, implică o realitate concentrată și în care spiritul, ferit de altă preocupare decât aceea a purei vizualități, se aplică cu un fel de voluptate și cu o energie mereu reînoită la amănunțirea tuturor sensațiilor și nuanțelor ce fac ecoul lumii materiale în simțurile artistului. Un tablou de Petrașcu e o complicată țesătură, unde imaginea realității ia formă în conglomerări sensibile de pastă, în rotunzimi plastice, în concentrări carnale, în catifelări de epidermă, în sclipiri repezi și intense de lumini. E ca o răscolire nesățioasă a materiei, pentru a scoate din ea, cu atingeri maestre de penel, taine subtile și scapărări, ascunse inerției ochiului obișnuit.

De aici, varietatea relativ restrânsă a tablourilor lui Petrașcu și reluarea mereu repetată a unor teme preferate de artist. Căci un peisagiu marin, o iarnă sau un interior de atelier, și, nu mai puțin, un obiect de natură moartă, o tavă cu mere, o masă cu cărți, un vas de aramă pe o țesătură colorată, reprezintă pentru acest mod de a privi și a da expresie lucrurilor, subiecte inepuizabile, forme și resurse nelimitate, în care viziunea pictorului se poate adânci ca într'o lume nesfârșit schimbătoare. De pe fondurile albastre sau negre ale tablourilor lui Petrașcu, lumea aceasta, în aparență monotonă, se întrețese

+) Articolul e tradus din spaniolă. A apărut întâi în pagina rezervată Artei, în ziarul „Arriba" din Madrid, 5 Martie 1946.

în nesfârşite curcubee, în care aceleaşi colori intense şi de resonanţă gravă revin mai întotdeauna, revelând mereu alte moduri ale lucrurilor zugrăvite.

Relaţiile lui Petraşcu cu pictura post-impresionistă se reduc la viziunea generală de subordonare a formei faţă de lumină. Coloarea însăşi e supusă jocului de valori, care dau suprafeţelor lui picturale mobilitate şi nuanţe. Dincolo, însă, de această aparenţă impresionistă, Petraşcu e un pictor mult mai exigent şi mai complet. Sensibilitatea lui se adresează direct materiei, cu dorinţa aproape de a o pipăi, de a o desmierda, de a o stăpâni în ţesutul ei intim şi sensual. De aici, afecţiunea lui pentru pasta abundentă şi preţioasă, pentru o tehnică energică folosind mai mult cuţitul decât penelul, pentru colorile concentrate, care aprind focuri interne, pentru negrurile bituminoase, care dau reflexe grave, pondere şi adâncime lucrurilor.

Dincolo de impresionism şi chiar de pre-impresionism, dincolo de un Monticelli, de un Courbet sau un Daumier, cu care la rigoare i se pot găsi apropieri, adevăraţii maeştri ai lui Petraşcu sunt Spaniolii, - un Goya, un Velazquez, pe care pictorul i-a cunoscut încă din tinereţe, în vremea studiilor sale la Paris. Ceva din sensualitatea vehementă şi ursuză a lui Goya, din lăcomia de sensaţii a aragonezului în tablourile lui „negre", îmbibate de voluptate şi amărăciune carnală, ceva din colorile lui incandescente strălucind din profunzimea umbrelor, se regăseşte în spiritul şi în viziunea lui Petraşcu; după cum, în paleta lui de griuri, de roşuri şi albastruri, sensibilizate de scânteieri şi de efecte rare de lumină, se poate recunoaşte o urmă din paleta preţioasă a lui Velazquez. In expoziţiile lui Petraşcu, mai ales din ultima lui vreme, nu lipseau aproape niciodată mici schiţe revelatoare - câteun desen după Velazquez câteo notare în fugă după El Greco, câteo gravură după Goya — care probau afecţiunea lui pentru pictura spaniolă.

Această apropiere intimă de maeştrii spanioli avea să însemne un moment de importanţă în viziunea artistului, când Petraşcu vine pentru prima oară în Spania, în 1929. E un adevărat pelerinaj al pictorului pe drumurile care trezesc în el amintirea maeştrilor de altădată. Toledo îl atrage în deosebi. In faţa peisagiului abrupt al colinei austere, aureolată de evocarea lui El Greco, temperamentul robust şi lent al pictorului îşi părăsea pentru prima oară calmul obişnuit. Penelul ataca cu febrilitate pânza şi închega arzătoare imagini, care vorbesc de extazul şi exaltarea artistului. In expoziţia din acel an, la Bucureşti, critica a recunoscut o expresie dramatică în cariera pictorului.

THE FOREIGN TOUR OF ALEXANDRU GHICA VODĂ, 1838.

by E. D. TAPPE

An amusing digression on Wallachia occurs unexpectedly in a description of Trebizond by that famous collector of manuscripts, Robert Curzon, whose Visits to the Monasteries of the Levant is one of the most entertaining of English 19th century travel books. The passage in question is to be found in his book on Armenia. (1).

„At this point, feeling myself entangled with the reminiscences of Byzantine history, I must branch off into a little episode relating to the singular preservation of ancient manners and ceremonies still in use, or, at least, remaining in the year 1830 in Wallachia and Moldavia..... In the year 1838 I left Constantinople on my way to Vienna. I went to Varna, and from thence proceeded up the Danube in a miserable steamer, on board of which was a personage of high distinction belonging to a neighbouring nation, whose manners and habits afforded me great amusement. He was courteous and gentlemanlike in a remarkable degree, but his domestic ways differed from those of our own countrymen. He had a numerous suite of servants,

1) The Hon. Robert Curzon, Armenia : A Year at Erzeroom and on the Frontiers of Russia, Turkey, and Persia, London, 1854, pp. 11-12.

three or four of whom seemed to be a sort of gentleman; these attended him every night when he went to bed, in the standing bed-place of the crazy steamer. First they wound up six or seven gold watches, and the great man took off his boots, his coat, and I don't know how many gold chains ; then each night he was invested by his attendants with a different fur pelisse, which looked valuable and fusty to my humble eyes. Each morning the same gentlemen spread out all the watches, took off the fur pelisse, and insinuated their lord into a fashionable and somewhat tight coat, not the one worn yesterday; but on no occasion did I perceive anything in the nature of an ablution, or any proof that such an article as a clean shirt formed a part of the great man's travelling wardrobe."

This episode calls to mind another delightful travel book, I. Codru Drăgășanu's Peregrinul Transilvan. Codru says that in the autumn of 1838 he left Bucharest in the suite of Prince Alexandru Ghica, who was travelling incognito as „Colonel Sanders".(2). They spent ten dasy in quarantine near the frontier in the neighbourhood of Severin.(3). In the next letter they are at Vienna, and nothing is said of the intervening journey ; but it is highly probable that it was made by steamer, as was the return journey in March 1839.(4). There can be no reasonable doubt that Curzon's „personage of high distinction" was none other than Prince Ghica, and that Codru was one of the „sort of gentleman".

2) I. Codru Drăgășanu, Peregrinul Transilvan, edited by S. Cioculescu, Bucharest, 1942, p. 26.

3) ibid. p. 29.

4) ibid. p. 57.

In this connection a report by Colquhoun, the British Consul at Bucharest, is of some interest. Colquhoun writes to Lord Palmerston announcing that the Prince left Bucharest on 2nd November and enclosing a copy of the following letter in which he had reported this to Lord Ponsonby.

Bucarest 5th November 1838.

My Lord,

...... On the 2nd I had the honor of sending a few hurried lines announcing the Hospodar's departure from Bucarest. He is attended by two of his Aide-de-Camps, by a Frenchman who has been for several years attached to the Government here a M. Coulin, and by a son of the late Prince. The two former leave him at Orsova, the latter proceed with him to the Baths in Styria, and there quit him ; in any further steps he may have to take he will only have his confidential servant with him. The Prince travels Incognito under the name of Monsieur Alexandre Sandres, attaché à la Cour du Hospodar de Valachie.......

I mentioned that certain reports of a very exaggerated Nature had gone abroad as to the reason of His Highness' taking such a Journey at such a season. Of these, the most

5) Public Record Office, London, F.O. 78/336.

unimportant and perhaps the true one is an engagement to meet at the Baths a person to whom he has for several years been attached a Madame Stuchlen, wife of a Russian General Officer, who has long been endeavoring to procure a Divorce from her present Husband, in hopes of marrying the Hospodar.

A second Report is that there is to be an immediate occupation of the Provinces by Russian Troops, and that the Prince was absenting himself just now on that account. Certain it is that a general panic seems to exist among all classes here from the Boyard to the Peasant.......

R. G. Colquhoun.

CULTURA ROMÂNĂ ÎN STRĂINĂTATE

-

DIE RUMÄNISCHE KULTUR IM AUSLAND.

Wir wollen diesem Bereich aus bestimmten Gründen eine eigene Abteilung in unserem Bulletin widmen. Wir fassen dabei nicht nur die früheren Kulturbeziehungen der Rumänen zum Ausland, in erster Linie - von uns aus gesehen - zum westlichen Ausland, ins Auge - wofür wir in Professor Claudiu ISOPESCU, dem Inhaber des Rumänischen Lehrstuhls an der Universität in Rom, einen ausgezeichneten Fachmann besitzen - sondern auch die gegenwärtige Lage. Aus diesem Grund fand hier der Bericht des Berliner Romanisten Günter REICHENKRON über die Tätigkeit seiner rumänischen Abteilung an der Freien Universität seinen Platz, und aus demselben Grunde versucht die RUMÄNISCHE BIBLIOTHEK durch die darauffolgenden Aufrufe eine Arbeit in die Wege zu leiten, die ein genaueres Bild über die Kenntnisse des Auslandes über Rumänien ermitteln soll. Wir werden uns zunächst an die grossen allgemeinen sowie an die Fachlexika halten. Die ersten Ergebnisse dieser Umfrage stärkten uns in der Überzeugung dass eine solche Bestandsaufnahme dringend notwendig ist. Auf diese Untersuchung wird sich eine parallele Tätigkeit der Bibliothek gründen, welche die Verbesserung der jeweiligen Irrtümer in den betreffenden Werken zum Ziele hat.

D. C. A.

DE LA LANGUE ET DE LA LITTÉRATURE ROUMAINE EN ALLEMAGNE

par CLAUDE ISOPESCU

Les relations du peuple roumain avec le monde germanique sont très anciennes. Encore pendant la phase de la première synthèse daco-romaine le vaste territoire des Carpathes et du Danube inférieur a été dominé politiquement même par les Goths, depuis l'abandon par les Romains de la Dacie (275) jusqu'à l'invasion des Huns (375), et ensuite par les Gépides après la bataille de Netao (454) et jusqu'à la victoire des Avares et des Longobardes (566). Mais la grande majorité des Daco-Romains était restée dans leur pays et c'est toujours le célèbre historien E. Gibbon qui écrit que „the Goths proved themselves apt and ready pupils of their better instructed subjects, adopted gradually their manners, and became fused with them to same extent into one people" (1). Pendant longtemps on avait contesté toute influence germanique sur la langue roumaine et tandis que C. Diculescu (2) avait exagéré en affirmant l'existence d'environ 300 éléments linguistiques, nombre qui a été réduit à 26 par le grand savant Ernest Gamillscheg (3), le plus grand linguiste roumain, Sextil Pușcariu (4) en a diminué encore la moitié, en relevant que le verbe a cutropi (envahir, détruire) constituant „la trace la plus caractéristique de l'époque des invasions" est aussi „une preuve éloquente de notre continuité dans la Dacie Trajane".

Pendant que Benjamin de Tudèle est le premier Occidental qui ait visité en 1159 les Roumains de la Grande Valachie en Macédoine et Thessalie (5), les Allemands Peter Sparnau et Ulrich von Tennstädt nous ont donné les premières relations de voyage (1389) en pays roumain (6).

1) Cfr. aussi Edson L. Clark, The Races of European Turkey, New-York, 1878, p. 470. Celui-ci a donné la première synthèse américaine de l'histoire roumaine.

2) Altgermanische Bestandteile im Rumänischen dans Zeitschrift für romanische Philologie, XLIX (1929), p. 385-436.

3) Romania Germanica. Die Ostgoten. Die Longobarden. Die altgermanischen Bestandteile des Ostromanischen. Altgermanisches im Alpenromanischen, Berlin und Leipzig, 1935.

4) Pe marginea cărților dans Dacoromania, VIII (1936), p. 276 et suiv.

5) Cfr. J. Ph. Baratier, Voyages de Rabbi Benjamin, fils de Jona de Tudèle en Europe, en Asie et en Afrique depuis l'Espagne jusqu'à la Chine, Amsterdam, 1734; T. Capidan, Aromânii, București, 1932.

6) Cfr. N. Iorga, Acte și fragmente cu privire la Istoria Românilor, București, 1895, III.

Mais les relations roumano-allemandes ont une importance très grande pour la littérature roumaine. On sait que dans le poème des Nibelungen (vers 1190) on parle du duc Ramunc uzer Vlachen lant (chant XXII) et que les Roumains sont mentionnés dans le poème König Ornit et dans la chronique rimée (1310) d'Ottakar von Steiermark (7). Cette dernière qui contient des renseignements très riches sur der walachen lant a été utilisée par B.P. Hasdeu (8) comme document pour prouver l'existence historique du prince légendaire Negru Vodă. Et dans le siècle suivant on a la première oeuvre d'immagination en allemand sur les Roumains : il s'agit du poème contenant 107 strophes : Uon ainem wutrich der hies trakle waida uon der walachei dont l'auteur Michael Beheim (1416-1478) décrit les cruautés du prince rude, mais très vaillant, Vlad Țepeș (1456-1462) (9). Entre 1477 et 1491 un Saxon de Transylvanie a composé une Geschichte Dracole Waide qui a été trouvée dans la bibliothèque du médecin Hartmann Schedel, auteur du Chronicum mundi (1493) où il y a, que je sache, la première attestation imprimée qui soit due à un Allemand, de la latinité des Roumains. Mais H. Schedel a le grand mérite d'avoir traduit en allemand la chronique du prince moldave Etienne le Grand (1502) qui a été conservée dans Bayerische Staatsbibliothek sous le titre: Cronica breviter scripta Stephani Dei gracia voyvoda Terrarum Moldaviensium necnon Valachyensium et laquelle a été découverte par l'historien polonais Olgierd Górka (10). Il s'agit ici de la chronique roumaine la plus ancienne qu'on connaisse aujourd'hui. Et on sait que l'auteur du premier livre roumain imprimé (1544), à savoir le Petit Catéchisme, est un Allemand de Transylvanie, Philip Maler, qui parlait le roumain (11) et que cette impression est due aux Saxons transylvains. Ceux-ci ont aussi le mérite de la première introduction de la langue roumaine, à la place du slavon, dans l'église et surtout celui de la création, par Coresi, de la langue littéraire roumaine (12).

Toujours dans la première moitié du XVI-e siècle on a aussi la première affirmation faite par un humaniste allemand de Transylvanie de la latinité de l'origine et de la langue roumaines dans Moldaviae, quae olim Daciae pars, Chorographia (Vienna,

7) Cfr. Em. Grigorovitza, Românii în monumentele literare germane medievale, București, 1901.

8) Magnum Etymologicum Romaniae, București, 1898, IV, p. 157-162.

9) Cfr. I. Bogdan, Vlad Tepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui, București, 1896; Gr. C. Conduratu, Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad Drakul, Bukarest, 1903.

10) Cronica epocei lui Ștefan cel Mare (1457-99), Buc. 1937; I.C. Chițimia, Cronica lui Ștefan cel Mare în Cercetări Literare, III (1939), p. 219-93.

11) Cfr. N. Drăganu, Catehisme luterane dans Dacoromania, II (1921-22), p. 586.

12) Cfr. S. Pușcariu, Deutsche Kultureinflüsse auf das rumänische Volk dans Vom Leben und Wirken der Romanen. Rumänische Reihe, Jena, 1938.

1541) et Chorographia Transilvaniae (Vienna,1550) par Georg Reicherstorffer (13) qui suit pour le nom Valachi la fantastique étymologie d'Enea Silvio Piccolomini qui le fait dériver de celui du commandant légendaire Flaccus (14). Dans la même époque Anton Verantius le faisait dériver dans De situ Transsylvaniae, Moldaviae et Transsalpinae de la dénomination que les Slaves donnent aux Italiens (15).

Je désire mentionner encore le Carmen Historicum de oppido Thalmud, alio nomine Thalmus par Johann Lebel (+1566) (16) qui essaie de prouver la fondation, pendant le règne du roi dace Décébale, d'un village près de Sibiu par des Juifs qui avaient été expulsés de Jérusalem par Titus, village détruit ensuite pendant l'invasion mongole. Il y est aussi question de la colonisation romaine de la Dacie par Trajan et des habitants qui romanensi lingua utuntur.

Mais un maître du vers latin est l'érudit humaniste Johann Sommer, né dans le Saxe et qui avait fait ses études à l'université de Francfort. L'ancien professeur, avec Kaspar Pencer et Johann Rhetius, à l'université latine de Cotnar en Moldavie,fondation de Despot-Vodă Héraclide (1561-1563), composa en 1568 Elegiae XV de Clade Moldavica (17), où il mentionne aussi l'évêque luthérien Johann Lusinius, le secrétaire du prince, le Viennois Georg von Rewelles, le commandant de la forteresse de Suceava, Johann Kluger de Glogau, et où il nous donne la première composition poétique sur la vie et l'histoire du prince qui voulait introduire en Moldavie les bienfaits de la culture et de la civilisation occidentales. Pour donner une idée de ses vers latins, j'en cite quelques-uns du commencement de la XIV-e élégie: Ad Sylvas, où il chante l'asile qu'il a trouvé en Moldavie lui sauvant la vie :

13) J. K. Schuller, Georg Reicherstorffer und seine Zeit, Académie de Vienne, 1859; Fr. Teutsch, Drei sächsische Geographen des sechzehnten Jahrhunderts dans Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde,XV(1880), p. 586-652.

14) K.K. Klein, Rumänisch-Deutsche Literaturbeziehungen, Heidelberg, 1929,p. 73 attribue cette étymologie à l'historien Antonio Bonfini qui cependant fait dériver le nom de Valachus de l'expression grecque pour frapper avec une flèche ou du nom d'une fille de Dioclétian qui avait épousé l'un des princes daces. Cfr. Cl.Isopescu, Saggi romeno-italo-ispanici,Roma, 1943 p. 17.

15) Cfr. K.K. Klein,o.c. p. 73, n.1. Cette étymologie a été donnée ensuite par l'abbé Ruggiero en 1568 et surtout par Giovanni Antonio Magini, Cfr. Cl. Isopescu, o. c. p. 19-20.

16) Cfr. H. Wolff, Johannes Lebel, ein siebenbürgisch-deutscher Humanist dans Schässburger Gymnasialprogramm, 1893-94 et Karl Kurt Klein,o. c. p. 85-86.

17) Cfr. B. Legrand, Deux vies de Jacques Basilicos, Paris, 1889, p. 67-128; K. K. Klein, o. c. p. 81-85 La première publication à Wittemberg en 1580 dans Parcus Deliciae Poetarum Hungarorum, p. 357 et suiv. J. Seivert publia le poème à Sibiu.

„Sylvosi montes, nympharum blanda voluptas,
quas alit incultis terra valacha jugis,
Nunc etiam placida nostras audite querelas,
quas nimium crebras flebile carmen habet;
forsitan extremum vos hac miser alloquor hora,
et mox deprensus vile cadaver ero."

Le poète humaniste saxon le plus important de ce siècle, Christian Schesaeus (18), qui, encore étudiant à Wittemberg, avait été déclaré *poeta laureatus*, a écrit en 1571, à Mediaş en Transylvanie, l'épopée en 12 chants *Ruina Pannonica*, où il s'occupe des Roumains transylvains et moldaves, de leur origine, de leur foi et manière de vivre, du mauvais traitement que subissaient les paysans transylvains et surtout de *Casus tristissimus Despotae Moldaviae Jacobi Heraclidis Basilici*, à savoir, l'histoire du combat de Despot-Vodă avec Alexandru Lăpuşneanu et le règne du prince (1561-63) jusqu'à sa mort tragique.

Mais je n'ai pas l'intention d'insister encore sur les oeuvres d'immagination qui sont dues à des Saxons transylvains, d'autant plus que dans l'ouvrage, déjà cité, Karl Kurt Klein a examiné les „Rumänische Beziehungen in der deutschen Literatur Siebenbürgens bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts" (p.29-143).

On sait que le poète allemand Martin Opitz exalte dans son poème: *Zlatna oder von Ruhe des Gemüths* (1624) (19) la richesse de la Transylvanie, la latinité de la langue, des moeurs et des usages des Roumains et donne pour la première fois la description poétique de la danse nationale *hora*. A la même époque on a des ouvrages d'immagination sur les Roumains, par les Français Pierre de Nancel et Jacques Baret, par les Grecs Georges Palamède et Stavrinos le Vestiar, par l'Espagnol Lope de Vega et par l'Italien Giulio Cesare Croce della Lira (20).

Plus que pour les écrivains français, il faut reconnaître que l'on a examiné et étudié la pénétration d'écrivains allemands dans la littérature roumaine et souvent leur influence sur celle-ci (21).

18) Cfr. H. Schuller, *Christian Schesäus als Lyriker*, Mediasch, 1927; Karl Kurt Klein, o.c. p. 74-81. La première publication de 8 chants a eu lieu à Wittenberg en 1581 et ensuite en 1797 à Sibiu par J. Karl Eder.

19) Cfr. Karl Kurt Klein, *Beziehungen Martin Opitzens zum Rumänentum*, Hermannstadt, 1927.

20) Cfr. Cl. Isopescu, *Pièces Françaises à sujet sud-est européen* dans La Revue de Culture Européenne, 1951, no.1, p. 80-81.

21) Cfr. Ion Sân-Giorgiu, *Deutscher Geist in der rumänischen Literatur* dans *Deutsche Vierteljahrschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte*, 1939, v l. XVIII, p. 456 - 502 et *Rumänische Germanistik* dans *Stimmen aus dem Südosten*, Oct. 1938.

Mais on n'a pas encore une étude sur la diffusion et l'appréciation dont les oeuvres littéraires roumaines jouissaient auprès de l'opinion publique allemande par l'intermédiaire de la critique de livres et par des périodiques, au moins jusqu'en 1850 (22) pour pouvoir connaître dans quelles circonstances et dans quelle mesure on prenait par là en Allemagne connaissance de certaines phases de l'âme roumaine également à travers des traductions d'ouvrages, de poésies ou d'autres productions littéraires ainsi que par la présentation de thèmes poétiques ou d'un certain courant littéraire.

Je n'ai pas eu la possibilité de faire des recherches dans les bibliothèques allemandes et pour ce motif je n'ai pas pu consulter, par exemple, le livre de Fr. Dadich, Walachische Denkwürdigkeiten (1751), où il n'est pas exclu de trouver aussi des renseignements littéraires. Mais déjà en 1714 il y a dans Neuer Bücher-Saal der gelehrten Welt (Leipzig, IV, p. 3778) (23) une lettre que le célèbre humaniste européen Dimitrie Cantemir et premier membre roumain de l'Académie de Berlin adresse à un correspondant à l'étranger. Il y parle de son ouvrage philosophique Divanul qui avait été publié en roumain et en grec à Jassy en 1698, dont la première partie n'a pas encore été examinée du point de vue de sa grande analogie avec le „Dialogo della Natura e di una Anima, Dialogo della Natura e di un Islandese" de Leopardi, ainsi que des ouvrages qu'il préparait: „Synopsis historiae turcicae" et „De origine nostrae gentis". Dans la traduction allemande due au savant Büsching en 1769 de l'ouvrage de Cantemir: Historisch-geographisch- und politische Beschreibung der Moldau (24) et ensuite en volume (1771) on a des renseignements sur la littérature religieuse et législative et sur les écoles et les typographies sous Vasile Lupu et Şerban Cantacuzino ainsi que l'affirmation concernant la pénétration de la littérature grecque, latine et italienne à la fin du XVII-e siècle en Moldavie. Mais il y a aussi la traduction des usages très caractéristiques des cérémonies nuptiales des paysans où Cantemir reproduit les allocutions qu'on prononce en vers (25). En parlant ensuite des rites funèbres Cantemir y reproduit un bocet qui traite de la vanité de la vie et lequel a été ainsi traduit par Büsching :

22) Je ne peux citer que D. C. Amzar, Studenţii români în străinătate. I. Universitatea din Berlin; II. Universitatea din Leipzig dans Cercetări Literare, IV (1941) et V (1942)

23) Cfr. O. Densusianu dans Revista Critică-Literară, II (1894), p. 65 et suiv.

24) Dans Magazin für neue Historie und Geographie, IV. L'ouvrage a été traduit aussi en russe par Vassilii Levsin en 1789 à Moscou.

25) Sur ces usages cfr. la traduction par M. Mendola, Cérémonies nuptiales dans la Moldavie et la Valachie dans Revue du Nord, 1837, IV, p. 264-271 et celle de I. Voinescu, Coutumes du pays roumain dans V. Alecsandri, Les Doinas, Paris, 1855, p. 121-127.

„Ich besinge mit Traurigkeit das schlechte Leben
dieser Welt,
Wie es gleich einem Faden zerbrochen und abgerissen wird".

Pour le thème „Omnia sunt hominum tenui pendentia filo" Ramiro Ortiz (26) affirme justement la dépendance d'Ovide (Ex Ponto, IV, 3,41), mais il s'agit d'un chant funèbre populaire où le thème est arrivé non en dépendance d'Ovide qui avait été exilé à Tomi (Constanța), mais plutôt à travers le poème philosophique Viața Lumii (27) qui commence ainsi :

„A lumii cânt cu jale cumplită viață
Cu primejdii, cum este o ață
Prea subțire și'n scurtă vreme trăitoare".

Pendant les rites funèbres les praeficae moldaves adressent des demandes à la personne morte qui à la fin dirait: „Lehre was zu thun und zu lassen sey" en déclarant qu'elle n'aurait plus parlé ni serait plus retournée, car elle „a commencé à jouir les béatitudes paradisiaques que Dieu prépare à ses fidèles serviteurs".

On sait que Cantemir s'est occupé dans un chapitre „Von der moldauischen Sprache" (p.115-120) du fait que le roumain possède des éléments latins qu'on ne trouve pas dans la langue italienne, comme încep, it. commincio; alb, it. bianco; domn, it. signore; masa, it. tavola; vorba (!) it. parola; cap,it.testa,etc. A la même époque l'érudit professeur à l'université de Halle, Johann Thunmann (28) est le premier Occidental qui se soit occupé,de l'histoire et de la langue des Roumains balcaniques, des Macédo-Roumains, en affirmant que ceux-ci parlent la même langue que celle de leurs frères de la Dacie, avec la différence que le roumain balcanique est plus riche en éléments grecs; il y a reproduit aussi le dictionnaire Protopeiria de Cavallioti qui avait été publié en 1760 à Venise. Thunmann, comme plus tard Raicevich, écrivait que les Roumains ainsi que les Albanais sont les peuples les plus inconnus dans l'Europe Occidentale, mais qu'ils sont malheureux et „der Historiker ist oft eben so ungerecht, als der gemeine Mensch, er verachtet den, der nicht in Glück ist" (p.52).

Il faut mentionner ici encore la traduction allemande de l'anglais de l'ouvrage Geschichte des osmanischen Reichs (Hamburg,1744) par Redslob, où Büsching a donné dans l'introduction

26) Fortuna labilis, Bucarest, 1927, p.145-147.

27) Pour ce thème Miron Costin pouvait avoir subi surtout l'influence du sonnet : De la brièveté et de l'incertitude de la vie humaine du Polonais Nicolas Sep Szarzynski. Cfr. Cl.Isopescu, La nostalgie de Rome et Miron Costin dans La Revue de l'Université Laval, Québec (1951), p. 409.

28) Untersuchungen zur Geschichte der östlichen europäischen Völker, Leipzig, 1774, p. 171 et suiv.

22 pages substantielles sur la vie et l'activité scientifique de l'humaniste Cantemir, mais je n'ai pu consulter pour cette étude cette traduction. On n'a pas encore examiné non plus les comptes-rendu de cet ouvrage fondamental qui ont paru dans le Journal des Savants et les Mémoires de Trévaux et certainement ceux des revues anglaises et allemandes de l'époque non plus.

Le Suisse Franz Joseph Sulzer, devenu ensuite capitaine et auditor dans l'armée autrichienne, a écrit pendant son séjour à Bucarest, où il a été appelé par le hospodar phanariote Al. Ypsilante en 1776 pour la fondation d'une école juridique, l'ouvrage fondamental: Geschichte des Transalpinischen Daciens (Wien, 1781, 3 volumes). Bien que fort utilisé, cet ouvrage non exempt de préjugés, où l'auteur se donne des airs supérieurs de linguiste et de critique historique, aurait pu comprendre aussi la première histoire de la littérature roumaine. L'auteur connaissait personnellement le poète Văcărescu et les coryphées de l'école latiniste transylvaine, Şincai et Maior et pourtant il nous donne une énumération riche, mais très incomplète, de livres religieux et profanes „connus jusqu'aujourd'hui dans la langue roumaine" (III, p. 37-39) et cela dans l'intention de nous convaincre qu'il connaissait la littérature roumaine et pour répondre à la demande de savants allemands et spécialement du professeur Hissmann de Göttingen. Il ignora même le recueil de poésies imprimé en 1768 Cântece câmpeneşti cu glasuri româneşti qui a été examiné par O. Ghibu. Sulzer les considère, comme les premières roumaines, des poésies transylvaines du XVIII - e siècle, avec un morceau satyrico-dramatique sur les noces de Transylvanie, ainsi que le premier essai poétique de l'oculiste Piuariu-Molnar qui désirait fonder le périodique Vestiri filosofeşti şi moraliceşti et une Société philosophique. (29) Nous apprenons encore que l'Histoire ancienne de Rollin, des tragédies et écrits philosophiques de Voltaire et des résumés d'histoire universelle sont dans tous les mains et que l'année 1722 vit traduire en latin le code moldave de 1646 (III. p. 46 et 73) dont la seconde partie est compilée d'après Prospero Farinacci, Praxis et theorica criminalis (Parma, 1605). (30). Mais plus intéressante est sa liste de manuscrits dont deux traductions d'écrits littéraires français. Quant à la perte d'un immense matériel culturel, il écrit qu'une grande partie de la collection précieuse de livres et manuscrits du prince Nicolas Mavrokordat en langues étrangères „wurde auch von den Kosacken im letzten Kriege daselbst zerhaut" (II, p. 37). (31).

29) Cfr. I. Lupaş, Doctorul Ioan Piuariu-Molnar. Viaţa şi opera lui dans Academia Română. Mem. Sect. Ist. XXI (1938-39), p. 653-697.

30) Cfr. St. Longinescu, Pravila lui Vasile Lupu şi Prosper Farinaccius, Bucureşti, 1909.

31) L'abbé Leonardo Panzini avait affirmé en 1776 que „nell'ultima guerra i Russi e altri a loro esempio ne hanno trafugato una quantità considerabile di libri, et quasi tutti i manoscritti dei conventi, con danno di questo paese che non sa più ove rintracciare le sue memorie o i suoi privilegi". Cfr. N. Cortese, La Valacchia durante il principato di Alessandro Ypsilanti dans L'Europa Orientale, Roma, II (1922), p. 173.

Pour les descriptions de croyances et d'usages populaires, il se base sur Cantemir relevant pour les rites mortuaires une ressemblance avec ceux du Frioul en Italie, mais il ne nous donne pas de chants funèbres; il reproduit l'affirmation de Cantemir que Tricolici correspond exactement au français Loup-garou, tandis que dans Dracul în vale il voit une curieuse réplique de The Rape of the Lock de Pope et de la comédie La Rencontre imprévue (II, p.332-335)

Pour ce qui est du nom du chant populaire lyrique et plaintif de la doina, (32) Cantemir avait écrit qu'il paraît que, ce fût le nom de Mars ou de Bellona chez les Daces „parce qu'on le met avant tous les chants qui racontent des actions de guerre et que ce nom servait de paroles aux préludes que la nation moldave a coutume de moduler avant le chant". Mais Sulzer ajoute que la doina n'est pas seulement une prélude, mais une poésie populaire complète qui est chantée (II,p.323). C'est la première fois qu'on nous donne cette importante attestation et explication.

A l'égard des chants populaires appelés hore, Sulzer nous dit que c'étaient alors des Trauerlieder tandis qu'aujourd'hui ils sont gais et souvent assaisonnés d'un peu de satire; il mentionne aussi les colinde (noëls) en en reproduisant le commencement en vers roumains et il n'oublie pas les poésies de nature pastorale et agricole (II,p.416-18).(33). De Sulzer aussi est la première description un peu détaillée de représentations de comédies en grec, en roumain et en turc à la Cour phanariote (II, p.401-402), à une époque où le métier de ménétrier et celui de comédien, comme nous l'atteste aussi le comte de Langeron (34), était consideré comme infamant.

Quant à la latinité roumaine, il ne la nie pas: „Die Walachen haben römische Gebräuche, römische Sitten, eine römische Sprache; sie haben aber auch slavische Sitten, Sprache und Gebräuche... Sie sind also weder blosse Slaven noch reine Römer, sondern ein Gemisch von beiden Völkern, von welchen aber das Römische vorschlägt und den Vorzug hat" (II,p.53). Mais il ne faut pas s'étonner de cette affirmation concernant le mélange romain-slave de la langue roumaine, care 25 années après Johann Christoph Adelung, devait considérer dans le premier ouvrage de

32) B.P.Hasdeu, Principii de filologie comparativă ario-europeană, Buc. 1875, I, p.28 considère le mot comme dace et le met en relation avec le sanscrit dhaina (peneée, vision). Cfr. les mots dainos des Lithuaniens et dainas des Lettons.

33) Il dit précisément que ces poésies ont comme sujet „leur troupeaux, les fruits de terre et la beauté de la nature". Y aurait-il ici allusion à la célèbre Miorița?

34) Cfr. Hurmuzaki, Documente privitoare la istoria Românilor, III, Suppl. I, p.76. En ce qui concerne les langues étrangères, Langeron écrit que „beaucoup savent le français et tous très bien l'italien" (p.75).

valeur de linguistique comparée. Mithridates, oder allgemeine Sprachenkunde (II p.723-38) le roumain comme „römisch-slavisch oder walachisch" (35) par le fait de l'élément slave, des lettres cyrilliques et de la foi grecque. On sait que Sulzer nourrissait une haine profonde envers le peuple roumain, car le hospodar phanariote qui l'avait invité à Bucarest ne l'avait nommé ni son secrétaire, ni professeur à l'Ecole de droit et Sulzer n'a pas été nommé consul autrichien, malgré ses vives aspirations. Le peuple roumain opprimé par les Turcs et leurs hospodars grecs, pouvait-il lui donner satisfaction ?

Sulzer est considéré comme l'auteur de la théorie selon laquelle les Daco-Roumains auraient abandonné tous la Dacie avec Aurélien en 275 et seulement au XI-e ou XII-e siècles les Roumains seraient retournés de la Moesie en Dacie. Mais c'est à tort qu'on lui attribue cette paternité, car Georg Reicherstorffer dans les ouvrages déjà cités - sa Chorographia Transilvaniae (1550) est dédiée au grand humaniste roumain Nicolaus Olahus qui fut Primat et même Régent de Hongrie - indique comme centre de formation de la nation roumaine seulement la Moesie; il prend certainement comme base de son affirmation, l'attestation très connue de Flavius Vopiscus (36). Beaucoup plus tard, Johann Filstich dans son Schediasma historicum de Valachorum historia (Jenae, 1743) affirme l'immigration des Roumains au XI-e siècle en Transylvanie en se basant sur „Illustratio Articulorum quorundam historicorum rem et historiam Valachorum concernentium" dont le chapitre 5 dit: „Ex manuscripto quodam Valachico Idioma consignato, Auctore anonymo, res haec quodam modo exponitur". J.Chr. Engel, Geschichte der Moldau und der Walachey (Halle, 1804, I, p.63-66) croit que l'auteur de l'Illustratio pourrait être Filstich lui-même, le Saxon cultivé de Transylvanie, que Constantin Mavrocordat aurait chargé de recueillir les articles dont est composée l'Illustratio, dans des écrits de différents auteurs dignes de foi. Mais Engel affirme dans son introduction bibliographique que „Pray hat eigens aus dem Gesichtspunkt gearbeitet, um die Rechte der königlichen hungarischen Krone auf beide Länder zu erweisen". Il connaissait donc les aspirations politiques autrichiennes et hongroises à l'annexion définitive non seulement de la Transylvanie, mais aussi de la Valachie et de la Moldavie. Il suffit de rappeler que l'Autriche a obtenu injustement de la Porte Ottomane par le

35) On a la même affirmation dans Adelung, Uebersicht aller bekannten Sprachen und ihrer Dialekte, St.Petersburg, 1820. Plus tard aussi Schaffarik, Slavische Alterthümer, Leipzig, 1837, I, p.32 considère les Roumains comme un mélange de Daces, Romains et Slaves. Mais dans sa Sprachenkarte für den Osten Europas, Prag, 1842, Schaffarik démontre que le territoire de l'ancienne Dacie Trajane est encore aujourd'hui occupé essentiellement par les Roumains.

36) Pour la juste interprétation de cette attestation cfr. D. St. Marin, Părăsirea Daciei în izvoarele literare antice dans Buletinul Institutului de Filologie Română, Iași, X (1943)

traité de Passarovitz (1718) l'Olténie valaque qui est retournée à la Valachie par la paix de Belgrade de 1739 et ensuite en 1775 la Bucovine qu'elle a conservée jusqu'en 1918. Il est étonnant qu'Engel n'ait pas attribué le même point de vue politique à Filstich et qu'il ait pu considérer comme authentique le manuscrit roumain anonyme qui serait à la base de l'Illustratio, manuscrit que j'ai en vain cherché dans la grande collection de documents historiques Hurmuzaki. Ne s'agit-il pas d'un faux manuscrit roumain et d'une Illustratio sortie de la phantaisie de Filstich pour servir une thèse et une aspiration politiques? Constantin Mavrocordat a été un bon hospodar contribuant à la culture des prêtres, à la publication de livres roumains et au progrès matériel et moral des paysans, mais comme c'est sous son règne que l'Olténie temporairement autrichienne est devenue valaque, je ne vois pas l'intérêt de Constantin Mavrocordat de servir la thèse politique de l'adversaire de son pays. Dans le but peut-être de remercier l'Autriche pour l'occupation de l'Olténie? En tout cas il faut reconnaître qu'Engel est un érudit de bonne foi, mais cependant on se pose la question: c'est sa conviction d'érudit qui le fait servir la même thèse politique dans sa Commentatio de expeditionibus Trajani ad Danubium et origine Valachorum (Vindobonae, 1794) et dans l'ouvrage déjà cité qui est cependant si riche en documents de tout genre? Il y a une riche littérature sur le problème de la continuité latine en Dacie (37) et entre les deux guerres mondiales elle est augmentée dans toutes les langues et urbi et orbi avec les résultats qu'on connaît. Il suffit de rappeler l'inscription latine du IV-e siècle, après l'abandon romaine de la Dacie, inscription en Transylvanie à Biertan qui prouve suffisamment l'existence d'une population latine et chrétienne en Transylvanie. (38)

Après cette parenthèse qui nous semble utile, car Filstich et sa bibliographie ne sont pas, que je sache, connus comme les premières attestations qui contestent la continuité des Roumains en Transylvanie, retournons à notre sujet. Des recherches dans des bibliothèques allemandes donneront certainement un matériel riche à sujet roumain. Pour prouver cette affirmation je donnerai l'indication de deux plaquettes anonymes: Kurze Geschichte der Rebellion in Siebenbürgen (Strasburg, 1785) et Geschichte, natürliche Beschaffenheit und Verfassung der Walachei und M o l d a u (Strasburg, 1791) puis de l'article: Nachrichten von der Walachei dans Oekonomische Hefte (1795, 7. Heft, p. 61-65); du chapitre 6: Bemerkungen über die Walachei und Moldau dans Winkopp's Bibliothek für Denker und Männer von Geschmack (vol. III). Mais je désire reproduire quelques phrases d'une lettre (1772) du savant

37) Cfr. M. Ruffini, Il problema della romanità nella Dacia Traiana, Roma, 1941.

38) Cfr. Kurt Horedt, Eine lateinische Inschrift des 4. Jahrhunderts aus Siebenbürgen dans Anuarul de Studii Clasice, IV (1941).

naturaliste allemand Laxmann de St. Petersburg sur la Moldavie et la Bessarabie qui avaient paru dans le journal suedois Tidnigar et ensuite dans A.L. Schloezer's Briefwechsel meist historischen und politischen Inhalts (Göttingen,1790,V,p 226-227):

„Meine Reise in der ganzen Moldau und Bessarabien herum, habe ich mit unglaublicher Lust gemacht. Ich lernte ein Land kennen, wo Europäer (nur Griechen ausgenommen) selten hinkommen: ein Land,gegen welches unsere besten Länder wie Stiefkinder der Natur aussehen; das seiner uncultivierten Bewohner wegen eine prächtige Wüstenei genannt werden muss; und wo man, wäre einer auch eben so phlegmatisch wie der faule und dumme Asiater, doch bequemer leben könnte, als der fleissigste Landmann bei uns... Der berühmte Pruth scheint von der Natur zur Gränze zwischen der Moldau und Bessarabien gesetzt zu seyn; denn seine westliche Seite ist nicht so kahl und steppenartig, oder gleichsam nur für Nomadenvölker zum Aufenthalte bestimmt; sondern die unvergleichlichsten Wiesen,die prächtigsten Blumen Felder, die schönsten Wälder,Berge, Höhen und Tiefen, die reichsten Gruben von allerhand Metallen und Mineralien, und die herrlichsten Flüsse und Bäche, wechseln miteinander ab.Der Weg von Akjermann nach Bender längst des stolzen Dniesters, gleicht einem Paradiese. Man fährt fast durch lauter Weinberge und die schönsten Gärten. Hingegen der Weg von Ismail nach Kilja, längst der Donau,ist alles dessen, was schön ist, beraubt. Man sieht nicht als Kahle niedrige Felder,morastige Buchten und nackte niedrige Klippen in dem ungeheuren Strome,der mit dem Ob und der Wolga in Ansehung der Grösse um den Vorrang streitet... Dürft ich mir nach Belag einer Ort zum Aufenthalte wählen: so liess ich mich auf immer in Akjermann, an der Mündung des Dniesters, nieder."

Dans Allgemeiner Literarischer Anzeiger (Leipzig,1800, no. 15) il y a l'article de F.K. Alter : Ueber ein theoretisches medicinisches Poemation, in sechs füssigen griechischen Jamben. Il s'agit plutôt d'une notice biographique du médecin de la ville de Bucarest et de l'hôpital St. Pantélimon, Démétrius Karakasse, né en Macédoine, qui a fait ses études à Halle et à Vienne. Il est l'auteur d'un volume (p.246) de poèmes en vers grecs antiques Poiemàtica iatrikà qu'il a traduit lui-même en latin: Poemata medica et qu'il a publiés à Vienne (1795) aux dépenses du hospodar Al. Moruzi auquel ils sont dédiés. Alter attire l'attention sur ces poèmes inspirés des enseignements médicaux classiques et modernes pour démontrer que les Néo-grecs sont capables de donner aussi des oeuvres originales et non seulement des traductions, comme avait affirmé un critique de Göttingen. J'ai relevé cette notice inconnue sur le créateur du service sanitaire en Valachie,parce que notre tâche doit être: la littérature de la Roumanie qu'on connaissait en Allemagne.

Mais l'article de 1801: Walachische Literatur in den K. K. Ungarisch-Siebenbürgischen Erblanden (39) est le premier, que je sache, sur la littérature roumaine en Allemagne au XIX-e siècle. L'auteur anonyme de l'article déclare ne pas vouloir insister sur l'histoire plus ancienne des typographies roumaines en Hongrie et Transylvanie (40) mais il sait que le désir d'introduire la Réforme parmi les Roumains a contribué à la diffusion des premières typographies roumaines en Transylvanie et mentionne „eine sehr schöne... walachische Bibel von J.1582" à savoir Palia d'Orăştie, qui est la bible roumaine la plus ancienne qu'on connaisse aujourd'hui. (41).

Quant aux trois imprimeries roumaines qu'il y trouve, il y a d'abord celle de Budapest qui est avec la serbe près de la typographie de l'université, celle-ci ayant l'exclusivité pour des livres roumains; ses publications contenaient jusqu'alors plutôt des abécédaires, des albums, des catéchismes, des psalterions, des livres de prières,etc. et il en indique un seul ayant un titre philosophiques: Prea scurtă arătare pentru Dumnezeu (1784). Mais on pourrait encore ajouter: Logica (1790); Retorica (1798); et Istoria universală (1800),etc. (42)

La deuxième typographie est celle du séminaire du clergé catholique de rite byzantin de Blaj en Transylvanie sous la surveillance de l'évêque J. Bob. Malgré l'existence d'une vie scolaire considérable et d'un couvent basilicain,il n'a pas paru, dit-il, que des livres liturgiques, des prêches et livres scolaires. Il connaît la persécution que subissait de la part de l'évêque Bob, George Şincai, „ein geschickter Professor" qui a été mis en disponibilité et il sait que l'auteur de la „gute Latein.Grammatik ad usum Scholarum Valachico-Nationalium adjecta Valachica lingua (und zwar die Walach.Wörter nicht cyrilisch, sondern lateinisch gedruckt)" avait remis à la Société de langue et littérature hongroise de Mureş trois volumes manuscrits in folio contenant le fruit de ses recherches sur l'histoire roumaine (43). Il mentionne ensuite Samuel Klein comme l'auteur d'une histoire manuscrite des Roumains en latin et d'un dictionnaire complet de la langue roumaine et il sait que la bibliothèque du séminaire possède des chroniques roumaines manuscrites, comme celle de Miron Costin et la traduction du grec

39) Intelligenzblatt der Allgem. Literatur-Zeitung, Jena, 11 Février 1801, no. 25.

40) On avait des renseignements historiques dans P. Wallaszky, Conspectus Reipublicae litterariae in Hungaria ab initio regni ad nostra usque tempora, Budae,1785, où on trouve aussi une riche bibliographie de la Moldavie et de la Valachie.

41) Cfr. Mario Roques, Les premières traductions roumaines de l'Ancien Testament. Palia d'Orăştie (1581-1582). Préface et livre de la Génèse, Paris, 1925.

42) Cfr. D. Isarcu, Catalog general de cărţile române,Buc. 1865, p. 25 - 26.

43) Publiés seulement en 1853 à Jassy.

de l'histoire de la Moldavie et Walachie, due à Cantemir; Büsching mentionne qu'elle n'avait pas encore paru. (44). Mais à Blaj ont été publiés aussi Aritmetica (1785); Biblia (1795); Teologia morală (1796), etc. (45)

La troisième est celle de P. Barth à Sibiu et „hat das meiste gethan, um mehrere Cultur und Menschlickeit unter dem rohen Walachischen Volke zu verbreiten". Il relève le mérite de Radu Tempea, directeur des écoles nationales pour les Roumains non unis et auteur d'une „sehr gute Romanische (d.h.Walachische)Grammatik,1797" en nous disant que de son école de Năsăud étaient sortis 19 officiers pour le 2-e régiment de frontière et espérant que Tempea donnerait encore des traductions et des livres scolaires. D'une valeur beaucoup plus grande est un autre Roumain de rite grec, J. Molnar, Edler von Müllersheim, professeur à l'école d'oculistique à Cluj, un „unermüdeter Mann, voll des rühmlichsten Enthusiasmus für das Beste seiner Station". Notre auteur indique les titres de ses publications: Retorica, Logica et la traduction de l'oeuvre de Millot: Istoria universală déjà mentionnées,ainsi que la première partie qui a été publiée en 1800 d'une Philosophie pratique, qui étaient très répandues en Moldavie et Valachie. Et il n'oublie pas que Molnar n'a pas réussi de publier son journal roumain qui a été interdit „aus sogenannten politischen Gründen". Mais on a oublié sa „Deutsch-Walachische Sprachlehre" (1788) et son ouvrage de médecine: Paraenesis (1793) en latin.

Le libraire et typographe Peter Barth a rendu de grands services à la nation roumaine par ses publications „die Leselust reizend, und wahrhaft nützliche Kenntnisse und gute Gesinnungen verbreitend", telles que le roman Bertoldo (1792), Ahilefs la Schiro par Métastase dans la traduction de Jordache Slătineanu (1797), Pilde Filosofeşti (1795), Viaţa şi pildele lui Esop(1795). On devrait ajouter au moins Istoria a Alexandrului celui Mare (1794). Le calendrier que Barth faisait paraître chaque année en roumain, contribuait à la diffusion de connaissances utiles et à l'appui des convictions morales. Et l'auteur conclut que, pour avoir des notions saines et claires dans le domaine de la religion, de l'économie et de la nature et pour acquérir une conscience d'homme, le Roumain a besoin des choses suivantes :

„a) die Einführung eines festen Urbarii in Siebenbürgen, damit der gemeine Mann doch wisse, woran er mit seiner Herrschaft sey, was dieser, und was hingegen ihm gehöre und gebühre;

„b) Die Bildung des Walachischen disunirten Clerus in einem Seminario unter der Leitung eines zu ernennenden verständigen Bischofs aus dem Mittel der Nation;

44) Hronicul a été publié seulement en 1835.

45) Cfr. D. Iarcu, o.c. p. 25-26.

c) Die bessere Dotierung und Regulation dieses Clerus"(46).

Il ne s'agit pas d'une bibliographie aride, d'une pâle indication de titres de volumes, mais plutôt de la présentetion des personnalités culturelles les plus remarquables de l'époque à travers leurs oeuvres ainsi que de l'activité plus récente des trois imprimeries.

Pour cette raison c'est avec surprise que j'ai trouvé dans le même Intelligenzblatt de 1803 l'article: Typographische Uebersicht der wallachischen Literatur (47). L'auteur qui ne semble pas être le même, considère la langue roumaine à jamais condamnée à n'être qu'un jargon corrompu et à „ein rohes Gemische von lateinischen, türkischen, griechischen und illyrischen Worten" sans avoir, comme le néo-grec, la perspective sur les champs fertiles de la langue maternelle et sans l'espoir de rejoindre celle-ci après une épuration soignée. Toutefois, il trouve dignes d'attention les efforts de la faire valoir comme une langue littéraire, d'autant plus qu'elle est devenue un instrument de diffusion d'idées utiles et pour une culture „dieses so tief in Barbarey versunkenen Volkes". L'auteur ne cherche pas à savoir et à faire connaître les raisons de cet état de la culture roumaine.

En parlant des imprimeries roumaines de Vienne, Budapest, Sibiu, Blaj, Bucarest, Râmnic et Jassy, il confond les presses cyrilliques avec les arabes et dit qu'elles ont livré plutôt des livres de prières, considérant la traduction de l'histoire universelle de Millot comme l'ouvrage „le plus remarquable et utile" qui ait été publié jusqu'alors en roumain. Outre Viața lui Esop, Pilde Filosofești, le roman Istoria lui Arghir(1802), il donne le titre d'un volume de poésies: Stichuri de Glume imprimé, comme les autres, à Sibiu. On ne connaît pas ce volume(48) et on nous donne ici un renseignement très précieux sur une publication roumaine dont on n'a jusqu'à ce jour aucune mention et dont aucun exemplaire n'a été retrouvé. Il donne ensuite l'indication de la grammaire valaque et allemande par Molnar et de la grammaire de la langue valaque par Ienachi Văcărescu parue à Vienne chez Kurzbeck, puis quelques indications de livres religieux qui étaient sortis des presses de Blaj et Sibiu, pour conclure que les productions des imprimeries de Jassy, Râmnic

46) Le même auteur promet d'insister encore sur le problème de l'amélioration de la vie sociale, culturelle et religieuse des Roumains transylvains. Comme l'Intelligenzblatt n'existe pas à la Bibliothèque Nationale, je n'ai pu voir la suite de l'article.

47) Intelligenzblatt der Allgem. Literatur-Zeitung, no.37, 19 Février 1803.

48) Le volume n'est pas indiqué dans : Bianu și Hodoș, Bibliografia românească veche, 1508-1830, Buc., I-II. On sait que dans des publications étrangères on a trouvé des renseignements sur d'autres livres qui ne nous sont pas parvenus. Par exemple Sulzer, o.c., III, p.38 nous donne une telle indication sur les Miracles de Notre-Dame de 1782. Il y a le volume de Barac de 1830: Vorbire în versuri de glume. Ne s'agit-il pas d'une première édition de ce volume ?

et Bucarest n'auraient publié que des livres de dévotion et d'église. Il y a ensuite l'annonce que l'évêque Bob, „ein Mann von alten Sitten und sparsamer Lebensart" a légué un fonds de 145.000 florins, fruit de ses épargnes, destiné a augmenter les traitements des prêtres valaques - on en donne le correspondant roumain: părinte - et à payer les professeurs du séminaire de Blaj. (49).

De la bibliographie nous passons à la traduction et à l'examen de poésies, ce qui est très important du point de vue de la littérature comparée. Celui qui est considéré à juste titre comme le premier poète moderne valaque, Ienăchiță Văcărescu (1740-97) est aussi le premier à avoir été connu en Occident. En fait en 1771 paraît à Paris sa poésie Le chant de Ienăchiță dans le texte grec et avec la traduction française de Pierre-Augustin Guys,(50), en 1805 la traduction en vers allemands du diplomate J.L.S. Bartholdy (51), et après celle-ci, une autre traduction française en 1807 et enfin en 1825, une troisième traduction française de l'homme de lettres Népomucène Lemercier. (52). On n'en a pas découvert de rédaction roumaine et il est probable que Văcărescu qui a dû passer de longues années en exil, à la suite des persécutions du hospodar Mavrogheni, à Rhodos, l'ait composée en grec seulement. Il y a le thème poétique de l'exhortation à ne jamais désespérer de la fortune, où il ne manque pas une expressivité poétique équilibrée dans la fusion entre musique et plastique visuelle pour rendre ses tourments. - (53).

49) Un résumé de cet article a paru sous le titre: Aperçu typographique de la littérature valaque dans Journal Général de la littérature étrangère, Paris, 1803, III, p. 380-1, mais sans indication de la source allemande. Cet article est le premier, que je sache, sur la littérature roumaine dans des revues françaises du XIX-e siècle.

Dans la revue Correspondenz zur Beförderung der Erd- und Himmelskunde, Janvier 1803, p. 20, il y a le récit du Russe Seetzen comme témoin oculaire du tremblement de terre de Bucarest (26 Oct. 1802) où „kein Haus blieb unbeschädigt, 16 Kirchen und Klöster waren eingestürzt, der grosse festgebaute Turm, des griechischen Klosters Koldza, ein Werk der Schweden zu den Zeiten Karls XII, spaltete sich und stürzte zur halben Höhe ein". Cfr. l'introduction de J. Chr. Engel, o.c., où il y a aussi l'indication des articles précédents en allemand.

50) Voyage littéraire de la Grèce ou Lettres sur les Grecs anciens et modernes, Paris, 1771; 3-e éd. 1783.

51) Bruchstücke zur näheren Kenntniss des heutigen Griechenlands gesammelt auf einer Reise, Berlin, 1805, p. 428-29. Bartholdy, né à Berlin en 1779, a été consul général de Prusse à Rome, où il est mort en 1825.

52) Cfr. Cl. Isopescu, Renseignements sur la littérature en Roumanie (tirage à part de la revue Pagine nuove, III, (1949), 3-4, p. 9-10, où est reproduite la traduction française d'après celle allemande de Bartholdy.

53) Pendant la peste qui sévissait à Bucarest en 1795, Văcărescu compose trois poésies dédiées à la Vierge. Cfr. Cl. Isopescu, Le thème de Jésus dans la poésie roumaine jusqu'à la fin du XIX-e siècle, Académie de Coimbre, CXIII (1950), p. 15.

Comme cette traduction allemande est aujourd'hui inconnu en Occident - le poète Geoffrey Chaucer dit qu'il n'y a de neuf que ce qui a vieilli -, je la reproduirai en remémorant le fait que la poésie, très populaire en Grèce, était chantée „d'après la mélodie d'Hossan".

„Mitten in dem offnen Meere werd'ich hin= und hergetrieben,
Hingeworfen in den Fluthen, die wie Feuer mich umstieben,
Und in Schaum löscht sich die Welle, und wie Berge stehn die Wogen,
Hebend sich zu steilen Felsen, thürmend bis zum Wolkenbogen,
Mitten in der Stürme Sausen, in dem Toben, das mich schreckt,
Ziehen sich die Nebel tiefer, Finsternis die Schöpfung deckt.
Länger hält sich mehr das Segel, immer wachsen die Gefahren,
Immer loser wird die Barke, nirgends kann ich Land gewahren;
Diese Nacht voll Angst und Grauen, sie vernichtet all mein Hoffen,
Und ich weiss nicht, wo ich steure in den Fluthen weit und offen.
Und der Geist, der in mir waltet, kann mir Ruhe nicht gewähren,
Schwankend ungewiss erzittert er dem Tod in tiefen Meeren.
Kann ich noch in dem Gewühle Heil und Hülfe mir erschauen ?
Ohne Steuermann im Sturme, ach! auf einen Retter bauen?
Und wenn alles schon verloren, wenn Verzweiflung ringt die Hände,
Giebt das Schicksal unverhofft noch vielleicht ein glücklich Ende."

En 1808 on a eu à Weimar sous le titre: Wallachisches Glückwünschungs-Gedicht (54) la première analyse d'un poème roumain, analyse très succinte qui est certainement due à Severinus Vater, le continuateur de Mithridates, oder allgemeine Sprachenkunde,

54) F.J. Bertuch und Dr. J.S.Vater, Allgemeines Archiv für Ethnographie und Linguistik, Weimar,1808,p.355-58. Je n'ai pu consulter ces jours-ci l'ouvrage de G.Bogdan-Duică și G.Popa Lisseanu, Viața și opera lui Gheorghe Lazăr, Buc.1924, mais comme l'analyse de Vater n'est pas mentionnée par O. Densusianu, Literatura română modernă, Buc.1929,p.169 où il rapelle les vers de Lazăr, je la considère inconnue aux historiens de la littérature roumaine et à ceux qui s'en occupent du point de vue de la littérature comparée. Néanmoins N. Iorga la cite dans Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea, Buc. 1907,I. Des vers de Lazăr s'était occupé Jlarion Pușcariu, Documente pentru limbă și istorie, Sibiu,1888,I,p.30, mais je n'ai pu trouver à Paris cet ouvrage. Mais Lazăr qui par ses leçons au collège de Sf. Sava a créé en Valachie un nouvel état d'esprit pour les sentiments patriotiques et pour la culture des Roumains, a donné en prose des publications d'une valeur plus grande où l'on voit sa foi dans la transformation d'une société humaine à travers la culture.

commencé en 1806 par Adelung. Il y est question de: Versury de laudă la logodirea împăratului Francisc I (Viena,1808) que Gheorghe Lazăr, alors étudiant à la Faculté de Théologie - il suivait aussi des cours de philosophie, histoire et droit - a publiés pour le récent mariage de l'empereur avec l'archiduchesse Ludovika. Severinus Vater remarque que les lettres initiales de la première, troisième, cinquième, etc. ligne - le poème est sur cinq pages en 4° - composent les mots: Vivas Austriae Imperator Auguste Francisce. Dans ces vers où il y a une suite de rimes féminines et masculines, Vater constate „mehr Geist als sonst in dergleichen Akrostischen wohl zu seyn pflegt" et en reproduit les vers suivants:

„ In tot veacul ne-ai apărat cu milă
Suferind din toate părțile silă.
Iată! dar și robii tăi cum te iubesc
In tot locul cum s'au strâns și te slăvesc.

Ramurile, iată! Cum sunt cu rouă:
Așa în tron mila sfântă să plouă !

Il fait ensuite une analyse étymologique de quelques mots où il affirme „ein Gemisch von Lateinischen und Slawischen Wörtern", en indiquant les mots d'origine slave: veac, milă, silă, slăvesc de slavă, mais il dit qu'au lieu de celui-ci on emploi le mot d'origine latine: laudă.

C'est remarquable le fait que déjà en 1808 Vater avait approfondi le roumain (55) pour pouvoir ensuite refuter l'attribution de „römisch-slavisch" due à Adelung. En fait en 1817 Vater la rectifiait, comme on le sait (56) dans Mithridates (IV, p. 407-414) en considérant la langue roumaine „als eine eben solche, ihren ausgebildeten Schwestern nachstehende, Tochter der lateinischen Sprache" et en affirmant que la morphologie s'éloigne généralement des langues slaves et que les analogies, qui ont été remarquées par Adelung (la conjugaison der verbes aurait une certaine ressemblance avec le slave ainsi que la transformation des consonnantes K en tsch et s en sch avec le russe) „sont accidentales et néanmoins décisives, étant donné que l'analogie n'est pas seulement avec le slave, mais aussi avec d'autres langues" (p. 407). Vater constate la prépondérance des mots d'origine latine et un développement propre du roumain après la séparation du monde romain, développement qui avait subi l'influence linguistique des peuples voisins. Il pense que jusqu'à l'arrivée des Turcs il y aurait encore été une certaine influence d'écrivains latins et une liaison relative avec la langue italienne, la seule parmi

55) Dans mes notes je trouve: „Marsden führt Fr. Grisellini's Lettere Odeporiche, Mailand, 1780 mit einem Walachischen Wortregister, p. 216-217 an". Je n'ai pu consulter l'ouvrage de Marsden: s'il contient ce vocabulaire, il aura été une bonne source pour Vater.

56) Cfr. L. Șăineanu Istoria filologiei române, Buc. 1895, p. 28-30.

les langues soeurs. Vater connaissait certainement l'ouvrage déjà cité, de Cantemir, en tout cas il reproduit comme celui-ci les mots: alb, deget, vorbă, masă, avec les correspondants italiens, ce qui le mène cependant à la conclusion que la liaison du roumain avec le latin aurait précédé la naissance des autres langues romanes.

Mais plus remarquable est le fait qu'avant B. Kopitar (57), Vater est le premier parmi les érudits allemands à affirmer la grande affinité du roumain avec l'italien, à tel point que des poésies entières puissent être traduites de l'italien et que dans la version roumaine on ait des mots et des terminaisons correspondant quant à la forme aux italiens. Et il mentionne une telle poésie qu'il a publié lui-même (58) et que je reproduirai d'après L. Şăineanu (59) :

„Voi ochi muritoare stele,	Voi occhi, stelle mortali,
Ministri peirei mele,	Ministri dei miei mali,
Şi'n somn încă-mi arătaţi	Ch'in sogno ancor mostrate
Că murire mi-optaţi;	Che mio morir bramate;
Inchişi, de mă ucideţi,	Se chiusi m'occidete,
Deschişi, voi ce nu puteţi?	Aperti, che non farete?"

Mais si on doit à Vater une profonde gratitude pour tout ce qu'il a fait en posant le problème de la langue et de la littérature roumaine dans sa voie authentique, il ne faut pas encore s'attendre à un grand progrès de semblables publications en Allemagne. Si l'ouvrage que je n'ai pu consulter, de J.Th.Krebs, Handbuch der philologischen Bücherkunde (Bremen, 1832) contient aussi une bibliographie allemande du roumain, on s'en convaincrait facilement. Et Schleicher, Die Sprachen Europa's in systematischer Uebersicht (Bonn, 1850) nous démontre que le résultat des études sur la langue roumaine était encore peu satisfaisant en Occident. Du reste, dès les premières applications de la méthode historique et comparative des langues, le roumain présentait des difficultés à cause de l'alphabet cyrillique, de l'importance exagérée que l'école latiniste de Transylvanie accordait à ses tendances ainsi que du manque d'un aperçu historique de la littérature roumaine. On sait que seulement en 1812 Petru Maior (60) publia, mais en roumain, un chapitre sur la

57) Ueber die albanische, walachische und bulgarische Sprache dans Wiener Jahrbücher für Literatur, XLVI (1829)

58) Proben Deutscher Volksmundarten und anderen linguistischen Sammlungen, Leipzig, 1816.

59) Istoria filologiei cit., p.29, La poésie roumano-italienne a été composée par Crişan. Şăineanu, o.c., p.28, n.1, nous fait savoir que dans l'édition de l'année suivante, 1817, de ses Proben, Vater en a encore publié d'autres qui lui ont été communiquée par Kopitar, mais je n'ai pu consulter à Paris cette deuxième édition.

60) Istoria pentru începutul Românilor în Dacia, Buda, 1812.

littérature ancienne. Il est donc compréhensible que ni L.Wachler (61) ni, peut-être, J.G.T.Groesse (62) ne puissent fournir des indications sur la vie littéraire roumaine. Cependant non seulement en Autriche-Hongrie, comme nous avons déjà vu, on exprimait à l'égard des Roumains des thèses politiques appuyant des aspirations annexionistes, mais aussi en Russie (63): dans l'article de 1826: De la Valachie et de la Moldavie traduit de l'anglais (64) et paru la même année dans Revue Britannique (Paris,1826, VIII,p.79) on disait que les prétentions de la Russie ont „pour objet principal la cession des principautés de la Moldavie et de la Valachie" et que „le cabinet de St.-James était déterminé à appuyer de son autorité les demandes de la Russie". Or en Allemagne l'état d'esprit était plus objectif envers les Roumains et voilà ce qu'on écrivait beaucoup plus tard, en 1845, à ce sujet dans l'article: Moldau und Walachei. Die Walachen. Geschichte. Sprache. Charakter. Märchen.(65)

„Die Walachen sind ein Volk, welches als natürliches Gegengewicht panslawistischer Bestrebungen die Beachtung der Deutschen schon längst in weit höherem Grade hätte finden müssen, wenn die Deutschen bereits fähig wären, sich als ein Volk nicht nur zu denken, sondern auch zu fühlen, als ein Volk zu handeln, als ein Volk gegen gefährliche Uebergriffe der Nachbarn mit entschiedener Politik aufzutreten.... Wer nimmt sich's zu Herzen ?"

On n'a pas encore étudié tous les récits allemands de voyage, sauf quelques-uns (66), ni les écrits où l'on trouve des notices sur les Roumains dans la première moitié du XIX-e siècle. Dans un article, sur un ouvrage de F.A. Reider (67)sous le titre: L'empire turc considéré relativement à son existence future et à la cause des Grecs on lit: „Les Valaques et les Moldaves descendent des colons romains, dont le sang s'est mêlé à celui des Daces, habitants originaires du pays; aussi leur langue a-t-elle conservé beaucoup de mots latins, tandis qu'elle n'en a emprunté que très peu aux idiômes grec et turc.... Dans

61) Handbuch der allgemeinen Geschichte der literarischen Kultur, Marburg,1811,qui eut ensuite de nombreuses éditions.

62) Lehrbuch einer allgemeinen Literaturgeschichte aller bekannten Völker der Welt, Dresden,1839, que je n'ai pu voir.

63) On a publié à Milan en 1817 une plaquette anonyme: Observations sur la ressemblance frappante que l'on découvre entre la langue des Russes et celles des Romains. A St. Petersburg Const. Oikonomos a publié en 1828 un ouvrage en néo-grec sur la parenté de la langue „slaworussisch" avec le grec et Gregor Dankovsky un ouvrage sur: Die Griechen als Stamm- und Sprachverwandte der Slawen, Pressburg,1828.

64) Blackwood's Magazine, XIX (1826), p.721-33.

65) Magazin für die Literatur des Auslandes, XXVIII (1845) no.23.

66) Cfr. N. Iorga, Istoria Românilor prin călători,Buc.1922, 4 vol.

67) Nouvelles Annales des Voyages,XXV (1825) et reproduit dans Le Globe, 19 Février 1825, p. 346.

ces malheureuses provinces, les paysans auraient tout à gagner en passant sous une autre domination; mais les boyards ne pourraient que perdre de leur pouvoir s'ils dépendaient d'un gouvernement équitable, qui protégeât également toutes les classes d'habitants".

Pour démontrer l'intérêt toujours croissant pour des problèmes roumains, j'indiquerai seulement les titres de quelques articles parus dans des revues allemandes: Bemerkungen auf einer Reise von Bukarest nach Konstantinopel (1823); Die Moldau und die Wallachei (1828); Handel in der Wallachei (1832); Schizzen aus der Walachei (1832); Bevölkerung der europäischen Türkei (1833); Gegenwärtiger Zustand der Wallachei (1834); Die lutherische Gemeinde in der Walachei (1835); Moldau und Wallachei. Das Land und seine Bewohner (1837); Reise durch die Moldau und Wallachei im Sommer 1837 (1837).

Cependant avait paru en 1831 à Leipzig l'ouvrage: Ueber die jetzigen romanischen Schriftsprachen de L. Diefenbach (68) qui développe davantage les affirmations de Vater concernant la latinité du roumain. Dans la division des langues romanes il met l'italien et le roumain dans le même groupe et attribue l'affinité des deux langues à une parenté étroite déjà dans le latin ancien étant donné l'existence en roumain de mots latins qui sont inconnus à l'italien et aux langues soeurs. Il est un des premiers allemands à avoir affirmé la conservation en roumain de la désinence plurielle - uri du latin - ora (locuri, italien ancien: locora) et écrit: „Die Sprache der Walachen ist wirklich Romanzo. Der Charakter der Sprache in Klang und Bildung der Rede ist dem der Schwestern ähnlich, aber minder gebildet".

On sait que le créateur de la philologie romane, Fr. D i e z (69) a placé d'une manière définitive en 1836 le roumain parmi les langues romanes après l'italien pour l'analogie multiple avec cette langue et a démontré que la structure grammaticale et ses éléments lexicaux prouvent son origine latine.

Mais l'année 1837 est très abondante en renseignements linguistiques et littéraires à l'étranger et d'un grand intérêt. Tandis que l'écrivain Carlo Cattaneo publie en Italie une longue étude sur la proche parenté entre la langue roumaine et la langue italienne avec une très riche bibliographie linguistique, l'étudiant Mihail Anagnosti donna à la Revue des Deux Mondes un article où il exprime la soif des Roumains pour la culture et relève aussi la grande diffusion parmi les Roumains de livres et journaux français; en même temps, Mihail Kogălniceanu, étudiant à Berlin, auteur du volume sur l'histoire des Roumains et de la plaquette sur les Bohémiens (toujours à Berlin et en 1837) écrit, à l'instigation d'Alexandre von Humboldt, pour la revue

68) Cfr. Cl. Isopescu, Filologia romena all'università di Torino verso il 1870 dans Memorie della Reale Accademia delle Scienze di Torino, S. II, t.70, parte II, 1940-1942.

69) Grammatik der romanischen Sprachen, Bonn, 1836, I, p. 89 et suiv.

Magazin für die Literatur des In- und Auslandes (18,20 et 24 Janvier 1837) le premier aperçu (et non seulement en allemand) sur l'histoire de la littérature roumaine sous le titre: Romänische oder Wallachische Sprache und Literatur. L'année précédente le célèbre linguiste G. Eichoff avait affirmé dans son „Parallèle des langues de l'Europe et de l'Inde" (Paris,1836) que „le roumain est aussi un débris de la langue romaine,qui,par son mélange avec le slavon, a adopté une forme toute spéciale, mais qui n'offre que peu de culture et par conséquent peu d'intérêt". Le jeune étudiant à l'âge de moins de 20 ans défend la culture de son peuple et prouve la latinité de sa langue affrontant ainsi un problème très suggestif dont il reste le promoteur le plus fécond, à savoir: celui du devoir des Roumains se trouvant à l'étranger d'y défendre la vérité concernant leur patrie et d'y faire connaître les progrès réalisés par leur peuple dans tous les domaines. Comme j'ai donné en 1951 une analyse détaillée de cet exposé si judicieux sur les manifestations culturelles en Roumanie (70), je ne veux pas m'y attarder encore, mais je désire encore ajouter qu'il y a aussi la bonne traduction en langue allemande de l'Ode à l'Italie de George Asachi qu'il présentait comme „le plus grand poète vivant des Roumains". On sait qu'Eftimie Murgu, professeur plus tard à l'Academia Mihaileană de Jassy, avait reproduit dans un ouvrage, publié à Budapest (71) et non en Allemagne, des poésies populaires en roumain avec leur traduction en latin. Après Sulzer et Bartholdy, Kogălniceanu est,que je sache, le troisième traducteur de poésies roumaines en allemand. Dans l'Ode à l'Italie Asachi voit,avant Byron, dans les glorieuses reliques de Rome la grande beauté de la reine morte de l'univers qui conserve cependant de sa gloire passée un aspect merveilleux dans les monuments comme le Capitole, la Colonne de Trajan où,moulée en bronze,on voit l'histoire des origines du peuple roumain; comme,plus tard Carducci, il chante un hymne à la nouvelle gloire de Rome, celle de la poésie, de l'art, de la science, ce qu'aucun poète étranger n'avait encore fait jusqu'à lui. Dans ce jardin d'Europe le Romain de la Dacie vient chez ses ancêtres „baiser la poussière de leurs tombeaux et s'instruire de leurs vertus".

En voilà la dernière strophe en traduction allemande:

„In diesem Garten Europa's, wo das Wort so süss ist,
Wo die Malerei und der Wohllaut unterworfen und bezaubert haben

70) Cfr. pour Cattaneo, Anagnosti et Kogălniceanu: Cl. Isopescu, As primeiras noticias estrangeiras sobre a vida literaria na Romênia dans Revista de Historia, Sao Paulo (Brasil),1951,no.8,pp.375-387.

71) Widerlegung der Abhandlung, welche unter dem Titel vorkommt:Erweis dass die Wallachen nicht römischer Abkunft sind (Halle,1823), Ofen, 1830. Quelques poésies ont été reproduites en roumain avec leur traduction allemande par Arthur und Albert Schott, Wallachische Maerchen. Mit einer Einleitung über das Volk der Walachen, Stuttgart und Tübingen, 1845, p. 30 et suiv.

Die Fürsten und die Sklaven der Erde, die stets sich dort versammeln,
Von Norden und Westen, voll der Bewunderung's Leidenschaft,
Kommt ein Romäner (72) von Dacien zu seinen Vorfahren, um zu umarmen
Die Asche ihrer Gräber und ihre Tugenden zu lernen".

Mais avant de passer à des renseignements ou aperçus encore inconnus et dus à des Allemands sur la littérature roumaine, il ne sera peut-être pas superflu de relever les plaquettes de deux Allemands, concernant le progrès scientifique et culturel dans les principautés, d'autant plus que je ne connais aucune publication plus récente en Occident sur ce sujet.

La première est due à Jgnaz N. Meyer, (73) premier médecin du prince régent de Valachie, qui avait parlé en 1833 à Breslau, sa ville natale, à l'assemblée générale des naturalistes et médecins allemands, sur le progrès qu'on avait réalisé dans les principautés sous le rapport médical, mais je ne connais pas le texte de son discours (74). Il a encore présenté une relation sur un minerai découvert dans les environs de Slănic (Prahova) dont le professeur Fischer a fait alors l'analyse chimique et auquel le célèbre Alexander von Humboldt avait proposé de donner le nom de cire fossile (Erdwachse). C'est l'Allemand Udritzki qui a exploré pour ce fossile les mines de Slănic. On apprend ces nouvelles dans le discours qu'il a prononcé en 1835 à l'assemblée de Bonn. (75).

Sur l'état du service sanitaire en Moldavie il y a un article de 1832: Ueber den Zustand des Medizinalwesen in der Moldau (76) par le docteur Friedrich Zuccarini qui l'a envoyé de Jassy. Il nous dit qu'avant il y avait des médecins plutôt charlatans ayant un diploma per la (sic) levante, „römische Nasen, welche dem Patron bei Tisch den lustigen Rath, in Liebes= und Geldangelegenheiten den Mäkler und an Spieltisch den fehlenden Mann abgeben". La chirurgie se trouvait dans les mains de barbiers, tandis que la médecine vétérinaire était professée par des Bohémiens. Ensuite on a eu des chirurgiens militaires autrichiens

72) En roumain c'est: Roman, donc Römer. Il n'y a pas une traduction française de ce poème. Pour une traduction italienne cfr. Cl. Isopescu, Il poeta Giorgio Asachi in Italia, Livorno, 1930, p. 30-31.

73) Invité par le prince régnant Ghica, Meyer fut aussi médecin à l'hôpital St. Pantélimon et médecin en chef de l'armée et publia: Ueber Sanitätsanstalten in Orient, Erlangen, 1840; Instrucţiuni spre a întrebuinţa cu folos apele minerale din Borszek, 1863. Il est mort à Bucarest en 1870.

74) Meyer ne l'a pas publié, mais peut-être son manuscrit a été retrouvé et utilisé par Victor Gomoiu, Istoria medicală în România, Buc., 1934, ou par le grand historien des sciences, I. Simionescu.

75) Du progrès dans les principautés de Valachie et de Moldavie sous le rapport des sciences naturelles, Paris, 1835, p. 3-4.

76) Das Ausland, 26 décembre 1832, no. 361.

ou français, mais les hôpitaux se trouvaient dans un état déplorable. Zuccarini nous fait savoir que le „Divan" a décidé en 1831 de créer un comité sanitaire composé par 5 médecins dont „ein medizinischer Papst", Protomedico et de nommer pour chaque département des médecins (Kreisphysici). Ce comité cependant était guidé par deux boyars dont Zuccarini écrit pouvoir démontrer qu'ils étaient contraires à des innovations salutaires. Il y avait alors en Moldavie un seul chirurgien et un seul médecin vétérinaire.

Quant à la Valachie, Meyer relate dans son discours qu'il y avait 5 hôpitaux à Bucarest et 5 dans le reste du pays et qu'on était sur le point de créer 3 nouveaux hospices et une maison d'accouchement. Récemment avait été construit par le médecin militaire Wilag et sur les projets de Meyer l'établissement de bains sulfureux à Breaza.

Mais Meyer insiste surtout sur le perfectionnement de l'agriculture avec une ferme-modèle au couvent de Pantélimon où le vice-président était le colonel Jakobson et le directeur le docteur Zucker (77). On y avait emené des colons allemands et introduit la cultivation de pommes de terre. A Jassy avait été fondé un musée national où on recueillait tout ce qui est de l'histoire naturelle dans le pays, des minéraux, des monnaies et des restes grecs et romains près de Caracal, „jadis colonie romaine", une collection de limaçons du pays qui a été arrangée et classée par un entomologiste connu, le docteur Pfitzinger de Vienne. Le musée possédait un énorme éléphant empaillé qui avait été acheté à Francfort.

Meyer s'occupe ensuite de la Société médico-naturaliste(78) de Jassy ayant une bonne bibliothèque, 250 membres nationaux et des correspondants étrangers, qui avait été fondée par le docteur Czihac, médecin de l'état major dont il dit qu'il écrivait en roumain un traité d'Istorie Naturală (1837). La Société a chargé le botaniste Edler de l'exploration des montagnes moldaves qui a présenté ensuite un tableau complet de la flore moldave. Le minéralogiste Lowir a présenté des renseignements intéressants sur des anciennes mines de fer qui ont été découvertes à Baia de Aramă et qui avaient été exploitées deux siècles auparavant, par

77) Auteur de Bessarabien. Bemerkungen und Gedanken bei Gelegenheit eines mehrjährigen Aufenthaltes in diesem Lande, Frankfurt am Main, 1934. Il est mort à Bucarest en 1848. Cfr. N. Iorga, Istoria Românilor prin călători, cit., III, p. 128-141.

78) Il affirme que la Société a été fondée seulement par Czihak en 1832. Cfr. N. A. Bogdan, Societatea medico-naturalistă și Muzeul Istorico-Național din Iași. 1830-1919, Iași, 1919, que je n'ai pu consulter pour cette étude. Parmi les fondateurs K. K. Klein, o. c., p. 121 cite le docteur Daniel Roth (mort en 1859 à Jassy; il est auteur de romans, nouvelles et drames et d'un écrit politique: Von der Union und nebenbei ein Wort über eine mögliche dakoromänische Monarchie unter Oesterreichs Krone, Sibiu, 1848).

des Allemands dont il a trouvé des instruments abandonnés... Et Meyer relate la ferme volonté qui existe dans les deux principautés d'éveiller dans les habitants, qui „montrent tant d'aptitude à la poésie, à la musique, au dessin", le goût des sciences. Son discours finit par ces mots: „Les générations qui nous remplaceront sur le sol de l'antique Dacie, se rappelleront un jour avec reconnaissance que, si elles descendent de Rome, ce sont les Allemands qui, les premiers, ont éveillé en elles l'amour des sciences naturelles et imprimé un nouveau mouvement au développement de leur civilisation".

Trois ans après, en 1838, c'est le docteur J.Ch.S.Czihak(79), envoyé cette fois par la Moldavie, qui à l'assemblée des naturalistes et médecins allemands de Freiburg im Breisgau donna une communication sur: Bericht über die Fortschritte der Civilisation in dem Fürstenthum Moldau (Freiburg, 1838). Il commence à s'occuper du progrès de l'éducation élémentaire, à travers laquelle un peuple entre dans le rang des nations civilisées affirmant qu'auparavant il y avait des maîtres grecs et l'enseignement en langues grecque, ce qui empêcha une véritable éducation populaire et l'évolution de la langue roumaine. Mais ce n'est que depuis 1804 que l'on peut parler de véritables écoles élémentaires, dont le fondateur est le métropolite Veniamin Costache et qui ont connu une certaine amélioration sous l'hospodar Scarlat Callimachi, et dès 1828 on a eu un enseignement et des livres scolaires en langue roumaine. Avec l'approbation de la constitution, le „réglément organique", en 1832 on fonda des écoles dans les villes de Roman, Galați, Huși, Focșani, Bârlad, Botușani et Piatra et Czihak espérait que même les villes plus petites auraient eu sous peu leurs écoles. En 1834 a été fondée la première école féminine. La statistique qu'il donne est très instructive: dans les derniers 10 ans, 6578 écoliers dont 255 aux dépens de l'Etat!(80). Il ne faut donc pas s'étonner quand les écrits étrangers parlent de l'ignorance et de la barbarie dans lesquelles vivaient alors les Roumains. Il y avait la protection de la Russie qui avait imposé le „réglément organique", et le consul russe était le maître du pays. Ce qui a pu être créé de bon et d'utile, est dû au général Kisseleff (81), le seul Russe qui se soit montré libéral et épris de progrès en pays roumain.

79) Né en 1800 à Aschaffenburg (Bavière), Czihak a fait ses études à Heidelberg et à Vienne et en 1825 est arrivé à Jassy où il fut aussi proffesseur de sciences naturelles et de mathématique à l'Academia Mihaileană. Il légua à la Société de médecins et naturalistes sa riche collection de plantes, minéraux, etc. Il est mort en 1888 dans son pays natal.

80) Cette partie de la communication de Czihak a été reproduite sous le titre: Fortschritte des Volksunterrichtes in der Moldau dans la revue Das Ausland, 23 décembre 1838, n. 357.

81) Cfr. Kisseleff et les principautés de Valachie et de Moldavie par un habitant de la Valachie, Paris, 1841.

Quant à l'école supérieure le Dr. Czihak considere comme la première en date celle fondée en 1644 par Vasile Lupu(oubliant celle de Cotnar) et dit qu'à cause de guerres continuelles pendant les deux siècles cet enseignement a été souvent et pour longtemps interrompu. Une nouvelle période commence en 1814 par l'enseignement de la mathématique, géodésie et architecture du à Georges Asachi en roumain, mais il y a eu des nouvelles interruptions à cause de la révolution, de l'incendie en 1827 à Jassy, de la peste en 1829--30 et de l',,asiatische Brechruhr" en 1831. Dès 1832 on a augmenté le nombre des professeurs et en 1834 on avait la section d'études humanistes et scientifiques,sauf l'école de droit et de médecine, où 120 étudiants pouvaient recevoir leur préparation scientifique; et en 1834 sept étudiants ont été envoyés à se perfectionner à Vienne, Paris, München et Berlin. Czihak fait état des publications des professeurs Săulescu, Fabian, Asachi, Czihak et des nombreuses traductions du français. Quant aux étudiants, il dit qu'ils ont largement satisfait les espoirs qu'on avait mis en eux: ,,Der Moldauer ist von Natur reich begabt, und so kann kein Unterricht, welcher zweckmässig ist,ohne entsprechende Früchte bleiben". Il relève le progrès dans la mathématique, sciences naturelles, langues modernes, musique et peinture. En ce qui concerne l'école de théologie,,,gewiss das erste und grösste Bedürfniss des Landes" il dit qu'auparavant on se contentait de la connaissance du rite et du savoir lire et écrire. En 1804 fut fondé le séminaire qui depuis 1834 avait un bon essor grâce à la qualité des professeurs et il remarque que l'éducation théologique supérieure rencontrera des difficultés si les étudiants n'auront pas achevé le gymnase entier, comme en Allemagne.

Il s'en occupe ensuite de la richesse en tout genre des sciences naturelles que la Société de Jassy a achetée et reçue en don, comme des oiseaux de la part de Fr.Bell, des minéraux que l'employé Lisel a recueillis en Moldavie, de la part de Kisseleff, des minéraux hongrois de la part du professeur von Zipser in Neusohl. Dans la collection botanique le professeur Zuckarini de München a trouvé 200 espèces d'un genre très rare et quelques-unes uniques. Il finit en relevant aussi le zèle et l'émulation de la Valachie dans tout ce qui est de la culture de l'homme et du sol en pays roumain.

Il manquait un aperçu sur l'activité humaniste et nous l'avons dans l'article: Kulturfortschritte in der Walachei.(82). Dès le commencement on affirme avec satisfaction que les imprimeries font elles aussi en Valachie preuve d'une influence bienfaisante. ,,Wer diese Provinz vor 10 Jahren kannte, und sie in ihrer jetzigen Gestalt betrachtet, der wird über die vielfältigen Eroberungen staunen, die auf dem Gebiete der Kultur in so kurzer Zeit

82) Ost und West. Blätter für Kunst, Literatur und geselliges Leben, 1839, vol. III,p. 123-124. L'article est reproduit de la revue ,,Siebenbürger Wochenblatt" de Braşov.

gemacht wurden". L'auteur parle des trois imprimeries de Bucarest, d'une à Buzău et d'une autre à Craiova et des deux nouvelles qui devaient être fondées en 1839. Quant aux périodiques en langue roumaine destinés à éclairer les populations des vallées les plus profondes et lointaines, il mentionne Albina Românească d'Asachi à Jassy, Curierul Romänesc d'Heliade Rădulescu qui paraît six fois par semaine à Bucarest; Gazeta de Transilvania et Foae pentru minte, inimă shi Literatură du professeur G. Barițiu à Brașov qui sont très bien accueillies en Valachie et Moldavie, contribuant à la formation de la langue littéraire; Mozaicul de C. Leca à Craiova qui s'est affirmé par d'excellents articles littéraires; à Buzău Vestitorul Bisericesc de D. Romano și G. Munteanu destiné à éveiller dans le clergé l'esprit d'une culture spirituelle supérieure et à exercer indirectement une influence bienfaisante sur les masses. L'auteur souhait:

„möge sie konsequent ihr schönes Ziel verfolgen, möge sie sich durch Ichlinge und Finsterlinge die hemmend ihre Bahn durchkreuzen, nicht irre machen lassen!"

Il fait allusion au fait de la confession grecque commune avec les Russes qui tentaient de réaliser par cette voie leurs visées et ajoute:

„von jeher ist die Gemeinheit zeitgemässen Neuerungen trefflichen Anstalten und Unternehmungen feindlich entgegengetreten, aber diese wurden doch realisiert, denn die Menschheit eilt unaufhaltsam dem Lichte entgegen, während jene Wiedersacher eines edlen Zweckes verachtet und vergessen wurden".

Après avoir annoncé la publication d'un périodique agricole et commercial à Brăila et d'un autre religieux à Bucarest sous la direction du professeur Bălășescu, il mentionne enfin Cantor de avis și comers de Z. Carcalechi en affirmant que l'on avait déjà des traductions d'Homère, Rousseau, Le Sage, Victor Hugo, Dumas, etc. et que l'on aura aussi des versions de classiques allemands: en transplantant des produits de littératures étrangères on aura, dit-il, des exemples, des impulsions à la création d'une littérature indépendante. Et à ce but contribuaient aussi les écoles dotées de professeurs mieux préparés. „So ist dann der Anfang schön und vielversprechend gemacht, die Saat lässt ein fröhliches Wachstum hoffen, möge doch nie ein politischer Sturm -- die eisernen Schritte Bellonas - ihre zarten Keime zerstören!" (83)

83) Sous le titre: Literatur in den Karpathen on a dans Magazin für die Literatur des Auslandes (4 Janv. 1844, no. 2.) un article bibliographique où on parle de l'épanouissement de la littérature en Transylvanie sous Rákoczy, et ensuite sous le règne de Brâncoveanu en Valachie où la Société biblique donna la traduction roumaine par Radu et Șerban (il dit: Miron) Greceanu de l'Ancien Testament et une autre du Nouveau Testament en langue géorgienne qui est conservée dans la bibliothèque métropolitaine de Bucarest, où se trouve aussi le Missale (Snagov, 1701) en langue arabe. ./.

En France Félix Colson qui fut le premier à élever la voix pour opposer le droit des gens aux usurpations du Sultan et de la Russie, donna en 1839, le premier en France, un long aperçu sur la littérature roumaine où on lit la traduction du poème d'Heliade Rădulescu: Une nuit sur les ruines de Târgoviște avec le thème poétique des ruines et la nostalgie de la renaissance; de l'ode La Marche de Vasile Cârlova où est exalté l'héroisme roumain et synthétisée la foi sûre dans la renaissance de la patrie et enfin celle de la poésie religieuse de Gr. Alexandrescu: La Lampe.(84). On n'a pas fait, je le répète, des recherches sur la littérature roumaine en Allemagne, mais, que je sache, seul l'éthnographe J.G.Kohl (85) a traduit en 1841 des poésies populaires et aussi une élégie romaine que D.C.Amzăr a découvert(86) récemment.

Pour démontrer l'intérêt qu'on avait en Allemagne pour les problèmes roumains, je voudrais ajouter encore des titres d'articles que j'ai vus jusqu'en 1845: Moldau und Walachei. Bucharest und Jassy, wie sie sind (1838); Bemerkungen über Bessarabien (1839); Ueber den Handel der Moldau und Wallachei (1839); Beziehungen der Moldau und Wallachei zu den Nachbarländern (1842); A. Blanqui über den socialen Zustand der Bevölkerung der europäischen Türkei (1842); Einiges über den gegenwärtigen Zustand der Wallachei (1842); Die Schiffahrt auf der unteren Donau und die Sulinamündung(1842); A.Schott, Aberglaube der Walachen(1842);

Il mentionne encore les Nouveaux Testaments imprimés en hebreu, arabe, latin, grec et slavon. On relate que le capitaine Oltenișan qui s'était beaucoup occupé de langues orientales, possède un Paracleticon sive Orologion traduit en roumain par le métropolite Antim, et un autre en arabe, imprimés à Târgoviște, ensuite un Nouveau Testament en langue arabe imprimé en 1708 à Aleppo aux dépens de J.Mazeppa, hetman russe. Mais avec la domination phanariote cesse, dit-il, la participation à cette activité scientifique et c'est la Transylvanie qui l'emporte. Il passe à l'état actuel de la littérature et après avoir indiqué les journaux allemands et hongrois paraissant en Transylvanie il cite ceux de Barițiu et relate qu'on y lisait plutôt des romans et des écrits politiques; des ouvrages scientifiques il y en avait peu et rarement demandés. Les librairies plus grandes de Cluj étaient celle de von Stein et de von Tiltsch, tandis qu'il y avait trois sociétés de lecture, dont une anglaise. Il mentionne enfin les trois bibliothèques de Cluj et celles publiques de Sibiu, Orăștie, etc..

84) De l'état présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de Valachie, Paris, 1839. Cfr. Cl. Isopescu, As primeiras moticias...... cit. p. 387-401.

85) Reisen in Südrussland, 1841, cfr. N. Iorga, Istoria Românilor prin călători cit. III, p.146.

86) Reise in Ungarn, 1842, vol.II. D.C. Amzăr a publié l'élégie dans une traduction italienne dans la revue Idea, Roma, 1951 et prépare une étude sur Kohl et les Roumains.

Briefe aus der Walachei (1842); Untergang der Selbständigkeit der Walachei durch die Bojaren (1842); Die Bojaren der Walachei(1843); Die Donauhaefen Galacz und Braila (1843); Ueber den Eisenhandel in der Moldau und Walachei (1843); Nadeždin, Spazierfahrt durch Bessarabien (1843); Neigebaur, Das Kloster Niamzo in der Moldau (1843); Neigebaur, Die Verwaltung der geistlichen und Schulangelegenheiten in der Wallachei (1843); Neigebaur, Spuren römischer Alterthümer in der Walachei (1843); Von der Sulinamündung(1843); Notizien über die Donaufürstenthümern (1844); St. A. Wilhelmi, Menschenwandel in der Walachei im 19.Jahrhundert (1844).

Il y avait alors un intérêt croissant en Allemagne pour le sud-est européen et les Roumains présentaient une raison de plus d'exciter la curiosité par leur latinité. On a dédié à ce problème un long article sous le titre: Wie sich in der Moldau und Wallachei die Römische Sprache hat erhalten können (87), où on commence par le nom du peuple de Römer (Romains) et par sa langue qui est latine, „quoique mêlée avec des mots étrangers" pour préciser que „wobei es besonders merkwürdig erscheint,wie dieses Volk bei den verschiedenen Schicksalen jener Gegenden seine Nationalität so wohl hat erhalten können". Après avoir minutieusement décrit la colonisation et la romanisation de la Dacie, l'auteur affirme que les Goths y ont trouvé un peuple entièrement romain et que ni les Ostrogoths et les Visigoths,ni les Gépides et les Avares n'exercèrent une influence sur les Daco-Roumains, parce que „die Barbaren nahmen eher die Sitten der Besiegten an". Il remarque qu'après la retraite des Avares (602), les Roumains sont sortis de leurs cachettes et que de nombreux Roumains de la Mésie retournèrent en Dacie en y restant indépendants jusqu'à l'invasion des Bulgares qui se sont mêlés avec les indigènes auxquels ils donnèrent des éléments linguistiques. Il s'occupe ensuite de l'arrivée des Magyares, des Cumanes,des Tartares et enfin des Turcs qui cependant n'ont presque pas influencé l'évolution de la langue en soutenant qu'excepté les Bulgares, les barbares n'ont exercé aucune influence et qu'ainsi s'explique la conservation de leur langue tellement latine. Et c'est avec satisfaction que l'auteur conclut qu„après plus de 400 ans les deux provinces ont obtenu une certaine indépendance créant aux descendants des anciens Romains la possibilité de se rapprocher de plus en plus de la civilisation européenne".

Tandis qu'en 1842 encore Arthur Schott (1814-75) publia sous le titre: Walachische Märchen (88) la traduction d'un des contes qu'il avait recueilli dans le Banat,où il a vécu plusieurs années, à savoir: Die goldenen Kinder, j'ai trouvé le premier article à sujet littéraire: Die neueste Literatur in der Moldau (89) en 1843, mais il y a plutôt des notices culturelles pour démontrer qu'„au progrès du temps le plus récent appartient spécialement l'essor de la civilisation dans les principautés danubiennes".

87) Magazin für die Literatur des Auslandes,XX(1842),24 Oct.1842,p.507-508.

88) Das Ausland, XV (1842), p. 85-86 et 93-94.

89) Magazin für die Literatur des Auslandes,XXIII(1843),p.284.

Après avoir déploré le manque d'écoles élémentaires indispensables - „in allen aristokratischen Ländern ist dies gewöhnlich die letzte Sorge" -, l'auteur vante la revue moldave paraissant en français et en roumain: Le Glaneur moldo-valaque. Journal statistique, littéraire et industriel (90) „mit vieler Umsicht und Geschmack redigiert" et l'introduction „bien écrite" où la Moldavie est nommée: „une fille posthume de Rome". Il en utilise l'article d'Asachi, sans le dire, sur la forteresse romaine à Ghertina (91) près de Galaţi, une longue description de la Bessarabie (92) et considère „vorzüglich" la nouvelle inspirée des chroniques moldaves, dont il donne un bref résumé. Il s'agit de la nouvelle „Roxandra Doamna" par Asachi (93), ayant à vrai dire très peu de valeur artistique, dans laquelle il y a la tragique histoire de la belle fille du prince régnant Vasile Lupu laquelle dut se marier avec Timuş, hetman de Cosaques. Il y a le thème de la beauté qui apporte le malheur.

Et nous voilà arrivés à la première poésie de cette période d'un Roumain que j'aie trouvé traduite en vers allemands. C. Fidler, l'auteur de l'article : Moldauische Poesie (94) présente le poète moldave M.A. Corradini, aujourd'hui inconnu ou au moins oublié, dont une seule histoire littéraire, celle de Iorga (95), mentionne dans une note: „un volume de beaux vers romantiques en français: „Chants du Danube", Paris, 1841". Récemment on a eu un article (96), où est examinée sa longue prosopée : A Rome et Rome au poète traitant le thème poétique de la Rome métropole du monde catholique comme j'ai rencontré chez Hildebert de Lavardin au XII-e siècle, Jean de Saint-Félix en 1830 et Barthélemy en 1833. Corradini met en présence la Rome païenne et la Rome catholique, donnant elle-même un récit dramatique de sa puissance et de sa richesse, de ses enivrements et de sa décadence dûs au luxe et à la mollesse pour dire au poète dans une belle apothéose de l'amour et de la foi que pendant les jours d'orages, les peuples, lassés d'affronter les tempêtes, chercheront un phare sauveur :

90) Il n'a pas donné le titre roumain : Spicuitorul moldo-român ni le nom du rédacteur qui était le poète Asachi qui avait un collaborateur français, Gallice, qui fit des cours de droit romain. La revue a paru en 1841 à Jassy.

91) On y a découvert en 1836 trois mille sept cent monnaies romaines de différents empereurs, une statue de Cérès en cuivre. Mais Ghertina est le nom roumain de la localité où se trouvait la forteresse Dinogetia construite en 112 sous Trajane.

92) Elle est due à Hommaire de Hell.

93) Asachi l'a publiée plus tard dans le volume : Nouvelles historiques de la Moldo-Roumanie, trad. du roumain, Jassy, 1859.

94) Magazin für die Literatur des Auslandes, Berlin, 10 Novembre 1843, p. 540.

95) Istoria lit. rom. în veacul al XIX-lea cit., II, p. 119, n. 3.

96) Cfr. Cl. Isopescu, Mihail Corradini e Roma dans la revue Idea, Roma, 14 Oct. 1951.

Ils viendront en tremblant et d'espoir et de crainte
Apprendre la volonté sainte,
Rangés devant un même autel,
Devant la seule loi d'où jaillit la lumière
Qui fait aimer à l'homme en chaque homme son frère,
En Dieu son seul maître éternel.

C'est la première fois qu'un poète roumain trouve la sainte quiétude humaine sous le symbole de la croix à Rome.

C. Fidler nous dit que Mihail Corradini (97) „a déjà fait cadeau à la littérature de quelques beaux poèmes"et comme il maîtrise plusieurs langues,ce qui est usuel dans ce „pays polyglotte" (Corradini connaissait bien l'italien, le français,l'allemand et le polonais), il a composé ses poésies en langues différentes", mais qu'il a fait imprimer celles qu'il a écrites en français, à savoir „ sein Heldengedicht Mazagran,und Bianca und Leone oder der Sohn der Heiligen". Contrairement aux affirmations d'Alecsandri et de Papadopol-Calimah, il y a ici la notice de deux oeuvres de Corradini qui auraient été imprimèes, mais mes recherches dans les revues françaises de cette époque ne m'ont pas permis de les trouver. Est-ce que

97) Fils d'un Italien naturalisé français qui émigré en Moldavie s'y est naturalisé, et d'une Roumaine Nacu, Corradini a fait ses études secondaires en Italie où il s'est instruit aussi dans la peinture et la musique et à l'âge de 18 ans,en 1830, il a prit part comme volontaire à la révolutuion en Pologne, mais après un séjour de peu d'années en Allemagne et Moldavie, il est parti,enthousiasmé du charme poétique de Victor Hugo,pour Paris pour faire la connaissance personnelle du poète. Dans son poème „Adieu à mes compatriotes. Départ pour la France" il écrit:

Je veux voir,en parlant à mon maître suprême,
De quel feu le génie embrase le regard;
Je veux,touchant sa main,lui dire que je l'aime,
Pour compenser les pleurs qu'arrache ce départ.

Il retourne en 1841 à Jassy et il publie dans Spicuitorul moldo-român(1841) l'ode en français Lumino pour la mort de Luminărică et dans Foaie științifică și literară (1844) de Kogălniceanu l'ode pour l'affranchissement des Bohémiens (probablement en roumain), tandis que dans Calendarul pentru poporul românesc pe anul 1845 (Iași,p.145-152) parut son plaisant article de critique littéraire et sociale: Hai la vorbă. Ami des poètes et écrivains Vasile Alecsandri, Costache Negri, Kogălniceanu,etc.,il a contribué à l'action de la génération de 1840 pour la liberté et l'unité des principautés, mais l'occupation de celles-ci par les armées russes l'obligea de quitter sa patrie en 1848 et depuis lors on ne sait plus rien de lui. Il a écrit encore en français les romans:„Le fils de la Sainte,ou Bianca et Leone" et „La Juive errante", le poème héroique „La Bataille de Mazagran" et trois volumes de poésies, dont les manuscrits n'ont pas été découverts. Cfr. V.Alecsandri, Proză,1876, p.570; et Corradini dans Convorbiri Literare, 1876,no.5, p.189-90 et A. Papadopol-Calimah, Amintiri despre Costache Negri dans Revista Nouă, II, n-os 11 et 12, p. 446 et suiv.

C. Fidler les connaissait ? (98). Est-ce que Corradini les a publiées en Allemagne, où il a passé quelques années après 1830 et où il avait des amis ?

C. Fidler communique la version allemande d'une poésie „traduite par un de ses amis". Ne se cache-t-il pas sous cet „ami", Fidler lui-même ? Fidler ne communique sous le titre „An die Moldau" que les deux dernières parties du poème A la Moldavie (99), il faut en connaître aussi la première. Durant son absence de Moldavie, la lyre de Corradini ne frémissait qu'en accents sauvages les tourments de son coeur, mais il est retourné et sa muse rêveuse sait trouver des chants plus paisibles :

> Je te revois enfin; salut,salut,patrie!
> Frais bosquets,verts côteaux,et toi,brise chérie
> Dont le souffle embaumé m'endormait au berceau.
> Loin de vous l'horizon le plus pur,le plus vaste,
> N'est qu'un séjour obscur que le regret dévaste,
> Et qui,pour l'exilé,ressemble au froid tombeau.(100)

Avec une émotion romantique il continue à saluer les „purs ruisseaux", les „immenses plaines", les „blanches cités aux coupoles brillantes", et les „tr tes couvents aux croix étincelantes" pour nous donner, avec son pouvoir de suggestion, une belle association entre plastique visuelle et musique :

> Que ton haleine est douce,ô belle Moldavie!
> Quel parfum enchanteur,de prairie en prairie,
> Embaume dans son cours la fraîcheur de tes eaux.
> Aux concerts de tes bois,tes sereines campagnes
> Déroulant leurs flots d'or,jusqu'aux pieds des montagnes
> Où vingt ruisseaux divers abreuvent les troupeaux.

Et l'âme du poète frémit et palpite aux souvenirs de l'histoire glorieuse de la Moldavie, d'épisodes si beaux de grands Vojévodes où le Sultan intrépide et le Tartare avide en étaient

98) A la fin du volume „Chants du Danube" il y a l'annonce: „Du même auteur. Pour paraître: Mazagran,chant héroique. Bianca et Leone,ou le fils de la Sainte". Il est bien possible que Fidler les ait considérés comme publiés en se basant sur cette annonce,parce que les amis de Corradini, Alecsandri et Kogălniceanu, auraient dû connaître l'existence de ces publications; Corradini était en 1843 à Jassy.

99) M.A.Corradini, Chants du Danube, Paris,1841,p.139-147.

100) Le Cardinal de Bernis dans Epître sur l'amour de la Patrie avait écrit:

> Non,l'air n'est point ailleurs si pure,l'onde si claire:
> Le saphir brille moins que le ciel qui m'éclaire,
> Et l'on ne voit qu'ici,dans tout son appareil,
> Lever,luir,monter et tomber le soleil.

vaincus et les restes sanglants de leurs armées fuyaient en gémissant. Mais ces temps où vivaient des Roumains prêts à mourir pour défendre les droits de la patrie, ont passé: „ce ne fut qu'un éclair pour ton adversité".

Le poète donne ensuite la description du déchaînement dramatique de l'état contemporain de son pays où les maladies et les guerres dévastaient la population, tandis que l'étranger oppresseur en arrachait ses dernières larmes. Dans ce cruel supplice nulle puissance protectrice n'a dit: „ Protégeons cette soeur chrétienne" et il manquait aussi le bras d'Etienne le Grand, vainqueur du Turc, qui était alors redouté par l'Europe l'entière. Son intuition poétique le fait pénétrer dans l'avenir de la patrie et il la voit à l'aube d'un beau jour :

Il arrive le jour de tes nouvelles fêtes
Il dore l'horizon au chant de tes poètes!
Un grand peuple l'annonce. Espère, espère encor!
L'Orient est en feu; tout attend, tout écoute:
Le crépuscule fuit; et sous l'immense voûte
Les aiglons radieux vont prendre leur essor!

Dans le dernier passage il y a une pâle idée de la deuxième et de la dernière partie du poème et j'ai reproduit la dernière strophe en français pour qu'on puisse faire une comparaison avec la traduction allemande que je désire donner entière d'autant plus qu'il n'en existe pas une roumaine et que le volume de Corradini n'a pas été encore examnié dans le cadre des relations littéraires franco-roumaines :

Ach! unter wie viel Schreckgestalten
Sah ich den Tod und seine Weh'n
Durch deine räum'gen Städte walten,
Auf jedem Schritte Gräber sä'n !
Jetzt war's die Pest, rings her verschlingend,
Jetzt Hunger, dürre Hände ringend,
Jetzt Krieg, die blut'ge Geissel schwingend,
Sie sogen dir dein bestes Blut.
Des grausen Fremdlings Waffendröhnen
Betäubte deines Angstruf's Tönen,
Erpresste dir dein letztes Stöhnen;
Und ach! dein Arm unmächtig ruht!

Ich sah mit blutbefleckten Händen
Den Kampferhitzten Janitschar
Den Busen eines Weibes schänden,
Von Wollust lechzt die wilde Schaar.
Ich sah's, wie sie nach Beute glühten;
Nichts konnt'vor ihrer Wuth behüten,
Weh! in die Luft in Sturmeswüthen
Der Glocken Wimmern sich verliert!
Sie rennen heulend durch die Gassen,
Der Kirchen Schmuck bedeckt die Strassen,
Und auf zerchlag'ner Kreuze Massen
Ruchlos der Frechen Fusstritt klirrt.

In deiner langen Leiden Fülle,
Ohn'andre Waff', als Klagelaut,
Hat kein Schutzmacht starker Wille
Hülfreich auf deinen Schmerz geschaut.
Kein Christenfürst auf altem Throne
Rief: „Auf, Vasallen meiner Krone,
Die Schwester seufzt im Türkenhöhne!"
Erbarmen fühlte keine Macht.
Ja, von den ruhmumstrahlten Schaaren,
Die oft an deinen Ufern waren,
Fällt, rettungskündend deinen Laren,
Kein Strahl in deines Elends Nacht.

Es fehlt' in seinen Unglückstagen
Dir deines Stephan's Heldenarm,
Der zum Geschenk dir heimgetragen
Standarten, noch von Blute warm,
Der deinen Kriegergeist dir weckte,
Den muthig wilden Mehmet schreckte,
Sein starkes Schwert als Gränze streckte
Des Sultans tollem Uebermuth.
Der Türk, dem sonst der Welttheil zittert',
Sah seinen Schlachtenruhm erschüttert,
Die scharfe, krumme Kling' zersplittert
An Stephan's grimmer Rachenwuth.

II.

Doch sieh', weit weg im Sturm die Wolken schwanden,
Die grollend über deinem Haupte standen,
Ich seh' dich strahlen in des Morgens Gold.
Du hebst das Haupt, von wirrem Haar umflogen
Und lächelst unter einem Sternenbogen
Auf deine Kinder, liebevoll und hold.

Schon nah'n die Tag', die neue Feste bringen,
Der Himmel glänzt und deine Dichter singen;
O hoffe, hoffe noch! es ist kein Trug!
Der Osten steht in Brand, die Völker lauschen,
Die Dämm'rung flieht, und junge Adler rauschen
Empor zum Himmelsraum im kühnen Flug.

Si ce poème du poète mineur qui est Corradini n'est pas exempt de lieux communs romantiques il possède cependant quelques virtualités poétiques et il faut reconnaître que ces sons de l'harmonie poétique de son âme devaient toucher alors assez puissamment tous ceux qui s'émouvaient de l'amour pour une patrie libre et indépendante. C'est celui-ci certainement le motif de la traduction allemande qui est sans doute bien propre à rendre souvent en vers allemands toutes les expressions entières en vers français et laquelle s'élève quelques fois par un relief expressif au dessus de l'original. Il y a encore une alternance plus grande de rimes, où on trouve quelques fois deux phonèmes avec leurs sonorités finales très différentes d'origine, de fonction et de sens, et surtout celle de rimes masculines et fémi-

nines qui, comme chez Corradini, ont un relief plus grand.

D'un poème typique de cette phase de littérature de combat on passe à une poésie légère trahissant l'esprit mordant et le caractère anacréontique d'un nouveau poète romantique, mais sceptique. On en a la traduction allemande dans l'article: Wallachische Poesie (101) où on commence par relever l'activité et le mérite du libraire allemand Wallbaum (né à Weimar) pour la littérature roumaine: il imprimait dans sa typographie de Bucarest des éditions très belles. Et l'auteur de l'article mentionne premièrement la traduction roumaine de la tragedie d'Adolph Müllner „Die Schuld" (Vina) due à un Allemand viennois Heinrich Winterhalder (1808-1889) (102) qui s'établit en 1829 à Bucarest en se naturalisant. L'auteur s'occupe ensuite d'un volume récent de poésies, dont il ne donne pas le titre et qui est: „Ceasuri de mulțumire (1843) et il en relève la traduction qui a été très appreciée de Manfred de Byron. (103). Cette dernière traduction est la première en roumain en vers blancs sur le texte original. L'auteur du volume est C.A.Rosetti (1816-1885) qui est plus connu par son activité politique; il fut un des facteurs de la révolution de 1848 et, exilé à Paris (104), il a fondé le journal România viitoare (1850) et ensuite Republica Română (1853).

On a ensuite la traduction en allemand : Ich bin anders als ich war de la poésie : Schimbarea mea par H. Winterhalder dont on ignorait l'activité pour la connaissance en Allemagne de la littérature roumaine (105).

101) Magazin für die Literatur des Auslandes, 30 Janvier 1844, p. 51 - 52.

102) C. A. Rosetti fonda avec Winterhalder une imprimerie qui publia les ouvrages qui étaient choisis par les membres de l'Association littéraire. Pour les publications de l'imprimerie : C. A. Rosetti et Winterhalder cfr. N. Iorga, Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea cit., II, p. 159-160 et Neigebaur, Beschreibung der Moldau und Walachei, Leipzig, 1848, p. 345 et suiv. Winterhalder prit part à la révolution de 1848, fut exilé et plus tard directeur au Ministère des Finances. Il publia un volume de vers: Flori de Scaeți qu'il a recueillis sur les bords de Dâmbovița, et une comédie : Triumful amorului et dans les journaux Pruncul Român et Românul des articles de critique littéraire.

103) Mais il y a aussi un bon poème, inspiré d'un roman allemand, sur la vie honnête et riche en satisfactions du maître d'école Willibald jusq'au veuvage : celui-ci attend son trépas pour pouvoir chanter „dans le crépuscule du soir, avec ceux qui tous chantent en choeur Alléluia".

104) Cfr. Jules Michelet, Principautés danubiennes. Madame Rosetti, Paris, 1853; I. Voinescu, Arabescuri, Paris, 1851.

105) Il a publié encore en 1844 l'article „Wahn und Aberglaube bei den Walachen dans Magazin für die Literatur des Abendlandes, XXV, p. 187 et suiv.

La traduction (106) est accompagnée du texte original pour donner ainsi aux lecteurs une idée „von der schönen wallachisch-rumänischer Sprache". Le ton de la poésie est enjoué et satirique et, il faut le reconnaître, pas trop mal rendu avec un esprit assez plaisant.

Le poète est d'accord avec ce qu'en dit le monde, à savoir qu'il a changé. Auparavant ce que faisaient les messieurs et les dames lui paraissait digne de louange, aujourd'hui tout cela lui semble reprochable: donc c'est lui qui a changé. Jadis les visites où on plaisantait et riait lui plaisaient, mais à présent il les fuit, car il les considère comme des sottises. Autrefois le magistrat lui paraissait sacré, mais en ce moment il lui paraît comme beaucoup de ceux qui ont prêté le serment, capable de vous écorcher vivant. Il admirait les députés qui parlaient à la Chambre, mais maintenant il croit qu'ils ne s'intéressent guère au pays. Auparavant il pensait que les patriotes honnêtes et les hommes de talent devraient mériter toute l'estime, mais il lui semble, et il en a même rêvé qu'on les mettait en état d'arrestation même. „En vérité, j'ai changé". Après ces charges contre la corruption et les injustices que l'on perpétrait sous le protectorat russe du „Règlement organique" il a une conclusion heureuse peut-être même dans le but de sauver la poésie des ciseaux de la censure russe: autrefois il prenait les belles dames des anges, à présent il n'en dit pas son opinion, mais quand il voit une, il pousse toujours des soupirs, donc il n'a pas changé. Voilà la traduction allemande de cette dernière strophe :

106) Comme personne ne s'est occupé de la connaissance de ses poésies à l'étranger, je désire reproduire ce que Vaillant, o.c., III, p.214, écrivait en 1844: „ses poésies sont empreintes d'un cachet où l'amour s'unit gracieusement au patriotisme et l'innocent badinage à une morale sévère". Et Vaillant donna la traduction française de la poésie philosophique Cămaşa fericitului (La chemise de l'homme fortuné)(pp. 214-216) qui a été reproduite par Stanislas Bellanger, Le (sic) Keroutze. Voyage en Moldo-Valachie, Paris, 1846, p.304-306, où il écrit: „sa poésie se rapproche tant de celle du chantre immortel des Méditations, dont l'amour est si pur, le patriotisme si vrai, la morale si sévère, le caractère si doux, l'esprit si bienveillant et si fin, Rosetti, de sa plume laisse tomber des perles". Cette poésie allégorique qui a connu une grande vogue à travers des anthologies en Roumanie jusqu'à la fin du siècle dernier, a eu une traduction anglaise presque intégrale, mais sans titre et sans nom d'auteur, dans J.O.Noyes, The Roumania: The Border Land of the Christian and the Turk, New York, 1857, p. 228-229.

A. de Gerando, La Transylvanie et ses habitants, Paris, 1845, a publié en traduction française avec des vers roumains la poésie la plus populaire de Rosetti: A cui e vina ? qui lui a été communiquée par un certain Papp de Blaj. Il y a le thème de l'infidélité qui est pardonnée par l'amant : „ainsi va le siècle, le temps brise tout, ainsi est fait ton sexe, ce n'est pas ta faute".

Sah ich sonst ein schönes Mädchen,
Fühlt'ich Liebe gleich zu ihr,
Meine Augen strahlten Sehnsucht
Und ein Engel schien sie mir;

Wie ich heute denk',verschweig'ich,
Doch auch jetzt noch immerdar,
Seh'ich Eine,muss ich seufzen;
Bin ich immer wie ich war.

Mais tandis que J.A.Vaillant publia à Paris à la fin de 1844 et au début de 1845 La Roumanie ou histoire,langue, littérature,orographie,statistique en trois volumes, oeuvre fondamentale qui embrasse pour la première fois toute la nation et reconnaît son caractère unitaire, les frères Arthur und Albert Schott impriment à Stuttgart et Tübingen en 1845 l'ouvrage „Walachische Maerchen, mit einer Einleitung über das Volk der Walachen und einem Anhang zur Erklärung der Maerchen. Il s'agit de la première collection de contes roumains que les auteurs recueillirent dans le Banat, de la bouche de Drăguescu d'Oravița et où ils suivirent l'instigation de Kinder und Hausmärchen (1812) des frères Grimm qui en ont mis en évidence toute la grande importance de ce trésor de l'âme d'un peuple. Le lecteur en est ému par de dramatiques incidents et la riche peinture d'épisodes extraordinaires, d'où ressortent des créations symboliques qui font comprendre le châtiment du crime et la récompense de la vertu.(107). Cet ouvrage marque le début d'un vrai progrès de la connaissance de la littérature roumaine en Allemagne, ce qui constituera le sujet d'une autre étude.

107) Pour l'appréciation française de ces contes cfr. I. Marmier,Du Danube au Caucase. Voyages et littérature, Paris, 1854.p.144-146,qui écrit: „Les légendes valaques se rattachent par plusieurs points à celles de différentes contrées de l'Europe". Pour cela cfr.l'ouvrage capital de L. Șăineanu, Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor romanice, București, 1895.

B E R I C H T

ÜBER DIE ABTEILUNG „RUMÄNISCH" INNERHALB DES FACHES ROMANISCHE PHILOLOGIE AN DER FREIEN UNIVERSITÄT BERLIN.

von GÜNTER REICHENKRON

Es ist das Ziel der Leitung des Romanischen Seminars seit der Gründung der Freien Universität Berlin gewesen, auch das Rumänische in systematischer Lehre und Forschung in voller Gleichberechtigung mit den westromanischen Schriftsprachen zu betreiben. So ist gleich im ersten Semester der Grundstock der Rumänischen Abteilung des Romanischen Seminars gelegt und im Laufe der Zeit die Bibliothek gut ausgebaut worden. So stehen in dieser Bibliothek wichtige und gegenwärtig nicht so ohne weiteres erreichbare Werke zur Verfügung wie: Tiktins Rumänisch—Deutsches Wörterbuch, das Wörterbuch der Rumänischen Akademie (soweit erschienen), Gasters Altrumänische Chrestomathie, die Hauptwerke von Gamillscheg, Capidan, Pușcariu, Rosetti über das Rumänische, eine Reihe von Zeitschriften, die beiden Bände des „Micul Atlas Linguistic Român", Hauptwerke der rumänischen Literaturgeschichte, Autoren und eine ganz schöne Anzahl von Werken über die rumänische Geschichte. Der Atlas Linguistic Român dürfte noch im Laufe dieses Jahres erworben werden.

Seit dem WS 1948/49, dem Jahr der Gründung der Freien Universität Berlin, bis zum Ende des SS 1952 sind insgesamt etwa vierzig Studenten (Philologen und Nichtphilologen) durch die Kurse des Lektors für Rumänisch, Herrn Gheorghe D r a g h i n c e s c u, gegangen. Die meisten Studenten belegten durchschnittlich vier Semester rumänische Lektoratsübungen. Herr Draghincescu ist bemüht, nicht nur die üblichen Lektoratskurse zu geben, sondern auch sein Programm möglichst abwechslungsreich zu gestalten. So hält er jedes Semester eine Vorlesung in rumänischer Sprache, so unter anderem: Literatura română modernă ca imagine a societății românești; Lecturi din literatura română; România istorică și geografică; Lirica românească după Eminescu; Lecturi din literatura dramatică românească; Opera și viața lui Ion Creangă.

Seit dem Sommersemester 1949 wird in den Vorlesungen und Übungen des Unterzeichneten das Rumänische auch wissenschaftlich behandelt. Die Titel der Vorlesungen der einzelnen Semester lauteten: Sommersemester 1949: Die Zusammensetzung des

rumänischen Wortschatzes, ein kulturhistorisches Spiegelbild eines südosteuropäischen Volkes. - Wintersemester 1949/50 : Interpretation ausgewählter Novellen von Slavici und Caragiale. - Sommersemester 1950 : Altrumänisch. - Wintersemester 1950/51 : Hauptvertreter der älteren rumänischen Literatur. - Sommersemester 1951 .: Historische rumänische Lautlehre.-Wintersemester 1951/52 : Vergleichende rumänisch-albanische Formenlehre und Syntax : I. Teil : Das Nomen. - Sommersemester 1952: Vergleichende rumänisch-albanische Formenlehre und Syntax, II. Teil : Das Verbum.

An Dissertationen über das Rumänische sind bzw. werden bald abgeschlossen sein : 1) Herr Wendt : Die türkischen Elemente des Rumänischen, (wird im nächsten Jahr gedruckt erscheinen). - 2) Herr Bürg, Über eine syntaktisch-stilistische Untersuchung der Werke von Ion Creangă. (Die Arbeit war seinerzeit von Herrn Prof. Gamillscheg an Herr Bürg ausgegeben und ist mit Zustimmung von Herrn Prof. Gamillscheg vom Unterzeichneten übernommen worden). - 3) Frl. Dobrovolsky schreibt auf Anregung von Herrn Prof. Neubert eine literarhistorische Studie über Macedonschi.

Der Unterzeichnete selbst hat zwei grössere, demnächst erscheinende Aufsätze über das Rumänische an die folgenden Zeitschriften eingesandt: 1) „Zur Geschichte des auslautenden -u im Rumänischen" an die „Cahiers Sextil Puşcariu", Paris, Herausgeber Herr Prof. Dr. Juilland. - 2) „Hungaro-Valachica" an die „Ural-Altaischen Forschungen", Göttingen, Herausgeber Prof. Dr. Julius v. Farkas.

Berlin-Wilmersdorf, im September 1952.

ROMÂNII ÎN ENCICLOPEDIILE STRĂINE.

Indrumări pentru o anchetă colectivă

Mulţi din compatrioţii noştri vor fi deschis, mai mult decât o singură dată în cursul acestor ani de străinătate, enciclopedii străine şi, nu fără mâhnire, vor fi constatat că informaţiile de ordin general, de care dispune străinătatea despre istoria şi cultura română sunt uneori fie incomplecte sau învechite, fie deadreptul eronate.

Vinovaţi de această situaţie suntem în primul rând n o i Românii, care nu ne-am îngrijit să punem în mâna marelui public străin o ENCICLOPEDIE ROMÂNEASCĂ cuprinzând o informaţie exactă şi rapidă despre ţara şi poporul nostru precum şi indicarea tuturor isvoarelor importante de aprofundare a oricărei materii. Este inutil să mai deschidem astăzi procesul acestor păcate, pe care le ispăşim cu toţii, vinovaţi şi nevinovaţi, „dela vlădică până la opincă". Enciclopedia Română ar fi trebuit să fie demult o instituţie naţională, care, sub patronajul Academiei Române, să fi sintetizat, la intervale regulate de timp, în ediţii noui, cunoştinţele tuturor ştiinţelor privitoare la ţara şi neamul românesc - pentru străinătate mai cu seamă, dar şi pentru noi înşine.

In exil, opera aceasta va fi greu de realizat. In schimb ni se pare o datorie de onoare a exilului actual de a contribui pe toate căile la CORECTAREA IMAGINEI pe care străinătatea o are despre ţara şi poporul nostru. In acest scop, Biblioteca Română din Freiburg propune mai întâi o ANCHETĂ asupra materiei româneşti din toate lucrările de informaţie generală: enciclopedii, lexicoane, dicţionare, etc., notându-se exact ERORILE respective, pe cât posibil textual şi cu toate indicaţiile bibliografice necesare (titlul cărţii, editura, data şi locul apariţiei). Această anchetă va împlini în primul rând rolul unui INVENTAR, care n e va permite să vedem IN CE MĂSURĂ, PRIN CE şi PRIN CINE suntem prezenţi în conştiinţa lumii civilizate.

Materialul documentar va fi înaintat Bibliotecii Române, care-l va folosi ca punct de plecare pentru redactarea unor TEXTE CORECTE asupra temelor semnalate de corespondenţii noştri. Se înţelege că aceştia au toată libertatea de a redacta ei înşişi versiunea corectă sau complectarea dorită a materialului trimis. Pe măsură ce acest material va spori, el va apărea mai întâi, pentru controlul reciproc, în Buletinul nostru, menţionând numele tuturor celor ce-au contribuit la întocmirea lui.

Insfârşit, a treia operaţiune a acestei acţiuni colective va consta în publicarea UNUI VOLUM cu corectările obţinute pe această cale. Lucrarea respectivă, care va apărea într'una sau mai multe din limbile internaţionale, va fi pusă la dispoziţia tuturor editurilor de enciclopedii, lexicoane, dicţionare, etc. cu

rugămintea de a ţine seamă, în ediţiile viitoare, de propunerile şi sugestiile noastre.

Pentru a oferi cetitorilor şi eventualilor noştri colaboratori un exemplu de lucru în această direcţie, publicăm în continuare materialul extras de noi din patru lexicoane germane :

1. DER KLEINE BROCKHAUS in 2 Bänden, Wiesbaden 1950 cuprinde date exacte despre ROMÂNIA (ţară, istorie, economie), LIMBA ROMÂNĂ, LITERATURA ROMÂNĂ, câte un scurt articol despre BANAT, BASARABIA („fruchtbare Landschaft in der Sowjetunion...bis 1812 türkisch....."), BUCOVINA („seit dem 16. Jahr. türkisch..."), DOBROGEA şi ARDEAL. Ca personalităţi sunt pomeniţi Ion ANTONESCU („wegen Zusammenarbeit mit Deutschland hingerichtet"), Ion şi Ionel BRĂTIANU. Acesta „veranlasste 1916 den Eintritt Rumäniens in den Weltkrieg an der Seite der Alliierten". Oraşe româneşti: Bucureşti, Arad, Braşov, Cluj, Iaşi, Brăila, Galaţi, Timişoara, (Cetatea Albă, Chişinău şi Cernăuţi fiind considerate şi tratate ca oraşe sovietice).

2. PHILOSOPHISCHES WÖRTERBUCH, begründet von Heinrich SCHMIDT, 11. Auflage völlig neubearbeitet von Dr. Justus STRELLER. Alfred Kröner Verlag, Stuttgart 1951 cuprinde un articol de 12 rânduri despre RUMÄNISCHE PHILOSOPHIE, preluat întocmai din ediţia 10-a (care la rândul ei fusese tot „völlig neu bearbeitet") din 1943. Se vorbeşte de Vasile CONTA, A.D. XENOPOL şi Dimitrie GUSTI.

3. LEXIKON DER WELTLITERATUR von Heinz KINDERMANN und Margarete DIETRICH, 3. verbesserte und erweiterte Auflage; Wien-Stuttgart 1951 înregistrează următorii scriitori români: G. ADAM, I. AGÂRBICEANU, Grigore ALEXANDRESCU („wiederholt Minister"), Vasile ALECSANDRI, CARMEN SYLVA, Mihail EMINESCU („von tartarisch-türkischer Abstammung"!), Cezar PETRESCU, Liviu REBREANU, Mihail SADOVEANU. La articolul despre GEDANKENLYRIK se citează teza de doctorat al lui STANCIOV-CERNA din 1913.

4. VERGLEICHENDE ZEITTAFEL DER WELTLITERATUR vom Mittelalter bis zur Neuzeit (1150-1939) von Adolf SPEMANN, Stuttgart, 1951 înregistrează următoarele date importante din istoria literaturii române :

1904	SADOVEANU	Şoimii, Dureri înăbuşite
1905	SADOVEANU	Floarea ofilită
1915	SADOVEANU	Neamul Şoimăreştilor
1924	ISTRATI	Kyra Kyralina
1925	SADOVEANU	Venea o moară pe Siret
1925	ISTRATI	Oncle Anghel, Présentation des haiducs
1926	ISTRATI	Codine
1928	SADOVEANU	Hanul Ancuţii
1928	ISTRATI	Les chardons de Baragan
1929	SADOVEANU	Zodia Cancerului
1931	SADOVEANU	Baltagul
1931	ISTRATI	Tsatsa Minka

D. C. A.

P R O B L E M E L E E X I L U L U I.

E X I L P R O B L E M E

Die RUMÄNISCHE BIBLIOTHEK hat sich zur Aufgabe gestellt die kulturelle Tätigkeit der Emigration zu verfolgen und sie chronologisch und bibliographisch zu registrieren. Auf die Bedeutung der rumänischen Leistungen auf dem wissenschaftlichen, literarischen und künstlerischen Gebiet, sowie auf die Wichtigkeit einer möglichst genauen Registrierung dieser Tätigkeit, weisen einmütig die beiden einleitenden Aufsätze hin, die wir zwei führenden Vertretern der rumänischen Kultur im Ausland verdanken : dem Mathematikhistoriker Petre SERGESCU und dem Religionswissenschaftler und Schriftsteller Mircea ELIADE.

Als praktische Durchführung dieses Gedankens veröffentlichen wir :

1. eine Bibliographie der Emigration für das Jahr 1951 ;
2. die Bibliographie der periodischen Publikationen in der Emigration - 1951 - und
3. eine Chronologie der kulturellen Gründungen und Veranstaltungen , für das Jahr 1951.

Sie entstanden in der RUMÄNISCHEN BIBLIOTHEK in Freiburg unter der Leitung ihres Direktors Virgil Mihailescu und seinem Mitarbeiter Petre Tonegaru.

D. C. A.

PENTRU UN BILANȚ ROMÂNESC AL EXILULUI

de PETRE S E R G E S C U

Exilul actual a dovedit că Românii au mari calități, care-i pun printre cele mai de seamă popoare pribege. Am impresia că suntem printre cei cari au produs cel mai mult pe tărâmul cultural și că am reușit să ne impunem în multe domenii de activitate în occident, prin propriile noastre puteri. Marele număr de publicații românești dovedește o vigoare îmbucurătoare. Organizarea Fundației Regele Carol I, diferite Biblioteci românești (cum e cea din Freiburg), a multor asociații culturale, sunt semne ale tăriei legăturilor noastre cu Patria martiră și a dorinței de a ține trează spiritualitatea românească în sbuciumul surghiunului. Mulți români au isbutit să-și creeze un loc de cinste în actualitatea intelectuală a occidentului: profesori universitari în Belgia, Portugalia, Spania, Canada, Argentina, Statele Unite; conducători de instituții culturale internaționale; doctori foarte căutați; ingineri conducători de industrii; studenți cari au obținut premii și burse străine pe bază de concursuri; scriitori de seamă ale căror opere sunt citate în toate lucrările de specialitate și care au obținut premii foarte însemnate sau au stârnit adevărate curente de opinii în literaturile străine. Este o producție care ar face cinste oricărei națiuni libere, cu atât mai mult unei biete emigrații restrânse, în care fiecare se sbate cu greu să-și asigure vieața materială.

Din păcate, sforțările au rămas izolate și individuale. Nu am reușit să creem o unitate românească de activitate. Patima politică, vinovată de haosul în care se sbate omenirea, ne orbește încă și azi și ne face să nu recunoaștem imensul efort colectiv românesc. Or, este evident că cu cât emigrații noștri lucrează mai mult și sunt mai cunoscuți, cu atâta fiecare din noi câștigă în prestigiu, din bunul nume al Neamului Românesc. O gândire chibzuită și patriotă, ar trebui să exalte toate bunele manifestări românești, care sunt bunul nostru al tuturor. Cu cât avem mai mulți oameni de seamă în exil, cu atâta valoarea fiecăruia din ei crește prin aportul comun al compatrioților la cinstirea numelui de Român. Este singura noastră avere și singura noastră armă pentru apărarea sufletului național.

Avem mulți, foarte mulți Români cari cinstesc Neamul. Dar suntem desorganizați și nu folosim pentru Națiune rezultatele muncii fiecăruia din noi.

A venit timpul să considerăm cu toată seriozitatea această față a problemei exilului nostru: solidarizarea tuturor în vederea apărării comune. Cred că un pas însemnat în această solidarizare ar fi redactarea unui <u>bilanț obiectiv</u> al realizărilor românești în exil. Cele mai mici reușite trebuesc înscrise, alături de realizări mai spectaculare.

Cutare carte scrisă de un Român s'a vândut în sute de mii de exemplare, cutare autor e căutat de editorii cei mai de seamă, cercetări privind lumea occidentală sunt prezentate de Români în Academiile străine, ingineri români conduc industrii în America, chirurgi români au faimă în Canada, doctori români fac operă civilizatoare la Ecuator, poeți români s'au integrat în literaturi occidentale, etc.etc.

Toate aceste fapte ar trebui adunate într'un bilanț, ca să ne dea putința la toți să ne bucurăm de roadele muncii și sacrificiului tovarășilor de exil și să ne întărim încrederea în destinul Neamului și, deci, în biruința finală. O astfel de operă de informare obiectivă și completă nu poate fi decât <u>colectivă</u>. Fiecare din noi ar trebui să semnaleze orice succes românesc, oricât de mic, în orice domeniu. Face o operă utilă și patriotică lucrând astfel. Poate că informațiile s'ar putea aduna la Fundația Carol I sau la Biblioteca Română din Freiburg. In amândouă aceste locuri există deja arhive consemnând diferite realizări românești. Din contopirea informațiilor, din completarea lor obiectivă, astfel ca să nu fie uitat nici un aspect al activității românești din exil s'ar putea naște acea broșură a Bilanțului sforțărilor noastre comune.

Sunt aproape sigur că Fundația ar găsi putința să publice acest bilanț, eventual într'o limbă internațională. Ar fi un prilej de afirmare românească în lumea occidentală, de întărire a încrederei și solidarității noastre și, în acelaș timp, un dar pe care l-am putea aduce în România eliberată dovedind că nu ne-am pierdut timpul și libertatea în lucruri zadarnice.

Cine crede la fel cu noi, să ne ajute, trimițând informații precise despre activitatea Românilor exilați, în toate domeniile. Prin bunăvoința colectivă, putem reuși să dăm o imagină fidelă și nobilă a vieței grele, dar pline de ideal, a emigrației actuale.

PENTRU O BIBLIOGRAFIE A PRIBEGIEI

de MIRCEA E L I A D E

„Biblioteca Română" din Freiburg a adus până acum nepreţuite servicii culturii româneşti. Dacă n'ar fi tipărit decât „Poesiile" lui Eminescu, „Doinele" lui Alexandri, culegerile de poezii poporane şi basme româneşti şi antologia aromânească, şi meritul d-lui V. Mihăilescu, iniţiatorul şi animatorul „Bibliotecii Române", ar fi fost considerabil. Datorită acestei iniţiative, Românii din exil au regăsit măcar o parte din textele esenţiale ale limbei şi poeziei româneşti.

Dar meritul „Bibliotecei Române" este încă şi mai mare. Nu numai că a adunat cea mai bogată colecţie de cărţi şi reviste româneşti, dar în buletinele pe care le editează periodic a înregistrat un foarte mare număr de texte publicate de autori români în toate limbile ţărilor unde s'au refugiat. Bibliografia aceasta a pribegiei, pe care a început-o „Biblioteca Română", mi se pare de o importanţă capitală. Şi pentrucă ştiu cu câte greutăţi luptă directorul „Bibliotecei" ca s'o ducă la b u n sfârşit, să mi se îngăduie să stărui în paginele de faţă asupra necesităţii ei.

Se pot spune foarte multe lucruri, bune sau rele(se spun mai de grabă cele rele...) asupra activităţii emigraţiei româneşti. Există, totuşi, o latură a acestei activităţi de care nu trebuie să ne fie ruşine: este activitatea culturală a Românilor din exil. Când judecăm această activitate, nu trebuie să uităm un lucru: că, peste frontiere, în libertate, se găsesc un număr foarte limitat de scriitori şi cărturari români. Zdrobitoarea majoritate a creatorilor, criticilor şi cărturarilor români a rămas în ţară. Ori, putem constata măcar acest lucru îmbucurător: că acei, foarte puţin numeroşi, Români din exil care aveau vocaţia culturii, n'au stat cu mâinile în sân. Datorită lor, România *există* astăzi, în foarte multe ţări, nu numai prin tragedia fără pereche care ne sângerează Patria - ci există şi ca prezenţă spirituală. Este probabil că, cel puţin în anumite zone culturale (în Franţa, bunăoară, sau în America latină), prezenţa spirituală românească trece înaintea tuturor celorlalte ţări de dincolo de Cortina de Fier.

Dat fiind că, în exil, ne aflăm doar o mână de oameni, şi nu dintre cei mai de seamă (să ne amintim de numărul masiv al intelectualilor polonezi, unguri, cehi,şi de strălucirea lor),

fenomenul acesta nu este numai îmbucurător, dar şi foarte semnificativ. El ne justifică încrederea în *calitatea generalităţii Românilor*; adică, ne îndreptăţeşte să credem în posibilităţile unei culturi majore româneşti, care să se impună, într'un viitor destul de apropiat, pe plan internaţional. Dacă noi, o mână de oameni din exil, fără niciunul din luceferii din ţară, am reuşit să atragem atenţia lumii asupra posibilităţilor spirituale româneşti — cum vor sta lucrurile când toate energiile creiatoare, astăzi întemniţate în ţara ocupată, vor putea fi cunoscute peste graniţe ?

Ştiu că mulţi dintre Români nu vor împărtăşi optimismul meu cu privinţă la posibilităţile culturale ale neamului. Dar scepticismul acesta se întemeiază pe o cunoaştere imperfectă a activităţii culturale din exil. Deaceia spuneam că „Bibliografia pribegiei" are o importanţă atât de mare şi îndeplineşte aproape o funcţie politică (pentrucă orice politică se întemeiază pe *realităţi*, şi creiativitatea unui neam este singura realitate care nu poate fi improvizată şi nici măsluită). Dacă toţi autorii şi-ar comunica anual „Bibliotecei Române" bibliografiile respective, fişierul pribegiei ar spori într'o măsură pe care nici nu ne-o putem închipui. Numărul articolelor, studiilor şi cărţilor semnate de autori români întrece cu mult listele publicate periodic în buletinele „Creşterea Colecţiilor Bibliotecei Române". Dealtfel, nici nu trebuie să ne facem iluzia că „Bibliografia Pribegiei" ar putea fi vreodată completă. Foarte mulţi autori români, în special cei din America latină şi Statele Unite, nu s'au îngrijit până acum să-şi comunice titlurile lucrărilor. Unii din ei, în primul rând autorii de lucrări ştiinţifice, poate nici n'au auzit de existenţa unui fişier al pribegiei. Însfârşit, sunt mulţi gazetari care au publicat texte despre România în ziarele străine, şi pe care nu le-au comunicat „Bibliotecei" dintr'un exces de modestie.

Oricare ar fi motivele pentru care autorii români n'au răspuns apelului „Bibliotecei" dela Freiburg, absenţa lor ne păgubeşte pe toţi. S'ar putea ca multe din contribuţiile româneşti, risipite prin gazetele celor cinci continente (căci s'au publicat texte româneşti şi în Australia, şi în Asia mică, şi în presa africană...) sau îngropate în reviste de specialitate, s'ar putea ca toate contribuţiile acestea să se piardă, pierzându-li-se urma. Cine cunoaşte greutăţile cu care se alcătuieşte o bibliografie când indicaţiile sunt aproximative, îşi dă seama de imposibilitatea în care se vor găsi bibliografii viitorului de a reconstitui „Bibliografia Pribegiei româneşti". Nu se vor putea răsfoi colecţiile celor câteva sute de mii de ziare şi publicaţii periodice din lumea întreagă, ca să se identifice contribuţiile româneşti. Numai autorii înşişi ar putea să indice - şi asta, *de pe acum* - lista completă a lucrărilor lor.

Aş vrea să fiu cât se poate de limpede. „Bibliografia Pribegiei" nu ar avea numai o valoare excepţională pentru documentarea şi istoriografia de mai târziu, când ţara va redeveni liberă. Evidenţa masivităţii şi a varietăţii producţiei româneşti din exil constituie de pe acum un sprijin moral şi o încurajare politică pentru fiecare din noi. O cultură nu e făcută de cinci sau zece oameni, ci de sute şi mii de scriitori, cărturari, oameni de ştiinţă, gânditori, critici, artişti, gazetari. Numai dacă generalitatea autorilor se impune pe plan internaţional, cultura neamului respectiv e valorificată drept o cultură specifică şi creiatoare. Renaşterea italiană străluceşte şi astăzi nu datorită cutărui sau cutărui geniu individual, ci datorită ansamblului de personalităţi care au creiat şi s'au completat una pe alta în decurs de câteva generaţii. Soeren Kierkegaard se bucură de vreo douăzeci de ani de o „vogă" universală: e tradus în toate limbile şi e discutat în toate universităţile din lume. Şi cu toate acestea, Danemarca nu s'a impus, pe plan mondial, ca o cultură specifică şi creiatoare. Pentrucă, în afară de Kierkegaard (şi de Anderson!), Danemarca n'a mai produs pe nimeni altcineva. Dimpotrivă, când Occidentul a descoperit, la sfârşitul secolului XIX, pe Ibsen şi pe Bjoernson, în mai puţin de o generaţie literaturile scandinave s'au impus pretutindeni - pentrucă Ibsen şi Bjoernson nu erau singuri; alături de ei existau, şi s'au mai adăogat, Strindberg, Hamsun, Selma Lagerlov şi ceilalţi.

Evident, comparaţia aceasta între o literatură şi o cultură nu trebuie privită mai mult decât este, adică: o simplă comparaţie. Dar nu e mai puţin adevărat că o cultură naţională se impune lumii ca un ansamblu de creiaţii spirituale, pe toate planurile şi de toate mărimile. In România liberă, visul secret al multor scriitori era să strălucească singuri pe cerul literar al generaţiei lor, aşa cum strălucise Eminescu. Dar nefericirea lui Eminescu tocmai aceasta fusese: că se simţise singur. Cu un geniu izolat, un neam nu se poate impune în cultura universală. (Amintiţi-vă Renaşterea italiană, epoca elisabethană, romantismul german - sau pictura olandeză, sau muzica şi filozofia germană). Cu cât există mai mulţi, şi mai buni, scriitori într'o generaţie, cu atât şansele individuale, ale fiecărui scriitor în parte, de a intra în istoria literaturii sunt mai numeroase. Cam acelaş lucru se petrece şi pe plan cultural în sensul larg al cuvântului. Un singur matematician de geniu nu va putea impune neamul din care s'a născut ca un neam creiator de cultură universală. Trebuie să existe cel puţin câţiva matematicieni de mâna întâi, chiar dacă numai unul din ei ar avea cu adevărat geniu.

Ori, ca să ne reîntoarcem la problema care ne preocupă : numai varietatea și masivitatea producției culturale românești din exil poate impune un fenomen cultural românesc. Producția aceasta nu implică numaidecât nici „genialitatea" autorilor nici „excepționalele lor însușiri". Ea dovedește însă un lucru, de capitală importanță: creiativitatea românească, pe toate planurile și la toate latitudinile. Românii din exil au produs, au publicat și s'au impus atenției, prin propriile lor mijloace. N'au fost ajutați de nimeni (dimpotrivă!...) și n'au avut nici un sprijin oficial. Deci, dacă producția lor a fost luată în considerație, aceasta s'a datorit exclusiv valorii ei intrinsece. Selecția a fost, așa dar, făcută în condițiile cele mai obiective cu putință. Și selecția aceasta, făcută de alții, ne confirmă încrederea în forțele de creiație ale neamului întreg. Putem face următoarea socoteală : dacă acești puțini și nestrăluciți autori români din exil, luptând cu greutăți neînchipuite, singuri, neajutorați de nimeni, au izbutit să-și impună creiațiile în toate țările unde i-a alungat urgia - avem dreptul să credem că adevăratele noastre valori, rămase în țară, vor pătrunde și mai ușor, atunci când vor redobândi libertatea să scrie și să publice în limbi străine, și că vom izbuti atunci să creiem fenomenul spiritual românesc pe plan internațional.

Problema aceasta este, evident, mult mai complexă. Nu o putem dezbate într'un articol. Țineam însă să arătăm, de pe acum, importanța culturală și politică a unei „Bibliografii a exilului românesc".

B U L E T I N B I B L I O G R A F I C

Bibliografia Pribegiei

Anul 1951

Datele din Bibliografia de față cât și cele din Cronologia culturală sunt departe de a da o imagine complectă a acestor domenii de activitate.

Cu toate apelurile insistente, Biblioteca Română n'a reușit să trezească prea mult interes în jurul acestor preocupări, rămânând redusă, în munca ei, la posibilitățile proprii și la ajutorul unui număr restrâns de compatrioți.

De măsura în care sforțările noastre vor fi sprijinite pe viitor, în special din partea autorilor și organizatorilor înșiși, va depinde și prezentarea într'o formă cât mai complectă a acestor lucrări de bibliografie națională.

A

ACTIVITATEA CULTURALĂ A EMIGRAȚIEI ROMÂNE

I

Cărți, broșuri, extrase, etc.

1. „A FOST ODATĂ" - Culegere de legende și basme românești. Selecție, prefață, note și glosar de Prof. Dr. Victor BUESCU dela Universitatea din Lisabona. Freiburg i.Br.1951.IV+342 pag. (Editura Bibliotecii Române din Freiburg)

2. ALMANAHUL OLIMILOR DIN ROMÂNIA - 1951. (Fără date)

3. ASOCIAȚIA ROMÂNILOR LIBERI DIN GERMANIA (A.R.L.G.) - Statute. München 1951. 8 pag. Freisinger Tagblatt.

4. ATANASIU (P.).... - E.BARBU și J.BASSET. : Action des pressions très élevées sur le virus de Newcastle.I.-Dissociation du pouvoir infectieux et de l'hemmagglutination.-Paris 1951. 4 p. (Extras)

5. ATANASIU (P.) : Essais sur l'évolution des anticorps dans la maladie de Newcastle après la vaccination. (Extras) - Paris 1951.4 p. (In colaborare cu M-elle G.GAREAU)

6. ATANASIU (P.) : Sur la virulence par voie souscutanée du virus fixe.(Souche Pasteur) pour la souris,le hamster,le cobaye et le lapin. - (Extras) - Paris 1951. 4 pag. (In colaborare cu P. LÉPINE)

7. ATANASIU (P.) : Action de la terramycine sur le virus rabique. La maladie de Newcastle et la variole aviaire. - (Extras) - Paris - 1951. 3 pag. (In colaborare cu P. LEPINE şi V. PAVILANIS.)

8. BACIU (Nicolas) : Des geôles d'ANNA PAUKER aux prisons de TITO. - Paris 1951. 298 p. (Le Livre Contemporain - Paris)

9. BACIU (Ştefan) : Analiza cuvântului Dor. - Poeme. Editura „Cartea Pribegiei"- Valle Hermoso-Argentina. 1951. 197 p. (Multiplicator)

10.BANEA (Ion) : Căpitanul. (Colecţia „Omul Nou").1951. 6+102 p.+ 2 planşe. (Multiplicator).

11.BANEA (Ion) : Rânduri către Generaţia Noastră. (Colecţia „Omul Nou") - 1951. 17 pag. (Multiplicator)

12.BARBU (E.) : Vezi : ATANASIU (P.).... E.BARBU şi J. BASSET......

13.BERNEA (Ernest) : Indemn la simplitate. - Mărturisiri pentru un om nou.I. Venezia 1951. 19 p. (Colecţia „Crucea Albă") - (Text scris la maşină).

14.BIBESCO (Antoine) : Lettres de Marcel Proust à Bibesco. Ed.Guilde du Livre. Lausanne.1951.

15.BRAGA (Constantin) : Trădătorii şi Vânzătorii neamului.40 p. Erlangen-Germany. 1951.(Multiplicator)

16.BUDUREA (Cristea) : (Versuri) - Elfviks (Suedia) 1951.38 p. (Multiplicator)

17.BUDUREA (Cristea) : Cărticica din refugiu.(Versuri) Elfviks-Lidingö (Suedia) 1951. 52 pag. (Multiplicator)

18.BULETIN BIBLIOGRAFIC - 1945-1950. Partea II-a. Stuttgart 1951. 17 pag. (Extras din revista „ORIZONTURI" An.III-No.4/6-Apr.-Iunie 1951.pp.61-77. Editat de Biblioteca Română din Freiburg.

19. BUTLER (Ioan) : C.Titel-Petresco. (Placehtă apărută în colecţia „Cronicarul")-Paris.1951.

20. CA MAINE VA BATE CEASUL...... - Berlin.August 1951. 12 pag. (Imp.Doris - Paris)

21. CALENDARUL A M E R I C A - Calendarul naţional-ilustrat al Românilor Americani pe Anul 1951. Cleveland,Ohio 1951.208 pag. (Editura Ziarului „America").

22. CALENDARUL BISERICII CATOLICE ROMÂNE DIN STATELE UNITE. - 1951. Detroit,Michigan 1951.(Gaspar Printing.)

23. CALENDARUL ROMÂNESC „CREDINŢA" - Pe anul 1951. - Cu rânduiala Evangheliei şi Apostolului în toate Duminicile de peste an.-Paris. 1951. 24 p. (Imp.DANZIG - Paris)

24. CALENDARUL „S O L I A" - Publicat pentru Românii din America şi din toată lumea pe Anul Domnului 1951. Cleveland,Ohio.1951. 192 pag. (Published by the Romanian Orthodox Episcopate of America.)

25. „CAROMAN" - (Comité d'Assistance aux Roumains.Oeuvre des membres de l'ancienne Croix-Rouge roumaine.) - Activité du Comité pendant l'année 1950. - Paris (1951). 16 pag. (Multiplicator)

26. CE NU TREBUE SĂ UITĂM - (Culegere de cântece) - Rio de Janeiro 1951. 36 pag. (Editura Cercul Cultural ANDREI MUREŞANU - Colecţia „Inşir'te Mărgărite". (Multiplicator)

27. CĂRTICICA DE CÂNTECE - (Cuvânt înainte de Traian PUIU. 1951 53 pag.+ 1 planşă. (Multiplicator.)

28. CERNEA (Dr.Radu) : Hormonbehandlung der Prostatahyper - trophie. (Extras) - München 1951.2 p.

29. CERNEA (Dr.Radu) : Neue Methoden zur Erreichung einer protrahierten Penicillinwirkung. (Extras) - München 1951. 4 pag.

30. CIORANESCU (George) : Y s t u d . - Poeme amare. (Gravuri de ILIU) - Paris 1951.47 p.

31. CODREANU (C.Z.) : Insemnări dela Jilava.- (Cuvânt înainte de Horia SIMA) - Colecţia „Omul Nou". - 1 Aug.1951. 66 p. (Multipli - cator).

32. CODREANU (C.Z.) : Circulări şi Manifeste. (Colecţia „Omul Nou") (Salzburg) 1951 260 pag. (Multiplicator).

33. CODREANU (Corneliu Zelea) : Pentru Legionari. (Colecţia „Omul Nou") 1951. 504 pag. (Multiplicator)

34. CODREANU (Corneliu Zelea) : Circulări.Scrisori,sfaturi,gânduri. Madrid 1951. - 93 p.(Multiplicator).

35. (COMITETUL NAŢIONAL ROMÂN) - Los esfuerzos sovieticos para la delatinizacion y russificacion del Pueblo Rumeno. - Washington 1951.

36. COSMA (Gh.) : O singură credinţă în occident şi în orient la 451. - Roma 1951. 16 pag. (Extras din rev.SUFLET ROMÂNESC-Roma An.III.Nr.4.-Oct.-Dec.1951.pp.68-81.)

37. COSTE (Brutus) : Our Allies behind the Iron Curtain. - What They Can Do for the Free World and What The Free World Can Do for Them. - San Diego 1951.19 pag. (Multiplicator)

38. COSTE (Brutus) : Propaganda to Eastern Europe. (1951) - 28 pag- (Reprinted from the Public Opinion Quarterly,Volume 14, No.4. Winter 1950-51 Issue,pp.639-666)

39. COTRUŞ (Aron) : Poemas. - Madrid 1951. 92 pag. (Ediciones Cultura Hispanica)

40. COTRUŞ (Aron) : Drumuri prin furtună. Madrid 1951.105p. (Atelierele Rivadeneyra - Madrid)

41. CREŞTEREA COLECŢIUNILOR BIBLIOTECII ROMÂNE - I - Mai-Decembrie 1950. - Freiburg i.Br.1951.IV+46 pag. (Multiplicator)

42. CREŞTEREA COLECŢIUNILOR BIBLIOTECII ROMÂNE - II - Ianuarie - Iunie 1951. - Freiburg i.Br. 1951.III -52 pag. (Multiplicator)

43. CUSIN (Alexander) : Sintesis Sobre la Seguridad Social o La Nueva Doctrina Democratica.(Tres conferencias dictadas em la Escuela de verano de la Universidad de la Habana en Juli de 1950.-Prologo por el Dr.Miguel Angel Carbonnel. La Habana, Cuba. 1951. 59 pag.

44. DARE DE SEAMĂ ASUPRA ACTIVITĂŢEI COMITETULUI ANGLO-ROMÂN PENTRU REFUGIAŢI. - Londra 1951. 36 pag. (Multiplicator)

45. DIN ISTORIA MIŞCĂRII - Luptând pentru o Românie nouă.(Frânturi din „Circulările Căpitanului")- Preludiul marelor suferinţi. II.-Prigoana 1935. (Venezia) 1951. 3 pag.(Colecţia „Crucea Albă")- (Text scris la maşină)

46. DISCURSUL rostit de Majestatea Sa Regele la Paris la 11 Iunie 1951, cu prilejul reuniunei organizată de „Fundația Universitară Regele Carol I. - Paris 1951. 2 pag. (Multiplicator)

47. DOBRE (Bănică) : Crucificații. (Colecția „Omul Nou"). (Salzburg) - 1951. 89 p. (Multiplicator)

48. ELIADE (Mircea) : Iphigenia. - Teatru. (Editura „Cartea Pribegiei" - Valle Hermoso). 1951. 171 pag. (Multiplicator)

49. ELIADE (Mircea) : La noche bengali. (Ed. Emecé - Buenos Aires). 1951. 198 p.

50. ELIADE (Mircea) : Le chamanisme et les techniques archaiques de l'extase. - Paris 1951. 450 pag. (Payot.)

51. ELIADE (Mircea) : Le Dieu lointain dans les Religions primitives. (Extras din Tèmoignages - Cahier XXVIII, 1951, pp. 22-27.) Paris. 1951. 6 pag.

52. ELIADE (Mircea) : Einführende Betrachtungen über den Schamanismus. - Frankfurt 1951. 11 p. (Sonderdruck aus PAIDEUMA - Mitteilungen zur Kulturkunde. Band V, Juli 1951, Heft 3, pp. 87-97.)

53. GÂRCINEANU (Victor Puiu) : Din lumea legionară. - Iulie 1951. 20 pag. (Colecția „Omul Nou") (Salzburg) (Multiplicator)

54. GEORGESCU-COSMOVICI (Adriana) : Au commencement ètait la fin. La dictature rouge à Bucarest. Paris 1951. 300 pag. (Hachette - Paris) (Traduction du roumain par Claude Pascal.)

55. GHEORGHIU (Const.-Virgil) : La venticinquegesima ora.-Romanzo. Milano 1951. 483 pag. (Valentino BOMPIANI - Milano) - (Traduzione dal francese di Giuseppe Mormino).

56. GHEORGHIU (Virgil) : „In der fünfundzwanzigsten Stunde". (Nach dem Roman von V. Gheorghiu. Nachstudio. Manuskript: Oswalt von Nostitz) München 1951. 48 p. (Litografiat)

57. GHYKA (Matila) : The celto-scythian-siberian animal Style and its diffusion from China to Ireland. (1951) - 12 pag. (Extrait de la GAZETTE DES BEAUX - ARTS - pp. 201-212.)

58. GOGA (Octavian) : România. - Freising 1951. 16 pag. (Colecția Neamul Românesc.Editura „Patria".-Tip.Freisinger Tagblatt-Freising) (Sub îngrijirea D-lui Dr.D.PĂRĂU)

59. GURIAN (Sorana) : Nie kehren die Tage wieder.- Roman. Düsseldorf 1951. 605 pag. (F.M.Bourg Verlag). (Autorisierte Übertragung aus dem Rumänischen von Günther Spaltmann.)

60. GURIAN (Sorana) : Per aver scelto il silenzio. Firenze 1951.

61. HERESCU (N.I.) : Notes additionnelles à la bibliographie de la littèrature latin. (Au sujet d'un compte rendu singulier) - Paris 1951. 15 pag. (Institut Roumain d'Etudes Latines - Paris.)

62. HOMMAGE Á DINU LIPATTI - Genève 1951. 93 p.+ 13 pl. (Editions Labor & Fides - Genève)

63. HORIA (Vintilă) : A murit un sfânt.Poesii.-Torța,poem dram. (Editura „Cartea Pribegiei" Buenos Aires. 1951. 212 pag. - (Multiplicator)

64. HORIA (Vintilă) : Aspectos de una Europa desconocida. (Salta - Argentina - 1951. 11 pag.) (Extras)

65. IONESCU (Nae) : Convorbiri. - (Introducere de Mircea Eliade și George Racoveanu) Freising 1951. 30 pag. (Verlags-Buchdruckerei des Freisinger-Tagblatt-Freising)

66. IORAȘ (Toader) : Sfințitorii de icoane. Buenos Aires 1951. 269 pag. (Editura „Cartea Pribegiei") - (Multiplicator)

67. ISOPESCU (Claude) : As primeiras noticias sôbre a vida literaria na Romênia . (Extras din „Revista de Historia",Sao Paulo,No.8-1951, pp.365-409.) Sao Paulo 1951. 45 pag.

68. ISOPESCU (Claude) : La Littèrature roumaine en 1850. Paris 1951. 14 pag. (Extras)

69. ISOPESCU (Claude) : La Culture Italienne en France dans le Second Quart du XIX-e Siècle. Paris 1951. 27 pag. (Extras : La Revue de Culture Européenne - Paris .An.I.1951.)

70. ISOPESCU (Claude) : Pièces Françaises à sujet Sud-Est Européen. - Paris 1951. 10 pag. (Extras din La Revue de Culture Européenne Paris.An.I.1951.Nr.1. pp.1-27.)

./.

71. ISOPESCU (Claude) : Un Roman Français du XVIII-e Siècle sur le Canada. - Paris 1951. 10 pag. (Extras din La Revue de Culture Européenne - Paris. An.I.,No.1.pp.97-106.)

72. LAHOVARY (N.) : Nouvelles considérations sur la valeur du groupe O pour les déterminations ethniques, O groupe d'aboutissement ? - Berne 1951. 10 pag. (Extrait du Bulletin de la Société suisse d'Anthropologie et d'Ethnologie, An.27,1950/51,pp.39-48.)

73. LAHOVARY (N.) : Position linguistique du basque et du dravidien.(Suite). - Paris 1951. 14 pag. (Extras din „Revue Internationale d'Onomastique.An.III.No.3. Sept.1951,pp.185-198. - Paris - Ed.D'artrey.)

74. LAHOVARY (N.) : Affinités linguistiques basco-caucasiennes et balkaniques. - 1951. 8 pag. (Extras din „Eusko-Jakintza" Volume 5, No.3-6,1951,pp.223-230.)

75. LEVADITI (C.) - Dr.WEISMAN : Le Chloramphénicol et ses applications thérapeutiques. - Paris 1951. (Ed. J.B. Baillère et Fils)

76. LIPATTI (Dinu) : Vezi: HOMMAGE À DINU LIPATTI.

77. MANZATTI (J.N.) : Iți mai aduci aminte, Doamnă ! (Cu o prefață de Mircea Eliade).Buenos Aires: Editura „Cartea Pribegiei".1951.VII + 194 p. - (Multiplicator)

78. MARIN (Dem.St.) : L'Epigrafe latino-greca di Lavello.(Lucania). - Milano 1951. 6 pag. (Estratto dal Fascicolo 1-4 - Anno Undecimo Genn.-Dic.1949.-Publicato nel Febbr.1951.EPIGRAPHICA - Rivista italiana di Epigrafia.-Milano)

79. METIANU (C.) : Un nouveau moyen de diagnostique dans les cardiopathies congénitales :l'épreuve à l'éther au cours du cathétérisme cardiaque. (Paris) 1951. 11 pag. (Extrait: Archives des Maladies du Coeur, An.44.No.7 - Iulie 1951,pp.638-649.) - (In colaborare cu E.DONZELOT - P.VLAD - și M. DURAND.)

80. METIANU (C.) : L'électrocardiogrammes dans la tétralogie de Fallot (étude de 100 cas).-Paris 1951. 22 pag. (Extrait: Archives des maladies du coeur - An.44.No.2.pp.97-118) (In colaborare cu: E.DONZELOT -M.DURAND - A.CHERCHI și P.VLAD.)

81. METIANU (C.) : Déformations de la colonne vertébrale dans les cardiopathies congénitales. Paris 1951. - 8 pag. (Extrait : La Semaine des Hôpitaux - An.27.No.51/52 - 1951,pp.2216....) (In colaborare cu: E.DONZELOT - E. STROHL - M.DURAND - R.HEIM de BALSAC)

82. METIANU (C.) : Anévrysmes artério-veineux pulmonaires.Présentation de trois cas opérés avec succès. - (Paris) 1951. - 9 pag. (Extrait: La Semaine des Hôpitaux - Paris - An.27 - 1951.p.2685.) (In colaborare cu: F.D'ALLAINES - M. DURAND.)

83. MICHAESCU (G.I.) : Fremde Frau am anderen Ufer. Düsseldorf: F.M.Bourg Verlag.1951.380 pag. - (Traducere de G.Spaltmann.)

84. MIHAILESCU (Virgil) și N. RAVARU : Buletin Bibliografic. - 1945-1950. Partea I-a. Stuttgart 1951. 17 pag. (Extras din rev.„ORIZONTURI",An.III. 1951,No.3/6 -Ian.-Martie,pp.109-125.) (Multiplicator)

85. M O Ț A (Ion I.) : Testament. - (Colecția „Omul Nou".) (Salzburg) - 1951. 23 pag. (Multiplicator.)

86. M O Ț A (Ion I.) : Cranii de lemn. (Colecția „Omul Nou"). (Salzburg) - 1951. VIII+208 p. (Multiplicator)

87. MUNTEANU (Basil) : La poésie de Lucian Blaga précédée d'une introduction à l'étude du lyrisme roumain. - Paris - 18 pag. (Extrait des Mélanges offerts à Mario ROQUES.-T.I.1951.)

88. NANDRIȘ (Grigore) : The Development and Structure of Rumanian. - (London 1951) - 33 pag. (Extras din: The Slavonic and East European Review,Vol.XXX,No.74,Dec.1951, pp. 7-39.)

89. NOVAC (Nicolae) : Magul care-și caută steaua.- Versuri. Rastatt.1951. 38 pag. (Colecția „Chemarea Literară".) - (Multiplicator)

90. PALAGHIȚĂ (Preot Ștefan) : Tragedia Gărzii de Fer. - (Replică la pamfletul d-lui Grigore Manoilescu din 29 Ian.1951.) - Buenos Aires 1951. 16 pag. - (Multiplicator)

91. PALAGHIȚĂ (Preot Ștefan) : Garda de Fer. Spre reînvierea României.I. Buenos Aires: Editura autorului. 1951.XVI -382 pag.

92. PAPANACE (Const.): Pro Balcania. Considérations sur l'union balkanique et la solution des problèmes litigieux de ce secteur européen. Cetatea Eternă: Editura „ARMATOLII"-1951 76 pag. (Biblioteca Verde Nr.2.)-(Multiplicator)

93. PAPANACE (Const.): Mihai Eminescu un mare precursor al Legionarismului românesc. Cetatea Eternă: Editura „ARMATOLII"-1951 50 pag. - (Biblioteca Verde Nr.4.)-(Multiplicator)

94. PETROVICI (Wladimir I.): Scrisoare deschisă Majestății Sale Regelui MIHAI I. - Madrid ,Iunie 1951.10 p.

95. P O P (Sever) : La Dialectologie.Aperçu historique et méthodes d'enquêtes linguistiques,2 vol. 1400 pages, 77 planches dont 6 hors texte Quelques appréciations. (1951) 4 pag. (Recenzii asupra lucrării autorului)

96. P O P (Sever) : Les problèmes de la toponymie et de l'anthroponymie Roumaines. - Louvain - 1951 - 10 pag. (Extras din: Troisième Congrès International de toponymie et d'anthroponymie.Vol.II.Actes et Mémoires pp.87-96.)

97. POPESCU (Traian) : Liturghia Sf.Ioan Chrisostomul. Paris 1951. 40 p. (Multiplicator)

98. PRODAN (M.) : Messung der Waldbestände. Frankfurt/M. : J.D.Sauerländer's Verlag. 1951. VIII-260 p.

99. RACOCEANU (St.) : De l'enseignement inconnu de l'Histoire au Lycée Impérial Louis le Grand. Paris 1951. 5 pag. (Extras: La Revue de Culture Européenne - Paris - An.I. No.1. 1951. pp. 91-95.)

100. RAVARU (Nicolae) : Vezi: MIHAILESCU (Virgil) și N.RAVARU.

101. RAZI (G.M.) : La Constitution de la République Populaire Roumaine. - Paris 1951. (Extras)

102. RELGIS (Eugen) : Romain Rolland. Una tarde en Villeneuve. Cartas inéditas y controversias sobre la paz, la revolución y el humanitarismo. „De profundis clamans". Montevideo: Ediciones „Humanidad"- 1951, 207 pag.

103. ROMAN (Horia) : Dobroudja, dernière Cendrillon....
Rome 1951. 15 pag.
(Extras: Bulletin Européen - Rome, Apr. 1951.)

104. ROUMANIE DIT: PRÉSENT! (LA) - Mémoire présenté par le Cercle culturel Andrei Muresianu de Rio de Janeiro au Congrès de l'Union Latine tenu au mois d'Oct.1951 à Rio de Janeiro.
Rio - 1951. 4 pag. (Multiplicator)

105. SERBANESCO (G.R.) : Ciel rouge sur la Roumanie.
Paris 1951.

106. SERGESCU (P.) : Aldo Mieli. (1879-1950).
(Paris 1951) - 19 pag.

107. SERGESCU (P.) : Rapport présenté à la Réunion du Conseil de l'Union Internationale d'Histoire des Sciences à Amsterdam le 14 Août 1950.
(Paris) 1951. 12 pag.(Extras din: Archives Internationales d'Histoire des Sciences - An.IV.Nr.14.-1951.pp.140-151.)

108. SERGESCU (P.) : La contribution de Condorcet à l'Encyclopédie. (Paris 1951) - 5 pag.
(Extras din: Revue d'Histoire des Sciences et de leurs applications - Paris - Tom.IV,No.3-4,1951,pp.232-237.)

109. SERGESCU (P.) : Procès-Verbaux et rapports d'activités en 1950-1951. (Paris 1951) - 26 pag.
(Tirage à part des Archives Internationales d'Histoire des Sciences,No.17, 1951, pp.952-958,960-978.)

110. SERGESCU (P.) : Coup d'oeil sur les origines de la science exacte moderne. - Paris 1951. 203 pag.
(Société d'Edition d'Enseignement Supérieur - Paris.)

111. SIMA (Horia) : Destinée du Nationalisme.
Paris: P.E.G. - 1951, 228 p.

112. SIMA (Horia) : Menirea Naţionalismului.
Salamanca 1951. 156 p.
(Cuadernos Hispano-Rumanos - 6.)

113. STAN (Anişoara) : The Romanian Cook Book.
New York: The Citadel Press.1951.XX-229 p.

114. TUDORAN (Radu) : Schicksal aus deiner Hand. - Roman.
Bonn 1951. 2. Auflage. 542 p.
(Karl Glöckner Verlag - Bonn).
(Übersetzung aus dem Rumänischen von Günther Spaltmann.)

115. TURDEANU (Emile) : Les lettres slaves en Moldavie.: le moine Gabriel du monastère de Neamţu (1424-1447). - Paris. 12 pag. (Extras din: Revue des Etudes Slaves. Tom.XXVII.Tome Jubiliaire 1921-1951. Mélanges André Mazon.pp.267-278.

116. TURDEANU (Emile) : The oldest illuminated Moldavian MS. (Extras din: The Slavonic and East European Review, London,Vol. XXIX, pp.456-469.) - Traduit par E.D.TAPPE. (London 1951. 14 pag.)

117. USCATESCU (George) : De Maquiavelo a la Razón de Estado. Madrid: Imp. de José Luis Cosano. 1951. 223 pag.

118. USCATESCU (George) : RUMANIA - Pueblo - Historia - Cultura. Madrid: Editorial Gomez - Pamplona. MCMLI - 210 p. + XXIII planşe şi hărţi.

119. USCATESCU (George) : Problema statului românesc. Madrid: Colecţia „DESTIN".1951. 39 p.

120. VASILIU-CLUJ (Em.) : Scrisoare deschisă Majestăţii Sale Regelui MIHAIU. Paris: Colecţia „Ideia Naţională".1951. 15 pag.

121. VLAD (P.) : Vezi: METIANU (C.)...... şi P.VLAD.

II.

Articole şi studii apărute în publicaţiuni periodice străine,în colecţii,anuare,antologii,lucrări omagiale,etc.

1. ALEXANDRU (Nicolae) : Der Angriff auf die menschliche Substanz-Rumäniens. (ZEITSCHRIFT FÜR GEOPOLITIK. - Monatschrift für deutsche Auslandwissen.Heidelberg.An.XXII. No.7.-Iulie 1951.p.416-422.)

2. ALEXANDRU (Nicolae) : Zum ersten Fünfjahresplan Rumäniens. (ZEITSCHRIFT FÜR GEOPOLITIK - Heidelberg.An.XXII.Apr.1951. No.4.-p.275)

3. ALIMANESTEANU-BUTAS (C.)- ... A.BONNEFOI et P. NICOLLE : A propos d'une épidemie de fièvre typhoide dans une collectivité. (PRESSE MEDICALE - 1951,77,1613.)

4. ATANASIU (P.) : Action de la terramycine sur le virus rabique. La maladie de Newcastle et la variole aviaire. (In colaborare cu P.LEPINE - V.PAVILANIS)
(ANNALES DE L'INSTITUT PASTEUR - Paris - Tom. 80. - Iunie 1951, pag. 666...)

5. ATANASIU (P.) : Essais sur l'évolution des anticorps dans la maladie de Newcastle aprés la vaccination. (In colaborare cu M-elle G.GAREAU.)
(ANNALES DE L'INSTITUT PASTEUR - Paris - Tom. 80 - Iunie 1951, p.674.)

6. ATANASIU (P.) : Sur la virulence par voie sous-cutanée du virus fixe (souche Pasteur) pour la souris, le hamster, le cobaye et le lapin. (In colaborare cu P.LEPINE)
(ANNALES DE L'INSTITUT PASTEUR - Paris - Tom. 81. - August 1951, pag. 213.)

7. ATANASIU (P.) : Action des pressions trés élevées sur le virus de Newcastle. I.-Dissociation du pouvoir infectieux et de l'hémagglutination. (In colaborare cu E.BARBU şi J.BASSET)
(ANNALES DE L'INSTITUT PASTEUR - Paris - Tom.81. Sept.1951, pag.340.)

8. ATANASIU (P.) : Adaptation of the virus of avian leucosis to the chicken embryo. (In colaborare cu J.VIEUCHANGE şi B.STRUNGE)
(ACTA UNION INT.CONTRE LE CANCER, 7, no. 2, 1951, pag.213-215.)

9. BACIU (Ştefan) : Manuel Bandeira e George Sion.
(CORREIO DA MANHA - Suplemento de Literatura e Arte - Brazilia. Caetul 4 - 15 Apr. 1951, pag.1.)

10. BACIU (Ştefan) : E m i n e s c u.
(CORREIO DA MANHA - Brazilia - An.1951. - 10 Iunie - pag.2-3.)

11. BACIU (Ştefan) : Tudor A r g h e z i.
(DIARIO CARIOCA - Rio de Janeiro - An.XXIV. No.6998 - 22 Aprilie 1951.p.2,8.)

12. BACIU (Ştefan) : A fábrica de Escritores.
(DIARIO CARIOCA - Rio de Janeiro - An.XXIV. No.7021 - 22 Mai 1951, pag.2,8.)

13. BACIU (Ştefan) : (Principele Anton Bibescu)
(DIARIO CARIOCA - Rio de Janeiro - 25 Nov. 1951.)

14. BACIU (Ştefan) : Gibt es eine lateinamerikanische Philosophie? - (DIE RIO-SEITE - Jornal do Rio. Rio de Janeiro -An.III.No.7. 24 Febr.1951. pag.10.)

15. BACIU (Ştefan) : Wir entdecken Mittelamerika.(Honduras). (DIE RIO-SEITE - Rio de Janeiro - An. III.No.9 - 17 Martie 1951, pag.5.)

16. BACIU (Ştefan) : Wir entdecken Mittelamerika.III: El Salvador. - (DIE RIO-SEITE - An. III. No.14 - 16 Iunie 1951, pag.4.)

17. BACIU (Stefan) : Kleine Anthologie der zeitgenössischen Lyrik Brasiliens in der Übertragung von Şt.Baciu. - (DIE RIO-SEITE - An. III. No.16 - 14 Iulie 1951, pag.6.)

18. BACIU (Ştefan) : Paul Eluard gegen die „Hyperpolitisierung des Dichters. (DIE T A T - Zürich - An.16. No. 69 12 Martie 1951, pag. 12.)

19. BACIU (Ştefan) : Eine Dichterin aus Venezuela über Zürich. Jean ARISTEGUIETA „Zürich ist Möwenflug". (Aus „Poesia-Amor de Europa",Caracas-Venezuela.) - Aus dem Spanischen übertragen von Ştefan Baciu). (DIE T A T - Zürich - An.16.No.78 - 21 Martie 1951, pag. 8.)

20. BACIU (Ştefan) : Schweizer an der Biennale in Sao Paulo, Brasilien.-(DIE T A T - Zürich - An.16 No.198 - 24 Iulie 1951,pag. 10.)

21. BARBU (E.) : Etude sur l'hydrolyse enzymatique de l'amidon sous des pressions élevées. (In colaborare cu: G.TALVAR,J.J.BASSET, şi M.MACHEBOEUF.). (BULL SOC.CHIMIE BIOL. - 1951.)

22. BARBU (E.) : Vezi: ATANASIU (P.) şi E.BARBU.

23. BIBESCO (Princesse): L'Abbé Mugnier. (REVUE DE PARIS - Paris - An. 58.Apr. 1951 - pp.18-38.)

24. BOSSY (Raoul) : Romania: Barrier Nation. (INTERNATIONAL JOURNAL - Toronto-Winter 1951/52 - Vol.III.No.1. pag. 23-29. - Nov.1951.)

25. BOSSY (Raoul) : Russie Past and Present. By Anatole G. Mazour. 1951. (New York,Toronto; Van Nostrand,VI,785 pp.) (Recenzie). (INTERNATIONAL JOURNAL - Toronto -Winter 1951/1952 - Vol.III.No.1.pp.66-68.

26. BOSSY (R.V.) : Román federalista törekvések a Dunamedencében. (UJ MAGYARÚT - München - An.II.No.1. Ian.1951. pp. 15-17.)

27. BRADESCU (Faust) : (Lupii) .. (Nuvelă tradusă de Yvonne Goudemand şi publicată în LE PHARE DIMANCHE - Belgia .. 12 August 1951.)

28. BUESCU (Mircea) : (Le marché noir du change). (DIGESTO ECONOMICA - Sao Paulo - Aug. 1951.)

29. BUSUIOCEANU (Al.) : Idolo Amarillo (Poem). (AMBITO - Gerona - No.2. Dec.1951.)

30. BUSUIOCEANU (Al.) : El libro abierto. (Poem). (DEUCALION - Ciudad Real - I,No.3. Nov. 1951,pag.6.)

31. BUSUIOCEANU (Al.) : Cuerpo cortes divinamente triste.(Poem) (EL PAJARO DE PAJA - Madrid - Oct.1951. No.6.)

32. BUSUIOCEANU (Al.) : Joe Bousquet: Su realismo magico. (INSULA - Madrid - Vii,No.69 - Sept.1951 pag.3,6.)

33. BUSUIOCEANU (Al.) : Retrato sin figura. (Poem). (PLATERO - Cadiz - I,No.3.-Martie 1951. pag.6.)

34. (CAILEANU,Ana) : (Amintirile unei tinere bucovinence). (IL POPOLO - Roma - No. din 11 Febr.1951 şi următoarele.)

35. CARNATIU (Pamfil) : Basilio Aftenie - confessore della fede cattolica in Romania. (L'OSSERVATORE ROMANO - 6 Iulie 1951.)

36. CERNEA (Dr.Radu) : Zur Hormonbehandlung des Kryptochismus. (HIPPOKRATES - An.1951 - Caet.9.p.241.)

37. CERNEA (Dr.Radu) : Hormonbehandlung der Prostatahypertrophie. - (DER LANDARZT - Caet.6.p.129. An.27 - 20 Martie 1951.)

38. CERNEA (Dr.Radu) : Neue Methode zur Erreichung einer protrahierten Penicillinwirkung. (ZEITSCHRIFT FÜR HAUT UND GESCHLECHTS - KRANKHEITEN - München - Vol.X. Caet. 5. 1951.)

39. CERNEA (Dr.Radu) : Lokalanwendung der Sulfonamide. (DER LANDARZT - 1951.)

40. CERNEA (Dr.Radu) : Moderne Lokalbehandlung der Mammahypoplasie. (DIE HEILKUNST - Caet.5,1951.)

41. CERNEA (Dr.Radu) : Klinik der Mundsyphilis. (ZAHNÄRZTLICHE PRAXIS - Caet.5-6,1951.)

42. CERNEA (Dr.Radu) : Diagnose,Klinik und Behandlung der Epidermophytien. - (MED.MONATSCHRIFT - 7, 1951 - pag.461.)

43. CERNEA (Dr.Radu) : Cattolica (eine Bildreportage) („ABC" - Köln - Caet.5. 1951.)

44. CERNEA (Dr.Radu) : Capri (eine Bildreportage) (LIEBE UND EHE - Caet. 9,-1951,)

45. CERNEA (Dr.Radu) : Ein deutscher Tänzer auf Capri.(Eine Bildreportage) (LIEBE UND EHE - Caet.10.-1951.)

46. CHIVA (I.) : St.Viatre, èvolution d'un village de Sologne depuis 1938. (LE MOIS D'ETHNOGRAPHIE FRANÇAISE Mai-Iunie 1951.)

47. CIORAN (E.M.) : L'Occident et le sens de la fatalité. (COMBAT - Paris - 8 Nov.1951.)

48. CIORAN (E.M.) : Le Croyant et l'Homme du refus. (LA TABLE RONDE - No.44 - August 1951 pp.133-137.)

49. CIUREANU (Petre) : Un inedito del Tommaseo: Mèthode pour l'enseignement des langues. (Scritti inediti francese con una notizia di Petre Ciureanu.) (BOLLETTINO DELL'ISTITUTO DI LINGUE ESTERE, Anno Accademico 1950/1951. Genova, Pag.5-11.)

50. CIUREANU (Petre) : Parole commerciali francesi di origine italiana.- Note storico-linguistiche. (BOLLETTINO DELL'ISTITUTO DI LINGUE ESTERE - Genova - I - 1950/1951. pag.25-48.)

51. CIUREANU (Petre) : Grammatiche romene in lingue straniere. (BOLLETTINO DELL'ISTITUTO DI LINGUE ESTERE - Genova - I - 1950/1951. pp. 51-56.)

52. CIUREANU (Petre) : Il V Congresso internazionale di Lingue e letterature moderne. (BOLLETTINO DELL'ISTITUTO DI LINGUE ESTERE - Genova - I - 1950/1951,pp. 61-63. (Semnat: p.c.)

53. (CIUREANU,Petre) : (Recensioni e segnalazioni) : Sever POP,La Dialectologie.Aperçu historique et mèthode d'enquêtes linguistiques.Tome I:Dialectologie romane,pp. LV+733; Tome II: Dialectologie non romanes,pp.735-1334.Louvain. (Recenzie)- (BOLLETTINO DELL'ISTITUTO DI LINGUE ESTERE - Genova - I - 1950-1951,pp.67-68.) (Semnat: p.c.)

54. (CIUREANU,Petre) : L'Attività del nostro Istituto.
(BOLLETTINO DELL'ISTITUTO DI LINGUE ESTERE - Genova - I.1950/1951,pp.65-66)
(Semnat: p.c.)

55. (CIUREANU,Petre) : Mihail EMINESCU,Poesias.-Poezii.Seleccão,Tradução,Prefácio e Notas de Victor Buescu.... (Recenzie)
(BOLLETTINO DELL'ISTITUTO DI LINGUE ESTERE - Genova - I.1950/1951,pp.71-73)
(Semnat: p.c.)

56. CLAUDIAN (Jean) : La Pellagre.
(LA GAZETTE MEDICALE - Paris - Ian.-Febr. 1951.)

57. CLAUDIAN (Jean) : Contributions à l'étude de l'adaptation de l'homme à sa ration alimentaire.
(In colaborare cu: J. Trémolières.)
(Rapports du Symposium on present pro - blems of nutrition,Madrid,25-27 oct.1951)

58. COMSA (J.) : Nouvelles recherches sur l'intercation thymus-thyroxine chez le cobaye.
(ANN. D'ENDOCR., 12,230,1951.)

59. COMSA (J.) : Action des extraits hautement purifiés de thymus sur l'ovaire du cobaye.
(ANN.D'ENDOCR.,12,92,1951.)

60. COMSA (J.) : Excrétion rénale d'une substance proche de l'hormone thymique chez l'homme.
(C.R. ACAD.SCI.,232,266,1951.)

61. COMSA (J.) : Recherches sur le mécanisme déterminant de l'afflux des leucocytes vers le thymus.
(C.R.ACAD.SCI.,1951,230,2337-2339.)

62. COMSA (J.) : Activation de la thyroide du jeune cobaye par des injections d'urine de cobaye thymiprove.
(C.R.ACAD.SCI.,1951,232,1245-1247.)

63. COSTE (Brutus) : (Articol-răspuns la acel al lui Stefan Borsody.)
(THE NEW LEADER - 13 August 1951.)

64. COSTE (Brutus) : Letters to the Times. Admitting Foreign Students.Enlarged Program Favored to Include These From Iron Curtain Areas.
(THE NEW YORK TIMES - 27 Sept.1951.Pag.1.)

65. COSTE (Brutus) : (La propagande pour l'Europe Orientale)
(THE PUBLIC OPINION QUARTERLY - 1951.)

66. CREȚEANU (Alex.) : (Trei articole referitoare la „Ultimatul Rusiei către România din Iunie 1940".)
(IL POPOLO - Roma - 8-10 Febr.1951.)

67. CREZIANU (Alex.) : L'Etat robot roumain.
(DÉFENSE DE L'EUROPE - Lausanne.An.IV. No.1/2,Ian.-Febr.1951,pag.7-8.)
(Articol reprodus din NEW LEADER din 30 Oct.1950.)

68. CUSIN (Alex.C.) : El martirio del pueblo rumano bajo el yugo de los comunistas.
(DIARIO DE LA MARINA - Viernes - 13 Apr.1951.)

69. ELIADE (Mircea) : Rédecouverte du symbolisme.
(COMBAT - Paris - 27 Dec.1951.)

70. ELIADE (Mircea) : L'Europe et les Rideaux.
(COMPRENDRE - Revue de la Société Européenne de Culture - No.3.-Iunie 1951; pp. 115-122.)

71. ELIADE (Mircea) : Le Mythe et le Rite.
(CRITIQUE - Paris - Ianuarie 1951,p.10.

72. ELIADE (Mircea) : Psychologie et Histoire des Religions : à propos du Symbolisme du „Centre".
(ERANOS-Jahrbuch,XIX, Zürich 1951,pp. 247-282.)

73. ELIADE (Mircea) : Offrandes aux Dieux.
(OFFRANDES ET CADEAUX ,Numéro spécial de L'AMOUR DE L'ART,Dec.1951.An.30.Nr. 55-7.pp.4-13.)

74. ELIADE (Mircea) : Eléments chamaniques dans le Lamaisme.
(FRANCE-ASIE - Revue de culture et de synthèse franco-asiatique,Saigon,No.61-62,Iunie-Iulie 1951,pp.97-105.)

75. ELIADE (Mircea) : Einführende Betrachtungen über den Schamanismus.
(PAIDEUMA - Mitteilungen zur Kulturkunde Vol. V, Iulie 1951,Caetul 3,pp.87-97.)

76. ELIADE (Mircea) : Mythes cosmogoniques et guérisons magiques.
(PROCEEDINGS of the VII Congress for the History of Religions - Amsterdam 1950 ; (publié 1951), pp.180-181.)

77. ELIADE (Mircea) : Le Dieu lointain dans les Religions primitives.
(TÉMOIGNAGES - Caetul XXVIII,1951,pp.22-27.)

78. EMINESCO (Mihail) : Hypérion.- (Traduit du roumain par J. Elbé.)
(LA REVUE DE CULTURE EUROPÉENNE - Paris. An.I.no.1.-1951.)

79. FRUNCEA (Sever) : Deportation der Banater.
(ZEITSCHRIFT FÜR GEOPOLITIK - Heidelberg - An.XXII.No.9. Sept.1951.pp.577-579.)

80. GALDAU (Pr.Fl.) : (Articol-răspuns la acel publicat în aceeași revistă sub semnătura: „Tempest". - (BRITISH WEEKLY - 19.7.1951.)

81. GAZDARU (D.) : Paralelos populares argentinos al más antiguo texto italiano.
(LOGOS - Revista de la Facultad de Filosofia y Lettras - Buenos Aires.An.VI. Nr.IX,1951,p.97-100.)

82. GAZDARU (D.) : Datos cronologicos bio-bibliograficos sobre V. Alfieri.
(VOLUM comemorativ dedicat poetului italian Vittorio Alfieri și publicat de Institutul de Literaturi Neolatine al Univ. din Buenos Aires.1951,pp.135-143.)

83. GEORGESCU-COSMOVICI (Adriana) : Un procès à Bucarest.
(REVUE DE PARIS - Paris - An.58. Oct. 1951, pp.45-78.)

84. GEORGESCU-ROEGEN (Nicholas) : The Aggregate Linear Production Function and its Application to von Neumann's Economic Model.
(In: ACTIVITY ANALYSIS OF PRODUCTION AND ALLOCATION. Proceedings of a Conference Edited by Tjalling C.Koopmans. New York 1951,404 pag.)

85. GEORGESCU-ROEGEN (Nicholas) : Relaxation Phenomena in Linear Dynamic Models. (In: ACTIVITY ANALYSIS OF PRODUCTION AND ALLOCATION. Proceedings of a Conference,Editetd by Tjalling C.Koopmans. New York,1951,404 p.)

86. GEORGESCU-ROEGEN (Nicholas) : Some Properties of a Generalized Leontief Model. (In: ACTIVITY ANALYSIS OF PRODUCTION AND ALLOCATION. Proceedings of a Conference,Edited by Tjalling C.Koopmans. 1951,404 pag. - (John Wiley & Sons,Inc. , New York.)

87. GHEORGHIU (Const.-Virgil) : Unter den Sternen.- (Eine kleine Liebesgeschichte.)- (Extras din lucrarea: Ora 25-a). - (DELMENHORSTER ZEITUNG - Delmenhorst - Aprilie 1951.)

88. GHEORGHIU (Const.-Virgil) : Jorgu Jordan, der Barbar.-(Aus dem Roman „25 Uhr".)
(„RASTATTER RUNDSCHAU" - Rastatt - 8. 3. 1951, Nr. 47.)

89. (GHICA,Dimitru) : „J'ai vecu sept mois dans un ilot communiste de Paris". (Tèmoignage de Dimitru Ghica.Le fugitif de la lègation de Roumanie.) (LE FIGARO - 8/9 Dec.1951.Pag.5.)

90. GHICA (Dumitru) : (Un document exclusif.) „J'ètais chauffeur de l'escorte d'Anna Pauker". (PARIS-PRESSE-L'INTRANSIGEANT - 18 Dec. 1951, pag.8.)

91. GHYKA (Matila) : The celto-scythian-siberian animal style its diffusion from China to Ireland. (GAZETTE DES BEAUX-ARTS - pp.201-212.An. 1951.)

92. GURIAN (Sorana) : Ich habe für Tass gearbeitet.- I. Eintritt in die Zitadelle. (DER TAGESSPIEGEL - Berlin - An.7. Nr. 1758 - 24 Iunie 1951,pag.2.)

93. GURIAN (Sorana) : Die Russen vergessen nichts. (DER TAGESSPIEGEL - Berlin - An.7. Nr. 1764 - 1 Iulie 1951, pag.2.)

94. GURIAN (Sorana) : Begeisterung für die Befreier. (DER TAGESSPIEGEL - Berlin - An. 7. Nr. 1770 - 8 Iulie 1951, pag.2.)

95. GURIAN (Sorana) : Maniu war der letzte. (DER TAGESSPIEGEL - Berlin - An.7. Nr. 1776 - 15 Iulie 1951, pag.2.)

96. GURIAN (Sorana) : Wyschinski und Liman. (DER TAGESSPIEGEL - Berlin - An.7. Nr. 1782 - 22 Iulie 1951 - pag.2.)

97. GURIAN (Sorana) : Man will nichts wissen. (DER TAGESSPIEGEL - Berlin - An.7. Nr. 1788 - 29 Iulie 1951, pag.2.)

98. GURIAN (Sorana) : Hauptmann Popow. (DER TAGESSPIEGEL - Berlin - An.7. Nr. 1794 - 5 August 1951, pag.2.)

99. GUȚIA (Ioan) : La parola vaga in Ungaretti. (LINGUA NOSTRA - Firenze - XII, 3 Sept. 1951.)

100.HORIA (Vintilă) : Escritores en el destierro. (LA NACION - Buenos Aires - 15 Aprilie 1951,pag.2.)

101.HORIA (Vintilă) : Aspectos de una Europa desconocida. (Revista Institutului de Umanități - Salta - Argentina - I, 1951.)

102. ILEANA (Princess) : I Was a Princess.
(LADIES'HOME JOURNAL - Philadelphia. Vol.LXVIII - No.12.Dec.1951.pag. 45, 160-169.)

103. ISOPESCU (Claude) : Un Roman Français du XVIII-e siècle sur le Canada.
(LA REVUE DE CULTURE EUROPÉENNE - Paris. An.I.No.1.-Iul.-Sept.1951,p.97-106.)

104. ISOPESCU (Claude) : Scuola latinista transilvana.
(IDEA - Roma - III,1951, no.7.)

105. ISOPESCU (Claude) : Mihail Corradini e Roma.
(IDEA - Roma - An.III.No.41 - 14 Oct. 1951,pag.6.)

106. ISOPESCU (Claude) : La littèrature roumaine en 1850.
(LES LANGUES MODERNES - Dec.1951, pag. 378-391.)

107. ISOPESCU (Claude) : Nicola I o r g a.
(L'OSSERVATORE ROMANO - Roma - 14. Ian. 1951.)

108. ISOPESCU (Claude) : „Le Lazzarin" alla Corte del Re Sole.
(L'OSSERVATORE ROMANO - 16 Febr.1951.)

109. ISOPESCU (Claude) : Melodrama sconosciuta d'argomento transilvano.
(L'OSSERVATORE ROMANO - 24 Iunie 1951.)

110. ISOPESCU (Claude) : Pièces françaises à sujet sud-est européen.
(LA REVUE DE CULTURE EUROPÉENNE - Paris. An.I.No.1.1951.pp.79-89.(Sem.D.SEPOS)

111. ISOPESCU (Claude) : La culture italienne en France dans le second quart du XIX-e siècle.
(LA REVUE DE CULTURE EUROPÉENNE - Paris. An.I.No.1.pp.1-27.)

112. ISOPESCU (Claude) : As primeiras notocias sôbre a vida literaria na Romênia.
(REVISTA DE HISTORIA - Sao Paulo.No. 8. 1951, pag.365-409.)

113. ISOPESCU (Claude) : La nostalgie de Rome et Miron Costin.
(LA REVUE DE L'UNIVERSITE LAVAL - Quèbec. Vol.V.No.5.Ian.1951.pp.398-415.)

114. ISOPESCU (Claude) : La fede cattolica nella poesia canadese.
(LA VIA - Roma - An.III.1951.No.2.)

115. LAHOVARY (N.) : Nouvelles considèrations sur la valeur du groupe O pour les dèterminations ethniques,O groupe d'aboutissement?
(BULLETIN DE LA SOCIÉTÉ SUISSE D'ANTHROPOLOGIE ET D'ETHNOGRAPHIE.An.27.p.39-48)

116. LAHOVARY (N.) : Position linguistique du basque et du dravidien. (Suite)
(REVUE INTERNATIONALE D'ONOMASTIQUE, An. III. No.3.-Sept.1951,pp.185-198.)

117. LAHOVARY (N.) : Affinités linguistiques basco-caucasiennes et balkaniques.
(EUSKO-JAKINTZA - Volum.5.No.3-6,1951. pp. 223-230.)

118. LAHOVARY (N.) : La psychologie des peuples et les groupes sanguins.
(REVUE DE PSYCHOLOGIE DES PEUPLES - Le Havre. An.VI.No.3,1951. pp.252-264.)

119. MARIN (Dem.St.) : L'Epigrafe latino-greca di Lavello. (Lucania)
(EPIGRAFIA - Rivista italiana di epigrafia.Milano.An.XI.Fasc.1-4,Ian.-Dec. - 1941.Publicata in Febr.1951.)

120. METIANU (C.) : Traitement chirurgical des cardiopathies congénitales.(In colaborare cu Ch.DUBOST, M.ALLARY şi N. OECONOMOS)
(ACTA CHIRURGICA BELGICA - An.6. 1951. p.353.)

121. METIANU (C.) : L'électrocardiogramme dans la tétralogie de Fallot.(Etude de 100 cas.) (In colaborare cu E.DONZELOT,M.DURAND, A. CHERCHI şi P. VLAD.)
(ARCHIVES DES MALADIES DU COEUR,An.44. No.2.-Febr.1951.pp.97-118.)

122. METIANU (C.) : Un nouveau moyen diagnostique dans les cardiopathies congénitales.L'épreuve à l'éther sélective au cours du cathétérisme cardiaque.- (In colaborare cu E. DONZELOT, P.VLAD şi M.DURAND).
(ARCHIVES DES MALADIES DU COEUR,An. 44. No.7.-Iulie 1951,pp.638-649.)

123. METIANU (C.) : Notions pratiques concernant les cardiopathies congénitales.
(CARDIOLOGIA PRACTICA - An.2. 1951,p.71)

124. METIANU (C.) : Anévrysmes artério-veineux pulmonaires. Présentation de trois cas opérés avec succès.
(LA SEMAINE DES HOPITAUX - An.27. No.69 18 Sept.1951,p.2685.)

125. METIANU (C.) : Déformations de la colonne vertébrale dans les cardiopathies congénitales.(In colaborare cu E.DONZELOT,E.STROHL,M.DURAND,R.HEIM de BALSAC.-(LA SEMAINE DES HOPITAUX - An.27.no.51/52,1951.p.2216.)

126. METIANU (C.) : Rythme sinusal suivi de dissociation interférentielle et de rythme réciproque au cours d'une intervention sur l'évocardie compliquée. - (In colaborare cu B. LATSCHA, M.DURAND și N.du BOUCHET.) (LA SEMAINE DES HOPITAUX - An. 27. 1951.)

127. MIRCEA (Pr.Alex.) : La Sacra Scrittura nella pietá orientale. - (COSCIENZA - 20 Nov.1951.)

128. MUNTEANU (B.) : Solitude de J.J.Rousseau. (ANNALES DE LA SOCIÉTÉ J.J.ROUSSEAU de Genève - Tom.XXXI,1951.p.79-168)

129. NANDRIȘ (Grigore) : The Development and Structure of Rumanian. (THE SLAVONIC AND EAST EUROPEAN REVIEW - London - Vol.XXX,No.74.Dec. 1951.pp.7-39.)

130. NANDRIȘ (Grigore) : Sever POP: La Dialectologie.(Recenzie) (THE SLAVONIC AND EAST EUROPEAN REVIEW - London.Vol.XXX,No.74-Dec.1951)

131. PELLA (V.V.) : (La Fédéralisation et le Régionalisme) (COMMON CAUSE - New York - Ian.1951.)

132. PETROVICI (Vladimir): Bajo el poder de Tito. - Fuga de mi pais. - Un testimonio abrumador contra el comunismo yugoslavo. (MADRID - Diario de la Noche - Madrid. An.XIII.No.3876 - 20 Sept.1951,p.10.)

133. PETROVICI (Vladimir): Creiamos estar en salvo. (MADRID - An.XIII.No.3877,21.9.1951.)

134. PETROVICI (Vladimir): Ilusion de libertad. (MADRID - An.XIII.No.3878 - 22 Sept. 1951,pag.10.)

135. PETROVICI (Vladimir): Comienza el cautiverio. - I. (MADRID - An.XIII.No.3879 - 24 Sept. 1951, pag.10.)

136. PETROVICI (Vladimir): Comienza el cautiverio. - II. (MADRID - An.XIII.No.3880.25.9.51.p.10)

137. PETROVICI (Vladimir): En manos de los sicarios. (MADRID - An.XIII. No.3881 - 26 Sept. 1951, pag.10.)

138. PETROVICI (Vladimir): Yo era „un espiá de los imperialistas de Occidente". (MADRID - Diario de la Noche. An. XIII No. 3882 - 27 Septembrie 1951, pag.10)

139. PETROVICI (Vladimir): A los enfermos nos asistia un estu - diante de veterinaria.
(MADRID - An.XIII - 28 Sept.1951.p.12)

140. PETROVICI (Vladimir): El concepto comunista yugoslavo de la justicia penal.
(MADRID - An.XIII - 29 Septembrie 1951,pag.12, 5.)

141. PETROVICI (Vladimir): Hubiera preferido estar preso en mi pais.
(MADRID - An.XIII - 1.Oct.1951.p.16)

142. PETROVICI (Vladimir): Ilusiones sobre Panchevo.
(MADRID - An.XIII - 2 Oct.1951.p.8.)

143. PETROVICI (Vladimir): Presenti que algo iba a ocurrir.
(MADRID - An.XIII - 3 Oct.1951.p.10)

144. PETROVICI (Vladimir): El campo infernal.
(MADRID - An.XIII - 6 Oct.1951.p.10)

145. PETROVICI (Vladimir): Durante cuatro meses,aquel hombre a- terrorizó a Mil refugiados politicos.

146. PETROVICI (Vladimir): En nuestro campo no habia asistencia médica.
(MADRID - An.XIII - 9 Oct.1951,p.6.)

147. PETROVICI (Vladimir): Todos los refugiados fueron sometidos a un pillaje en regla.
(MADRID - An.XIII - 12 Oct.1951.)

148. PETROVICI (Vladimir): Trabajos forzados para todo el mundo: ésa era la realidad.
(MADRID - An.XIII - 15 Oct.1951,p.8)

149. PETROVICI (Vladimir): Mis protestas fueron vanas.
(MADRID - An.XIII - 17 Oct.1951,p.8.)

150. PETROVICI (Vladimir): Una nueva era de crueles sufrimientos comenzo para nosotros.
(MADRID - An.XIII - 20 Oct.1951,p.10)

151. PETROVICI (Vladimir): El frio,la fatiga y la sed nos tortu- raban.
(MADRID - An.XIII - 23 Oct.1951.)

152. PETROVICI (Vladimir): Los que quedàbamos sufrimos las con- secuencias de aquella evasion.
(MADRID - An.XIII - 25 Oct.1951.)

153. PETROVICI (Vladimir): Hacia la libertad.
(MADRID - An.XIII - 26 Oct.1951,p.12)

154. PETROVICI (Vladimir): Una explotación colonial servida por forzados.
(MADRID - An. XIII - Miercoles 31 Octubre 1951.)

155. PETROVICI (Vladimir): La evasion. (MADRID - An.XIII - 1 Nov.1951.)

156. PETROVICI (Vladimir): Definitivamente liberado. (MADRID - An.XIII - 2 Noembrie 1951, pp.14,9.)

157. P O P (Sever) : Les problémes de la toponymie et d'anthroponymie. (TROISIÉME CONGRÉS INTERNATIONAL DE TOPONYMIE ET D'ANTHROPONYMIE. Louvain, Vol.II.1951.Actes et Mé - moires, pag.87-96.)

158. POPA (Adrian) : Le attuali condizioni delle scuole in Romania. (NUOVA RIVISTA PEDAGOGICA - Roma - Mai 1951.)

159. POPA (Adrian) : Visita ai centri di raccolti dei profughi dai paesi di oltre cortina. Expulsi in quarantaott'ore gli italiani dalla Romania. (IL POPOLO - Roma - An.VIII. No. 166, 14 Iulie 1951, pag.3.)

160. POPA (Adrian) : In Romania, le mogli dei minatori discutono perché i mariti producano di più. (IL POPOLO - Roma - 23 Sept.1951.)

161. POPESCU (Marin Ion) : Zum Tode von Iuliu Maniu. (ZEITSCHRIFT FÜR GEOPOLITIK - Heidelberg. An.XXII, No.12, Dec.1951, p. 787-788.)

162. PRODAN (Mihail) : Mitteilungen der würtembergischen forstlichen Versuchsanstalt. (ALLGEMEINE FORST= und JAGDZEITUNG. An. 122, Caet.6/7, 1 Iulie 1951, p.214.)

163. RACOCEANU (St.) : De l'enseignement inconnu de l'histoire au Lycée Impérial Louis le Grand. (LA REVUE DE CULTURE EUROPÉENNE - Paris. An.I.No.1. Iulie-Sept.1951, p.91-95.)

164. RAZI (G.) : La constitution de la République Populaire Roumaine. (LA REVUE INTERNATIONALE DE DROIT COMPARÉ - 1951.)

165. ROMAN (Horia) : Dobroudja, dernière Cendrillon..... (BULLETIN EUROPÉEN - Roma - Apr.1951.)

166. RUGINA (Anghel) : Social Liberalism. The „Integral Democracy" of Tomorrow. Charter for a Senior „News Economists" Association. (THE UNIVERSITY OF PORTLAND REVIEW, Vol.IV, 1, Mai 1951, p. 34-42.)

167. RUGINA (Anghel) : Constitution for a Junior „New Economist" Club at the University of Portland. (In: THE UNIVERSITY OF PORTLAND REVIEW - Portland - Vol.IV.No.1.Mai 1951. pp.68-70.)

168. RUGINA (Anghel) : Lettre adressée a Mr. Cardinaux,Chef de la US.DP Commission pour la Zone Fran - çaise,Rastatt. (Extraits) (BULLETIN DE L'ORGANISATION INTERNATIO - NALE POUR LES REFUGIES - Zone Française d'Occupation en Allemagne.Neuenbürg.No. 27 - Ian.1951,pag.6-7.)

169. S E P O S (D.) : Vezi: ISOPESCU (Claude): Pièces françases à sujet sud-est européen.

170. SERGESCU (P.) : Aldo M i e l i . (In: ACTES DU VI-e CONGRÈS INTERNATIONAL D'HISTOIRE DES SCIENCES. Vol.I. Paris - 1951. pp. 79-95.)

171. SERGESCU (P.) : La contribution de Condorcet à l'Encyclopédie. (REVUE D'HISTOIRE DES SCIENCES ET DE LEURS APPLICATIONS - Paris - Tom.IV.No.3-4,1951 pp.232-237.)

172. SERGESCU (P.) : Notices nécrologiques: Pierre BRUNET. (ARCHIVES INTERNATIONALES D'HISTOIRE DES SCIENCES - Quatrième Année - Nr.15.Apr. 1951. pp.480-482.)

173. SERGESCU (P.) : Rapport présenté à la Réunion du Conseil de l'Union Internationale d'Histoire des Sciences à Amsterdam le 14 Avril 1950. (ARCHIVES INTERNATIONALES D'HISTOIRE DES SCIENCES - An.IV.No.14.Ian.1951.p.140-51)

174. SERGESCU (P.) : III-e Congrès des Sciences,Bruxelles. 30 mai - 3 juin 1950.Vol.I.Historique du Congrès et Histoire des Sciences.(Recenzie) (ARCHIVES INTERNATIONALES D'HISTOIRE DES SCIENCES - Paris.An.IV.No.16.Iulie 1951. Pag.744-747.)

175. SERGESCU (P.) : W.T.Sedgwick y H.W.Tyler: Breve Historia de la Ciencia. - (Recenzie) (ARCHIVES INTERNATIONALES D'HISTOIRE DES SCIENCES - Paris - An.IV.No.16.Iulie - 1951,pag.744.)

176. SERGESCU (P.) : Un doctorat ès lettres (Histoire des Sciences) à la Sorbonne. (REVUE D'HISTOIRE DES SCIENCES,Tom.IV.No. 2,1951. Pag.188-191.)

177. SERGESCU (P.) : Procès-Verbaux et rapports d'activité en 1950/1951. - (Union et Académie Internationales d'Histoire des Sciences.) (ARCHIVES INTERNATIONALES D'HISTOIRE DES SCIENCES - Paris - An.IV.No.17.Oct. 1951, pp.952-958,960-978.)

178. STEPHANESCU (Gérard) : Comment on prépare la guerre en Roumanie. (L'AUBE - Paris - 13-14 Ian.1951.)

179. STEPHANESCU (Gérard) : La deschristianisation de la Roumanie. (RASSEMBLEMENT - Paris - 5 Nov.1951.)

180. STOICOIU (T.) : Un cas de pancréatectomie totale pour cancer de la tête du pancréas. (REV.DE CHIRURGIE,martie-aprilie 1951.)

181. ŞUGA (Ruth) : Der Abschnitt über die Weltzeitalter im Brahmānda-, Kūrma-, Linga-,Matsya- und Vāyupurāna. (Teză de doctorat.Univ.Bonn) - (Scurtă dare de seamă în : JAHRBUCH DER PHILOSOPHISCHEN FAKULTÄT 1950/1951.- Pag.74.)

182. TEODORESCU (Ştefan) : Kräfte, Rätsel und Gefahren des Humanismus. (ESSLINGER ZEITUNG - 21 August 1951.)

183. TEODORESCU (Ştefan) : Sinn und Tragik der sozialen Hilfe. (ESSLINGER ZEITUNG - 7 Sept.1951.)

184. TEODORESCU (Ştefan) : Nur Narr, nur Dichter. (ESSLINGER ZEITUNG - 16 Oct.1951.)

185. TEODORESCU (Ştefan) : Im Spiegel der Zeitschriften (ESSLINGER ZEITUNG - 18 Oct.1951.)

186. TEODORESCU (Ştefan) : Europa im Spiegel der Zeitschriften. (ESSLINGER ZEITUNG - 26 Oct.1951.)

187. TEODORESCU (Ştefan) : Die vierfache Wurzel unserer Schicksalfrage. (ESSLINGER ZEITUNG - 22 Nov.1951.)

188. TEODORESCU (Ştefan) : Das Gespräch Europa-Amerika. (ESSLINGER ZEITUNG - 29 Nov.1951.)

189. TEODORESCU (Ştefan) : André Gide, vollendeter Europäer. (NEUE WÜRTTEMBERGISCHE ZEITUNG - 24.2.1951.)

190. TEODORESCU (Ştefan) : Wandlungen des Menschen. (NEUE WÜRTTEMBERGISCHE ZEITUNG - 18.3.1951.)

191. TEODORESCU (Ştefan) : Genialogie des Unsinns. (NEUE WÜRTTEMBERGISCHE ZEITUNG - 20.4.1951.)

192. TEODORESCU (Ştefan) : Formen des Humanismus heute. (NEUE WÜRTTEMBERGISCHE ZEITUNG - 19.6.1951.)

193. TEODORESCU (Ştefan) : Faust und Don Quijote. (NEUE WÜRTTEMBERGISCHE ZEITUNG - 24.6.1951.)

194. TEODORESCU (Ştefan) : Geist in der politischen Zerreissprobe. (NEUE WÜRTTEMBERGISCHE ZEITUNG - 2.8.1951.)

195. TEODORESCU (Ştefan) : Verzerrte Menschenkunde. (NEUE WÜRTTEMBERGISCHE ZEITUNG - 8.9.51.)

196. TEODORESCU (Ştefan) : Über Politik und politische Parteien. (NEUE WÜRTTEMBERGISCHE ZEITUNG-5.10.1951)

197. TEODORESCU (Ştefan) : Banalität, Schicksal unserer Zeit. (SCHWÄBISCHE POST - 28.4.1951.)

198. TEODORESCU (Ştefan) : Armut und Reichtum heute. (SCHWÄBISCHE POST - 13.6.1951.)

199. TEODORESCU (Ştefan) : Existenzfragen des Abendlandes. (SCHWÄBISCHE POST - 28.6.1951.)

200. TEODORESCU (Ştefan) : Entscheidungsfragen in der Diskussion (SCHWÄBISCHE POST - 23.8.1951.)

201. TEODORESCU (Ştefan) : Europäischer Geist in doppeltem Abwehrkampf. - (SCHWÄBISCHE POST - 15.9.1951.)

202. TEODORESCU (Ştefan) : Stimmen der Zeit für die Zeit. (SCHWÄBISCHE POST - 8 Nov.1951.)

203. TEODORU (C.) : Actions pharmacodynamiques comparées du digitoxide et du gitoxoside purs. (In colaborare cu: M. PETERFALVI, G. PLOTKA şi R. JEQUIER.) (ARCH.INT.PHARMACODY.,1951,87,425-437.)

204. TEODORU (C.) - D.BRANCENI : Contribution à l'étude des substances cardiotropes du type digitalique. Nouvelle méthode pour l'étude de l'accumulation. (ARCH.INT.PHARMACODYN.,1951,87,413-424.)

205. TEODORU (C.) : Activité pharmacologique des acides 5-(-dialcoyl-allyl) 5-alcoyl barbituriques et relation avec la structure. (ANN.PHARMACODYN.FRANÇ., 1951,9,271-99.)

206. TIGHEÇEANU (Mihail) : Il martirio di Cornelio Codreanu capo della Guardia di Ferro di Romania. (TERRA D'OLTRAMARE (Tierra de ultramar) Buenos Aires - An.XXVI,No.568. 25 Ian. 1951,pag.3.)

207. TURDEANU (Emil) : Les lettres slaves en Moldavie: le moine Gabriel du monastère de Neamţu (1424 - 1447). (REVUE DES ETUDES SLAVES - Paris - XXVII 1951,pp.267-278.-Mélanges André MAZON).

208. TURDEANU (Emil) : VII. - ROUMAIN Sarsailă „Démon". (REVUE DES ETUDES SLAVES - Paris - Tom. XXVIII, 1951, fasc.1-4, pp. 151-153.)

209. TURDEANU (Emil) : The oldest illuminated Moldavian MS. (THE SLAVONIC AND EAST EUROPEAN REVIEW London, Vol. XXIX, 1951, pp. 456-469.) (Traducere de E.D.TAPPE.)

210. USCATESCU (George) : Un sacrificio, un simbolo. (ARRIBA - Madrid - No. 5672, 13.1.1951.)

211. USCATESCU (George) : Inquietud doctrinal. (ARRIBA - Madrid - 14 Febr. 1951.)

212. USCATESCU (George) : Crisis del comunismo. (Id. - 7.3.1951.)

213. USCATESCU (George) : Rusificación de Rumania. (Id. - 8.5.1951)

214. USCATESCU (George) : Diez años desde la cruzada rumana contra Rusia. (ARRIBA - 22 Iunie 1951.)

215. USCATESCU (George) : Julio Maniu. (ARRIBA - Iulie 1951.)

216. USCATESCU (George) : Tràgico retorno. (ARRIBA - 9.8.1951.)

217. USCATESCU (George) : (Articol - José Antonio Primo de Rivera văzut din afară.) - (ARRIBA - 20.11.51.)

218. USCATESCU (George) : Europa ausente. - (DINAMICA SOCIAL - Buenos Aires - Ian. 1951.)

219. USCATESCU (George) : Avatares del nacionalismo. (Id. Mai 1951.)

220. USCATESCU (George) : La politica, menester de todos. (Id. Iun. 51)

221. USCATESCU (George) : Balance politico. (HOJA DEL LUNES - Madrid - 8.1.1951.)

222. USCATESCU (George) : En torno a la neutralidad. (Id. 1951.)

223. USCATESCU (George) : Turquia, punto clave. - (Id. 1951.)

224. USCATESCU (George) : Educación sovietica para satelites. (HOJA DEL LUNES - Madrid - 1951.)

225. USCATESCU (George) : La herencia de Bizancio en Rumania. (ORIENTE - Madrid - Ian.-Martie 1951.)

226. USCATESCU (George) : Rusia, la mas infernal prision totalitaria. (PROA - Leon - 1951.)

227. USCATESCU (George) : Consigna desesperada del Kremlin: rusificar. - (SUR - Malaga - 28 Aug. 1951.)

228. USCATESCU (George) : España y la defensa de Occidente. (LA VOZ DE ESPAÑA - San Sebastian - 12 August 1951.)

229. USCATESCU (George) : Ejercitos satelites. (YUGO - Almeria - 7 Ianuarie 1951.)

230. VLAD (Roman) : Panorama espressivo della musica contemporanea. (ULISSE - Venezia - Aprilie 1951.)

B.

AUTORI STRĂINI DESPRE ROMÂNIA.

I.

Cărţi, broşuri, extrase, etc..

1. BEITZGE (Günther) : Das Staatsangehörigkeit von Albanien, Bulgarien und RUMÄNIEN.- (Hrsg.v. d. Forschungsstelle für Völkerrecht und ausländisches öffentliches Recht der Universität Hamburg.) Frankfurt a. M.: Metzner, 1951. 111 p.
2. CAMILUCCI (Marcello) : Giraudoux et Eminescu. - (Extras) Paris 1951. 36 pag.
3. COMMENT ON VOTE EN REGIME DE DEMOCRATIE POPULAIRE. - ROUMANIE. (Documentation Internationale - Mars 1951. 12 pag.)
4. DAVID (Jean-Paul) : L'Histoire et la littérature françaises vues à travers les manuels scolaires de la Roumanie Communiste. Paris: Imprimerie spéciale de Paix et Liberté, 1951. 20 pag.
5. DECLARATION OF LIBERATION (THE) - New York 1951. 15 pag. (The Declaration of Aims and Principle of Liberation of the Central and Eastern European peoples, signed at Independence Hall, Philadelphia, February 11, 1951, by representatives of ten nations enslaved behind the Iron Curtain. (National Committee for a Free Europe)
6. DIPLICH (Hans) : Aus donauschwäbischen Erbe.- (Betrachtungen und Bemerkungen). München: Verlag Christ Enterwegs, 1951. 48 pag.)
7. LOMBARD (Alf) : Sever POP, Grammaire roumaine (=Bibliotheca Romanica, edendam curat W.v. Wartburg, Series prima, Manualia et commentationis, IV) -(Studiu critic) (Extras : VOX ROMANICA XII, 1951 - 15 p.)

8. LORKOWITZ (I.P.) : Roumanie 1951. - J'arrive de Bucarest. (Paris: Ed.Cahiers Roumains,1951.)

9. MALAPARTE (Curzio) : K a p u t t . Roma-Milano: Aria d'Italia,1951.XII - 479 pag.

10. OWEN (Geraint Dyfnallt) : RWMANIA - Pennod mewn Gwleidyddiaeth Grym. (Cymraeg: Y Club Llyfrau Cymraeg,1951. 142 pag.)

11. ROBERTS (Henry L.) : Rumania - Problems of an agrarian State. Yale: Yale University Press,1951.

12. TAILLIEZ (Frédèric): La Pensée Religieuse d'un Musset Mol - dave: Mihail Eminescu. - (Extras) Paris 1951. 36 pag.

13. TAPPE (E.D.) : The Centenary of I.L.Caragiale. (Extras). 1951. 11 pag.

II.

Articole în periodice străine.

1. ACTIVITÉ CLANDESTINE DU COMMUNISME EN SUISSE. (L'Affaire Vitiano) (DÉFENSE DE L'EUROPE - Lausanne - An.IV. No.87/88 - Iul.-Aug.1951,pag.7-8.)

2. ALVAR (Manuel) : Sever POP, La Dialectologie... (Recenzie) (FILOLOGIA - Buenos Aires - T.III,1951.)

3. ANNA PAUKER - Biographie. (OST-PROBLEME - Bad Nauheim - An.3. No. 33 - 18 Aug.1951,pag.1012-1013.)

4. ARMEEN DER SATELLITEN (Die) - RUMÄNIEN. (OST-PROBLEME - Bad Nauheim - An.3. No. 29 - 21 Iulie 1951 - pag. 879.)

5. (ARTICOL) - (Reportaj despre România de azi) (BERNER TAGBLATT - 21 Februarie 1951.)

6. (ARTICOL) - (Reportaj asupra stărilor din România. (BERNER TAGBLATT - 4 Iulie 1951.)

7. (ARTICOL) : Die Rote Donau.
(BERNER TAGBLATT - 13 Iulie 1951.)

8. (ARTICOL) : (Despre România)
(BERNER TAGBLATT - 16 August 1951.)

9. (ARTICOL) : (Despre România)
(CORRIERE DELLA SERA - 1951.)

10. (ARTICOL) : (Comentar asupra unui articol al Președintelui Băncii de Stat A.Vijoli - din Scânteia)
(CHRISTIAN SCIENCE MONITOR - New York 1951).

11. (ARTICOL) : Fuga da Bucarest di una scrittrice romena.
(GAZZETTA DEL POPOLO - Torino - 20 Ian.1951)

12. (ARTICOL) :(Asupra loviturii de stat din România dela 23 August 1944.)
(JENI SABEH - Istanbul - August 1951.)

13. (ARTICOL) : (Despre România)
(NATIONAL ZEITUNG - 29 Iunie 1951.)

14. (ARTICOL) : (Despre petrolul românesc)
(THE NEW YORK TIMES - New York - Iul.1951.)

15. (ARTICOL) : (Despre România)
(LE POPULAIRE - Paris - 2 August 1951.)

16. (ARTICOL) : (Interview luat unui „călător anonim".)
(POURQUOI PAS - Belgia - 29 Iunie 1951.)

17. (ARTICOL) : La lutte contre la culture française en Roumanie.
(RASSEMBLEMENT - Paris - 1951.)

18. AUFGEBOT DER DEUTSCHEN MINDERHEIT RUMÄNIENS.
(OST-PROBLEME - Bad Nauheim - An.3. No.29 21 Iulie 1951 - pag.883.)

19. BALESTRERI (Leonida) : (Recenzia lucrării lui Petre CIUREANU :Gli Scritti francesi di Niccolo Tommaseo)
(IL LAVORO NUOVO - 14 Aprilie 1951,p.3.)

20. BARRAL (Louis): Anne de Noailles devant l'Horizontale Porte.
(LA REVUE DE CULTURE EUROPÉENNE - Paris - An.I.No.1.-1951,pp.29-41.)

21. BAUTY (Edouard): La vie internationale à Genève. De la Société des Nations à l'organisation des Nations Unies. - Joutes diplomatiques d'hier et d'aujourd'hui.
(LA TRIBUNE DE GENÈVE - 8 Martie 1951.)

22. BECCARO (Felice del) : (Recenzia lucrării lui Petre CIUREANU : Gli Scritti francesi di Niccolo Tommaseo)
(RASSEGNA LUCCHESE - No.6.1951.pp.10-12.)

23. BUHLER (Jean) : (Articol despre deportările țăranilor germani din Banat).
(GAZETTE DE LAUSANNE - 8/9 Sept.1951.)

24. BUSINARI (P.) : Che cosa e il Cominform e quel'e il suo funzionamente. - (Cu date asupra activităţii desfăşurate în România.)
(TEMPO - 2 Ianuarie 1951.)

25. BUTTAFAVA (Vittorio) : A porte chiusa oltre cortina si raccontano questo barzoletto.
(OGGI - An.VII - No. din 1 Martie 1951,p. 12-13.)

26. CAMILUCCI (Marcello) : Umanesimo romeno.
(L'OSSERVATORE ROMANO - Roma - 10.Aug.1951)

27. CAMILUCCI (Marcello) : La dimostrazione dell'indimostrabile compito della propaganda marxista.
(IL POPOLO - Roma - 6 Iulie 1951.)

28. CAMILUCCI (Marcello) : Giraudoux et Eminescu
(LA REVUE DE CULTURE EUROPÉENNE - Paris - An.I.No.1. 1951,pp.43-45.)

29. CAVICCHIOLI (Giovanni) : L'eterno ritorno. - (Comentar al operei lui Mircea ELIADE şi a lucrării :Le Mythe de l'Eternel retour.)
(VALORI - Ian.-Febr.1951.)

30. CHASTAIN (Gabriel de) : Deux heures avec le roi Carol de Roumanie.
(L'ILLUSTRE - Revue hebdomadaire suisse - An.XXXI - No.41 - 11 Oct.1951,pag.5.)

31. CHENEVIÉRE (Jacques) : Abbé et Princesse. - (Recenzia lucrării : La vie d'une amitié,1911-1944, de Princesse BIBESCO.)
(JOURNAL DE GENÈVE--No.164 - 14/15 Iul.1951)

32. CIAMPINI (Raffaele) : (Recenzia lucrării lui Petre CIUREANU : Gli Scritti francesi di Niccolo Tommaseo.)
(NUOVA ANTOLOGIA - An.86 - fasc.1811 - Nov. 1951,pp.524-526.)

33. CLARENDON : (Articol asupra lui Dinu LIPATTI.)
(FIGARO - Paris - 10 Sept.1951.)

34. COMMENT TOMBE LE RIDEAU DE FER . - (Une evadée de Roumanie, arrivée à Paris raconte les derniers jours de la liberté.)
(PARIS MATCH - Paris - No.145 - 29 Decembrie 1951,pp.18-19.)

35. CONTRIBUTO RUMENO AL CONGRESSO DEI BIZANTINISTI (IL).
(SICILIA DEL POPOLO - Quotidiani della democrazia cristiana - Palermo. An.VII.No.88 13 Aprilie 1951.Pag.2.)

36. C O R Y (J.) : (Articol despre petrolul românesc)
(LA LIBRE BELGIQUE - Bruxelles - 21.5.1951.)

37. COSTA (Giovanni): La Romania sotto il talone di ferro.
(IL NAZIONALE - Roma - III,No.45/47,1951.)

38. DOMINICI (L.) : Mosca controllo la Romania.
(LA VOCE REPUBLICANA - Roma - 18 Aug.1951)

39. DONAUKOMMISSION AM ENDE ?
(OST-PROBLEME - Bad Nauheim - An.3.No.28
14 Iulie 1951,pag.840-841.)

40. DORRIS (Nancy) : Nancy's Daily Dish. For the Busy Housewife
(Recenzia lucrării D-nei Anişoara STAN :
Roumanian Cook Book)
(DAILY NEWS - New York - Vol.33.Nr. 157 -
25 Decembrie 1951,pag.21.)

41. EIN PREISAUSSCHREIBEN.
(OST-PROBLEME - Bad Nauheim - An.3.No.29.
21 Iulie 1951,pag.884)

42. EINNAHMENVERTEILUNG IN DEN KOLLEKTIVWIRTSCHAFT RUMÄNIENS
(OST-PROBLEME - Bad Nauheim - An.3. No.33
18 August 1951,pag.1011-1012.)

43. EN ROUMANIE.... - En Roumanie. Qui est responsable du sabotage du canal Danube-Mer Noire?
- Mythologie stalinienne.
(INFORMATION ET RIPOSTE - Bimensuel d'information critique sur le monde stalinien.
Paris - No.9. - 1 Nov.1951,pag.136-138.)

44. FIBISCH (Georg): Der Donau-Schwarzmeer-Kanal.
(ZEITSCHRIFT FÜR GEOPOLITIK - Heidelberg -
An.XXII - No.12 - Dec.1951,pp.766-767.)

45. (G.C.) : Lida de livros. „Insir'te Margarite".
(O ESTADO - Niteroi-Brazilia.An.XXXIII -
No.10899 - 26 August 1951,pag.5.)

46. (G.M.) : Un grand musicien disparu: Dinu LIPATTI.
(LA VIE MUSICALE - Bulletin mensuel d'information Internationale de Musique.
Paris - An.1951,No.2. - Ian.pag.3.)

47. GARCIA DE DIEGO: Sever POP, La Dialectologie... (Recenzie)
(Vicente) (REV.DE DIAL.Y TRAD.POP. - Tom.VII,1951.)

48. GREENWOOD (Nina): L'esprit de la Nation Roumaine.
(REVUE DOMINICAINE - Montreal - Ian.-Febr.
1951.)

49. GRITZ (E.D.) : (Reportaj asupra României)
(WASHINGTON POST - 1951.)

50. (H.G.) : Licht aus dem Osten.- Morcote besitzt die grösste Sammlung Rumänischer Ikonen.
(SIE UND ER - Zürich - An.XXVII - No. 16.
20 Aprilie 1951 - pag.16-17.)

51. (J.F.M.) : (Articol asupra propagandei în R.P.R.)
(JOURNAL DE GENÈVE - 3 Octombrie 1951.)

52. LAZITCH (Branko) : Les Soviets en Roumanie.
(LA TRIBUNE DE GENÈVE - 26 Iunie 1951.)

53. LESKI (S.) : Liquidata dai communisti la Şcoala Romana di Roma.
(IL POPOLO - Roma - 18 Octombrie 1951.)

54. LOMBARD (Alf) : Sever POP, La Dialectologie roumaine. (=Bibliotheca Romanica,edendam curat W. v.Wartburg,Series prima,Manualia et commentationes,IV),....(Studiu critic)
(VOX ROMANA , XII, 1951, pp.199-213)

55. MAQUIGNAZ (Sylvain): La latinité de la Roumanie.
(LE COURRIER - Genève - 9 Oct.1951,p.1.)

56. MOUZINHO (Dr.Antoni Ruivo) : Um grande acontecimento literario.A versao portuguesa das „Poesias" de Eminescu.
(JORNAL SINTRA - Semanario regionalista independente - SINTRA - An.XVIII - No. 912 - 8 Iulie 1951, pag.2,5.)

57. MUSIK UND LITERATUR IN RUMÄNIEN. - (Unter der Knute geschrieben von N. Opaschitsch - Belgrad)
(OST-PROBLEME - Bad Nauheim - An.3. No. 42 - 20 Oct.1951,pag.1924-1928.)

58. NEIN, NIEMALS.........
(OST-PROBLEME - Bad Nauheim - An.3.No.32. 11 August 1951, pag.980-981.)

59. NEMÉSIO (Vitorino): Mihail Eminescu,o poeta da Romania.
(DIARIO POPULAR - Lisboa - An.IX,No.3109, 30 Mai 1951, pag.5.)

60. NEUER VÖLKERMORD IM BANAT.
(NEUE HEIMAT - (Patria Nueva) - Zeitschrift für Donauschwaben und Heimatvertriebene - Buenos Aires - An.III - No.8.-10 Oct.1951, pag. 12.)

61. ODER UND DONAU IN DER SOWJETSTRATEGIE.
(OST-PROBLEME - Bad Nauheim - An.3. No.28. 14 Iulie 1951,pag.841-848.)

62. OPATCHICH (N.) : (L'Art roumain sous la terreur)
(BORBA - 18 August 1951.)

63. ORS (Eugenio d') : Del Mito. - (Recenzia lucrării : Le Mythe et l'Eternel retour de Mircea ELIADE)
(ARRIBA - Madrid - 3 Iunie 1951.)

64. PONTI (Marcello) : Una tragica pagina di storia dell'europa contemporanea. La „Notte di S.Bartolomeo" romena soffoca col sangue un sogno di liberta.
(IL POPOLO DI ROMA - An. II. No. 284 - 30 Noembrie 1951, pag.3.)

65. PUPPO (Mario) : (Recenzia lucrării lui Petre CIUREANU : Gli Scritti francesi di Niccolo Tommaseo.)
(LETTERATURE MODERNE - An.II.No.1. Ian. Febr.1051,pp.107-108.)

66. QUAND LES COMMUNISTES CONSIDERENT LA DENONCIATION COMME UN - DEVOIR. - (Un texte rèvèlateur de la nouvelle littèrature roumaine.)
(L'OBSERVATEUR CATHOLIQUE - Paris - An.I No.9. - 29 Martie 1951,pag.4.)

67. (R.K.) : Die Stourdza-Kapelle auf dem Frisenberg.
(DIE WOCHE IN BADEN BADEN - Baden Baden-Anul 1951, No.13, pag.4-5.)

68. RAIMONDI (Piero) : (Recenzia lucrării lui Petre CIUREANU : Gli Scritti francesi di Niccolo Tommaseo.
(CORRIERE DEL POPOLO - An. VII - No.283-30 Noembrie 1951,pag.3.)

69. (RECENZIE) : (Recenzia lucrării lui N.BACIU : Des Geôles D'Anna Pauker aux prisons de Tito.
(L'AURORE - Paris - 24 Apr.1951.)

70. (RECENZIE) : (Recenzia „Poesiilor" de M.EMINESCU - ediţia portugheză de V.Buescu.)
(DIARIO DE NOTOCIAS - 13 Aug.1951.)

71. (RECENZIE) : (Despre C.V.GHEORGHIU)
(KRISTAL - 1951 - No.2.)

72. (RECENZIE) : -(La via per unità balcanica. Su un libro di Constantin PAPANACE.)
(MACEDONSKA TRIBUNA - Paris - An.25. - 14 Iunie 1951,No.1267.)

73. (RECENZIE) : (Recenzia lucrării: Le thème de Jèsus dans la poèsie roumaine jusqu'à la fin du XIX-e siècle de Claude ISOPESCU,negli Atti dell'Accademia di Scienze,Lettere ed Arti O Instituto di Coimbra,vol.113,p.46.
(L'OSSERVATORE ROMANO - 1 Iunie 1951,No. 125, pag.3.)

74. (RECENZIE) : (Asupra lucrării lui N.BACIU: Des Geôles d'Anna Pauker aux prisons de Tito.)
(PAROLES FRANÇAISES - No.262 - 1 Iun.1951.)

75. (RECENZIE) : (Recenzia lucrării : Romanian Cooking.The Romanian Cook Book.By Anisoara STAN.249 pp.New York.The Citadel Press.
(THE ROCKY MOUNT SUNDAY TELEGRAMM - Dec. 23 - 1951 - pag. 5 A.)

76. (RECENZIE) : (N.BACIU: Des Geôles d'Anna Pauker aux prisons de Tito. (TRIBUNE DE GENÈVE - 21 Aprilie 1951.)

77. REPARATIONSPOLITIK IN DEN SATELLITENSTAATEN.
(OST-PROBLEME - Bad Nauheim - An.3. No. 33 - 18 August 1951,pag.1006.)

78. RIESTELHUEBER (R.): (Articol comentar asupra literaturii de de copii în România.
(NICE-MATIN - Nice - Iulie 1951.)

79. ROSETTI (Joseph) : Le musèe Rieder à Morcote.
(LA TRIBUNE DE GENÈVE - Genève - Nr.din 24/26 Martie 1951.)

80. ROUMANIE - La lutte contre le cosmopolitisme.
(B.E.I.P.I. - Bulletin de l'Association d'Etudes et d'informations politiques internationales.- Paris - An.III. No. 45 - 16/30 Aprilie 1951,pag.14.)

81. A <u>RUMANIA</u> LIVRE ESTA AO LADO DOS PAVOS LATINOS.
(DIARIO CARIOCA - Rio de Janeiro - An. XXIV - No.7148 - 18 Oct.1951,p.3,11.)

82. RUMÄNIEN : AKTIONEN GEGEN DEN UNTERGRUND.
(ABN - KORRESPONDENZBLATT - München - An.III - No.11/12 - Nov.-Dec.1951,pag. 10-11.

83. SCHMIDT (Albert - Marie) : Eliade Mircea: Le Chamanisme et les techniques archaiques de l'extase.
(<u>Recenzie</u>)
(REFORME - 13 Oct.1951.)

84. SEGUY (J.) : Sever POP: La Dialectologie...(<u>Recenzie</u>)
(ANNALES DU MIDI - Toulouse - Apr.1951.)

85. „SICHERSTE BASIS IM SÜDOSTEN".- Die rumänische Volksrepublik zwischen Rohstoffmangel und Leistungs - steigerung.
(NEULAND - Zeitschrift der Donauschwaben - An.4. No.28 - 15 Iulie 1951,pag.1.)

86. STIGLER (Lorenzo) : Soriana Gurian, Per aver scelto il silenzio.Firenze, Sansoni.1950. - (<u>Recenzie</u>)
(ITALIA CHE SCRIVE (L') - Rassegna per coloro che leggono - Roma - Anul 1951. No.3/5 - Martie-Mai ,pag.38.)

87. SULSBERGER (C.L.) : (Articol despre România.)
(NEW YORK TIMES - 30 Iunie 1951.)

88. TABAKANBAU UND TABAKVERARBEITUNG IN RUMÄNIEN.-(Le tabac roumain.)
(COURRIER TABAC - Bruxelles - 5,1951,11, pp.915-916.)

89. TAILLIEZ (Père Frédéric) : Post-scriptum à l'article „Jitianul-Un chrysobulle de 1689 de Const.Brâncoveanu.
(ORIENTALIA CHRISTIANA PERIODICA,XVII, - 1951,pp.217-220.)

90. TAILLIEZ (Père Frédéric) : La pensée religieuse d'un Musset Moldave: Mihail EMINESCU , (LA REVUE DE CULTURE EUROPÉENNE - Paris - An.I.No.1.1951.pp.63-78.)

91. TELLE (J.L.Gomez) : (Reportaj asupra României) (ARRIBA - Madrid - 1951.)

92. TEMPEST : (Articol despre biserica ortodoxă română.- (BRITISH WEEKLY - Iun.1951.)

93. TRANDAFILO (Franco) : Maniu e Mihalache fatti morire in prigione. (GIORNALE D'ITALIA - Roma - 2.8.1951.)

94. TRANDAFILO (Franco) : La montatura giudiziaria di Bucarest. (GIORNALE D'ITALIA - Roma - 16,9,1951)

95. VIDOSSI (Giuseppe) : Sever POP : La Dialectologie...... (Recenzie) (ARCHIVIO GLOTTOLOGICO ITALIANO, Tom. XXXV, 1951.)

96. VIRCY (Gil) : (Articol despre sărbătoarea națională dela 10 Mai.) (VER L'AVENIR - Bruxelles - Mai 1951.)

97. VIRCY (Gil) : (Articol despre cazul Pătrășcanu) (VERS L'AVENIR - Bruxelles - 1951.)

98. WEINGÄRTNER (A.) : Südosteuropa unter Sowjetherrschaft. (ZEITSCHRIFT FÜR GEOPOLITIK - Heidelberg - An.XXII,No.12-Dec.1951,p.754-760.)

99. ZINGARELLI (Italo) : L'instancabile scienza sovietica. (IL TEMPO - Roma - 16 Oct.1951.) (Articol despre opera de desnaționalizare a țării noastre de către regimul comunist.)

C.

ANEXĂ.

Teze de Doctorat

1. BOLZONELLA (Anna M.) : L'Ispirazione popolare nella lirica di Eminescu. (Universitatea PADOVA - 1951.)

2. CASARI (Adelina) : Le novelle di Delavrancea. (Universitatea PADOVA - 1951.)

3. C O N T E (Laura) : Le novelle di M.Eminescu.
(Universitatea PADOVA - 1951.)

4. C O N T E (Rosetta del) : Expresivitatea limbii lui Eminescu
(Universitatea ROMA - 21.6.1951.)

5. GUENTHER (Jacobi) : Reformele agrare în România după 1918 și 1945.
(Teză de doctorat economic prezentată la Universitatea din Nürnberg)

6. JUILLAND (Alphonse-Dan) : L'Argot Roumain, étude générale.
(Teză principală susținută la Sorbona la data de 25 Dec.1951.)

7. NAGACEVSCHI (Const.) : Concretizarea abstractelor în limba franceză.
(Universitatea TÜBINGEN - 1951.)

8. Ș U G A (D-na Ruth) : Der Abschnitt über die Weltzeitalter im Brachmānda-, Kūrma-, Linga-, Matsya- und Vāypurāna.
(Teză de doctorat susținută la Universitatea din BONN la 17 Ianuarie 1951)

9. V U I A (Romul) : Experimentelle Untersuchungen über Schaufelschwingungen bei Dampf- und Gasturbinen.
(München - 1951.)

REPERTORIUL PERIODICELOR
PE ANUL 1951.

1. „A M E R I C A" – (Ziarul Românesc AMERICA – Romanian News) Organul Oficial al „Uniunii şi Ligii Societăţilor Române Americane.– Cleveland.
An.XLVI – No.1 – 102 (27 Dec.1951.)

2. B. I. R. E. – Buletin de informaţie pentru Români în exil. – Paris.
An.IV. No.1 (4 Ian.) – 33/34 (31 Dec.1951)

3. BULETIN INFORMATIV – (Asociaţia Românilor din Nord-Vestul Germaniei.) – Westhoven.
An.I. – Decembrie 1951.

4. BULETIN INFORMATIV AL ASOCIAŢIEI ROMÂNILOR DIN GERMANIA DE SUD – München.
An.I. – Noembrie – Decembrie 1951.

5. BULETIN V.R.S.ZÜRICH – (Vereinigung der Rumänien-Schweizer) Zürich.
An.I. No.1 – 4 (Oct.1951.)

6. BULETINUL ASOCIAŢIEI ROMÂNILOR DIN AUSTRALIA – (A.R.A.) Sydney.
An.I.No.1. – Noembrie 1951.

7. BULETINUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE. – Buenos Aires.
An.III – No.1.(Aprilie) – 2 (Iunie 1951).

8. BULLETIN – CENTRE ROUMAIN DE RECHERCHES – Paris.
An.I. No.1 – Mai 1951.

9. CAETE DE DOR – Metafizică şi Poezie. – Paris.
An.1951 – No.1 – 4 (Oct.)

10. CAETE DE MĂRTURISIRE ORTODOXĂ – Hamilton,Canada.
An.II. – No.1 (15 Iunie 1951)........

11. CAHIERS ROUMAINS– Paris.
An.I. – No.1 – 7 (Dec.1951.)

12. C Ă M I N U L – São Paulo.
An.I. No.1 (Aug.Sept.) – 3 (Dec.1951.)

13. C H E M A R E A – Foaie românească de luptă anticomunistă şi antirezistenţialistă. – Paris.
An.III – No.1(15 Apr.) – 11 (25 Dec.1951)

14. COLECŢIA DE PERLE– La Collection des Perles – Paris.
An.I. No.1. – Mai 1951

15. C R E D I N Ţ A - Foaia Bisericii Ortodoxe Române „Sf. Impăraţi Constantin şi Elena" - Londra.
An.I. No.1 - 3 (Decembrie 1951.)

16. CRONICA ROMÂNEASCĂ - (Research and Publications Service Romanian Section. - Centrul de cercetări şi informaţii. - National Committee for a Free Europe.) - New York.
An.II. No.1 - 12 (Decembrie 1951.)

17. CUGET ROMÂNESC - (Pensiamento Rumano) - Buenos Aires.
An.I. No. 1 - 5/6 (Nov.-Dec.1951.)

18. C U R I E R U L - (O Correio) - Buletin de ştiri din România pentru Românii din Brazilia.Redactat şi distribuit de Comitetul de Ajutor pentru Romania al Crucii Roşii Braziliene. Rio de Janeiro.
An.1951 - No.22 - 32 (Decembrie 1951.)

19. CURIERUL CREŞTIN - (El Mensajero Cristiano) -Buletinul Bisericii Române Unite - Buenos Aires.
An.I. No.1 (Septemvrie 1951.)

20. CUVÂNTUL STUDENŢIMII - Organ al Federaţiei Studenţilor Români din Străinatate - München.
An.I. No.1. (Iulie-Septembrie 1951.)

21. D E S T I N - Revistă de cultură românească. - Madrid.
An. I. No. 1 (Iul.-Sept.) - 2 (Oct.1951)

22. F Ă C L I A - Buletin de ştiri pentru Românii E.V.W.din Anglia. - Londra.
An.III - No. 1 - 7(15 Apr.); 58 (15 Mai) - 61 (30 Iunie). - An.IV. No.62 - 65 (1.Dec. 1951.)

23. FOAIA POPORULUI - (People's News) - Cleveland,Ohio.
An.40 - No.1. - 24 (28 Dec.1951.)

24. GÂNDURI LIBERE - Revistă literară şi culturală. - Paris.
An.I. No.1 - 4 (Nov.1951.)
An.II.No.5 (Decembrie 1951.)

25. INDREPTAR - Foaie pentru gând şi faptă creştinească. München.
An.I.No.2 (Ian.) - 12 (Nov.1951.)
An.II - No.1. (Decembrie 1951.)

26. INFORMATION BULLETIN - (Rumanian National Committee) Washington.
An.1951 - No. 22 - 33 (Decembrie)

27. INSEMNĂRI - (Apuntes) - Buenos Aires.
An.I. - No.1 - 2 (Decembrie 1951.)

28. INŞIR'TE MĂRGĂRITE - Literatură-Folklor-Artă-Ştiinţă-Critică. Rio de Janeiro.
An.I. No.1 - 4 (Decembrie 1951.)

29. LIBERTATEA - Madrid.
An.I. No.1 - 5/6 (Nov.Dec.1951.)

30. LIBERTATEA - Revistă de gândire şi acţiune românească.
Madrid.
An.I. No.1. (August 1951.)

31. LUMINĂTORUL - (The Illuminator) - Detroit,Michigan.
Vol.XXVI - 1951 - No. 1 - 12.

32. MESAGERUL -(Le Messager) - Paris.
An.I. No. 1 - 3 (1951.)

33. MOFTUL ROMÂN - (Le Fason Roumain) - Organ al celei de a treia internaţionale a Românilor liberi.
(Paris) - An.1951. - No.1 - 4.

34. MONITORUL COMITETULUI NAŢIONAL ROMÂN - Washington.
An.I. No.1 - 12 (Decembrie 1951.)

35. NATION ROUMAINE (LA) - Organe du Conseil des Partis politiques Roumains National Paysan - National Libèral - Social Dèmocrate Indèpendant.
Paris.
An.IV. No. 58 - 80 (15 Decembrie 1951.)

36. ORIZONTURI - Cercul Românesc de Studii şi Cercetări Ştiinţifice din Germania - Stuttgart. -
An.III. No.1/3 (Ianuarie-Martie) -4/6 (Apr. Iunie) - 7/12 (Iulie Decembrie 1951.)

37. P A T R I A - Foaie românească independentă - München.
An.III. No. 1 - 11/12 (Decembrie 1951.)

38. PREMIÈRE COLONNE (LA) - Revue de politique internationale.
Paris.
An. I. No.1 (15 Sept.) - 5/6 (15 Nov.1951.)

39. REVUE DE CULTURE EUROPÉENNE(LA) - Paris.
An.I. No.1 (Iul-Sept.1951.)

40. ROMÂNIA - Foaie românească independentă - Buenos Aires.
An. III - 1951 - No. 1 - 12.

41. ROMÂNIA VIITOARE - Buletinul Tineretului Naţional-Ţărănist.
Paris.
An. I. - 1951 - No.1 - 6.

42. R O M Â N U L - Organ al Asociaţiei Românilor Liberi în Statele Unite. - New York.
An. I. - 1951 - No. 1 - 8 (Decembrie).

43. SCRISORI DIN SPANIA - Madrid.
An. II - No.4 - 13 (Iulie 1951.)

44. S O L I A - (The Herald) - Foaie de zidire sufletească.
Publicată de Episcopia Ortodoxă Română în America. - Cleveland,Ohio.
An. XVI - 1951 - No. 1 - 50 (23 Dec.)

45. SUFLET ROMÂNESC - Revistă de cultură creştină. - Roma.
An.III. - No.1 - 4 (Oct.-Dec.1951.)

46. T R I B U N A - Morală publică, idee naţională, dreptate socială, democraţie. - Anglia.
An. I. - 1951 - No. 1 - 3.

47. TRIBUNA ROMÂNĂ - (The Romanian Tribune) - Buletinul informativ al Asociaţiei Culturale Române din Toronto.- Canada.
An. II. No.1 - 8/9 (Nov.-Dec.1951.)

48. U N I R E A - Ecoul Asociaţiei Elveto-Romane. - Berna.
An. I. - Decembrie 1951.

49. U N I R E A - (The Union) - Published by The Association of Romanian Catholics of America.
Cleveland, Ohio.
Vol.2. No.1 - 12 (Decembrie 1951.)

50. V A T R A - Foaie românească de opinie şi informaţii.
Roma.
An. I. No. 1 - 12 (Decembrie 1951.)

51. V E R S - Revistă literară. - Rastatt.
An.I. - No. 1 - 2.
Cu no.3 apare în America, Albany.
An.I. No.3/4 - 5 (Nov.Dec.1951.)

52. VESTITORUL - Linz. (Austria).
An. III - 1951 - No. 20 - 23 (Decembrie 1951-Ianuarie 1952.)

CRONOLOGIA

EVENIMENTELOR CULTURALE.

Anul 1951.

I.

ASOCIAŢII, COMITETE, COMUNITĂŢI, ETC.

ARGENTINA - Asociaţia Românilor Liberi. - Sept.1951.-B.Aires.

AUSTRALIA - Asociaţia Românilor din Australia. - Oct.1951. Sydney. - Preşedinte: Lt.Col.G. SANDU.

AUSTRIA - Asociaţia Românilor Liberi.

BRAZILIA - Cercul Cultural „Andrei Mureşanu"- Rio de Janeiro. Condus de : Şt.Baciu, F.Brădescu si I.G.Dimitriu.

CANADA - Asociaţia Culturală Română din Toronto.

FRANŢA - Asociaţia Eparhiei Române în Occident. - Paris. Preşedinte: L. NEGRUZZI.
- Asociaţia Românilor din Nord. - Roubaix. Preşedinte: Ilie BURZEA.
- Asociaţia Românilor Refugiaţi. - Paris.
- Comitetul Asociaţiei Jurnaliştilor Români în străinătate. - Paris.- Preşedinte: Ion DRAGU.

GERMANIA - Asociaţia Românilor Liberi - München. Preşedinte : General Ion GHEORGHE.
- Uniunea Germanilor din România - München. Preşedinte: H. SCHEINER.

SPANIA - Comunitatea Românilor din Spania. - Madrid. Preşedinte: G. DEMETRESCU. - (28 Oct.1951.)

STATELE-UNITE- Liga Românilor Liberi. - 1 Sept.1951.-New York. Preşedinte: General N. RĂDESCU.

SUEDIA - Asociaţia Jurnaliştilor şi intelectualilor Români din Scandinavia. - Stockholm. - Iulie 1951. Preşedinte: G. SERDICI.

II. - COMEMORĂRI.

ANGLIA

10 Mai = Serviciu religios oficiat de Pr.F.GÂLDĂU la Biserica Sf.Împăraţi Constantin şi Elena din Londra.

ARGENTINA

8 Nov. = Serviciu religios oficiat de Pr. I.DAN - B.Aires.

AUSTRIA

10 Mai = Te Deum oficiat de Pr. MÜLLER la Căminul Misiunei Vaticane din Salzburg.
17 Iunie = Comemorarea Zilei Eroilor - Salzburg.

BRAZILIA

10 Mai = Festivitate organizată de Asoc. România la São Paulo.

CANADA

24 Ian. = Festivitate la Casa Română din Toronto organizată de Asociaţia Mihai Viteazul.
10 Mai = Sărbătorire organizată de Asoc.Cult.Română din Toronto.

CHILE

10 Mai = Serviciu religios oficiat la Biserica Ortodoxă Sf. Gheorghe.
= Emisiune la postul de Radio El Mercurio: alocuţiune ţinută de D-l H.HELFANT. Şi conferinţa D-lui VICOL : Aspectele culturii române.

FRANŢA

Ianuarie = Reuniune comemorativa pentru Dinu LIPATTI iniţiată de de D-na Nadia BOULANGER.
9 Aprilie = Comemorarea Unirii Basarabiei.- Te Deum la Capela Greco-Catolică Română. - Paris.
10 Mai = Festival organizat de Fundaţia Regală Universitară Carol I în sala Rochefoucauld - Paris.
10 Mai = Te Deum la Biserica Ortodoxă Română - Paris.
10 Mai = Te Deum la Capela Unită - Paris.
16 Sept. = Program de muzică folcloristică română în cadrul Festivalului International dela Besançon.
1 Dec. = Comemorarea Unirii Transilvaniei de către Fundaţia Regală Univ.Carol I. - Discurs: Prof. Sever POP.
1 Dec. = Liturghie la S-te Madeleine - Paris.

GERMANIA

24 Ian. = Sărbătorirea Unirii Principatelor de către Comitetul Român din Zona Americană a Germaniei. - München.
27 Martie = Aniversarea Unirii Basarabiei cu România, de către Asociaţia Generală a Studenţilor Români din Germania.
10 Mai = Gala organizată de Asoc.Stud. Români din Germania.
8 Nov. = Serviciu religios oficiat de Pr. F.POPAN - München.

1 Dec. = Comemorarea Unirii Ardealului de către Asoc.Românilor din Germania de Sud. - München.Discurs:C.SASSU.
1 Dec. = Comemorarea a 70 de ani dela naşterea lui Octavian GOGA. - München. - Discurs: J.MATEJKA.

ITALIA

1 Dec. = Comemorarea Unirii Ardealului - Te Deum. - Roma.
2 Dec. = Serviciu religios. Comemorarea a trei ani dela desfiinţarea Bisericii Unite în România. - Roma.

SPANIA

10 Mai = Slujbă religioasă oficiată la Capela Ortodoxă Diaz Cohenna - Madrid.

SUEDIA

10 Mai = Şedinţă festivă a Asoc.Suedezo-Române.-Stockholm.

TURCIA

10 Mai = Te Deum la Biserica Sf.Treimi din Taksim.-Istanbul.

III

COMUNICĂRI, CONFERINŢE, CUVÂNTĂRI, COLOCVII, PRELEGERI, ETC.

ANGLIA

GÂLDĂU (Pr.Fl.) = Cuvântare ţinută în Biserica Aylskam la 25 Nov.1951 despre: Persecuţia religioasă în România.

NANDRIŞ (Grigore) = Comunicare ţinută la Societatea Filologică Engleză - King's College despre : Desvoltarea şi structura limbii române.-19.I.1951.

ARGENTINA

FRÂNCU (Al.) = Marxismo de pensiamento - 27 Sept.1951.
= Marxismo de combate - 4 Oct.1951.
(Conferinţe ţinute în cadrul Colegiului de studii universitare din Buenos Aires.)

GAZDARU (D.) = Aventurile limbii latine si originile limbilor romanice. - 21 August 1951.
= Rumania - Isla de la latinidad en el maro eslavo. - (Conferinţe ţinute la Fac. de Fil. şi Litere din Buenos Aires.)

HORIA (Vintilă) = Aspectos de una Europa desconocida. (Conferință ținută în cadrul cursurilor de vară ale Institutului de Umanități din Salta (Argentina) - 20 Ian.1951.)

POPESCU (Oreste) = Economia în misiunile iesuitice din Paraguay.
= Noi probleme în economia mondială modernă.
= Bazele studiilor universitare în Europa și America.
= Olivicultura în bazinul mediteranian.
(Conferințe ținute la Bahia Blanca,Neuquem, General Roca și Coronel Dorrego.)

POPP (Șerban) = Arta și opera lui Dinu LIPATTI. (Conferință ținută la 6 Iulie 1951 la Inst. de Artă Modernă din Buenos Aires.)
= Dinu LIPATTI - Hombre y Musico. (Conferință ținută la 5 Dec.1951.)

BELGIA

GHEORGHIU (C.V.) = (Conferință ținută la Bruxelles - 30.I.1951.

P O P (Sever) = La tâche de la nouvelle génération des romanistes. (Conferință ținută în cadrul ședințelor științifice ale Asoc.Romaniștilor dela Univ. din Liége la 23 Iunie 1951.)

BRAZILIA

RESSEL (Ed.) = Comunism și bolșevism. (Conferință ținută la Radio Club do Brasil în Ianuarie 1951.)

UȘIERU-VIȘOIANU (D-na Eugenia) = (Conferințe ținute sub forma de interview-uri la postul de radio emisiune São Paulo despre: Țara,cultura și arta românească.Mai-Apr.1951.

VĂLIMĂRESCU (C.) = Discurs rostit la Congresul Uniunei Latine - Rio de Janeiro - 8 Oct.1951.

CANADA

BERNARD (E.) = Conferință despre CARAGIALE ținută sub auspiciile Alianței Franceze la Winnipeg.

BOSSY (R.V.) = Europa unită: vis sau realitate. (Conferința repetată la Fredericton,Saint-John, Halifax și Toronto.)
= Raport la a 20-a conferință a Institutului Canadian pentru afacerile publice,(Canadian Inst. of Public Affairs) 11-15 Aug,1951.Geneva Park. Referat: Poziția Europei orientale față de comunism și rolul ei (în special al României) în întocmirea Europei viitoare.)

BOSSY (R.V.) = A Barrier Nation: Romania.
(Conferinţa transmisă de posturile de radio: Fredericton şi Saint-John - 1-2 Oct.1951.)
= Problema Europei Centrale în cadrul Europei de mâine şi evoluţia ideii federaliste în Europa. (Conferinţă ţinută la Over-Seas League -Toronto, la Clubul Asoc.YMCA şi YWCA Toronto şi la Etobicoke Collegiale Institute Toronto.)
= (Ciclu de conferinţe despre România şi poziţia ei în Europa de mâine, ţinute la Canadian Institute of International Affairs în luna Octombrie 1951.)

MITESCU (Ing.Şt.) = Monetary Problems in Foreign Trade.
(Conferinţa ţinută în Arvida-Canada la 28.3.1951.)

SARRAZIN (Jean) = Conferinţă despre ROMÂNIA - la postul de radio CBF-Montréal -Canada.)

CHILE

HELFANT (H.) = Alocuţiune la radio El Mercurio - Santiago de Chile, cu prilejul zilei de 10 Mai.

VICOL (C.) = Aspectele culturii române.
(Conferinţa difuzată de Chilena Broadcasting Corporation în luna Mai 1951.-Santiago de Chile.)

FRANŢA.

BOILĂ (Romulus) = Le constructivisme dans la conception politique de Jules M a n i u .
(Conferinţa ţinută la Cercul de studii politice româneşti Simion Bărnuţiu - Paris - la 15 Februarie 1951.)

BRAILOIU (Const.) = Le rythme „boiteux".
(Conferinţa ţinută în cadrul Societăţii Franceze de Musicologie din Paris.)

BUHOCIU (Octavian)= Origine existentielle de l'affliction „urât".
(Colocviu ţinut la Centre Roumain de Recherches - Paris - la 17 Dec.1951.)

BUMBEŞTI (Gh.) = Considérations sur l'histoire roumaine.
(Colocviu ţinut la Centre Roumain de Recherches - Paris - la 15 Dec.1951.)

CAZABAN (Th.) = „Dimensiunea persoanei într'o democraţie creştină". - (Conferinţa ţinută în Aprilie 1951 la Cercul de studii politice româneşti Simion Bărnuţiu - Paris.)

CHAMBE (Général) = La fraternité franco-roumaine. (Conferință ținută la Cercle Franco-Roumain - 28 Aprilie 1951.)

DJUVARA (Neagoe) = Arnold J.Toynbee, A Study of History. (Conferință : Centre Roumain de Recherches Paris - 14 Aprilie 1951.)

DRAGU (Ion) = N.Titulescu. (Conferință ținută la „Cercle France-Union Française" din Paris la 6 Aprilie 1951.)

ELIADE (Mircea) = Cultura română și orientalismul. (Conferință ținută la 7 Mai 1951 la Institutul Catolic din Paris.)

FLORESCU (Radu) = La Langue Française en Roumanie. (Conferință : Cercul „Poftim" - Paris - 26 Mai 1951.)

FONTAINE (Marcel) = Comment on enchaine les écrivains dans la Roumanie d'aujourd'hui. (Conferință ținută sub auspiciile Asoc.Jurnaliștilor Români în străinătate la Cercul „France-Union Française" - Paris - la 28 Februarie 1951.)

GOLEA (Antoine) = Opera lui B.Bartok și George Enescu. (Conferință : Maison des Lettres - Paris.)

GUGUIANU (N.) = Les nouvelles conceptions fédéralistes. (Conferință: Centre Roumain de Recherches-Paris.)

ISOPESCU (Claudiu) = Discurs festiv ținut la 24 Ianuarie 1951 în sala de conferințe a Bisericii Saint Servien din Paris.)

JOYEL-FAURE (André) = La Roumanie crucifiée. (Conferință : Cercle Républicain"- Paris - 12 Aprilie 1951.)

JUILLAND (A.) = Le structuralisme dans la linguistique. (Conferință: Centre Roumain de Recherches - Paris - 10 Decembrie 1951.)

MARINESCU (Const.) = Sources historiques inconnues d'un roman de chevalerie in : Tirant le Blanc. (Comunicare ținută în ziua de 4 Mai 1951 la Institut de France - Paris.)

METIANU (C.) = Un cas d'anévrysme artério-veineux pulmonaire. (Comunicare ținută la Académie de Chirurgie - Paris - în ședința dela 20 Iunie 1951.)

= Le diagnostique de la Trilogie de Fallot. (Comunicare făcută la Secția Medicală a Fundației Regale Univ.Carol I.-Paris.17.5.1951.)

METIANU (C.) = Un nouveau moyen de diagnostique dans les cardiopathies congènitales.
(Comunicare făcută la Fundaţia Regală Un. Carol I - Paris - 17 Mai 1951.)
= Essai de classification des types électriques d'hypertrophie droite dans les cardiopathies congènitales.
(Comunicare făcută la Fundaţia Regală Univ.Carol I. - Paris - 12 Iulie 1951.)
= Le diagnostique clinique des cardiopathies congènitales.
(Comunicare făcută la Facultatea de Medicină din Paris. Clinica cardiologică - 3 Octombrie 1951.)

MIHAI (M.S.Regele) = Discurs rostit la reuniunea organizată de Fundaţia Regală Univ.Carol I.-Paris - la 11 Iunie 1951.)

P O P (Sever) = Caracteristicile limbii române.
(Conferinţă ţinută la 23 Aprilie 1951 la Institutul Catolic - Paris.)
= Cuvântare rostită la 1 Dec.1951 cu prilejul comemorării Unirii Transilvaniei în cadrul Fundaţiei Regale Univ.Carol I.

POPESCU-BOTOŞANI (G.)= L'idèologie du parti national paysan.
(Conferinţă: Cercul de studii politice româneşti Simion Bărnuţiu - Paris - la 14 Martie 1951.)

POPESCU (Paul) = Le congrès oecumènique de Bad-Boll.
(Comunicare: Centre Roumain de Recherches. Paris. - 3 Decembrie 1951.)

RANDA (Alex.) = Esquisse d'histoire universelle.
(Conferinţă:Centre Roumain de Recherches. Paris. - 23 Decembrie 1951.)

RAZI (G.M.) = Un livre sur l'annèe 1948. (Orwell vu par les lettres de Russie du Marquis de Coustine.
(Comunicare: Centre Roumain de Recherches. Paris. 8 Decembrie 1951.)

STEPHANESCO (Gèrard) = Le drame du Christianisme en Roumanie.
(Conferinţă: Centre Richelieu - Paris - 20 Febr.1951.-Repetată la 23 Febr.1951 la Institutul Catolic - Paris.)

GERMANIA

HOFFMANN (Walter) = Ciclu de prelegeri ţinute în cadrul Fac. de Şt.Economice la Univ.München: Landes- und Wirtschaftskunde Rumäniens.Nov.1951.

MATEJKA (Joseph) = Viața și opera lui Octavian GOGA. (Conferință ținută cu prilejul comemorării a 70 de ani dela nașterea poetului la 1. Decembrie 1951 la München.)

SASSU (Const.) = Despre împrejurările care au dus la Unirea Transilvaniei. (Cuvântare ținută cu prilejul comemorării organizată la München.)

GRECIA

WULTEPSI-VULPESCU = Alocuțiune ținută la Radio Atena în legătură cu lovitura de stat din România dela 23 Aug. 1944.

ITALIA

BIBESCU (Prințesa) = Amintiri despre Giovanni Baldini. (Conferință ținută la 5 Dec.1951 la Centrul Cultural Francez din Roma.)

ELIADE (Mircea) = Timpul in Mitologie.

= Filosofia indiană. (Conferințe ținute la Ascona.)

IROAIE (Petru) = Per la romanità de torna, torna fratre del secolo VI. (Conferință ținută la Congresul de Studii Bizantine - Palermo - 1951.)

MARIN (Dem.St.) = Come vedo e come sento io la Congregazione Mariana. (Prolusiune la anul social al Congr.Mariane, ținută în ziua de 12 Nov.1951 la Bari.)

= L'Unione delle Chiese - prospettive per il futuro. (Conferință ținută la 3 Febr.1951 la Institutul „Di Cagno-Abbrescia" și repetată la 6 .3. 1951 în cadrul Congregației Profesioniștilor „Mater Boni Consilii" la Chiesa del Gesù.)

= Ut unum sint. (Conferință ținută la 30 Martie 1951 și repetată la 12 Iunie 1951.)

= Il concetto del dolore nel Buddhismo e nel Cristianesimo. (Conferința ținută la 6 Nov. 1951 la Congreg.Mariană „Mater Boni Consilii")

= L'universitario e i suoi compiti attuali. (Conversație ținută studenților dela F.U.C.I. din Gioia del Colle, 21 Dec.1951.)

MARINESCU (Const.) = Du nouveau sur les relations de l'empereur Manuel II Paléologue avec l'Espagne.) (Conf. Congr. de Studii Bizantine-Palermo 1951.)

MUNTEANU (Basil) = Prèromantisme européen et le problème de la peinture en poèsie.
(Raport la: Congresul Federației Internaționale a limbilor și literaturilor moderne. - Florența.)

TAILLIEZ (Fr.) = Despre prigonirea Bisericii Unite în România. - (Conferință ținută la 7 Oct. 1951 în cadrul activității Asoc.Literare UNITAS.)

TURDEANU (Emil) = Les apocryphes slaves et roumains. Leur apport à la connaissance des apocryphes grecs.

Adaos.

CARNATIU (Pr. P.) = Conferință religioasă ținută în cursul anului 1951 la Novarra.

HORODNICEANU (C.) = Despre legaturile culturale și economice dintre Italia și Romania.
(Conferința ținută la Santa Brigida-Roma în cadrul manifestărilor Soc.Italiane p. organizații internaționale de pe lângă Univ.din Milano în Mai și Iunie 1951.)

LAZZARINI (Andrea) = Amintiri dintr'o călătorie în România.
(Conferința ținută la 23 Mai 1951 în cadrul Asoc. Fratellanza Italo-Romena.)

MIRCEA (Pr.Alex.) = Conferințe religioase ținute în cursul lunii Ianuarie 1951 la Bergamo, Stezzano, Brescia, Fano.)

STATELE-UNITE

DAVILLA (Carol) = Despre regimul general al muncii introdus de comuniști în România.
(Expunere facută la New York la 9 Ian.1951)

GAFENCU (Grigore) = Cum poate fi liberată Europa ?
(Conferința ținută la Universitatea Buckneel din Louisburgh -Pennsylvania în luna Ianuarie 1951.)

= Perspectivele politice de viitor ale Europei de Rasarit.(Conf.: Louisburgh.Ian.51)

= Politica externă a Rusiei Sovietice.
(Conferința ținută la New York în luna Iunie 1951.)

= Ciclu de conferințe prin care desvolta principalele puncte ale Declarației de Liberare.)

GAFENCU (Grigore)	= Conferințe ținute în fața Organizației ADA (American for Democratic Action) la 20.III 1951; la Freedom House - New York la 14.4. 1951; la Institute for World Affairs la 21. și 22 Aprilie 1951.)
	= Cuvântare ținută la 20 Februarie 1951 la Universitatea din Virginia în legătură cu Declarația de Liberare.
	= Despre primejdia sovietică. (Conferință ținută la stațiunea de televiziune NBC la 20 Sept.1951.)
ILEANA (A.S.I. Arhiducesa)	= Ciclu de conferințe despre România ținute la: Adolphi College; Song Blau State Univ.; New Hampshire State Univ.; Massachusets General Hospital - Boston.)
MOLDOVEANU (Toma)	= Situația actuală în România. (Conferință ținută sub auspiciile Asoc.The Detroit Jun.Board of Commerce la Detroit în ziua de 28 Martie 1951.)
	= Despre libertatea economică. (Două conferințe patronate de Cercul American „Invest in America"din Detroit și ținute la 26 Sept. și 31 Oct.1951.)
RĂDESCU (G-ral N.)	= România sub ocupația sovietică. (Conferință ținută în ziua de 14 Mai 1951 la Houston Hall - Philadelphia.)
RIPOȘANU (Pamfil)	= Pervertirea educației în spatele cortinei de de fier.(Conf. - Martie 1951 - New York.)
	= Cuceririle teritoriale ale comunismului. (Conf. - 6 Aprilie 1951 - New York.)
VIȘOIANU (Const.)	= Discurs ținut în ziua de 10 Mai 1951 la Biserica Sf.Dumitru din New York.)
	= Discurs ținut la radio B.B.C. în ziua de 8. Noembrie 1951.
TURCIA	
DECEI (A.)	= Alocuțiune ținută la Radio Ankara în legătură cu lovitura de stat dela 23 Aug.1944.

IV. - CONGRESE

BRAZILIA	= Congresul Uniunii Latine - 15 - 19 Oct. 1951. - Rio de Janeiro. (Delegația românească participă sub conducerea D-lui C. VĂLLIMĂRESCU.)

STATELE-UNITE = Congresul Episcopiei Ortodoxe Române din America. 1-4 Iulie 1951 - Chicago.
(Alegerea noului Episcop in persoana D-lui Dr. Viorel TRIFA - VALERIAN.)
= Congresul Asociației Catolicilor Români Americani. - 2 Sept.1951 - Detroit.

V. - CURSURI UNIVERSITARE.

ARGENTINA

GAZDARU (D.) = Prof.la Fac.de Litere din Buenos Aires.
= Prelegeri asupra Literaturii italiene în Evul Mediu până la Dante.
= Cauzele apariției târzii a literaturii italiene prin raport cu celelalte literaturi europene occidentale.
(Lecție de deschidere la Univ.din B.Aires- la 27 Aprilie 1951.)

GERMANIA

HOFFMANN (Walter) = Prof. la Univ. München.
= Geografia și economia României.
(Prelegere inaugurală ținută la 6 Nov.1951 la Universitatea din München.Fac.de Econ.)

C U B A

CUSIN (Al.C.) = Prof. la Universitatea Habana-Cuba.
= Cursuri de Istoria Cooperației.
Iulie-August 1951 - 6 serii cu 32 cursuri.
Noembrie-Dec.1951 - 10 prelegeri.

FRANȚA

Cursuri Universitare Române - Institutul Catolic - Paris.

ATANASIU (Dr.P.)	= Le Prof.J.Cantacuzino et son école.	-16 Apr.
BARRAL (R.Père)	= Eminescu et la France.	- 5 Mart.
BUNESCU (Al.)	= La coopèration chez les Roumains	- 12 Febr.
BUNESCU (Al.)	= Une grande rèussite scientifique: Gazeta Matematica.	- 21 Mai
ELIADE (Mircea)	= La culture roumaine et l'orientalisme. I.	- 2 Apr.
ELIADE (Mircea)	= La culture roumaine et l'orientalisme. II.	- 30.Apr.

ELIADE (Mircea)	= La culture roumaine et l'orientalisme	- 7 Mai
FONTAINE (M.)	= La condition actuelle de l'écrivain en Roumanie.	- 22 Ian.
MARINESCU (C.)	= Comment on écrit actuellement l'histoire des Roumains. I.	- 5 Febr.
MARINESCU (C.)	= Comment on écrit actuellement l'histoire des Roumains. II.	- 25 Mart.
METIANU (Dr.C.)	= Médecins roumains.	- 26 Febr.
P O P (Sever)	= Langue roumaine et langues romanes.	- 23 Febr.
P O P (Sever)	= Les caractéristiques de la langue roumaine.	- 23 Apr.
TAILLIEZ (Fr.)	= Le conte des contes ou la quête de la Vierge.	- 28 Mai
TAPPE (E.D.)	= The Finck Paper as a source for Rumanian History.1660-1670.	- 25 Mai
VENIAMIN (V.)	= L'origine et la réalité du constitutionalisme roumain.	- 29 Ian.

Profesori, docenți și lectori la universitățile din strainatate, ținând cursuri regulate.

BUSUIOCEANU (Al.)	= Profesor de limba și lit.română-Univ. Madrid.
BRAGA (Sevold)	= Docent: Drept international.Fac.Jurid.Erlangen.
CARAGATA (G.)	= Prof.lit.română. - Universitatea din Florința.
CIUREANU (P.)	= Prof.literatura română-Universitatea Genova.
CORPACIU (Dr.)	= Prof. de geologie și mineralogie la Univ. - din La Plata.
DRĂGHINCESCU (G.)	= Lector de l. română la Univ.Liberă din Berlin.
ELIADE (Mircea)	= Cursuri la École des Hautes Études-Sorbonne.
HORODNICEANU (N)	= Prof.la Fac.de Științe din San Juan-Argentina.
MARINESCU (D.)	= Profesor la Universitatea din Cordoba.
MATEESCU (N.)	= Prof.de drept intern.-Univ. Montréal - Canada.
MOSCU (Ing.C.)	= Prof.de mineralogie și geologie la Universitatea din Bahia Blanca - Argentina.
IROAIE (Petru)	= Cursuri de lit.română - Univ. din Palermo.
BUESCU (V.)	= Idem la Fac.de Litere și Filosofie din Lisabona.
MITITELU (Alexandrina)	= Cursuri de limba și literatura română la Universitatea din Padova.
NANDRIȘ (Grigore)	= Prof. la Univ. din Londra.-Cursuri de filologie Secția slavă.
ONCIULESCU (T.)	= Cursuri de limba și lit.română.-Univ. Neapole.
P O P (Sever)	= Prof. de filologie romanică - Univ. Louvain.
POPOVICI (Ciril)	= Cursuri la Facultatea de Drept din Grenada.
POPESCU (Oreste)	= Cursuri de economie la Universitatea din Bahia Blanca - Argentina.
PRODAN (Dr.M.)	= Docent la Facultatea de Științe-Univ. Freiburg
RĂUȚĂ (A.)	= Cursuri de lit.română la Univ. din Salamanca.
RIPOȘANU (P.)	= Profesor la Universitatea din New York.
RUGINĂ (Anghel)	= Cursuri de economie la Universitatea Portland.
TURDEANU (Emil)	= Cursuri de limba si lit.română la Sorbona.
SAVEANU (L.)	= Cursuri la Universitatea din Bahia Blanca.
USCATESCU (G.)	= Prof. de limba și lit. română-Univ.Barcelona.

VI. - DISTINCŢII-FUNCŢII-PREMII

BACIU (Nicolae) = Distins cu premiul „Silvio Pellico" pentru lucrarea sa: Des Geôles d'Anna Pauker aux prisons de Tito. - Paris - 2.VI.1951. Premiu în valoare de 100.000 franci.

BUTAŞ (Dr.Nerva)= Numit Membru titular al organizaţiei:Association Française pour l'étude cu Cancer. Paris - 1951.

CELIBIDACHE (S.)= Decorat cu ordinul „O Higgins" (Cel mai mare ordin chilian) de Preşedintele Republicei Chile.

CONSTANTINESCU (Mihail) = Numit Director al Societăţii Autorilor Francezi din Nancy.

GAZDARU (D.) = Numit în postul de profesor titular la Fac. de Filosofie şi Litere dela Univ.din Buenos Aires. - Aprilie 1951.

GRIGORIU (I.) = Numit profesor de limba română la Şcoala Militară din California.

MANOLESCU (Max) = Distins cu „Médaille Aéronautique Française" pentru servicii aduse aviaţiei franceze în Indochina.

MARINESCU (C.) = Numit Membru Corespondent al Academiei Regale de Istorie - Madrid - 29 Nov.1951.

MATEESCU (Nic.) = Numit profesor titular de drept internaţional la Universitatea din Montréal - Canada.

PETRESCU (G-ral)= Numit de M.S.Regele MIHAI Şef al Militarilor Români Liberi din străinătate.

P O P (Sever) = Ales Membru al Asociaţiei Naţionale Italiene a Prietenilor Poesiei dialectale şi al Centrului italian de Dialectologie.-Sept.1951.

POPESCU (Oreste)= Numit Consilier al Fac.de Ştiinţe Economice la Universitatea din Bahia Blanca-Argentina.

POPESCU (Traian)= Distins cu premiul I şi prima distincţie de către Conservatorul Naţional de Muzică din Paris. - Iunie 1951.

RIEDER (Albert) = Numit Ofiţer al Ordinului Universal al Meritului Uman pentru a fi fondat şi însufleţit Muzeul de artă românească din Morcote.Elveţia.

RUGINĂ (Anghel) = Ales Preşedinte al Asociaţiei „New Economist" dela Universitatea din Portland.-St.Unite.

SĂVEANU (L.) = Numit Sub-Director al Bibliotecii Universităţii din Bahia Blanca.- Argentina.

STOIA (Eugen) = Numit profesor la „St.Louis Institut of music" din St.Louis - Statele Unite.

TOMESCU (Yvonne)= Sculptoră - Distinsă cu Premiul Artiştilor Străini - Argentina.

TRIFA (Viorel) = Ales Episcop al Românilor Ortodoxi Americani în Congresul Episcopiei Ortodoxe Române dela Chicago dela 4 Iulie 1951,cu numele VALERIAN

USÇATESCU (G.) = Ales Membru în Comitetul de Patronaj al Clubului Internaţional al Uniunii jurnaliştilor şi scriitorilor Uniunei Latine.-Sept.1951.

USCATESCU (G.) = Distins cu Premiul Uniunei Latine (Al doilea) acordat pentru lucrarea sa: Problema Europei. Noembrie 1951.

VENIAMIN (Virgil)= Cooptat Vice-Preşedinte al Secţiei Orientale a Mişcării Europene - Paris.

VII - EXPOZIŢII ARTISTICE

ARGENTINA

IONESCU (Gina) = Expoziţie de pictură modernă - Iunie 1951. La Galeria Antù - Buenos Aires.

COATU (Ovidiu) = Expoziţie de pictură - la Sediul Soc.Arhitecţilor din Buenos Aires. - 17 Dec.1951.

BRAZILIA

IANCU-PĂLTINIŞANU= Vernisajul expoziţiei de picturi şi desenuri (Nicolae) dela 25 Martie 1951 în Salonul de recepţie al Misiunei Române-Unite din São Paulo.8.Apr.

ŢOLESCU (Ion) = Expoziţie permanentă de tablouri şi obiecte de artă, cu numele „Galeria de Arte São - Bento" - São Paulo.

FRANŢA

BEREA (Dimitrie) = Expoziţie cu ocazia Bimilenarului - Paris.
= Expoziţie de pictură la „J.et H.Bernheim"- Paris - 22.6. - 13.7.1951.

DAMIAN - Soţii ISTRATE - IONESCU ŞOIMU şi SUTEANU = Expoziţia operelor lor în Salon des Réalités Nouvelles Iunie 1951.

DUMITRESCU - ILIU - ISTRATE = Expoziţii de pictură la Galeries Huit - Paris - 24 Febr. - 8 Martie 1951.

ITALIA

DRĂGUȚESCU (Eugen) = Expoziție de desenuri, acuarele, artă ceramică, în Palatul Comunal din Assisi. Oct. 1951.

VENEZUELA

FILIP (Dimitrie) = Expoziție de pânze. - Caracas.

DIACONESCU (Aurel) = Expoziție de pictură. Caracas.

VIII - MEMORII - SCRISORI, ETC.

CERCUL CULTURAL „ANDREI MUREȘANU" - Rio de Janeiro. = Memoriu adresat Congresului Uniunei Latine în Oct. 1951 și intitulat: LA ROUMANIE DIT: PRÉSENT!

COMITETUL NAȚIONAL ROMÂN = Memoriu cu privire la rusificarea poporului român, prezentat guvernelor țărilor latine. - Sept. 1951.

COMITETUL NAȚIONAL ROMÂN = Scrisoare de însoțire a Memoriului către Miniștrii de Externe ai țărilor latine. - Sept. 1951.

PAPANACE (Const.) = Memoriu intitulat „Pro Balcania" prezentat Președintelui Adunării Generale a O.N.U.-lui la 16 Aprilie 1951.

RĂDESCU (G-ral N.) = Scrisoare-proteste înaintată D-lor Trygve Lie și Dean Acheson împotriva unui proces înscenat de comuniști în România. - Iulie 1951.

VIȘOIANU (Const.) = Participă la redactarea Memorandului Conferinței Comitetelor și Cons. Naț. ale țărilor subjugate de URSS, remis la Washington la 18 Oct. 1951 tuturor țărilor membre la ONU.

IX. - M U Z I C Ă

ARGENTINA

BOULANGER (George) = Concerte la radio Belgrano - Buenos Aires.

BOULANGER (Nina) = Concerte de pian la radio Buenos Aires.

CONSTANTINESCU (Jean) = Dirijează concertele Orchestrei Filarmonice din La Mendoza.
= Concert la Cordoba - Ciclul Beethoven. 12.5.

FILIP (Emil) = Concert la Buenos Aires. Mai 1951.

IONESCU (Mihail) = Concert de muzică românească. Impreună cu soprana Felicia Ionescu. B. Aires. 7 Dec. 1951.

MANZATTI (Nello) = Festival artistic organizat la 22 Apr.1951 la Buenos Aires,cu Paul MAZILU,Emil FILIP.

MAZILU (Paul) = Recital de canto. Buenos Aires - 23 Aprilie 1951.

BRAZILIA

PODOLEANU-ALEXANDRINI (D-na) = Concert de folclor românesc la postul de radio GAZETA din São Paulo în cadrul „Conjuto Internacional".

CANADA

TAUTU-RAINER (I.) = Concerte la postul de radio Toronto.

CHILE

CELIBIDACHE (S.) = Concerte. - Sept . - Oct. 1951.

FRANȚA

ENESCU (George) = Dirijează Orchestra LAMOUREUX la Théatre des Champs Elysées.(Concertele brandeburgheze de I.S.Bach) - 1,3 August 1951.

(LIPATTI,Dinu) = Omagiu adus de Radio Paris. Emisiuni consacrate lui Dinu Lipatti la 8,15 și 22 Aprilie 1951.

= Al IV-lea Festival dela Besancon consacrat lui Dinu LIPATTI cu concursul lui George ENESCU și Madeleine LIPATTI.- 6 Sept.1951.

NICOLESCU (Lilly) = Recital de coreografie poetică românească. La Académie Raymond Duncan.- Martie 1951.

POPESCU (Traian) = Inființează Corala Franco-Română.

ITALIA

CELIBIDACHE (S.) = Concert dirijat la Neapole - 14 Nov.1951.

FRATIȚA-GASPERONI (Irina) = Cântă împreună cu Toma SPATARU în „Procopio" de Bizet și „Manon" de Massenet. Concert transmis la toate posturile de radio italiene.

MARINESCU (Emil) = Interpretează rolul lui Othello de Verdi la Cagliari (Sardinia) și Sassari. 25.8.1951.

MUNTEANU (Petre) = Cântă în Falstaff: în Le mariage secret de Cimarosa - Iulie 1951.

= Idem în : Messa da requiem - Triest,Bologna, Reggio, Emilia, Modena.

MUNTEANU (Petre) = Cântă în: Clementina de Boccherini, la teatrul „La Fenice" din Venezia. 19 Sept. 1951.
= In: Bărbierul din Sevilla - la San Carlo din Neapole.
= In programul de vară al postului italian de radio.
= In: Creațiunea lui Haydn și Ifigenia în Tauris de Gluck - la 26,29 Iunie 1951.
= Cântecul Lebedei de Schubert - 13 Mai
= Requiem de Mozart la 27 Mai la Cagliari.
= Șase cântece de Beethoven - 18 Apr. 1951.
= In: Oratoriul lui Haendel la Roma - 11.7.

PERLEA (Ionel) = Dirijează la Teatrul San Carlo din Neapole și la Scala din Milano în toamna lui 1951. (6/7 Oct. - 24/25 Oct. 1951.)

SPATARU (Toma) = Cântă în „Procopio" de Bizet și în „Manon" de Massenet - opere transmise de toate posturile italiene de radio.
= In: Mèdecin malgré lui de Gounod la radio Roma - 15 Martie 1951.
= In: Carnetul unui disperat de L.Janoceh.
= Concert de muzică românească (Sabin Drăgoi Emil Montia, Tache Popescu, Borgovan, Brediceanu)

ROMAN (Vlad) = Suita din baletul „La Dame aux Camèlias" la radio - 22 Sept. 1951.
= Muzica pentru „Aminta" la Torquato Tasso reprezentată la Tivoli - 7/8 Iulile 1951.
= Compune muzica pentru tripticul cinematografic : Il demoniace nell'arte; Passione și Lo maschere e la vita. - 1951.
= Compune muzica de acompaniament la pian : Intermezzo de Girandoni și „Invocazioni" în cadrul concertului de muzică contimporană organizat de Filarmonica dela Roma. (12 Martie 1951.)

STATELE UNITE

PERLEA (Ionel) = Dirijează Orchestra Simfonică dela BBC - 21-28 Aprilie 1951.
= Concerte în: San Francisco; Texas și New York. In Detroit cu orchestra simfonică locală.

STOIA (Eugen) = Concert (solist) in Orchestra Filarmonică din Saint-Louis.

X. - NECROLOAGE

BIBESCU (Anton) = Decedat la 2 Sept. 1951 la Paris.
CRUȚESCU (George) = Diplomat. Decedat la Cannes. Ianuarie 1951.

PALAGHIȚĂ (Preot Ștefan) = Decedat la 22 Nov.1951 la Buenos Aires.
PORN (Eugen) = Decedat la Roma.

XI. - D I V E R S E

ARGENTINA = Inaugurarea Librăriei și Bibliotecii „Meșterul Manole" la Buenos Aires - 30 Sept.1951.
= Editura „CARTEA PRIBEGIEI" ia ființă sub conducerea D-lui Grigore Manoilescu.

BELGIA Pe lângă Universitatea din Louvain s'a înființat un „Bureau de Dialectologie générale" sub direcția D-lui Prof. Sever POP.

ELVEȚIA = Președintele Republicei Federale Germane Occidentale - D-l Prof. Theodor HEUSS - a vizitat Muzeul de artă românească Albert RIEDER din Morcote.

FRANȚA = IONESCU (Eugen) = La leçon - Piesă reprezentată la Théatre de Poche - Paris - 1951.
= NICULESCU (Lilly) = A la truite qui chante.-Comedie reprezentată la Academia Raymond Duncan în ziua de 30 Iunie 1951.
= GRAY (CANTACUZINO) Nadia = Rol principal in filmul „La Vallée des Aigles".
= Școală românească pentru copiii refugiați - înființată de Comitetul de ajutorare a Românilor CAROMAN Deschisă la 8 Noembrie 1951.

ITALIA = Prof.Dinu ADAMEȘTEANU face remarcabile cercetări arheologice în Sicilia - Leontinoi, Siracusa.

SPANIA = Inființarea Căminului studențesc Român la Madrid, la 3 Septembrie 1951.

STATELE UNITE= KERSTEN,C.-J. -parlamentar american, a prezentat Congresului American două rezoluții prin care cere liberarea României.

ACTIVITATEA BIBLIOTECII ROMÂNE

DIE TÄTIGKEIT DER RUMÄNISCHEN BIBLIOTHEK IN FREIBURG.

Diese Abteilung ist der Tätigkeit der Rumänischen Bibliothek in Freiburg gewidmet. Sie will den Leser über folgende Tätigkeit kurz informieren :

1. das Anwachsen der Sammlungen und Archive;
2. den Bücherbestand;
3. der Bücherverleihe;
4. die Verlagstätigkeit;
5. sonstige Projekte.

Es folgt ein kurzer Bericht über die Sammlungstätigkeit und den Leihdienst von der Gründung der Bibliothek (1.5.1949) bis zum 31.12.1952 sowie die Liste der bis jetzt herausgegebenen Werke im eigenen Verlag. Es sei hier darauf hingewiesen, dass sowohl die Verlagstätigkeit als auch der Leihdienst der Bibliothek keinen gewerblichen Charakter haben. Sie beruhen auf freiwilligen Spenden. Bei den dürftigen Wirtschaftsverhältnissen der rumänischen Emigration, ganz besonders der wissenschaftlichen Kreise, werden für die Ausleihe von Büchern keine Gebühren erhoben. Die Bücher der Rumänischen Bibliothek erreichen ihre Leser in allen Teilen der Welt.

Der zweite Bericht informiert über den Stand der Arbeiten im Zusammenhang mit einem Spezialprojekt der Bibliothek:

die Schaffung eines Biographischen Lexikons, dessen Bedürfniss immer stärker in allen Kreisen der rumänischen Emigration und ihrer ausländischen Freunde empfunden wird.

Die Wissenschaftler und Schriftsteller, deren Namen dort veröffentlicht werden, haben sich für diese unter den gegebenen Umständen recht schwierige Aufgabe, der Bibliothek zur Verfügung gestellt.

Die Rumänische Bibliothek ist dabei, einen neuen Verlagsplan für die nächste Zeit auszuarbeiten. Wir werden ihn in der zweiten Folge unseres BULLETINS bekannt geben.

D. C. A.

ACTIVITATEA BIBLIOTECII

I. Activitatea de până acum.

Dela înfiinţare - 1 Mai 1949 - şi până la 31 Decembrie 1952, Biblioteca Română, devenită persoană juridică la 21 Iulie 1950, a desfăşurat o activitate documentară şi editorială, care se concretizează în următoarele date :

A. Activitate internă

1. Colecţii

1.	Volume, broşuri, extrase,etc.	3000
2.	Manuscrise şi documente	20
3.	Texte inedite şi diverse extrase	48
4.	Muzică - note muzicale	33
	- discuri	6
5.	Albume, prospecte,etc.	20
6.	Fotografii	200
7.	Hărţi,stampe,gravuri	20
8.	Arhiva de presă	650
9.	Arhiva documentară	1050
10.	Obiecte de artă,diverse	15
11.	Tablouri,aquarele, reprod.fotografice	76
12.	Filatelie	31
13.	Microfilme	15
14.	Clişee	10

2. Difuziune

1.	Lectori înregistraţi	538
2.	Lucrări împrumutate	810
3.	Lucrări pierdute	12
4.	Lucrări oferite gratuit	1200
5.	Fişe lucrate (Cataloage,bibliografii,etc.)	6200
6.	Lucrări editate (2800 exemplare)	15
7.	Corespondenţă - intrări - eşiri -	2100

Lucrările editate precum şi cele date cu împrumut,au fost răspândite în toate ţările în care se găsesc Români refugiaţi : Anglia, Argentina, Australia, Austria, Belgia, Brazilia, Canada, Chile, Cuba, Elveţia, Franţa, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Olanda, Portugalia, Spania, Statele - Unite, Suedia şi Turcia.

./.

B. Activitate editorială.

Biblioteca Română a editat, la multiplicator, următoarele :

1. Opere literare și istorice.

1. EMINESCU Mihail - Poesii - Vol. I. Cuvânt Inainte de Mircea Eliade. - 89 pag. 500 ex.
2. EMINESCU Mihail - Poesii - Vol. II. - 90 pag. 200 "
3. FĂRĂ ȚARĂ... - Culegere de poesii poporane. Cuvânt Inainte de I. Grigoriu. 300 "
4. A FOST ODATĂ... - Culegere de legende și basme românești. Selecțiune, prefață, note și glosar de Victor Buescu. (Fondul Anișoara STAN - I.) 346 p. 300 "
5. MICĂ ANTOLOGIE AROMÂNEASCĂ - Cu un studiu introductiv de Const. Papanace. 164 p. (Fondul Anișoara STAN - II.) 200 "
6. PAPANACE Const. - Considerații asupra trecutului Macedo-Românilor și a dialectului lor. (Extras). - 66 pag. (Fondul Anișoara STAN - III.) 100 "
7. ALECSANDRI Vasile - D o i n e . - Prefață de I. G. Dimitriu, (Fondul Anișoara STAN - IV.) - 68 pag. 150 "
8. CARAGIALE I. L. - Opere alese. - Introducere de J. Matejka. (Fondul Anișoara STAN - V.) - 177 pag. 200 "

2. Lucrări bibliografice.

1. CATALOGUL GENERAL al Bibliotecii Române - 177 p. 100 ex.
2. CREȘTEREA COLECȚIUNILOR Bibliotecii Române - I. (Mai-Dec. 1950) - 54 p. 100 "
3. CREȘTEREA COLECȚIUNILOR - II - (Ian.-Iun. 1951) 150 "
4. CREȘTEREA COLECȚIUNILOR - III - (Iul.-Dec. 1951) 150 "
5. BULETIN BIBLIOGRAFIC - 1945-1950 - I. - 22 pag. 30 "
6. BULETIN BIBLIOGRAFIC - 1945-1950 - II. 19 pag. 20 " (Extras din rev. ORIZONTURI)

3. D i v e r s e .

1. STATUTUL BIBLIOTECII ROMÂNE - 10 pag. 100 ex.
2. PLACHETA INAUGURĂRII BIBLIOTECII - 6 pag. 100 "
3. LA MULȚI ANI - Culegere de colinde. - 8 pag. 200 "
4. COMUNICĂRI, EXTRASE, IMPRIMATE DIVERSE - 10.000 foi. -

II. Dicţionarul Biografic Român

Iniţiativa luată de conducerea Bibliotecii Române de a întocmi un Lexicon Român istoric-cultural, anunţat printr'o comunicare specială, a dus, după încheierea anchetei făcute, la următoarele rezultate :

Prima parte a acestui proect - Lexiconul istoric - cultural - va fi redactat după terminarea celei de a doua părţi intitulată : Dicţionar Biografic Român, care se află în lucru.

In vederea realizării acestei lucrări s'a făcut apel la toate energiile intelectuale româneşti în exil. Câteva personalităţi străine au binevoit, deasemenea, să ne ofere concursul. După cum am anunţat în comunicarea no. XX s'a constituit un comitet de onoare care va prezida înfăptuirea celor două lucrări.

Pentru redactarea materialului Dicţionarului Biografic Român s'au obţinut următoarele colaborări :

1. AMZĂR D.C.
2. BOSSY R.V.
3. BUESCU Victor
4. CIUREANU Petre
5. DIMITRIU I.G.
6. GAZDARU D.
7. GHEORGHE Ion
8. GRIGORIU I.
9. HERESCU N.I.
10. HORIA Vintilă
11. IROAIE Petru
12. ISOPESCU Claudiu
13. LAHOVARY Paul
14. LEFTER Mile
15. LUPI Gino
16. MANOILESCU Grigore
17. MARIN Dem.St.
18. MARIN (D-na M.)
19. MATEJKA J.
20. MEŢIANU C.

21. MITITELU Alexandrina
22. NANDRIŞ Grigore
23. NOVACOVSCHI Nicolae
24. ONCIULESCU Teodor
25. PANAITESCU Em.
26. PAPANACE Const.
27. POPESCU Mircea
28. POPINCEANU Ion
29. POPOVICI Lucia
30. PRODAN Mihail
31. PROTOPOPESCU Ion
32. SASSU Constantin
33. SERGESCU Petre
34. TAILLIEZ Frédéric
35. TAPPE E.D.
36. VENIAMIN Virgil

Lista colaboratorilor rămâne deschisă, repetând invitaţia faţă de cei care n'au luat cunoştinţă până acum de acest proect şi doresc să sprijine realizarea lui.

Publicație tipărită din
FONDUL
ANIȘOARA STAN.

188